

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİMDALİ**

**BOŞANMANIN SOSYO- PSİKOLOJİK VE DİNİ SEBEPLERİ
VE SONUÇLARI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA
(Uşak İli Örneği)**

**Mehmet Ali Mişe
1230206531**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Adem EFE**

ISPARTA - 2015

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA
SINAV TUTANAĞI

Tez Savunması 1

Tarih:30/6/2015

Enstitü Yönetim Kurulunun 11/-0/2015 tarih ve 93389805/1802 sayılı kararıyla oluşturulan jürimiz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Mehmet Ali MİŞE'nin "Boşanmanın Sosyo-Psikolojik Sonuçları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 30/6/2015 tarihinde saat 14.0'da toplanmış ve aday tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya dakika süreyle teziyle ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

☒ **Tezin kabul edilmesine**

(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

☐ **Tezde düzeltme verilmesine**

(Öğrenci, tezde gerekli görülen düzeltmeleri yaptıktan sonra üç (3) ay içinde savunmasını yineleyecektir.)

☐ **Tezin reddedilmesine**

(Öğrenci, yeni tez konusu belirlemelidir.)

***Tez adı değişikliği yapıldı/yapılmadı.**

oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.
Gereği için arz olunur.

Jüri	Adı Soyadı	Üniversite-Bölüm	İmza
Danışman	:Doç. Dr. Adem EFE	SDÜ	
Üye	:Prof. Dr. habib ŞENTÜRK	SDÜ	
Üye	:Yard. Doç. Dr. Hüseyin KÖFTÜRCÜ	MAKÜ	
Üye	:		
Üye	:		

Ek :Her Bir Jüriye Ait Tez Değerlendirme Jüri Raporları

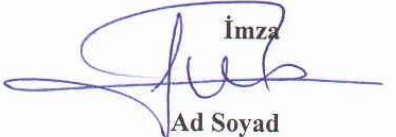
Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Boşanmanın Sosyo-Psikolojik ve Dini Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Uşak İli Örneği)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

İmza
Ad Soyad
Mehmet Ali Mıse

Tarih

27.07.2015

ÖNSÖZ

Aile, insanlık tarihiyle yaşıt bir kurumdur. İlk insanlardan beri var olan aile kurumu, son yüzyılda ciddi sarsıntılara maruz kalsa da ayakta durmayı başarmış ve bundan sonra da kendini yenileyerek ayakta durmaya devam edecektir.

Toplumsal yapının en önemli dinamiklerinden olan din, aile kurumunu teşvik etmiş ve meşru zeminini hazırlamıştır. Devletler de aileyi korumaya yönelik kanunlar çıkarıp gerekli kurum ve kuruluşları oluşturmaya gayret etmişlerdir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin on altıncı maddesinde, "Aile, toplumun doğal ve temel unsurudur, toplum ve devlet tarafından korunur", "Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır" hükümlerine yer verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. Maddesindeki "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar" hükmüne istinaden de 29 Aralık 1989 tarihinde Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı kurulmuştur. İhtiyaca binaen 2011 yılından beri de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ismiyle bakanlık düzeyinde aile konusunda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Bununla birlikte günümüzün hızlı sosyal değişimlerinden payını alan ailenin en önemli sorunlarından biri de boşanmalardır. Boşanma oranlarındaki artış eğilimi hemen herkesi tedirgin etmekte ve yetkilileri çözüm arayışına yönlendirmektedir. Bu sebeple aile ve boşanma konusunda sorunların çözümüne katkı sağlayacak her bir çalışma insanlık ailesine yapılmış bir iyilik olarak düşünülebilir.

Bu yönüyle konuyu çalışmaya beni yönlendiren ve her aşamasında sürekli desteğini gördüğüm tez danışmanı hocam Sayın Doç. Dr. Âdem Efe'ye sonsuz teşekkür ediyorum.

Yine araştırmaya değerli katkılarından dolayı Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyeleri Sayın Yrd. Doç. Dr. Hakan Gülveren ve Yrd. Doç. Dr. Hafız Bek'e, bana zaman ayırarak konunun hukuki boyutlarını paylaşan avukat Bilal Tiryakioğlu'na, gözlemlerini ve tecrübelerini paylaşan Uşak Aile Mahkemesi Özel Kalem Müdürü Sayın Satı Çabuş'a, katılımcılara ulaşmamda yardımcı olan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Aile Danışma Merkezi Müdürü Sayın Hakan Güzelay'a, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde öğretmen olan Sayın Aydın Şentürk'e, tezin dilbilgisi kontrolünü yapan Ahmet Tevfik Uzun'a ve zaman ayırıp sorularımı cevaplayan bütün katılımcılara teşekkürü bir borç biliyorum.

Mehmet Ali Mişe

ÖZET

BOŞANMANIN SOSYO- PSİKOLOJİK VE DİNİ SEBEPLERİ VE SONUÇLARI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

(Uşak İli Örneği)

Mehmet Ali Mişe

Süleyman Demirel Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi)
Yüksek Lisans tezi, 173 sayfa, Haziran 2015.

Danışman: Doç. Dr. Adem Efe

Sosyo-kültürel değişimlerin hızlı yaşandığı zamanımızda değişimden en fazla etkilenen kurumların başında aile gelmektedir. Bu değişimlerin aile üzerindeki en olumsuz ve dikkat çekici sonuçlarından biri de boşanmadır.

Göç, kentleşme, sanayileşme, değerlerde değişme, kadınların iş hayatında daha fazla yer almaya başlaması vb. etkenlerle doksanlı yıllarda artış gösteren boşanma olgusu araştırmacıların dikkatini bu konuya çekmiştir.

Bu çalışmada 2014 yılı TÜİK verilerine göre 2,30 kaba boşanma hızıyla Türkiye ortalamasının üzerinde olan ve kaba boşanma hızı en yüksek beşinci il durumundaki Uşak iline ait boşanmaların sebepleri ve sonuçları araştırılmıştır. Araştırma, Uşak için bu konunun incelendiği ilk araştırma olma özelliğine sahiptir.

Araştırmanın verileri boşanmış otuz kişiyle derinlemesine mülakat yapılarak elde edilmiş ve sonuçlar diğer araştırma verileriyle karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Saha araştırması 2014 nisan ayında başlamış ve 2014 aralık ayında tamamlanmıştır.

Çalışma, giriş kısmı hariç dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde aile ve boşanma konusu ele alınmış, ikinci bölümde boşanma konusunda yapılan önemli bazı çalışmaların özetleri verilmiştir. Üçüncü bölüm araştırmanın yöntemi hakkındadır. Dördüncü bölümde ise saha araştırmasının bulguları değerlendirilmiştir.

Araştırma verilerine göre, boşanmayla sonuçlanan evliliklerin bir kısmında evlilik öncesi başlayan problemler olduğu görülmüştür. Bazı evliliklerde ise sonradan bazı problemler yaşanmaya başlamıştır ki bunların başlıcaları şunlardır: Aldatma, şiddet, ekonomik sorunlar, ailelerin olumsuz müdahalesi ve psikolojik rahatsızlıklar.

Anahtar Kelimeler: Aile, Evlilik, Boşanma Sebepleri, Boşanmanın Sonuçları, Uşak

ABSTRACT

A SOCIOLOGICAL RESEARCH ON SOCIO-PSYCHOLOGICAL AND RELIGIOUS CAUSES AND RESULTS OF DIVORCE

(Uşak Province Sample)

Mehmet Ali Miş

Süleyman Demirel University, Masters Thesis on Philosophy and Religion Studies (Religion Sociology), 173 pages, June 2015.

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Adem Efe

Family is one of the institutions which have been affected by the alterations of our age where socio-cultural alterations are widely experienced. A negative and attention-grabbing result of these alterations on family is divorce.

Divorce fact grabbed the attention of researchers which has started increasing in the 90's as a result of factors such as migration, urbanization, industrialization, alteration in values, women being more involved in business life, etc.

In this study, the causes and results of divorce in Uşak Province have been studied which has a crude divorce rate of 2,30 in 2014, according to TÜİK (Turkish Statistical Institute) data, that is above mean value of Turkey and fifth highest in the country.

The data used in this study has been acquired by in depth interviews with 30 persons who are divorced and results have been interpreted by comparison of results from other studies. Field research has started in April 2014 and has been finished in December 2014.

The study is composed of Introduction and four other sections. In the first section, family and divorce topics are discussed, the summaries of significant studies on divorce are presented in the second section. Third section is on research methodology. The findings of field research are evaluated in the fourth section.

According to the results of this study, some marriages that have ended up with divorce had a previous history of problems before the marriage. Some other marriages experienced problems during the marriage where primary problems are: cheating, violence, economical problems, negative impact of parents and psychological problems.

Key words: Family, marriage, grounds for divorce, results of divorce, Uşak

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ	1
1.Araştırmanın Problemleri:.....	2
2.Araştırmanın Konusu ve Amacı:.....	2
3.Araştırmanın Önemi:.....	2
4.Araştırmanın Sınırları:	3
5.Araştırmanın Sayıltısı:	3
6.Tanımlar:.....	4
7.Uşak İline Genel Bir Bakış	4
1.BÖLÜM	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
1. AİLE	10
1.1.Ailenin Fonksiyonları	11
1.2. Türkiye’de Aile Yapısının Güçlü Tarafları.....	13
1.3. Türkiye’de Aile Yapısının Zayıf Tarafları.....	13
1.4. Aile Üzerinde Olumsuz Etki Yapan Hususlar	14
1.5. Modernite ve Aile	15
1.6. Toplumsal Değişim ve Aile	16
1.7. Ailenin Değişiminde Etkili Olan Faktörler	17
1.8. Medya ve Aile Üzerindeki Etkisi.....	20
2.BOŞANMA.....	21
2.1. Din ve Boşanma	21
2.2. İslam Hukukunda Boşanma	22
2.3. Sistemler Açısından Boşanma	24
2.4. Dünyada Boşanma ve Aile Sorunları.....	26
2.5. Türkiye’de Boşanma	27
2.6. Türk Medeni Kanununda Boşanma	28

2.6.1. Türk Medeni Kanununda Kabul Edilen Boşanma Sebepleri	29
2.7. Boşanmaya Yol Açan Sebepler.....	29
2.7.1. TÜİK Verilerine Göre Boşanma Sebepleri:	30
2.8. Boşanmanın Azaltılması İçin Yapılması Gerekenler	31
2. BÖLÜM	33
BOŞANMA İLE İLGİLİ LİTERATÜR	33
3.BÖLÜM	43
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	43
3.1. Araştırmanın Modeli	44
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	44
3.3. Veri Toplama Araçları	44
3.4. Verilerin Analizi	45
4.BÖLÜM	47
ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME.....	47
4.1.DEMOGRAFİK BULGULAR VE YORUMLAR	47
4.1.1.Katılımcıların Cinsiyeti.....	47
4.1.2.Katılımcıların Doğum Yeri	47
4.1.3.Katılımcı Eşlerinin Doğum Yeri	48
4.1.4.Doğum Yılı	49
4.1.5. Katılımcı Eşlerinin Doğum Yılı	49
4.1.6. Eğitim Durumu	51
4.1.7. Katılımcıların Yaşamının Çoğunu Geçirdiği Yer	53
4.1.8. Hangi Yıl ve Kaç Yaşında Evlenildiği.....	54
4.1.9. Boşanma Yılı	56
4.1.10. Evlenmeden Önce Çalışma Durumu	58
4.1.11. Evli Olunan Dönemde Çalışma Durumu	59
4.1.12. Katılımcı Eşlerinin Çalışma Durumu.....	61
4.1.13. Ekonomik Açıdan Problem Yaşama Durumu.....	61
4.2.EVLİLİK ÖNCESİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....	63
4.2.1. Evlenme Biçimi.....	63
4.2.2. Evlenme Nedeni	68
4.2.3. Evliliğin Ne Anlam İfade Ettiği, Evlilikten Beklentiler.....	71
4.2.4. Dini Nikâh Yapılıp Yapılmadığı.....	72

4.2.5. Ailenin Eş Hakkındaki Kanaatleri	73
4.3.EVLİLİK SÜRECİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	76
4.3.1. Evlilik Sürecinde Kimlerle Birlikte Oturulduğu	76
4.3.2. Ailelerin Evlilik İlişkisine Karışması.....	80
4.3.3. Ailelerle Görüşme Sıklığı	85
4.3.4. Eş Tarafından Müdahale Edilen Alanlar.....	88
4.3.5. Sorun Yaşandığında Verilen Tepki Biçimi	93
4.3.6. Sorunlara Çözüm Aranması	98
4.3.7. Eski Eşin Olumsuz/Beğenilmeyen Yönleri.....	105
4.3.8. Eşler Arasında Dini İnanç Yönünden Fark Olup Olmadığı	108
4.3.9. Dindarlık Yönüyle ve İbadet Pratikleri Açısından Tarafların Durumu.....	108
4.3.10. Dini Boşama Yapılıp Yapılmadığı.....	115
4.3.11. Tarafların Birbirine Vakit Ayırması.....	116
4.3.12. Geçimsizliğin Ne Zaman Başladığı	120
4.3.13. Boşanmanın Ne Zaman Düşünüldüğü	125
4.4.BOŞANMA VE SONRASINA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	129
4.4.1. Boşanma Kararını Kimin Verdiği	129
4.4.2. Boşanma Kararı Verilmesindeki En Önemli Nedenler	131
4.4.3. Katılımcıların Kendini Hatalı Bulduğu Durumlar	139
4.4.4. Boşanmanın Hukuki Sebebi ve Katılımcılara Göre Gerçek Sebebi.....	142
4.4.5. Boşanma Kararından Dolayı Pişmanlık Duyulup Duyulmadığı	147
4.4.6. Boşandıktan Sonra Karşılaşılan Güçlükler	149
4.4.7. Boşanma Kararı ve Sonrasında Ailenin Yaklaşımı.....	153
4.4.8. Şu Andaki Medeni Durum ve Yeniden Evlenme.....	157
4.4.9. Katılımcılara Göre Boşanma Sebepleri.....	158
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	161
KAYNAKÇA.....	168
EKLER.....	174
Ek-1: MÜLAKAT FORMU	174
Ek-2: ÖZGEÇMİŞ	176

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: İlçelere Göre Şehir- Belde ve Köy Nüfusları ve Oranları	7
Tablo 2: Olay Yerine Göre Evlenmeler 2010-2014.....	8
Tablo 3: Olay Yerine Göre Kaba Evlenme Hızı 2010-2014.....	8
Tablo 4: Olay Yerine Göre Boşanmalar 2010-2014.....	9
Tablo 5: Kaba Boşanma Hızı 2010-2014.....	9
Tablo 6: 2001-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Boşanma Sayıları	27
Tablo 7: Cinsiyete Göre Dağılım.....	47
Tablo 8: Doğum Yerlerine Göre Dağılım.....	47
Tablo 9: Katılımcı Eşlerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı.....	48
Tablo 10: Katılımcılar ve Eşlerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı.....	48
Tablo 11: Doğum Yılına Göre Dağılım.....	49
Tablo 12: Katılımcı Eşlerinin Doğum Yılına Göre Dağılımı.....	49
Tablo 13: Katılımcılar ve Eşleri Arasındaki Yaş Farkı.....	50
Tablo 14: Eğitim Durumuna Göre Dağılım.....	51
Tablo 15: Katılımcı Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	52
Tablo 16: Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Dağılımı.....	53
Tablo 17: Evlenilen Yıla Göre Dağılım.....	54
Tablo 18: Evlenme Yaşına Göre Dağılım.....	54
Tablo 19: Boşanma Yılına Göre Dağılımı.....	56
Tablo 20: Evli Kalınan Yıla Göre Dağılım.....	57
Tablo 21: Evlenmeden Önce Çalışma Durumuna Göre Dağılım.....	58
Tablo 22: Evli İken Çalışma Durumuna Göre Dağılım.....	59
Tablo 23: Katılımcı Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı.....	61
Tablo 24: Ekonomik Problem Yaşama Durumuna Göre Dağılım.....	61
Tablo 25: Evlenme Biçimine Göre Dağılım.....	63
Tablo 26: Evlilik Sürecinde Birlikte Oturulan Kişiler.....	76
Tablo 27: Ailelerin Evliliğe Karışma Durumu.....	80
Tablo 28: Sorunlara Çözüm Arama Durumu.....	99
Tablo 29: Resmi ve Dini Boşanma Durumu.....	115
Tablo 30: Sorunların Başlama Zamanına Göre Dağılım.....	120

Tablo 31: Boşanmanın Düşünüldüğü Zamana Göre Dağılım.....	125
Tablo 32: Boşanma Kararının Kimin Tarafından Verildiği.....	130
Tablo 33: Boşanma Kararı Vermesindeki En Önemli Nedenler.....	132
Tablo 34: Boşanmaların Hukuki Sebebe Göre Dağılımı.....	142
Tablo 35: Boşanma Kararından Dolayı Pişmanlık Durumu.....	147
Tablo 36: Boşanma Sonrası Yaşanan Güçlükler.....	150
Tablo 37: Ailenin Boşanma Kararına Yaklaşımı.....	153
Tablo 38: İkinci Evlilik Konusundaki Yaklaşımlar.....	157

ŞEKİL TABLOSU

Grafik 1: 2001-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Boşanma Sayıları.....	28
---	----

KISALTMALAR

C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA.	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Edt.	: Editör
Eurostat	: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
Fak.	: Fakültesi
Hız.	: Hazreti
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
s.	: Sayfa
sav	: Sallallahu aleyhi ve sellem
TAYA 2006	: Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2006
TAYA 2011	: Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011
TNSA 2008	: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008
Türk	: Türkiye İstatistik Kurumu
Üniv.	: Üniversitesi
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

Boşanma, evlilikler var olalı beri karşılaşılan bir olgudur. Ancak, düşük ve kabul edilebilir bir oranda seyrettiği için araştırmalara çok fazla konu olmamıştır. Doksanlı yıllara geldiğimizde ise aile, evlilik, boşanma konusu, göç, değişim vb. faktörlerin etkisiyle daha fazla gündemde olmaya başlamıştır.

Özellikle son on yılda artan bir seyir gösteren boşanmalar, dikkatleri bu konuya çekmiştir. Nitekim TÜİK verilerine göre 2001 yılında Türkiye genelinde 91.994 boşanma olayı gerçekleşmişken, 2013 yılında bu rakam 125.305'e, 2014 yılında ise 130.913'e yükselmiştir.¹

Buna paralel olarak 1996 yılında Çiğdem Arıkan tarafından "Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması" yapılarak Türkiye'de şehirde yaşayan insanların boşanma olayına ve boşanmış bireylere bakışı değerlendirilmiştir. Bu konuda devletin yapması gerekenlerin ortaya konulduğu çalışma, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından yayımlanmıştır.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 1998 yılında "Boşanma Sebepleri" araştırması, 2009 yılında ise "Boşanma Nedenleri" araştırması yapılmıştır. 2014 yılında da Türkiye çapında boşanmaların nedenlerini anlamaya yönelik -sonuçları henüz açıklanmayan- bir araştırma yapılmak suretiyle on yılda bir (1998 ve 2009) yapılan boşanma konulu araştırmaların aralığı beş yılda bire düşürülmüştür.

Eurostat verilerine göre Türkiye diğer ülkelerle karşılaştırıldığında boşanmada en düşük orana sahip ülkelerden biridir.² Bu, ailenin devamlılığı açısından hala iyi bir noktada olduğumuzu gösterse de gerekli tedbirlerin zamanında alınabilmesi için konunun hem ilgili bakanlık olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, hem üniversiteler, hem de bağımsız araştırmacılar tarafından incelenmesine ihtiyaç vardır.

¹ www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18628 (05.06.2015)

² Boşanma Nedenleri Araştırması, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2009, s. 7.

1.Araştırmanın Problemleri:

Bu araştırmada, boşanma tecrübesi yaşamış erkek ve kadınların yaşadıkları olaylardan hareketle boşanmanın sebepleri, boşanmaya etki eden sosyolojik, psikolojik ve dini sebepler ortaya konulacaktır. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi şudur:

“Boşanmış kişilerin görüşlerine göre, boşanmanın sosyolojik, psikolojik ve dini sebepleri nelerdir?”

Araştırmanın alt problemleri ise şunlardır:

- 1- Boşanmış kişilerin demografik özellikleri nelerdir?
- 2- Boşanmış kişilerin görüşlerine göre, boşanmanın evlilik öncesine dayanan sosyolojik, psikolojik ve dini sebepleri nelerdir?
- 3- Boşanmış kişilerin görüşlerine göre, boşanmanın evlilik sürecine ilişkin sosyolojik, psikolojik ve dini sebepleri nelerdir?
- 4- Boşanmış kişilerin görüşlerine göre, boşanma süreci ve sonrasına ilişkin yaşanan sorunlar nelerdir?

2.Araştırmanın Konusu ve Amacı:

Bu araştırmada, 1990’lı yıllardan itibaren gündemde olan ancak henüz yeterli çalışmanın yapılmadığı “boşanma” konusuna katkı sağlayacağı düşünüldükçe, boşanmanın sosyolojik, psikolojik ve dini sebepleri konu edilmektedir. Ayrıca elde edilen verilerin diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırması yapılarak boşanma sorununa yönelik çözümler üretme amacı güdülmüştür.

3.Araştırmanın Önemi:

Ülkemizde boşanma, giderek artış gösteren bir olgudur. Bunun sosyolojik, psikolojik ve dini sebepleri ve sonuçları vardır. Bu bağlamda Uşak İli’ne baktığımız zaman, Uşak’ta her yıl 2700 civarında evlenme olurken son beş yılda gerçekleşen boşanmaların ortalaması 770’tir.³

TÜİK verilerine göre Uşak, kaba boşanma hızında 2013 verilerine göre 2,17 kaba boşanma hızıyla Türkiye’de kaba boşanma hızı en yüksek altıncı il olurken, 2014

³ www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18628 (Uşak’a ait son beş yılın boşanma rakamları şu şekildedir: 2010: 771, 2011: 734, 2012: 809, 2013:743, 2014: 793) (04.06.2015)

yılında bu oran daha da yükselmiş ve 2,30 olarak gerçekleşen kaba boşanma hızı ile Türkiye’de kaba boşanma hızı en yüksek beşinci il olmuştur.⁴ 2013 yılı için Türkiye geneli kaba boşanma hızının 1,65 ve 2014 yılı için de 1,70 olduğu düşünüldüğünde Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşen Uşak’taki boşanmaların sebebinin araştırılması önem arz etmektedir.

2014 yılı verilerine göre kaba boşanma hızında il bazında Türkiye’de beşinci sırada yer alan Uşak’taki boşanma sebeplerinin araştırıldığı sosyolojik bir araştırma bulunmamaktadır. Bu yönüyle araştırmamız Uşak’taki boşanmaların sebeplerini araştıran ilk sosyolojik araştırma özelliğini taşımaktadır.

Uşak’ta insanlar niçin boşanmaktadır? Bu konuyu mahkeme kayıtlarından araştırmanın sağlıklı sonuçlar vermeyeceği açıktır. Örneğin 2013 yılında gerçekleşen 743 boşanmanın 735’i mahkeme kayıtlarına göre geçimsizlik sebebiyle gerçekleşmiştir.⁵ Ancak buradaki geçimsizliğin açılımı nedir? Burası kapalı kalmaktadır.

Bu çalışmayla, mahkeme kayıtlarına geçimsizlik olarak geçen boşanmaların arka planı araştırılacak ve gerçek nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

4.Araştırmanın Sınırları:

Bu araştırma, 2014 yılı nisan ve aralık ayları arasında kendileriyle görüşme yapılan, Uşak’ta yaşayan boşanmış 15 erkek ve 15 kadınla sınırlıdır.

5.Araştırmanın Sayıltısı:

Katılımcılar, görüşme esnasında sorularımıza herhangi bir etki altında kalmadan doğru bir şekilde cevap vermişler, duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmişlerdir.

⁴ www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18628 (2014 yılı verilerine göre Türkiye geneli kaba boşanma hızı en yüksek beş il şu şekildedir: Antalya:2,87; İzmir:2,72; Muğla:2,53; Denizli:2,33; Uşak:2,30)

⁵ www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16051 (05.05.2015)

6.Tanımlar:

Geleneksel Aile: Geleneksel toplumlarda var olan aile türüdür. Bu aile genellikle geniş aile özelliklerini taşıyan ataerkil bir yapıdadır. Çoğunlukla modern dönem öncesinde var olan aile yapısını nitelendirir.⁶

Çekirdek Aile: Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan ailedir.⁷

Dağılmış Aile: Hane reisinin eşinin olmadığı veya hanede bulunmadığı veya aile üyesi olmayan hane halkı üyelerinin bir arada bulunduğu aile tipidir.⁸

Kaba Evlenme Hızı: Belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen evlenme sayısı kaba evlenme hızı olarak tanımlanmaktadır.⁹

Kaba Boşanma Hızı: Belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen boşanma sayısı kaba boşanma hızı olarak tanımlanmaktadır.¹⁰

7.Uşak İline Genel Bir Bakış

7.1.Tarihi

Uşak yöresi, tarihin bilinen dönemlerinden beri bir yerleşim bölgesidir. Kentin bilinen en eski adı Temenothytiadır. Uşak'ın eski adının Âşıklar Diyarı anlamına gelen “Uşşak” olduğu da rivayet edilmektedir. Bunun yanı sıra “Anadolu’daki tarihi yer adları” kitabında Uşak isminin buradaki “Obsekion” kentinin isminden türediği yazılmaktadır.¹¹

İlk yerleşmelerin M.Ö. 4000 yılına kadar uzandığı Uşak sırasıyla Hititlerin, Friglerin, Lidyalıların, Perslerin, Makedonya Kralı Büyük İskender’in, Romalıların ve Bizans’ın hâkimiyetinde kaldıktan sonra Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan döneminde Türk hâkimiyetine girmiştir.¹²

⁶ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay., Ankara, 2011, s. 50.

⁷ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 48.

⁸ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 48.

⁹ Boşanma Nedenleri Araştırması, s. 9

¹⁰ Boşanma Nedenleri Araştırması, s. 9.

¹¹ http://usak.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=26 (02.06.215); Sadiye Tutsak, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Uşak* (1923-1933), Uşak Belediyesi Kültür Yay., İzmir 1998, s.13.

¹² Erdoğan Solak, *XX.Yüzyılda Uşak*, Uşak Valiliği İl Özel İdaresi ve Uşak Merkez Köylerine Hizmet Götürme Birliği Yayınları, Uşak, 2002, s. 231.

Osmanlı devrinde Hüdavendigâr Vilayetinin Kütahya Sancağına bağlı bir kaza olan Uşak, 20 Nisan 1924 tarihli 491 Sayılı Teşkilat-i Esasiye Kanunu ile yapılan idari düzenlemede yine Kütahya Vilayetinin bir kazası olarak kalmıştır. 9 Temmuz 1953 tarih ve 6129 Sayılı kanunla vilayet haline getirilen Uşak’a Manisa ilinden Eşme ilçesi bağlanmış ve nahiyeler ilçe statüsüne getirilmiştir. İlçeleri, Banaz, Sivasslı, Karahallı ve Eşme’dir.¹³

Uşak, Osmanlı yönetimi altında 17. ve 18. yüzyıllarda münferit olaylar hariç uzun süre barış içinde yaşamıştır. 19. yüzyılda siyasal açıdan sakin bir dönem geçiren Uşak canlı bir ticaret şehri haline gelmiştir. Özellikle halı ve kilimleri İzmir yoluyla İngiltere ve Fransa’ya kadar ulaşmıştır. Alaşehir-Afyon Demiryolunun 1869 yılında tamamlanmasıyla İzmir Metropolü ile Uşak arasında ulaşım kolaylaşmış ve ticari hayat daha da canlanmıştır.¹⁴

Uşak’ın İstiklal savaşımızda önemli bir yeri vardır. Yunan Orduları komutanı General Trikopis Uşak Merkez Göğem Köyü’nde esir alınmıştır.¹⁵ Yunanlıların 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir’i, daha sonra da Batı Anadolu’yu işgal etmeleri sonucunda Uşak’ta da bir Kuva-yi Milliye Hareketi oluşturulmuş ve Alaşehir kongresinin ardından Uşak kongresi düzenlenmiştir. Alaşehir Heyet-i Merkeziyesinin Uşak’a taşınması, Batı Anadolu’nun kurtarılması yolundaki çabaların Uşak merkezde olmasına ve Uşak’ın önemli bir konuma sahip olmasına sebebiyet vermiştir. Yunanlıların 29 Ağustos 1920 tarihinde işgal ettiği Uşak, 1 Eylül 1922 tarihinde düşman işgalinden kurtulmuştur.¹⁶

7.2. Coğrafyası

Uşak İli, kuzeyde Kütahya, doğuda Afyonkarahisar, güneyde Denizli ve batıda Manisa illeri ile çevrilmiştir. İlin yüzölçümü 5382 km²’dir.¹⁷

Murat Dağı, Bulkaz Dağı ve Ahır Dağı ilin kuzey, kuzeydoğu ve doğudaki doğal sınırını oluşturur. Bu dağlar il topraklarını Kütahya ve Afyonkarahisar’dan ayırır. İl topraklarında ağırlıklı yeri platolar tutar. Ege ve İç Anadolu ikliminin geçit yeri olan Uşak’ta genellikle Ege Bölgesi’nin yumuşak ve İç Anadolu’nun sert hava şartları bir

¹³ <http://www.usak.bel.tr/sayfa/genel-bilgi/> (02.06.215)

¹⁴ <http://www.usak.bel.tr/sayfa/genel-bilgi/> (02.06.215)

¹⁵ Seçilmiş Göstergelerle Uşak 2013, TÜİK Yay.,Ankara, 2013, s. XI.

¹⁶ Solak, s.231.

¹⁷ Seçilmiş Göstergelerle Uşak 2013, s. XI.

arada görülür. İlde Ege'ye göre yazları daha az sıcak ve kurak, kışları ise İç Anadolu'ya göre daha ılık geçen Akdeniz - Karasal geçiş iklimi egemendir. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır.¹⁸

Uşak, Ege ve İç Batı Anadolu Bölgeleri arasında geçit yeri olduğundan bitki örtüsünde de her iki bölgenin özellikleri göze çarpar. Ancak Uşak, Ege Bölgesi'ne göre daha soğuk olduğundan Ege Bölgesi'nin tipik bitki örtüsü olan zeytine pek rastlanmaz. İlde, dağlarda çok sık ormanlara rastlanır. Çok çeşitli ağaç türlerinin olduğu bu ormanlarda yaygın ağaç türleri; meşe, karaçam, kızılçam, dişbudak, ahlat, karaağaç, çınar ve ardıçtır.¹⁹

7.3. Ekonomisi

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Uşak, Türkiye'nin sanayileşme hamlesine önderlik eden bir il olmuştur. Cumhuriyet tarihindeki ilk özel yatırım olarak bilinen ve Türkiye'nin ilk şeker fabrikalarından biri olan Uşak Şeker Fabrikası'nın 1926'da işletmeye açılmasıyla bir sanayi şehri görünümüne kavuşmuştur.²⁰

Uşak'ta ekonomik hayatın temelini tarımsal faaliyetler, hayvancılık, süt ürünleri imalatı, tekstil ve deri ürünleri imalatı, gıda ürünleri imalatı, madencilik, seramik ürünleri imalatı oluşturmaktadır. Uşak'ta mermer, civa, altın, bazalt, mangan ve zımpara taşı gibi madenler çıkarılmaktadır.²¹

2013 yılı verilerine göre Uşak'taki 804 işyerinde 26.210 kişi çalışmaktadır. Çalışanların 19.549'u erkeklerden, 6.661'i de kadınlardan oluşmaktadır. Hem erkeklerin, hem kadınların en fazla imalat sektöründe çalıştığı²² Uşak'ta işsizlik oranı %5,4, işgücüne katılma oranı %54,4 ve istihdam oranı %51,4'tür.²³

¹⁸ http://usak.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=27 (02.06.215)

¹⁹ http://usak.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=27 (02.06.215)

²⁰ http://usak.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=28. (02.06.215)

²¹ Seçilmiş Göstergelerle Uşak 2013, s. XII.

²² Uşak İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2014, İşkur Yay., s. 1.

²³ Seçilmiş Göstergelerle Uşak 2013, s. XII.

7.4. Kùltür ve Turizmi

1671 yılında Uşak'a gelen Evliya Çelebi, burada âlim ve ileri gelenlerin çok olduğundan bahsetmiştir. Eskiden beri kùltür ve eğitim çalışmalarına önem verilen Uşak'ta²⁴ görülmesi gereken tarihi mekânlardan bazıları şunlardır:²⁵

- Karahallı ilçesindeki Clandras Köprüsü, Çanlı Köprü, Halıpazarı Köprüsü, Beylerhan Köprüsü, Çatal (Değirmen) köprüsü.
- 1419 yılında Germiyanoglu Beyi II. Yakup Bey tarafından yaptırılan Uşak Ulu Camii ile 1519 yılında inşa edilen Mendepazarı'nda bulunan Karaali Camii.
- M.Ö. 560-546 yılları arasında yönetimde bulunan Kral Kroisos dönemine ait Karun Hazineleri. Büyüklü küçüklü 450 parçadan oluşan ve Lidya döneminin en görkemli eserleri olarak bilinen altın gümüş bronz ve mermerden meydana gelen bu eserler 1996 yılından bu yana Uşak Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir.
- Roma İmparatoru Augustus tarafından M.Ö. 20 yılında Sebaste adıyla kurulan ve Roma dönemindeki 12 önemli şehirden biri olan Sebaste antik şehri. Ulubey ilçesi Sülümenli köyü yakınlarında bulunan antik kentin en önemli yapıları kale, tapınaklar, tiyatro, stadyum ve kaya mezarlarıdır.
- Aybey, Işık, Karaağaç ve Kurtuluş Mahallelerinde sıkça rastlanabilecek Osmanlı'nın sivil mimari örneklerini yansıtan tarihi Uşak evleri. Bu evlerin genellikle birinci katı taş örgü, ikinci katı ahşap, cumbalı ve beşik çatılı, alaturka kiremitlidir.

7.5. Nüfusu

Cumhuriyet Devri'nin ilk nüfus sayımı 28 Ekim 1927' de yapılmıştır. Bu sayım sonuçlarına göre Uşak Kazası'nın toplam nüfusu 88.463 olarak tespit edilmiştir. Bunun 40.965'i erkek, 47.678'i kadındır. Yine aynı nüfus sayımı sonuçlarına göre merkez nüfusu 16.887'dir.²⁶

2014 yılına ait nüfus bilgileri ise tablodaki gibidir:

²⁴ http://usak.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=29 (02.06.215)

²⁵ <http://usak.gov.tr/Default.aspx?x=s&kat=11>. (02.06.215)

²⁶ <http://usak.gov.tr/Default.aspx?x=s&kat=14>.

Tablo 1: İlçelere Göre Şehir- Belde ve Köy Nüfusları ve Oranları

İlçeler	Şehir Nüfusu	Belde/Köy	Şehir N.Oranı	Nüfus Toplamı
Merkez	196.466	35.097	84,84	231.563
Banaz	15.983	20.626	43,65	36.609
Eşme	14.396	21.353	40,27	35.749
Karahallı	4.106	6.663	38,12	10.769
Sivaslı	6.911	14.211	32,72	21.122
Ulubey	5.027	8.620	36,83	13.647
İl Geneli	238.563	107.945	68,26	349.459

Tablo 1'e göre, Uşak İlinde toplam nüfusun % 68,26'sının şehir merkezlerinde, % 31,74'ü ise beldelerde ve köylerde yaşamaktadır. İlçelerde ise; Merkez İlçe nüfusunun % 84,84'ü şehir merkezinde, % 15,16'sı beldelerde ve köylerde yaşamaktadır.²⁷

7.6. Evlenme ve Boşanma Göstergeleri

Uşak'ın evlenme ve boşanmalar açısından durumunu değerlendirmek için Türkiye geneli, Ege bölgesi ve yakın çevresindeki illerle birlikte Uşak'a bakmak gerekir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun internet sayfasından alınan verilere göre, 2010-2014 arası beş yıla ilişkin evlenme ve boşanma istatistiklerine bakıldığında Uşak'ın durumu şu şekildedir:²⁸

Tablo 2: Olay Yerine Göre Evlenmeler 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	582.715	592.75	603.751	600.138	599.704
Ege	73 922	76 132	76 462	76 005	75 731
Manisa	10 302	10 430	10 321	10 366	10 049
Afyonkarahisar	6 026	6 090	5 796	5 724	5 597
Kütahya	4 005	4 048	3 979	3 870	3 810
Uşak	2 636	2 632	2 775	2 741	2 689

²⁷ <http://usak.gov.tr/Default.aspx?x=s&kat=14>.

²⁸ www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18628.

Tablo 2'ye göre Uşak'ın 2010-2014 arası son beş yıla ait evlenme sayılarına baktığımız zaman ortalama 2694 evlenme olduğu görülmektedir. Bu göstergelere göre Uşak, tablo 3'te de görüldüğü gibi kaba evlenme hızında Türkiye ortalamasıyla uyumludur.

Tablo 3: Olay Yerine Göre Kaba Evlenme Hızı 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	7,98	8,02	8,03	7,89	7,80
Ege	7,71	7,86	7,86	7,74	7,66
Manisa	7,61	7,67	7,68	7,69	7,43
Afyonkarahisar	8,63	8,72	8,26	8,12	7,93
Kütahya	6,90	7,01	6,99	6,75	6,65
Uşak	7,84	7,77	8,14	7,99	7,80

Tablo 4: Olay Yerine Göre Boşanmalar 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	118.568	120.117	123.325	125.305	130.913
Ege	22 381	22 171	22 367	22 136	22 651
Manisa	2239	2156	2359	2315	2408
Afyonkarahisar	1133	1010	927	907	967
Kütahya	876	909	932	855	836
Uşak	771	734	809	743	793

Tablo 4'ün verilerine göre Uşak'ta ortalama 770 boşanma gerçekleşmektedir.

Tablo 5: Kaba Boşanma Hızı 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	1,62	1,62	1,64	1,65	1,7
Ege	2,33	2,29	2,3	2,25	2,29
Manisa	1,65	1,59	1,76	1,72	1,78
Afyonkarahisar	1,62	1,45	1,32	1,29	1,37
Kütahya	1,51	1,57	1,64	1,49	1,46
Uşak	2,29	2,17	2,37	2,17	2,30.

Tablo 5'e göre Uşak'ın kaba boşanma hızı son beş yılın hepsinde Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Yine 2014 verilerine göre Ege bölgesi ve çevre illerden de yüksek bir boşanma hızı söz konusudur.

1.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. AİLE

Aile, bütün kurumlar içerisinde en eski ve en temel olanıdır. Aynı zamanda evrensel bir kurum olan ailenin her topluma göre özgün bir yapısı bulunmaktadır. Bu nedenle bütün toplumlardaki aile yapısını ifade edecek şekilde aileyi tanımlamak oldukça zor, hatta imkânsız²⁹ görünmesine rağmen yine de değişik aile tanımları yapılmıştır.

17-20 Aralık 1990 yılında yapılan 1. Aile şurasında aile, “Bir toplumda hukuki temele dayalı evlilik ve akraba bağlılığı (anne-baba, çocuklar, büyükanne ve büyükbaba ile yakın akrabalarından) oluşmuş aynı mekânda yaşayan en küçük toplumsal kurumdur”³⁰ şeklinde tanımlanmıştır. Aile, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisinde “Akrabalık ilişkisiyle birbirlerine bağlanan fertlerin bir araya getirdiği topluluk”³¹ şeklinde, sosyoloji sözlüğünde ise “Aile kan, cinsel ilişki ya da yasal bağlarla birbirine bağlı olan insanlardan oluşmuş, mahrem ilişkilerle örülü bir gruptur”³² şeklinde tanımlanmıştır.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı yapmış olan Necmettin Türinay’ın dediği gibi, “Aile her toplumun ve kültürün temel sosyal kurumlarından biridir. İnsanlığın tespit edilen ilk dönemlerinden itibaren, aile hep var olagelmıştır. Genel itibariyle aileyi reddeden ne bir din, ne de kültür mevcuttur. Dolayısıyla boşanmalar ne kadar artarsa artsın, birbirini tamamlama, neslin devamı gibi fitri ihtiyaçlar erkek ve kadını aile halinde yaşamaya sevk etmektedir.”³³

²⁹ Kadir Canatan, “Aile Kavramının Tanımı”, *Aile Sosyolojisi*, (Edt. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım), Açılım Kitap, İstanbul, 2013, s. 62.

³⁰ <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542936a3369dc32358ee2a94/aile1.pdf> (23.06.2015)

³¹ Mehmet Akif Aydın, “Aile”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1989, C. 2, s. 196.

³² Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 2005., s. 7.

³³ Necmettin Türinay, *Türk Aile Ansiklopedisi 1*, Önsöz, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991.

Ömer Bozoğlu'na göre, küreselleşme ve popüler kültürün etkililiğinin artması karşısında toplumlar, ailenin önemini daha iyi kavramaktadırlar. Esasında aile değerlerinde görülen zayıflama, toplumlarda ailenin temel fonksiyonları konusunda yüksek bir bilinç gelişmesini sağlamaya da hizmet etmiştir.³⁴

1.1.Ailenin Fonksiyonları

Erol Güngör, bir sosyal müessese olarak ailenin belirgin özelliklerinin onun fonksiyonlarından doğduğunu belirtir. Ona göre, aile tipleri ve aileden beklenenler her kültürde farklı olabilmekle beraber, her zaman ve her toplumda ailenin değişmeyen bir takım temel fonksiyonları vardır. Bunlardan ilki, topluma yeni üyeler kazandırmasıdır. Ailenin ikinci büyük fonksiyonu insandaki cinsi iştihayı sınırlayıp belli bir kanala sokması, üçüncü büyük fonksiyonu ise ekonomik faaliyetleri düzenlemesidir.³⁵

Toplumsal değişime paralel olarak ailenin yapı ve fonksiyonları da değişmektedir.³⁶ Kapitalizmin gelişmesinden önce 17. ve 18. yüzyıllarda Batı Avrupa'da aile bir üretim merkeziydi. Üretim hane içinde ya da eve bitişik arazide yapılırdı ve çocuklar dâhil ailenin tüm üyeleri üretim faaliyetine katkıda bulunurdu.³⁷ Sonraları ise geleneksel aileden çekirdek aileye geçişle birlikte ailenin üye sayısında azalma, fonksiyonlarında ve yapısında değişme olmuştur. Nitekim Parsons'a göre ailenin iki görevi kalmıştır. Bunlar da; neslin devamı görevi ile eşler arasındaki psikolojik dengenin sağlanması görevidir. Arslantürk, Parsons'un söylediklerine hak vermekle beraber ailenin geleneksel görevlerinin dar çerçevede de olsa devam ettiğini savunur ve ailenin görevlerini şöyle sıralar:³⁸

- Aile, yüz yüze samimi ilişkilerin cereyan ettiği kurumdur.
- Aile, cinsel tatminle birlikte biyolojik üremenin vuku bulduğu ve toplumun devamının sağlandığı yegâne gruptur.
- Aile yeni nesillerin sosyalleştirilmesini üstlenen en önemli gruptur.
- Bugün ailenin üretim birliği olma özelliği kaybolmasına karşılık tüketim özelliği devam etmektedir.

³⁴ Ömer Bozoğlu, Sunuş Yazısı, *Türk Aile Yapısı Araştırması 2011*, TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay., Ankara, 2011, s. 5.

³⁵ Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Yay., İstanbul, 2010, s. 208.

³⁶ Zeki Arslantürk, M.Tayfun Amman, *Sosyoloji*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2013, s. 299.

³⁷ Anthony Giddens, *Sosyoloji Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*, (Çev. Ülgen Yıldız Battal), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012, s. 112.

³⁸ Arslantürk, Amman, s. 305.

Bazı sosyal bilimciler, ailenin en önemli işlevlerinden birisinin toplumu kontrol ve yeniden üretmek olduğunu ifade etmektedirler. Yukarıda sayılan işlevlerden bazıları her ne kadar modern toplumların çekirdek aile modellerinde söz konusu olmasa da ailenin toplumun kontrolü ve yeniden üretimine olan katkısı her zaman, ailenin en önemli işlevlerinden biri olarak sürmeye devam edecektir.³⁹

Çatışma kuramcıları ailenin önemli bir kurum olduğunu ifade etmekle birlikte ailede eşitsizliklerin olduğunu öne sürerler. Bunlara göre ailede erkeğin kadın üzerinde egemen olduğu bir sistem mevcuttur. Özellikle Friedrich Engels evlilikte eşlerin birbirlerine karşıt olduğunu, zıt duygular içerisinde bulunduğunu ve erkeğin kadına baskı yaptığını ileri sürer. Son on yıl içerisinde ise haklar açısından bazı değişiklikler olmuş, endüstrileşme sürecini tamamlamış bazı ülkelerde kadınlar erkeklerle eşit haklar kazanmaya başlamıştır.⁴⁰

İşlevselciler için aile daima toplumun temeli olarak görülmüştür. Bu sebeple toplumdaki değişmelere bağlı olarak aile yapısında da değişimler olduğunu kabul ederler. Örneğin, T. Parsons'a göre toplumlar değişip sanayileştikçe, teknoloji yoğun üretim ve ailenin üretim birimi olmaktan çıkarak tüketim birimi haline dönüşmesine bağlı olarak da geniş aileye ihtiyaç azalmıştır. Bunun yerine daha küçük ve hareketlilik/göç kabiliyeti fazla olan, üyelerinin belirli becerilere sahip olduğu ailelere ihtiyaç artmıştır.⁴¹

Türkiye'deki en yaygın aile tipi çekirdek ailedir. Çekirdek ailenin oranı 2006 yılı verilerine göre %73 iken⁴² 2011 verilerine göre ise % 68,6'e düşmüştür. Türkiye'deki ailelerin yüzde 51'i ise tam çekirdek ailedir. Ülkemizde geniş aile yapısı varlığını sürdürmekle birlikte oranı düşüktür (% 10,1). Dikkat çeken önemli bir husus dağılmış aile yapısının önemli sayılabilecek bir orana ulaşmasıdır (% 21,2). Büyük kentlerde bu oran daha da yükselmektedir.⁴³

³⁹ Kenan Çağan, "Ailenin İşlevleri", *Aile Sosyolojisi*, (Edt. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım), Açılım Kitap, İstanbul, 2013, s. 83.

⁴⁰ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, Ekin Yay., Bursa, 2013, s. 132.

⁴¹ Aytül Kasapoğlu, "Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları", *Aile Sosyolojisi*, (Edt. Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner), Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir, 2012, s. 11.

⁴² Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2006, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay., Ankara, 2014, s. 24.

⁴³ Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 153.

2011 yılında yapılan Türkiye’de Aile Yapısı araştırmasında ailenin güçlü ve zayıf olduğu yönler de değerlendirilmiştir. Çalışmayla ilgili bazı tespitler şu şekildedir:⁴⁴

1.2. Türkiye’de Aile Yapısının Güçlü Tarafları

1. Türkiye’de evlilik kurumuna verilen değerin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Hayatları boyunca sadece bir evlilik yapan bireylerin oranının Türkiye genelinde %95,4 olduğu görülmektedir.

2. Türkiye’de evliliklerin çoğu bir ömür boyu sürüp, çiftlerden birisinin ölümü ile bitmektedir. Dolayısıyla evlilik süreleri belirgin biçimde uzundur. Bu gösterge Türk ailesinin evlilik kurumuna verdiği önem ve değere işaret etmektedir.

3. Eşler arasında soruna yol açması muhtemel 21 konu (Ev ve çocuklar ile ilgili sorumluluklar, ailece birlikte vakit geçirmeme, harcamalar, giyim tarzı, dini görüş farklılığı, eşin ailesi ile ilişkiler, alkol-sigara ve kumar alışkanlığı...) sorgulanmış, bu konularda sık sorun yaşayanların %1-2 olduğu görülmüştür.

4. Türkiye’de aileler büyük oranda temel yaşam faaliyetleri sırasında bir arada olabilmekte ve birlikte vakit geçirmektedir.

5. Ailede karar verme mekanizmalarına beklenenin tersine kadının (annenin) katılımının çok büyük oranlarda sağlandığı görülmektedir.

1.3. Türkiye’de Aile Yapısının Zayıf Tarafları

1. Kadınlar ilk evlilik deneyimlerini % 30,5 oranında 18 ve altında gerçekleştirmektedirler. Bu oran erkeklerde % 8,8’e düşse de ilk evliliğin bilhassa kadınlarda çok küçük yaşlarda gerçekleşmesi çok sağlıklı bir durum değildir.

2. Aile tiplerine göre değerlendirildiğinde, dağılmış aile yapısına sahip hanelerin oranı ülke genelinde % 21,24’tur. Büyük kentlerde bu oran daha da yükselmektedir.

3. Türkiye’de evlilikler halen büyük bir oranda (% 53,6) görücü usulü ile gerçekleşmektedir. Görücü usulü ile gerçekleşen bu evliliklerin bir kısmında ise evlenen çiftlerin onayı alınmadan (% 9,4) sadece ailelerin kararı çerçevesinde evlilik gerçekleşmektedir. Ancak genç yaş gruplarında bu oran önemli ölçüde azalmaktadır.

⁴⁴ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 390, 393.

4. Türkiye’de halen akraba evliliklerinin yüksek oranlarda gerçekleştiği görülmektedir (% 23,2). Akraba evliliklerinden kaynaklanan genetik bozukluklar sağlıklı bir aile yapısını halen tehdit etmektedir.

5. Aile üyelerinin sosyal etkinlikleri birlikte yapma oranları temel yaşam faaliyetlerine göre daha düşük kalmaktadır.

6. Ev içinde yapılan faaliyetlerde kız çocukların sorumluluklarının erkek çocuklara göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından kız çocuğuna verilen bu görevler aslında sorumluluk almayı öğrenme ve buna bağlı olarak özgüven gelişimi, ayrıntıların organizasyonu becerisinin gelişmesi bakımından uzun vadede kız çocukları için avantaj olmaktadır.

1.4. Aile Üzerinde Olumsuz Etki Yapan Hususlar

Aile bugün, geçmişte eşine çok az rastlanır risklerle karşı karşıyadır. Boşanmaların, tek ebeveynli ailelerin, nikâhsız birlikteliklerin, eşcinsel evliliklerin, evlilik dışı doğan çocukların sayısının artması; evlilik ve çocuk sahibi olmanın reddedilmesi veya mümkün olduğunca geciktirilmesi, toplumsal sistemin önemli bir ögesi olan aileyi fonksiyonlarını yerine getirme noktasında sıkıntıya sokmaktadır.⁴⁵

Henüz Türkiye’de söz konusu olmamakla birlikte; eşcinsel evlilikle de aile kurabilmenin, evlat edinme ya da suni döllenme yoluyla çocuk sahibi olabilmenin hukuki ve sosyal açıdan meşruiyet kazanmasının yolu açılmıştır.⁴⁶

Aileyi ve toplumu tehdit eden güncel risklerin arka planında ise modernizm, kent yaşamı, akrabalık ilişkilerinin zayıflaması, meslek ve statünün insan ilişkilerinde daha belirleyici olması, insani ilişkilerde mantığın artırılıp duygunun azaltılması, kadının çalışma hayatına katılması, bencil, kural tanımayan ve cinsel arzularını dizginlemeyen ve hiçbir edimden dolayı kendini yargılamayan bir kişilik tipinin ortaya çıkması yatmaktadır.⁴⁷

⁴⁵ Ünal Şentürk, “Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler”, *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2008, sayı,14, s. 8.

⁴⁶ Buket Çakır, *Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve Boşanma Eğilimlerinin Seyri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora tezi), İstanbul, 2011, s. 277.

⁴⁷ Şentürk, s. 12.

Türkiye, özellikle 1950’lerden sonra kırsal alanlardan kentlere doğru göç sonucu hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. 1950’de kentlerde yaşayan nüfusun payı % 25 iken, 2007 yılında % 70’e yükselmiştir.⁴⁸ Şehirlerin büyümesi, sanayileşmenin artması ve köyden şehre göç ile sosyal yapıdaki değişimlerden aile de etkilenmiş, bununla atbaşı olarak kültür değişimleri de yaşanmıştır. Kültür değişimleri de aile ve toplum üzerinde derin izler bırakmıştır.⁴⁹ Modern zamanlarda annelik bu durumdan etkilenmiş ve geleceğin toplum yapısını da etkileyecektir.⁵⁰

Kurtoğlu ise aileyi olumsuz etkileyen faktörleri şu şekilde belirtir:⁵¹

- Aile içi şiddet.
- Nikahsız yaşanan (gayri meşru) ilişkiler.
- Ailevi sorumlulukların çiftlere ağır gelmesi sebebiyle evliliği göze alamamak.
- Ailenin, sosyal baskı ve aile büyüklerinin etkisi ile zoraki ve gönülsüz evlilik olarak kurulması.
- Geciken veya geciktirilen evlilikler.
- Muhabbet ve sorumluluk alanı olması gereken aile ortamının bazı kötü gelenekler sebebiyle baskı ve zulüm ortamına dönüşmesi.

Zekiye Demir’e göre aileyi tehdit eden en büyük tehlikelerin başında zina ve fuhuş gelmektedir. Bu sebeple zina ve fuhuşun yaygın olduğu toplumlarda aile kurumunu korumak da zorlaşmaktadır.⁵²

1.5. Modernite ve Aile

Hem Batı’da hem de ülkemizde boşanma oranlarının geçmişe göre artış göstermesinin temelinde modernite vardır. Modernite, bencil zevklerinin peşinde koşan, sabırsız, zorluklara katlanmak istemeyen bir insan modeli ortaya çıkarmıştır. Bu insan

⁴⁸ Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 (Ana rapor), s. 8

⁴⁹ Mehmet Eröz, “Türk Ailesi”, *Aile Yazıları 1/Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç*, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay., Ankara, 1991, s. 249.

⁵⁰ Semra Demirkan, “Modern Zamanlarda Annelik”, *Kadın ve Aile Yazıları*, (Edt. Yüksel Salman) Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2011, s. 168.

⁵¹ Ayşenur Kurtoğlu, “Aileyi Tehdit Eden Unsurlar”, *Küreselleşen Dünyada Aile 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2010, s. 248.

⁵² Zekiye Demir, *Aile Huzuru*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 2008, s. 22, 23.

modeli evlilik sorumluluğunu bir yük gibi görmeye başladığından boşanmaların sayısı günden güne artmıştır.⁵³

Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı mütevelli heyeti başkanı olan ilahiyatçı Saffet Köse, modernitenin ailemize ruh veren değerleri itici hale getirdiğini söyler. Ona göre modernlik, dini olarak günah, ahlaki olarak ayıp sayılan ne varsa dönüşüp normalleştiği, günahı günah, ayıbı ayıp saymanın garipsendiği, alaya alındığı ve dışlandığı bir dünyanın inşasıdır. Bu yönüyle modernlik yeni dünyanın dinidir. Burada haz ve hızı sınırlandıran bütün manevi güçler devre dışıdır. Müslüman dünyanın zihni, modernliğin işgali altındadır ve bu yüzden sağlıklı düşünme yetisi hasar görmüştür. Bu sebeple modernitenin meydan okuması karşısında psikolojik mağlubiyetin etkisiyle onu meşrulaştıracak hamleler yapmıştır. Oysa Müslüman dünyanın düşünürlerine düşen en önemli görev, moderniteye alternatif olabilecek yaratılış gerçekliğine uygun normları çıkarıp insanlıkla paylaşmaktır.⁵⁴

“Modernleşmenin aileyi etkilediği en önemli alanlardan birisi de mahremiyet kimliğidir. Aile bir bakıma kamusallaşmıştır. Artık aile ile ilgili mahrem konular televizyon ve gazetelerde konuşulmaktadır. Eş seçimi milyonlarca izleyici karşısında gösterilerek; ilk flörtler medyatik halde icra edilmekte, geleneğin sıkı mahremiyet kuralları yerini gevşek ilişkilere bırakmaktadır.”⁵⁵

1.6. Toplumsal Değişim ve Aile

Aile, derin bir toplumsal değişimin odağıdır.⁵⁶ Modern değişimlere paralel olarak geleneksel aile tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hem yapı hem de zihniyet olarak çözülmektedir.⁵⁷

Günümüzde ailede geleneksel toplumdan modern topluma geçişte köklü değişimlerin yaşanmasını sağlayan en ciddi nesnel etken sanayileşmedir. Sanayileşme, üretim biçimlerinin yanı sıra bütün toplumsal ilişkileri kökten değiştirdiğince bunun ailenin

⁵³ Nevzat Tarhan, *Son Sığınak Aile*, Nesil Yay., İstanbul, 2012, s. 127.

⁵⁴ Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehir Vakfı Yay., Konya, 2014, s. 14, 18.

⁵⁵ Ergün Yıldırım, “Toplumsal Değişme Sürecinde Aile”, *Aile Sosyolojisi*, (Edt. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım), Açılım Kitap, İstanbul, 2013, s. 124.

⁵⁶ Giddens, s.127.

⁵⁷ Kadir Canatan, “Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi”, *Aile Sosyolojisi*, (Edt. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım, Açılım Kitap, İstanbul, 2013, s.114.

yapısı ve işlevleri üzerinde kaçınılmaz ve neredeyse geri alınamayan sonuçları olmuştur.⁵⁸

Toplumsal değişim ve dönüşümün somut bir göstergesi olarak günümüz insanı, bireysel tercih ve beklentilerin öne alındığı, her şeyin akıl ve mantıkla ölçüldüğü, yalnızlığın ve her türlü bağımlılıkların artırıldığı, modernleşmiş kentlerde yaşamaktadır. Bunlar da doğal olarak geleneksel değer, aile ve evlilik olmak üzere birçok kurumda bir bozulmaya sebep olmak suretiyle toplumsal hayatı tehdit etmektedir.⁵⁹

1.7. Ailenin Değişiminde Etkili Olan Faktörler

Toplumsal değişimlerden etkilenen ailenin günümüzde maruz kaldığı bir takım tehditler bulunmaktadır. Aile için risk oluşturan bu tehditlerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

1.7.1.Kalıcı Bir Evlilik Hedefinden Uzaklaşma ve Boşanma Oranlarındaki Hızlı Artış

Boşanmanın günümüzde artan bir eğilim göstermesi onun güncel sosyal problemler içerisinde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Daha önceki toplumsal aşamalarda az gözlemlenen boşanma, günümüzde birçok toplumdaki evli eşlerin çok sık yaşadıkları bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁰

Hayatı hızlı yaşama, tüketim hırısı ve insan bedeninin tüketime konu edilmesi, ailenin kalıcılığına ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu zihniyetin oluşturduğu “geçinmezsek ayrılırız” anlayışı nikâhın sağlam bir sözleşme olduğu ve ayrılmanın son çare olarak düşünülmesi gerektiği yönündeki zemini büyük ölçüde zayıflatmıştır.⁶¹

Aile kurumundaki hızlı bozulma modern toplum yapısına sahip ülkelerde daha net bir şekilde gözlenebilmektedir. Nitekim bu ülkelerde boşanma olayları süratle artmış, evlilik dışı doğum oranı yükselmiş, tek ebeveynli aileler çoğalmıştır. Örneğin, batılılaşma yolunda oldukça mesafe kat etmekte olan Çin’de Batıdaki eğilimlere paralel

⁵⁸Yasin Aktay, “Modern Dünyada Ailenin Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülâhazalar ve Geleneğe Dayalı Problemler”, *Küreselleşen Dünyada Aile, 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2010, s. 178.

⁵⁹Şentürk, s. 13.

⁶⁰Şentürk, s. 13.

⁶¹Köse, s. 87.

olarak, boşanma oranı sürekli yükselmektedir. 1982-87 arasında bu oran %70'e yükselmiştir.⁶²

1.7.2. Tek Ebeveynli Ailelerdeki Artış

Araştırmalar, tek ebeveynli aile sayısının son yirmi yılda yaklaşık iki katına çıktığını ve toplumlarda daha sık görülmeye başladığını göstermektedir. Ailenin parçalanması ve tek ebeveynli olarak varlığını korumaya çalışması sürecinde aile üyelerinin bu durumdan olumsuz etkilenmeleri kaçınılmazdır.⁶³

ABD'de şu an, yirmi yıl öncesine göre çok daha fazla insan yalnız yaşamaktadır. 1960'ta yalnız yaşayanların oldukça büyük bir kısmı, daha yaşlı gruplardan oluşurken, son yıllarda bu daha az belirgin hale gelmiştir. 22-24 yaş grubunda, yalnız yaşayan bireylerin oranında keskin bir artış olmuştur.⁶⁴

Türkiye'de aile yapılarının dönüşmesi sürecinde yaşanan en dikkat çekici gelişmelerden birisi de ataerkil geniş aile, geçici geniş aile ve çekirdek aileden çeşitli nedenlerle kopan unsurların geçici geniş aile dışında bir tampon bölge haline gelen dağılmış ailelerin yaygınlığının çok ciddi biçimde artmış olmasıdır. 1978-2011 döneminde tek kişilik hanelerin % 67 artmış olmasının arkasında iç ve dış göç süreçlerinin bir katkısının bulunduğu anlaşılmaktadır.⁶⁵

1.7.3. Evliliğe Karşı Çıkma veya Evliliği Erteleme

Evlilik için yaş ve diğer şartlar bakımından uygun olan pek çok yetişkin, artan bir şekilde ya evlenmemekte ya da evliliği ertelemektedirler. Dünyanın değişik coğrafyalarında evlenmemiş kadın sayısına bakıldığında zaman zaman bu durum evliliğin ertelenmesi veya evlenmeme konusunda belli bir eğilimin olduğunu göstermektedir. 1975 yılında Pakistanlı yetişkin kadınların % 22'si evlenmemişken bu oran, 1991'de % 39'a; 1976 yılında Meksikalı yetişkin kadınların % 34'ü evlenmemişken bu oran, 1987'de % 42'ye; 1978 yılında Kenyalı yetişkin kadınların % 21'i evlenmemişken bu

⁶² Ali Coşkun, *Sevgi Sosyolojisi*, Rağbet Yay. İstanbul, 2012, s. 186, 187.

⁶³ Şentürk, s. 15.

⁶⁴ Giddens, s. 125.

⁶⁵ İsmet Koç, "Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi:1968-2011", *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler*, (Edt. Mustafa Turgut, Semiha Feyzioğlu), TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2014, s. 51.

oran, 1989’da % 32’ye; ve 1970 yılında Amerikalı yetişkin kadınların % 36’sı evlenmemişken bu oran, 1980’de % 51’e yükselmiştir.⁶⁶

1.7.4. Çocuk Yapmama Eğilimi

Evlenenlerin çocuk yapmaması veya az çocuk yapması da yine yaşanan ekonomik ve sosyal değişime paralel olarak son dönemde karşılaştığımız durumlardan biridir. Nitekim 2011 yılında yapılan Aile Yapısı araştırmasında Türkiye genelinde sahip olunan ortalama çocuk sayısının 2,6 olduğu tespit edilmiştir.⁶⁷ Çocuk sayısı her geçen gün nüfusun kendisini ikame rakamı olan 2,1’e doğru gerilemektedir.⁶⁸

1.7.5. Eşcinsel Evlilikler

Sanayi toplumuna geçişle birlikte aile kurumunda oluşan bir takım yapısal değişikliklerden aile kavramı da etkilenmiştir. Örneğin Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (NASW) (1990) aileyi, "kendini aile olarak nitelendiren ve sağlıklı bir ailenin işleyişi için yükümlülükleri, sorumlulukları üstlenen iki veya daha fazla sayıda insan" olarak tanımlamaktadır. Bugün dünyada özellikle Amerika ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde aynı cinsten olan insanlar arasında da birliktelikler ve evlilikler mümkün olabilmektedir. Bu tür birliktelikler ülkemizde onaylanmamakta ve yasalar karşısında da kabul edilmemekle birlikte lezbiyen ve homoseksüel çiftlerin oluşturduğu aile kurumları günümüz dünyasında artık karşılaştığımız bir aile biçimidir.⁶⁹

1.7.6. Cinsel Özgürlük Anlayışı ve Nikâhsız Birlikteliklerdeki Artış

Bütün kutsal kitaplarda kadın-erkek beraberliğinin tek meşru yolu nikah görülmüş ve nikahsız ilişkiler zina sayılarak sert önlemler alınmıştır. Buna karşılık modernizm nikâhı değersizleştirmiş, zinayı, “evlilik dışı birleşmeler” gibi ifadelerle toplumun zihninden kamufle etmiş, popüler kültürün oluşturduğu rol modeller

⁶⁶ Şentürk, s. 18.

⁶⁷ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara, 2011, s. 260.

⁶⁸ Şentürk, s. 20.

⁶⁹ Arzu Çoban İçağasıoğlu, “Yalnız Yaşayan Yaşlılara İlişkin Aile Politikaları”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay. Ankara, 2005, sayı:8, s. 44.

aracılığıyla “seviyeli birliktelikler” şeklinde meşrulaştırıcı bir görüntü vererek evlilik dışı cinselliği normalleştirmiş ve böylece evlilik kurumu derinden yaralanmıştır.”⁷⁰

Giddens, Batı toplumlarında evliliğin ve aile yaşamının geleneksel biçimlerinin yerine “birlikte yaşama” –bir çiftin evli olmaksızın cinsel bir ilişki içinde birlikte yaşaması- durumunun gittikçe yaygınlaştığını belirtir. Önceleri evlilik iki insanın arasındaki bir birleşmenin tanımlayıcı temeli idiyse de bugün artık öyle sayılmaz. Bugün, adanmış uzun süreli ilişkiler içinde olup evlenmemeyi, ama birlikte oturup birlikte çocuklar yetiştirmeyi seçen çiftlerin sayısı gitgide artmaktadır.⁷¹

Amerika’da ve Avrupa’da, artan boşanma ve evlilik dışı doğumlar sonucu aile yapısında derin değişimler yaşanmakta, otuz yıl öncesiyle karşılaştırıldığında, artık kadınlar için erkekler olmadan çocuk yetiştirmek, erkeler için ise babalığın zorluklarından kaçmak daha kolaylaşmıştır. Bu durum ise en fazla çocuklara zarar vermiştir.⁷²

1.8. Medya ve Aile Üzerindeki Etkisi

Aileyi Koruma Derneği üyesi Gülsüm Kurt’a göre; medya, aile kavramını yıpratmakta, lüks yaşam görüntüleri ile aile bireylerini ailenin dışına çekmektedir. Kurt’un tespitine göre, medyada aileyi tehdit eden en önemli olumsuzluklarından bazıları şunlardır.⁷³

- a- Kötü modelleri yüceltme,
- b- Popüler kültürü yaygınlaştırıp, gelenekleri ve değerleri yok etme,
- c- Cinselliği kontrolsüz ve anormal yansıtmaya,
- d- Ahlsız davranışları, davranış bozukluklarını, suçu, sapkınlıkları normalleştirme,
- e- Kişilerin geçmiş ve gelecekle bağını kopararak aile kurmasını engelleme,
- f- Çocuğu anne babasından, eşleri birbirinden kopararak onları yabancılarla geçici birlikteliğe zorlama,

⁷⁰ Köse, s. 24.

⁷¹ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Kırmızı Yay., İstanbul, 2013, s. 274.

⁷² The Economist, “Evim Evim Güzel Evim: Aile Değerleri Üzerine Bir Tartışma”, *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, (Edt. Anthony Giddens, Çev. Günseli Altaylar), Say Yay., İstanbul, 2013. s. 202.

⁷³ Gülsüm Kurt, “Medyanın Aile Üzerindeki Olumsuz Etkileri”, *Aileye İlişkin Sorunlar İstişare Toplantısı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2009, s. 274-284.

- g- Zamanını çalarak kişinin aile ve çevre ilişkisi tesisini engelleme, üreticiliğini yok etme, duygularını sahteleştirme,
- h- İletişimsizlik

2.BOŞANMA

Boşanma, evlilik kadar eski bir olgudur ve ailenin olduğu her yerde arzu edilmeyen bir evlilik gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁴ Zira eşler arasında iyi geçimin yerini kin ve nefretin alması, karşılıklı güven sarsıcı davranışların meydana gelmesi durumunda bunları gidermeye yönelik gösterilen tüm gayretlerin sonuçsuz kalması ve evliliğin çekilmez bir hal alması, tarafları boşanmaya götürebilmektedir.⁷⁵

Evliliğin hayat boyu devam etmesi asıl olmakla birlikte bazı durumların ortaya çıkması halinde evlilik birliğinin devamında ısrar etmek çoğu zaman telafisi zor sonuçlar doğurabilir.⁷⁶ Bu gibi durumlarda “Hukuksal olarak kurulmuş bir evliliğin yine resmi yasalar nezdinde ortadan kalkması”⁷⁷ boşanma olarak adlandırılmaktadır.

Çiğdem Arıkan ise boşanmayı, “Hukuki kurallar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin, tarafların karı-koca olarak hiçbir bağları kalmaksızın; fakat varsa ortak çocukların hakları saklı kalmak üzere yargıç kararıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenmelerine olanak veren hukuki bir işlemdir”⁷⁸ şeklinde tarif eder.

2.1. Din ve Boşanma

Din, toplumsal hayatın hemen her alanında insanları etkilemiştir. Dinlerde bulunan itikadi, sosyal, ekonomik, idari, ahlaki ilke ve esaslar, insanların sosyal

⁷⁴ Türkiye’de Aile, Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi, (Proje Yöneticisi: Celalettin Vatandaş), Sekam Yay. İstanbul, 2010, s. 137.

⁷⁵ Hadislerle İslam Hadislerin Hadislerle Yorumu (Edt. Mehmet Emin Özafşar vd.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2013, C. 4, s. 168.

⁷⁶ Murat Atalı, “Boşanma”, *Türk Aile Ansiklopedisi 1*, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara, 1991, s. 195.

⁷⁷ Marshall, s. 79.

⁷⁸ Çiğdem Arıkan, *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay., Ankara, 1996, s. 25.

eylemlerini güçlü bir şekilde etkilemek suretiyle sosyal düzenin objektif yapısının belirlenmesinde önemli bir rol oynamışlardır.⁷⁹

Din, bireysel ve toplumsal hayatın bütün alanlarına yayılmış olmakla birlikte doğum, ölüm, evlenme, boşanma ve bayram gibi hayatın dönüm noktalarında kendini daha çok hissettirmektedir.⁸⁰ Bu yönüyle Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslam gibi büyük dinlerin hâkim olduğu devir ve toplumlarda bu dinlerin değer ölçüleri evlenme ve boşanmada daima belirleyici olmuştur.⁸¹

Günümüzde her ne kadar evlenme ve boşanmalar resmi kanaldan yürüse de toplumun büyük bir kısmı hayatındaki bu iki önemli olayda dini öğretiyi de dikkate almaktadır. Nitekim TAYA 2011’de resmi nikâhla birlikte dini nikâhını da yaptıranların oranı % 93,7 olarak tespit edilmiştir.⁸²

Toplumsal hayatta etkili bir unsur olan İslam dininin boşama konusundaki yaklaşımı ise kısaca şu şekildedir:

2.2. İslam Hukukunda Boşanma

İslam hukukuna göre nikâh ilişkisinin eşlerden biri veya her ikisinin iradesine dayalı olarak sona ermesi halleri talak, muhâlea ve kazâî tefrik olmak üzere üç grupta incelenebilir. Talak kocanın (tefvîzü’-t-talak durumunda kadının) tek taraflı iradesiyle, muhâlea tarafların anlaşmasıyla, tefrik ise hâkimin hükmüyle nikâh ilişkisinin sona erdirilmesini ifade etmektedir.⁸³

Talak, sözlükte “serbest kalmak/serbest bırakmak, bağından kurtulmak/bağını çözmek anlamına gelmektedir.⁸⁴ Fıkıhtaki anlamı ise, nikâh bağının çözülmesi veya

⁷⁹ Ejder Okumuş, “Dinin Sosyolojik Manası”, *Din Sosyolojisi*, (Edt. Talip Küçükcan), AÖF Yay., Eskişehir, 2010, s. 68.

⁸⁰ Vejdi Bilgin, “Gündelik Hayatta Din”, *Din Sosyolojisi*, (Edt. Talip Küçükcan), AÖF Yay., Eskişehir, 2010, s. 182

⁸¹ Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Altınoluk Yay., İstanbul, 1995, s. 337.

⁸² Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 202.

⁸³ Fahrettin Atar, “Nikah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 2007, C. 33, s. 117.

⁸⁴ H.İbrahim Acar, “Talak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 2010, C. 39, s.496.

“talak” ve benzer lafızlarla nikâh akdinin çözülmesi yahut derhal veya ilerde olmak üzere kendine mahsus lafızlarla nikâh bağına kaldırmak demektir.⁸⁵

Ekrem Buğra Ekinci ise talakı, “Muteber bir nikâh akdiyle eşler arasında kurulan hukuki bağın ortadan kaldırılmasıdır”⁸⁶ şeklinde açıklar.

İslam’da talakın meşruluğu Kur’an-ı Kerim, Sünnet ve İcma ile sabittir. Kur’an-ı Kerim’deki ayetlerden bir tanesi şudur: “Boşama iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salıvermektir...”⁸⁷ Bu ayetle Allah’u Teâlâ daha önce uygulanan ve kadın açısından haksızlık içeren boşama sistemini kaldırmış, erkeğe ancak iki boşamada eşine dönme hakkı tanımıştır. Üçüncü defa da boşarsa artık ona dönme hakkı vermemektedir.⁸⁸ Sünnetteki delilinden bir tanesi ise Resulullah’ın şu sözüdür: “Ancak evli olanın talakı sahihtir” (İbn Mâce). Bütün Müslümanlar da talakın caiz olduğu üzerinde icma etmişlerdir.⁸⁹

İslam dininde boşanmaya karşı olumsuz bir değer atfedilmekle birlikte yasaklanmış da değildir. Evlilik katlanılmaz boyutlara ulaştığında “Allah nezdinde yapılacak işlerin en sevimsizi” olarak görülse de ayrılığa izin verilir.⁹⁰

Karaman, İslam’ın boşanmaya niçin izin verdiğini, boşamanın felsefesinin (hikmetinin) ne olduğunu şöyle izah eder:

“Bazı durumlarda evlilik katlanılamaz bir beraberlik halini almaktadır. Bu durumda “Evlilik devam etsin” demek insan gerçeğine uymamaktadır. İslam bunun yerine, evliliğin devamı için tarafları azami gayret göstermeye teşvik etmiş, boşamayı “Allah’ın sevmediğini” ifade ederek sevimsizleştirmiş; fakat gerektiğinde, zaruret haline geldiğinde bu yolu da açık tutmuştur.”⁹¹

“Evlilik iki kişi arasında devamlı bir anlaşma, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanır. Bunlar bozulunca ve düzelme ihtimalinin bulunmadığı da tecrübelerle sabit

⁸⁵ Vehbe Zuhaylî, *İslam Fıkıh Ansiklopedisi*, Risale Basın Yayın, İstanbul, 1994, C. 9, s. 282.

⁸⁶ Ekrem Buğra Ekinci, “İslam Hukukunda Boşanma (Talak)”, *Türk Aile Ansiklopedisi 1*, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara, 1991, s. 200.

⁸⁷ Bakara Suresi (2), 229.

⁸⁸ Süleyman Ateş, *Kur’an’a Göre Evlenme ve Boşanma*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, “ts.”, s.61.

⁸⁹ Zuhaylî, C. 9, s.283.

⁹⁰ Abdurrahman Kurt, “Aile ve Din”, *Din Sosyolojisi El Kitabı*, (Edt. Niyazi Akyüz, İhsan Çapçioğlu), Grafiker Yay., Ankara, 2012, s. 395.

⁹¹ Hayreddin Karaman, *Aile İlmihali*, Timaş Yay., İstanbul, 2011, s. 133.

olunca mezkûr çiftin sıcak yuvaları soğur veya cehennem olur. Bu durumda önümüze üç yol çıkar:

- 1- Nefrete, geçimsizliğe, anlaşmazlığa rağmen evliliğin devamını istemekte ısrar etmek.
- 2- Evlilik hukuken mevcut olduğu halde eşleri ayırmak. Bu kısa bir müddet için faydalı olabilirse de uzun müddetler içinde içtimai ve ahlaki mahzurlar getireceği açıktır.
- 3- Artık çekilmez bir yük haline gelen evlilik bağına çözmek ve eşlerin, anlaşabileceği kimselerle yeni aile yuvaları kurmalarına imkân vermek. İşte birçok hukuk sistemleri gibi İslam Hukuku'nun da sevmeyerek kabul ettiği yol budur.”⁹²

İslam'ın boşama salahiyetini bazı küçük istisnalar dışında erkeğe vermiş olması tenkit konusu yapılmıştır. Ancak, böyle olması kadının hiçbir surette boşanma hakkının bulunmadığı anlamına gelmez. Zira kadının gerek tefvîdu't-talâk yoluyla, gerekse icap ettiği zaman mahkemeye müracaatla evliliğe son verme salahiyeti vardır.⁹³

2.3. Sistemler Açısından Boşanma

Boşanma konusunda tarih boyunca ve toplumdan topluma değişen sistemler uygulanmıştır. Bu sistemler üç ana başlık altında değerlendirilebilir:

A- Boşanmanın Yasak Olduğu Sistem:

Katolik kilisesi evlenmeyi, “çözülmesi imkânsız olan ve ancak ölümle sona eren bir bağ” olarak kabul etmiş ve buna dini bir kisve de kazandırmıştır. Bu sebeple IX. Yüzyıldan sonra birçok Batı ülkesinde boşanma yasağı egemen olmuştur. Kilisenin bu katı tutumu, XVI. Yüzyılda başlayan reform hareketleri esnasında boşanma lehinde kuvvetli bir akımın doğmasına yol açmıştır. 1789 Fransız ihtilalinden sonra da Avrupa'da boşanma yasağı büyük ölçüde kalkmıştır. Günümüzde İtalya, İspanya ve bazı Güney Amerika ülkelerinde boşanma yasağı anlayış ve sistemi hala ağırlığını korumaktadır.⁹⁴

⁹² Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, Nesil Yay., İstanbul, 1996, C. 1, s. 351.

⁹³ Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku*, Mehir Vakfı Yay., Konya, 1998, s. 83.

⁹⁴ Ali Bardakoğlu, “Hukuki ve Sosyal Açısından Boşanma”, *Türk Aile Ansiklopedisi 1*, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara, 1991, s. 200.

B- Boşanmanın Serbest Olduğu Sistem

Bu sistem eşlerden her ikisine de boşanma hakkı tanıyan veya karşılıklı rıza ile boşanmaya cevaz veren sistemdir. Günümüzde Belçika, Lüksemburg, Romanya, İsveç, Norveç, bazı Latin Amerika ülkeleri, Çin, Japonya, Sovyet Rusya’da tek taraflı irade beyanıyla boşanma sistemi hâkim ise de, ülkeler aile müessesesini korumak, keyfi boşanmaları önlemek için giderek bazı tedbirler almakta, mahkeme veya sicil memurunun kararını devreye sokma ihtiyacı duymaktadır.⁹⁵

C- Boşanmanın Hâkim Kararına Dayandırıldığı Sistem

Çağımızda çok daha yaygın olan, “boşanmanın hâkimin hükmüne ve belli sebeplere dayanması” sistemidir. Bu sistem, boşanma yasağı ile boşanma serbestisi sistemlerinin uzlaştırılması mahiyetindedir. Ülkemizde halen yürürlükte olan Türk Medeni Kanunu da, iktibas edildiği İsviçre Medeni Kanunu’na tabi olarak bu sistemi benimsemiştir.⁹⁶ Bu sistemde boşanma, ancak kanunda öngörölmüş sebeplere dayanarak ve hâkimin kararıyla mümkün olabilmektedir.⁹⁷

Ali Bardakoğlu, İslam hukukundaki boşanmayı, boşanmanın serbest olduğu sisteme daha yakın bulmaktadır.⁹⁸ Bu görüşe katılmayan Nihat Dalgın ise İslam’ın benimsediği boşanma sisteminin bu taksimatların dışında kendine özgü bir sistem olduğunu kabul eder.⁹⁹ Dalgın, “Boşanma hakkı” ile “boşama yetkisini” birbirinden ayrı değerlendirmekte, İslam’a göre eşlerin eşit bir şekilde boşanma hakkına sahip olduğunu savunmaktadır. Ona göre, mahkemeden boşanma talebinde bulunma hususunda eşler eşit hakka sahiptir. Bunun yanında boşama yetkisi hâkimin tekeline de bırakılmamıştır. Aksine İslam hukukuna göre, boşama yetkisi; erkek eş, bayan eş, hakemler ve hâkimler şeklinde, birden çok taraf arasında paylaştırılmıştır.¹⁰⁰

Boşanmanın mahkeme kanalıyla gerçekleştiği sistem de irade prensibine yer vermediği, tarafların ortak iradelerinin bile dikkate alınmadığı vb. eleştirilere uğramıştır. Nitekim 4 Ekim 1926 tarihli Medeni Kanun’un mevcut bazı maddelerinin değişen

⁹⁵ Bardakoğlu, s. 201.

⁹⁶ Bardakoğlu, s. 202.

⁹⁷ Özge Öztürk, “*Genel Boşanma Sebepleri*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010, s. 7.

⁹⁸ Bardakoğlu, s. 201.

⁹⁹ Nihat Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 395.

¹⁰⁰ Dalgın, s. 355.

koşullar karşısında yetersiz kaldığı düşünülerek bir takım düzenlemeler yapılmıştır.¹⁰¹ Yapılan düzenlemelerden bir tanesi de anlaşmalı boşanma konusudur. Medeni kanunun 166. maddesine göre tarafların bazı konularda anlaşması halinde anlaşmalı boşanma durumu gerçekleşecektir. Bu düzenlemeyi, boşanma konusunda hâkim tekelinin kırılması olarak yorumlayanlar da olmuştur.

2.4. Dünyada Boşanma ve Aile Sorunları

Ailenin ve sosyal konuların ihmal edilmesi sebebiyle günümüzde Batı ülkeleri önemli toplumsal sorunlarla karşı karşıyadır.¹⁰² Amerika'nın pek çok yöresinde aile kurumu çökmüştür. Yoksul kent merkezlerinde çocuklu evlerin ancak onda birinden daha azında baba evde ailesiyle birlikte yaşamaktadır.¹⁰³

Eurostat tarafından yayınlanan dünya ülkelerinin yıllara göre boşanma istatistikleri (1996-2007) incelendiğinde en yüksek boşanma oranının dünyanın gelişmiş ülkelerinden biri olan Amerika'da 2007 yılı için %0 5,2 olduğu görülmektedir. Diğer gelişmiş bir ülke olan Japonya'da ise boşanma oranının 2007'de %0 3 olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde kaba boşanma oranı binde 2 iken Türkiye'de 2007 yılında kaba boşanma oranının binde 1,3 ile dünyanın birçok ülkesinden daha düşük olması dikkat çekicidir. En yüksek boşanma oranına sahip ülkeler ise ABD başta olmak üzere Litvanya ve Letonya'dır.¹⁰⁴

Araştırmacılar son otuz yılda dünyada boşanma oranlarında dramatik bir artış olduğunu, örneğin, Amerika'da yeni ve ilk evliliklerin en az yarısının boşanma ile sonuçlandığını belirtmektedir. Bu durum, gelişmiş ülkelerde uygulanan aile politikaları ve ailenin geçirmiş olduğu evrimle paraleldir. Nitekim gelişmiş batılı ülkelerde ailenin parçalanması, boşanma, tek ebeveynlilik, aile içi ilişkilerin zayıflaması, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin kopma noktasına gelmesi, bağımlılık yapan madde kullanımının yaygınlaşması ve tüm bunların birey, aile ve toplumsal hayatta yol açtığı patolojiler aileyi ilgilendiren temel sorunlar olarak dikkat çekmektedir.¹⁰⁵

¹⁰¹ Arıkan, s. 8.

¹⁰² Rahime Beder Şen, Semra Demirkan, Aysel Günindi Ersöz, "Türkiye'de Boşanma Nedenleri", *Küreselleşen Dünyada Aile 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2010, s. 259.

¹⁰³ The Economist, *Sosyoloji Başlangıç Okumaları* (Edt. Anthony Giddens), s. 202.

¹⁰⁴ Şen, Demirkan, Ersöz, s. 260.

¹⁰⁵ Şen, Demirkan, Ersöz, s. 260.

2.5. Türkiye’de Boşanma

Günümüzde Türk ailesini kuşatan sorun alanlarına bakıldığında, ilk sıralarda son yirmi yıla kadar önemli bir toplumsal sorun olarak algılanmayan boşanma olgusunun yer almaya başladığı görülmektedir. Bugün artık ülkemizde de temel değerlerin zaafa uğraması, nüfusun şehirlerde toplanması, kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ve bireysel değerlerin ön plana çıkması ile birlikte aileyi yıkıma götüren şiddet ve boşanma olgusu birey ve toplum açısından giderek daha önemli bir olgu haline gelmiştir.¹⁰⁶

Türkiye’de nüfus 1930’dan 1989’a kadar yaklaşık 4 kat artarken, boşanmaların 12 kat artmış olması bize konunun ciddiyetini anlatması bakımından önemlidir. Bu durum ayrılmayı hukuken zorlaştırmak yerine aile üyelerini ayrılma durumuna getirmeyecek tedbirlerin alınmasını ve sosyal politikalar geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Boşanma davalarının yaklaşık % 75’i kentlerde ve % 60’ı kadınlar tarafından açılmaktadır. Kentlerde kadınların boşanma davaları açma oranı, kırsal bölgelerde de erkeklerin boşanma davası açma oranı yüksektir.¹⁰⁷

2001-2014 yılları arası Türkiye’de boşanma istatistikleri:

Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre 2001 yılından 2014 yılına kadar Türkiye genelinde gerçekleşen boşanma sayıları şu şekildedir:

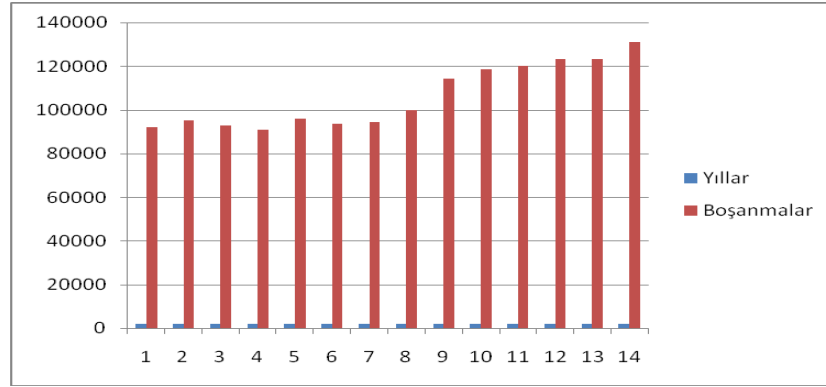
Tablo 6: 2001-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Boşanma Sayıları

Yıllar	Boşanmalar	Yıllar	Boşanmalar
2001	91.994	2008	99.663
2002	95.323	2009	114.162
2003	92.637	2010	118.568
2004	91.022	2011	120.117
2005	95.895	2012	123.325
2006	93.489	2013	123.305
2007	94.219	2014	130.913

¹⁰⁶ Şen, Demirkan, Ersöz, s. 260, 261.

¹⁰⁷ Cihangir Doğan, *Türkiye’de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistiki Açısından Değerlendirilmesi*, s.68. (www.Journals.istanbul.edu.tr) (05.05.2015)

Grafik 1: 2001-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Boşanma Sayıları

Tablo 6 ve grafik 1’e bakıldığında boşanmaların 2000’li yıllarda artış gösterdiği açıkça görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan 2014 yılı Türkiye geneline ilişkin “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri” verilerine göre ise;

Evlenen çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre %0,1 azalarak 2014 yılında 599.704 olmuştur. Kaba evlenme hızı ise binde 7,8 olarak gerçekleşmiştir. Boşanan çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre %4,5 artarak 130.913’e yükselirken kaba boşanma hızı binde 1,7 olarak gerçekleşmiştir. Kaba evlenme hızının 2014 yılında en yüksek olduğu il, binde 10,78 ile Kilis’tir. Kilis’i binde 9,97 ile Adıyaman, binde 9,65 ile Van izlemektedir. Kaba evlenme hızının en düşük olduğu il ise binde 5,93 ile Çanakkale olmuştur. Kaba boşanma hızının 2014 yılında en yüksek olduğu il, binde 2,87 ile Antalya’dır. Antalya’yı binde 2,72 ile İzmir, binde 2,53 ile Muğla izlemektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu il ise binde 0,11 ile Hakkari’dir. Hakkari’yi binde 0,21 ile Şırnak, binde 0,22 ile Bitlis izlemektedir. 2014 yılında boşanmaların %39,6’sı evliliğin ilk 5 yılı, %21,8’i ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşmiştir.¹⁰⁸

2.6. Türk Medeni Kanununda Boşanma

4 Ekim 1926 tarihinde kabul edilen Medeni Kanun, yaklaşık 75 yıl yürürlükte kaldıktan sonra 22 Kasım 2001 tarihinde 4721 sayılı yeni Medeni Kanun kabul edilmiştir. Yeni Medeni Kanunla erkeğin egemen güç olduğu geleneksel aile anlayışı

¹⁰⁸ www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18628 (05.05.2015)

terk edilerek, evlilik kurumu eşit haklara dayalı bir yaşam biçimi olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁹

2.6.1. Türk Medeni Kanununda Kabul Edilen Boşanma Sebepleri

Evlilik eşler ve çocuklar için mutluluk ve huzur yerine ıstırap kaynağı olmaya başladığında boşanma ile evlilik birliğini sonlandırmak gerekebilir. Eşlerin evlilik birliğini sonlandırmak üzere anlaşarak açacakları veya eşlerden birinin kanunda öngörülen nedenlerden birisine dayanarak açacağı dava sonucunda, evlilik birliğinin hâkim kararı ile sona erdirilmesi boşanma olarak adlandırılmaktadır.¹¹⁰

2001 yılında kabul edilen 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun ikinci bölümü boşanma konusunu ele almaktadır. Bu bölümde boşanma sebepleri başlığı altında altı maddeye yer verilmiştir. Kanun, 161-165 arası altı maddede özel boşanma sebepleri olarak; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığını saymıştır. 166. madde ise “Evlilik birliğinin sarsılması” başlığı altında genel boşanma sebebini düzenleyen bir maddedir.¹¹¹

2.7. Boşanmaya Yol Açan Sebepler

“Aile hayatının insanı mutlu eden yönleri olduğu gibi insanın sabrını zorlayan zamanları da vardır. Ekonomik sıkıntılar, akraba müdahaleleri, hastalık, aldatma, alkol ve kumara düşkünlük, internet bağımlılığı, giyim tarzı ve harcama biçimi gibi alışkanlıklarda uyumsuzluk, maddi ve manevi anlamda sorumsuzluklar, inanç ve gelenek farklılıkları, kıskançlıklar ve duygusal çalkantılar eşler arasındaki ilişkiyi zedeler, hatta kopma noktasına getirir.”¹¹²

“Aile kurumunun gittikçe yıprandığı günümüzde boşanmaların giderek arttığı bir vakıadır. Boşanmaya sebep olan hususlar arasında şunları zikretmek mümkündür: Ekonomik sorunlar, geçimsizlik, ihmal, aldatmalar, ihanetler, kısraklık, kişilik ve mizaç uyumsuzlukları, kültürel birikimlerdeki ve değer yargılarındaki (din, mezhep, inanç ve

¹⁰⁹ Ayhan Uçar, “4721 Sayılı Medeni Kanun İle Evliliğin Genel Hükümleri Alanında Yapılan Bir Kısım Değişiklikler Üzerine Düşünceler”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2002, C. VI, s. 1-4, s.331 (http://www.erzincan.edu.tr/birim/HukukDergi/makale/2002_1_18.pdf) (23.06.2015)

¹¹⁰ Mehmet Bülent Deniz, *Aile Hukuku*, TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2011, s. 76.

¹¹¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> (23.06.2015)

¹¹² Ayşenur Özkan, *Ailem Dağılmasın*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2014, s. 19, 20.

ideoloji gibi) ciddi farklılıklar, ailelerin aşırı müdahalesi, taraflardan biri ya da her ikisinin ailelerine aşırı bağımlı ve zayıf kişilikte olması, cinsel sorunlar, erken yaş evlilikleri, aile baskısı ile evlendirilmeler, bunama, (depresyon, şizofreni, takıntılar, saplantılar, kıskançlık paranoyası gibi) psikiyatrik sorunlar, uyuşturucu, alkol ve kumar bağımlılığı ve eşler arası yaş farkının çok fazla olması.”¹¹³

Erol Güngör’e göre, ailenin temel fonksiyonlarını devralan müesseselerin bulunması ve ailedeki değişim boşanmalarda kolaylaştırıcı bir etki yapmaktadır. Değişen hayat şartlarına paralel olarak bir taraftan erkek ve kadının çalışması, evde büyüğün bulunmayışı vs. diğer taraftan da eğitim müesseselerinin okul öncesine kadar yayılması, artık ailenin eski tesirini kaybetmesine yol açmaktadır. Kreş ve anaokulları ailenin yetiştirici fonksiyonunu büyük ölçüde paylaşır duruma gelmiştir. Ana-baba olmaksızın çocuğu yetiştirecek müesseseler bulunması, evli çiftlerin boşanmalarında da kolaylaştırıcı bir tesir yapmaktadır.¹¹⁴

Nevin Meriç de kent yaşamıyla boşanma arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Meriç, modern kent hayatı ve onun getirdiği yaşam biçiminin aileyi olumsuz etkilediğini ve boşanmalara zemin hazırladığını düşünmektedir. Özellikle kırsal kesimlerde, küçük topluluklarda görülen ve ailenin bütünlüğünü gözetken sosyal denetim mekanizmaları modern kentlerde görülmemektedir. Aile kentte yalnızlaşarak, sadece çeşitli örgütlenme biçimlerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Kentte sosyal baskının engelleyici yönü azalmakta ve dolayısıyla kentte boşanmalar daha olağan karşılanmakta, daha sık ve kolay olmaktadır.¹¹⁵

2.7.1.TÜİK Verilerine Göre Boşanma Sebepleri:

TÜİK tarafından yayınlanan boşanma sebeplerine bakacak olursak, 2011 yılında Türkiye’de 120.117 boşanma olayı gerçekleşmiştir. Bunlardan 116.153’ü (%96,70) geçimsizlik nedeniyledir. Diğer başlıklar ise şöyledir: Bilinmeyen: 2506, Diğer: 957, Terk: 288, Zina: 85, Akıl Hastalığı: 58, Cürüm ve haysiyetsizlik: 35, Cana kast ve pek fena muamele: 35.¹¹⁶

¹¹³ Hadislerle İslam Hadislerin Hadislerle Yorumu, 2013, C. 4, s. 169.

¹¹⁴ Güngör, s. 217.

¹¹⁵ Nevin Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, Elest Yay., İstanbul, 2004, s. 175.

¹¹⁶ file:///D:/Documents%20and%20Settings/Administrator/Desktop/-2603811966624384416..pdf (23.06.2015)

Görüldüğü gibi ülkemizde birinci sırada yer alan boşanma nedeni geçimsizliktir. Küçük ve basit bahanelerin bile “şiddetli geçimsizlik” başlığı altında ele alınması, sabrın bir erdem olmaktan çıkarak “öğrenilmiş çaresizlik” ile karıştırılması, ailenin dağılmasını hızlandırmaktadır.¹¹⁷

Yörükoğlu’na göre, toplumsal ve kültürel tüm değişimler ve bunların aileye yansımaları, boşanmaların artışının sebebidir. Kentleşmenin aile üzerinde çok karmaşık etkileri sebebiyle kentleşme hızına bağlı olarak boşanmalar artmıştır. Yeni özgürlük anlayışı, geleneksel görev ve bağlılık duygularını gevşetmiş, dini kurumların evlilik üzerindeki baskıları da büyük ölçüde kalkmıştır. Bunun sonucu olarak toplum boşanan eşlere daha hoşgörülü davranmaya başlamıştır. Ailelerde az çocuk olması da eşlerin boşanmaya daha kolay karar vermelerini sağlamıştır. Nitekim istatistikler boşanmaların çoğunluğunun az çocuklu ailelerde olduğunu göstermektedir. Kadın haklarının gelişmesi, eğitim düzeyinin yükselmesi ve kadının toplumsal yaşama katılımı gibi tek başına olumlu sayılacak değişimler, beklenenin tersine evlilikte uyumu artırmamıştır. Ailenin yaşam düzeyi yükselmiş ama aileye rol çatışması girmiştir.¹¹⁸

2.8. Boşanmanın Azaltılması İçin Yapılması Gerekenler

Proje yöneticiliğini Ahmet Battal’ın yaptığı 1998 yılında yapılan “Boşanma Sebepleri” araştırmasına göre boşanmalara yol açan temel sebep sağlıklı evliliklerdir. Dolayısıyla yapılması gereken öncelikli olarak sağlıklı evliliğe sebep olan durumları ortadan kaldırmak ve evlilikleri sağlıklı hale getirmektir.¹¹⁹ Buna göre bir evliliğin sağlıklı aile yapısı kurmaya aday sağlıklı bir evlilik olması için; eş adaylarının birbirini yeterince tanımış olması, birbirine denk olması, birbirlerini dikkatli bir şekilde düşünerek seçmiş ve etki altında kalmadan karar vermiş olması, evlenmeye karar vermeden önce, ileride kuracakları müşterek hayat ile ilgili olarak temel konularda mutabık kalmış olması ve duygusal olarak birbirine yakın olması gerekmektedir.¹²⁰

Tarhan’a göre ise evlenecek kişi önce kendini tanımalı sonra da evleneceği kişiyi tanımalıdır. Evlenilecek kişiyi tanımanın da üç yolu vardır: Birincisi, onun geçmişine

¹¹⁷ Özkan, s. 24.

¹¹⁸ Atalay Yörükoğlu, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 103.

¹¹⁹ Boşanma Sebepleri Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları, (Proje Yöneticisi: Ahmet Battal), TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Genel Müdürlüğü Yay., Proje Uygulama Yılı:1998, İstanbul, 2008, s. 208.

¹²⁰ Boşanma Sebepleri Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları, s. 11-16.

bakmak yani geçmiş yaşantısını öğrenmektir. İkincisi bıraktığı eserlere bakmaktır. İnsan ilişkilerinde nasıldı, şimdiye kadar neler ortaya koydu, nerelerde çalıştı, çevresinde bıraktığı izlenim nasıldı vs... Üçüncüsü ise, direkt olarak değerlendirmek yani kişinin karşısındakinden edindiği izlenimdir. Eş adayı ilk iki maddeyi atlayıp “ben onu seviyorum” diyerek, direkt tanımaya kalkıştığı zaman, hem kadın hem de erkek için yanılma payı artmaktadır.¹²¹

2009 yılında yapılan Boşanma Nedenleri Araştırması’nın sonuç bölümünde de şu öneriler geliştirilmiştir:¹²²

- Evlilik öncesinde adayların eş seçimi ve evlilik konusunda bilinçlendirilmesi.
- Ailelerin, yeni evlilere yönelik müdahalelerinin olumlu bir biçimde gerçekleşmesini sağlamak üzere bilinçlendirilmesi.
- Aile danışma merkezlerinin işlevlerinin genişletilmesi, yerel uygulama modellerinin artırılması.
- Aile eğitime ilişkin çalışmaların yaygınlaşmasının sağlanması.
- Evlilikte aile içi sorunların çözümünde çiftlere hizmet veren kurum ve kuruluşlardan toplumun yeterince haberi bulunmamaktadır. Ailelere hizmet ve danışmanlık veren merkezlerde görev alacak uzmanların ilgili meslek gruplarından oluşturulması (psikolog, sosyolog, psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, hukukçu), ailelere bu uzmanlar tarafından ulaşılması, mahallelerdeki sağlık ocakları ile birlikte çalışılması düzenli bir kayıt sisteminin oluşturulması ve aile içi sorunların üzerinde önemle durulması gerektiği düşünülmektedir.

¹²¹ Nevzat Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, Timaş Yay., İstanbul, 2010, s. 29,35.

¹²² Boşanma Nedenleri Araştırması, s. 108.

2. BÖLÜM

BOŞANMA İLE İLGİLİ LİTERATÜR

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2011 yılında yapılan Türkiye’de Aile Yapısı araştırmasında Türk sosyoloji tarihinde aile konusunda yapılan çalışmaların kısa bir sunumu yapılmıştır. Netice olarak, Nusret H. Fişek tarafından Sağlık Bakanlığı Hıfzısıhha okulunda 1963 yılında başlatılan sonra Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından her beş yılda bir Türkiye çapında tekrarlanan nüfus ve yapısı ile ilgili çalışmalar istisna edilecek olursa, aile konusunun, çoğunlukla birincil gözlem konusu olarak incelenmediği izlenimine varılmıştır. Bu çalışmalarda aile, kentleşme, sanayileşme, kadın gibi konularda dolaylı olarak ele alınmıştır.¹²³

Aile konusunda Türkiye genelini kapsayan saha araştırmaları 1968 yılında başlamıştır. İlk çalışma 1968 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan Türkiye’de Aile Yapısı ve Nüfus Sorunları Araştırmasıdır. 1972 yılında ise Dr. Serim Timur tarafından Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması yapılmıştır. 1988 ve 1992 yılında ise Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Türk Aile Yapısı Araştırması yapılmıştır. 2006 yılında Aile Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2011 yılında da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması yapılmıştır.¹²⁴

Boşanma konusuna geldiğimizde ise bu konunun ancak 1990’lı yıllardan itibaren gündeme girdiğini görüyoruz. Boşanmaların az olması, bu konuda yapılan çalışmaların 1990’lı yıllara kadar sınırlı olmasına neden olmuştur.¹²⁵ Semin Güler Oğurtan, boşanmayla ilgili olarak Türkiye’ye, Türk ve Müslüman kimliğine has çalışmaların çok az ve neredeyse yok gibi olduğunu, bu konuda ASED’in (Alman Sosyal Etkinlikler Derneği) çalışmaları olduğunu belirtmiştir.¹²⁶

Özellikle 2000’li yıllarda artış gösteren Türkiye’de boşanma olgusunun nedenlerine dair ülke genelinde kapsayıcı araştırmalar bulunmamaktadır. Boşanmaya

¹²³ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 60.

¹²⁴ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 27, 107.

¹²⁵ İlknur Yüksel-Kaptanoğlu-Mehmet Ali Eryurt-İsmet Koç, “Kadınların Evlilik Döngüsü: Evliliğin Sonlanması ve Yeniden Evlenme”, *Kadın/Woman 2000 Kadın Araştırmaları Dergisi*, C. 13, sayı.1, 2012, s. 69.

¹²⁶ Semin Güler Oğurtan, “Boşanma Sebepleri ve Boşanmanın Aile Bireyleri Üzerine Etkisi”, *Aileye İlişkin Sorunlar İstişare Toplantısı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009, s. 327.

ilişkin bilgiler; istatistikler ile araştırmacılar tarafından yapılan bazı yerel çalışmaların bulgularına dayanmaktadır. Literatüre bakıldığında boşanma konusundaki çalışmaların dört ana başlıkta toplandığı görülmektedir.¹²⁷

1. Boşanmanın çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar. Bu çalışmalarda özellikle boşanmanın gencin ve çocuğun okul başarısına, kişiliğine ve sosyal hayata uyumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı görülmektedir.
2. Boşanmanın kadının statüsüne ve cinsiyetine etkisini inceleyen çalışmalar. Bu konu ile ilgili araştırmalarda kadının rol ve statüsündeki, konumundaki değişimler, boşanan kadının bireysel özelliği, boşanmanın neden ve sonuçları, karşılaştığı zorluklar, çevrenin kadına yaklaşımı incelenmiştir.
3. Boşanmanın hukuki yönünü inceleyen çalışmalar. Bu grupta, İslam hukukunda, İslam öncesi dönemlerde, medeni hukukta ve çeşitli dinlerde boşanmanın ele alınış biçimleri araştırılmıştır.
4. Genel olarak boşanmanın neden ve sonuçlarını ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmalar. Bu çalışmalar da TÜİK'in boşanma istatistiklerinde yer alan boşanma nedenlerine ilişkin yapılan değerlendirmeler, mahkeme kayıtları üzerinden yapılan değerlendirmeler ve bilimsel amaçlı yapılan yüksek lisans, doktora tezleri aracılığı ile yapılan saha çalışmaları yoluyla boşanmanın sosyal, kültürel, dini ekonomik ve psikolojik nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.1.Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma

Boşanma konusundaki detaylı araştırmalardan biri Çiğdem Arıkan tarafından 1992'de yapılan "Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma" isimli çalışmadır. Araştırma kapsamında alt sosyo-ekonomik düzeydeki 161 boşanmış kadının psiko sosyal nitelikteki sorunları araştırmanın odağını oluşturmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; evlilik yaşamı boyunca kadınların çoğunluğunun (%70) eşlerine karşı yalnızca olumsuz duygular beslediği, bu durumun evlilik ilişkilerine olumsuz olarak yansıdığı saptanmıştır. Eşler arası etkileşim açısından bakıldığında eşlerin %36'sının

¹²⁷ Boşanma Nedenleri Araştırması, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay., Ankara, 2009, s. 16.

birlikte gezmediği, %45'inin hiç sohbet etmediği, %49'unun aileyi ilgilendiren önemli konularda ve %42'sinin cinsel konularda hiçbir zaman anlaşılamadığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki kadınların çoğunluğu hastalık gibi zorunlu dönemlerinde eşlerinden hiçbir destek görmediklerini belirtmişlerdir.¹²⁸

Çalışmanın diğer bulgularına göre, erkeklerin %80'inin sık sık veya ara sıra eşine sözel şiddet uyguladığı, %43'ünün eşini sık sık dövdüğü, %84'ünün tokat, %70'inin yumruk attığı dolayısıyla kadınların evlilik süresi boyunca sözel ve fiziksel şiddete uğradığı görülmüştür. Araştırma kapsamındaki kadınların %61'inin evliliğindeki geçimsizliğin genel olarak evlilikten kısa bir süre sonra ortaya çıktığı saptanmıştır. Evlilikte geçimsizliğe neden olan konular ise şöyle sıralanmıştır: Kocanın karısını dövmesi: %53, kocanın içki ve kumar alışkanlığı: %48, kocanın evlilik dışı ilişkisi ve akrabalarla ilişkiler: %44, maddi sıkıntı: %45, kocanın çocukları dövmesi: %31, kocanın kıskançlığı: % 29, cinsel sorunlar %27, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konusundaki anlaşmazlıklar: %20.¹²⁹

2.2. Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması

Çiğdem Arıkan tarafından Türkiye'de kentsel kesim insanların boşanmaya ve boşanmış bireylere ilişkin değerlendirmelerini tespit ederek, boşanma sorununa yönelik olarak devletin yapması gerekenleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Ankara'da alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde 500 hane belirlenmiştir. 1996 yılında yapılan araştırma Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından yayınlanmıştır.

Araştırmanın bulguları özetle şöyledir: “Genel olarak araştırma kapsamına girenlerin; boşanmayı “günah” olarak nitelendirmedikleri ve “utanılacak bir durum” gibi aşağılayıcı tanımlar çerçevesinde algılamadıkları, kadının ve erkeğin gerekli durumlarda boşanmasını onayladıkları, eşler arası “ruhen ve fikren anlaşmazlığı” boşanabilme açısından en önemli sorun olarak algıladıkları, boşanmış kadını da erkeği de “evli bireylerden farklı” görmedikleri, buna karşılık boşanmış ana-babanın çocuklarını, ana-babası birlikte olan çocuklara kıyasla “daha farklı” gördükleri, bu çocukların diğerlerine kıyasla daha mutsuz olacağından kaygı duydukları, boşanmış

¹²⁸ Boşanma Nedenleri Araştırması, s.17.

¹²⁹ Boşanma Nedenleri Araştırması, s.17.

kişilerle arkadaşlığı tamama yakın oranda onayladıkları, boşanmanın kolaylaştırılması gerektiğini düşündükleri, yine boşanmayı hem şu anda hem de gelecekte “sorun” olarak nitelendirdikleri, boşanmanın önlenmesi için en çok halkın ekonomik koşullarının iyileştirilmesini önemsedikleri, boşanmış kişilere yönelik çok boyutlu hizmetlere ihtiyaç duyulduğunu düşündükleri saptanmıştır.”¹³⁰

2.3. Boşanma Sebepleri Araştırması

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünce 1998 yılında Akademik Dayanışma Araştırma ve Geliştirme Vakfına boşanmanın sebeplerini belirlemeye yönelik bir araştırma yaptırılmıştır. Araştırma, Türkiye’nin yedi bölgesini temsilen her bölgeden bir il olmak üzere Ankara, İstanbul, İzmir, Erzurum, Adana, Diyarbakır ve Trabzon’da yapılmış, toplam 722 kişiyle mülakat gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada, öncelikle, boşanmaya yol açan temel sebep olarak nitelendirilen sağlıklı evliliklerin sebepleri ve birbirleriyle olan ilişkileri araştırılmıştır. İkinci olarak da bu sebeplerin ortadan kaldırılabilmesi için kullanılmakta olan mevcut çözümler ile kullanılabilecek diğer çözüm yolları ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlardan bazıları şu şekildedir:¹³¹

- 1- Ülkemizde aile bir değişim geçirmektedir. Bu değişimde etken faktörler, sosyo-kültürel ve ekonomik yapıdaki gelişmelerdir.
- 2- Evliliğin kendisinden beklenen sosyal faydayı sağlayabilmesi için önemli bir unsur resmi nikâhın yapılmasıdır. Bu nedenle gerek çoğunlukla kırsalda yapılan resmi nikâhsız dini evliliklerin gerekse de kentli kesimde daha yaygın olan resmi nikâhsız fiili birleşmelerin önüne geçilmelidir.
- 3- Sağlıklı aile yapısının birinci şartı evliliğin doğru ve sağlıklı bir evlilik olmasından geçmektedir.

Sağlıklı bir evlilik için de, doğru bir eş seçimi yapmak önceliklidir. Bu amaçla eşler verimli bir nişanlılık dönemi geçirmeli, birbirlerini iyi tanımalı, çevrenin bilgisine ve yardımına başvurmalı ve gerekirse bu aşamada evlilikten vazgeçebilmelidir. Ayrıca, eşler birbirine denk olmalı, aile hayatının nasıl yürüyeceği konusunda önceden

¹³⁰ Arıkan, s. IX.

¹³¹ Boşanma Sebepleri Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları, s. 208.

birbirinin fikrini almalı, temel konularda anlaşabilmeli ve gelecek planı yapmalıdırlar.¹³²

2.4. Boşanmanın Nedenleri Araştırması

Bu araştırma, 2009 yılında Türkiye’de “Geçimsizlik” nedeniyle boşananları boşanmaya götüren sebepleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, evliliğin kuruluşunda, evlilik sürecinde ve evlilik ilişkilerinde eşleri anlaşmazlığa/ çatışmaya ve boşanmaya götüren “Geçimsizlik” nedenleri detaylı olarak ortaya konularak, kalıcı ve etkili politikaların üretilmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda 1200 kişi ile görüşülmüştür.¹³³

Araştırma bulgularına göre, boşanma tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapı arz etmektedir. Boşanmanın gerçekleşmesine neden olan çok sayıda sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik faktörler evliliklerin kuruluş aşamasından itibaren yaşanan sorunları tetikleyerek boşanmada etkili olmaktadır.¹³⁴

2.5. Türkiye’de Aile (Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi)

Sosyal Ekonomik Araştırmalar Merkezi (SEKAM) tarafından 2010 yılında kapsamlı bir saha araştırması yapılmış ve TÜİK’in belirlediği 12 bölgedeki 67 ilde 6748 kişiye 156 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Bu sorularla, aileye ilişkin olmak üzere toplumsal yapı, evlilik, nikâh, eşe ilişkin tutum ve tavırlar, namus, cinsellik, boşanma, şiddet, anne-baba çocuk ilişkisi, anne-babaları çocuk yetiştirme tutumları, çocuklarla iletişim medya ve boş zaman değerlendirme alt alanlarında Türkiye’nin aile fotoğrafı çekilmiştir.¹³⁵

Araştırma ile boşanmanın en önemli sebebinin ne olduğu belirlenmek istenmiş ve ahlaki konunun öncelikli olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin değerlerindeki yıpranma önemli bir problem olarak boşanmaya yol açmaktadır. Değer yıpranması ise bir boyutuyla bireysel ama esas boyutuyla toplumsaldır. Dolayısıyla problemin çözümünün

¹³² Boşanma Sebepleri Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları, s. 209.

¹³³ Boşanma Nedenleri Araştırması, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay. Ankara, 2009, s. 24, 25.

¹³⁴ Boşanma Nedenleri Araştırması, 106, 107.

¹³⁵ Türkiye’de Aile, Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi, s. I.

önemli bir ayağı, toplumsal değerlerin ve toplumsal kontrol mekanizmalarının desteklenmesinden geçmektedir.¹³⁶

Araştırma kapsamında boşanma konusunda ulaşılan sonuçlardan bazıları şu şekildedir: “Türkiye’de son yıllarda boşanmalardaki artışın en önemli sebebi olarak eşe sadakat duygusunun zayıflaması/namus anlayışının yıpranması (%17,8) ve yeni hayat şartlarının eşler arasındaki saygı ve sevgiyi azaltmış olduğu tespit edilmiştir (%16,9). Boşanmalardaki artışın sebebi olarak, ekonomik sıkıntıların artması (%14,2), aile bağlarının zayıflaması (%12,8), kadınların geçmişe oranla daha özgür/ekonomik açıdan daha bağımsız olmaları (%14,2) ve televizyon ve gazetelerin boşanmayı kışkırtıcı/aileyi yıpratıcı yayınları (%12,7) katılımcılar tarafından yüksek sayılacak oranlarda ifade edilmiştir.”¹³⁷

2.6. Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler

Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğünce Türkiye genelini kapsayan 2006 ve 2011 yıllarında aile yapısı araştırması yapılmıştır. 2013 yılında yapılan bu çalışmada ise, 2006 ve 2011 yıllarındaki her iki araştırmanın Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları ile birlikte analizi yapılarak Türkiye’de ailenin dönüşümü ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın altıncı bölümünde Alanur Çavlin, 2006 ve 2011 yıllarında yaptırılan Türkiye Aile Yapısı araştırmalarının verilerini temel alarak Türkiye’de boşanma düzeyi, boşanma ile sonuçlanan evliliklerin özellikleri, boşanan bireylerin demografik ve sosyoekonomik özellikleri, boşanma nedenleri ve boşanmaya neden olabilecek durum ve davranışlarla ilgili tutumları incelemiştir. Sonuçlardan bazıları şunlardır:

TAYA 2006 ve 2011 bulgularına göre Türkiye’de boşanma oranları düşük bir seviyededir. Ancak iki araştırma arasındaki beş yıllık dönemde araştırma tarihinde bireylerin medeni durumuna göre %1 civarında arttığını göstermektedir. Boşanmalar evliliklerin ilk yıllarına yoğunlaşmaktadır. Evlilik süresinin uzunluğu gibi çocuk sayısının artışı da boşanma olasılığını azaltmaktadır. Sadece resmi nikâhla, bireylerin

¹³⁶ Türkiye’de Aile, Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi, s. 266.

¹³⁷ Türkiye’de Aile, Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi, s. 265.

kendi seçimleriyle ve çiftler arasında akrabalık olmayan durumlarda boşanma oranları küçük bir artış göstermektedir.

Boşanma oranları en yüksek İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropollerde olup, kırsal ve kentsel alanlar arasında %1 düzeyinde farklılaşmaktadır. Kadınların eğitimi arttıkça boşanma oranları da artmaktadır. Boşanma nedenleri incelendiğinde 2006 yılında aldatma ve aldatılmanın öne çıkması dışında beş yıllık dönemde önemli bir farklılık yoktur. Sorumlulukları yerine getirmeme ve eşin ailesiyle uyumsuzluk/huzursuzluklar en önemli boşanma nedenleridir. Boşanma nedeni olabilecek konularla ilgili tutumlar incelendiğinde aldatma, yüz kızartıcı suçlar, şiddet ve içki/kumar alışkanlıklarının ön planda olduğu görülmektedir.¹³⁸

2.7. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 1968 yılından beri her beş yılda bir nüfus özellikleri ve anne-çocuk sağlığı konularında ulusal düzeyde güvenilir veriler toplayarak demografik göstergeleri saptayan çalışmalar yapmaktadır.

2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA-2008), Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün gerçekleştirdiği ulusal demografik araştırmalar serisinin dokuzuncusudur.¹³⁹ Araştırma kapsamında, 15-49 yaş grubunda, en az bir kez evlenmiş 7405 kadın ile yüz yüze görüşmeler yoluyla evliliklere ilişkin detaylı bilgi toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarından bazıları şunlardır:¹⁴⁰

Türkiye’de, evlilik yaygın olma özelliğini her zaman korumaktadır ve değişimin en yavaş gözlemlendiği kurumdur.

Batı ülkelerinde gözlenen evlenmeden yalnız yaşama, evlilik dışı birlikte yaşama veya evliliğin sonlanmasının ardından tek ebeveyn olarak yaşama gibi yeni yaşam biçimleri, Türkiye’de sadece sınırlı bir grup tarafından tercih edilen yaşam biçimleridir.

¹³⁸ Alanur Çavlin, “Türkiye’de Boşanma”, *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler*, (Edt. Mustafa Turğut, Semiha Feyzioğlu), TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2014, s. 206.

¹³⁹ Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 (Ana rapor), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Yay., Ankara, 2009, s. xi.

¹⁴⁰ Yüksel-Kaptanoğlu, s. 87-89.

Boşanma oranlarının son on yılda hızla artmasına karşın OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye'nin günümüzdeki boşanma oranının OECD ülkelerinin 1970'lerdeki boşanma oranları seviyesinde olduğu görülmektedir.

Özellikle kadınların sosyal hayata daha fazla katılmaları ve karar alma mekanizmalarında daha etkin olmaları diğer faktörlerle birlikte boşanmalar üzerinde etkili olmaktadır. İleri yaşlarda evlenmiş, evliliği kendi dışında gerçekleşmiş, ülkenin gelişmiş bölgelerinde sosyalleşmiş, çocuksuz veya bir çocuklu ve ana dili Türkçe olan kadınların daha fazla boşanma eğiliminde oldukları görülmüştür. Daha erken yaşlarda evlenen, daha çok çocuk sahibi olan, oruç tutan ve başörtüsü takan kadınlar ise daha az boşanma eğilimindedirler.

Bu çalışmanın gösterdiği önemli sonuçlardan biri, bu konuda daha önce yapılmış betimsel düzeydeki çalışmaların sonuçlarından farklı olarak evlilik kararının birlikte alınması durumunda boşanmaların yarı yarıya azalmasıdır.

2.8. Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve Boşanma Eğilimlerinin Seyri

Buket Çakır tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora tezi olarak çalışılmıştır. Uygulamalı araştırma, 2006-2010 yılları arasında boşanmış veya mahkeme sürecindeki 14 aile ile mülakat yapılarak gerçekleştirilmiştir. Dört bölümden oluşan çalışma, boşanmış çiftlerin evlilik sürecindeki pratiklerinden yola çıkarak evlilik, aile ve boşanma algılarını analiz etmek amacıyla yapılmıştır.¹⁴¹

2.9. Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler

Araştırma, Özgül Aktaş tarafından 2011 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisans tezi olarak yapılmıştır. Araştırma, İzmir ilinde yaşayan boşanmış bireylerin, boşanma nedenlerini belirlemek ve boşanma sonrasında karşılaştıkları güçlükleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırma verileri İzmir’de yaşayan ve evliliğini mahkeme kanalıyla sonlandırmış 370 kişilik örneklem grubuna 20 sorudan oluşan anket uygulanarak elde edilmiştir.

¹⁴¹ Çakır, s.8.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; kadınlarda daha yüksek oranda, “zina”, “sözlü ve/veya fiziksel şiddet”, “kötü alışkanlıklar” ve “maddi konular”ı, boşanma nedeni olarak göstermişlerdir. Erkeklerde ise, “Evi terk etme”, “akrabaların ilişkilerine müdahalesi” ve “fikir uyuşmazlığı”nı boşanma nedeni olarak gösterme oranı daha yüksektir. Araştırma sonucunda, “sözlü ve/veya fiziksel şiddet”i en yüksek oranda boşanma nedeni olarak belirtenlerin, görücü usulü istemeyerek evlilik yapanlar olduğu, evlilik süresi uzadıkça ve ailedeki çocuk sayısı arttıkça “zina” yı boşanma nedeni olarak gösterme oranının yükseldiği ortaya çıkmıştır.¹⁴²

2.10. Türkiye’de Boşanma Olgusu ve Gaziantep İli Üzerine Bir Uygulama

Mehmet Yılmaz tarafından Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Araştırmada Gaziantep’te ikamet eden evli ve boşanmış 500 kişiye anket yapılarak, Gaziantep’teki artış gösteren boşanmalarda ekonomik etkenlerin rolü anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada bayanların büyük bir kısmının (%65,4) gelir düzeyini boşanma sebebi olarak gördüğü, erkeklerde ise bu oranın (%34,6) olduğu tespit edilmiştir. Yine, eğitim seviyesi yüksek kişilerde gelir seviyesinin boşanma kararında etkili olmadığı, ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim görmüş kişilerde ise gelir düzeyinin boşanma kararı alınmasında çok etken olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁴³

2.11. Türkiye’de Boşanmanın Dini ve Psiko-Sosyal Sebepleri Üzerine Bir İnceleme

Hacer Akıcı tarafından Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Araştırmada ailede meydana gelen değişim ile dinin ve psiko-sosyal sebeplerin boşanma süreçlerindeki rolü araştırılmıştır. Mülakatlarda, tespit edilen boşanma sebeplerinden bazıları şunlardır: Aldatma, modern hayatın getirdiği yaşam şekli, ahlaki değerlerde yozlaşma, tarafların maddi-manevi beklentilerini abartması, maddiyat, bencillik.¹⁴⁴

¹⁴² Özgül Aktaş, *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2011, s. XII.

¹⁴³ Mehmet Yılmaz, *Türkiye’de Boşanma Olgusu ve Gaziantep İli Üzerine Bir Uygulama*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, 2011, s. 90-94.

¹⁴⁴ Hacer Akıcı, *Türkiye’de Boşanmanın Dini ve Psiko-Sosyal Sebepleri Üzerine Bir İnceleme*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012, s. 336.

2.12. İstanbul’da Yaşayan Boşanmış Kadın ve Erkeklerin Boşanma Deneyimleri

Tebrike Kaya tarafından antropoloji yüksek lisans tezi olarak yapılan araştırmada İstanbul’da yaşayan boşanmış 64 kişi ile mülakat yapılmıştır. Araştırmada ekonomik sorunlar, aileden kaynaklanan sorunlar ve cinsel sorunların kadın ve erkeklerin boşanma nedenleri olarak ortak konuları olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, cinsiyet bağlamında “aldatılma” ve “sorumsuzluk” sadece kadınlar tarafından boşanma nedeni olarak görülürken erkeklere özgü boşanma nedenleri olarak şunlar belirtilmiştir: Eşleri tarafından “değiştirilmeye çalışılmak”, “kıskançlık” ve “heyecanın bitmesi.”¹⁴⁵

2.13. Eşlerin Boşanma Nedenleri ve Eğitimi

Bu araştırma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki boşanma nedenlerini ortaya koymak ve eğitim düzeyi ile boşanma arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla boşanmış 34 kişiyle yüz yüze görüşme yapılarak anket çalışması yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireyler, boşanma nedeni olarak büyük çoğunlukla kişisel uyumsuzluğu göstermişlerdir. Daha sonra ihmal ve ilgisizlik boşanma sebebi olarak belirtilmiştir.¹⁴⁶

2.14. Boşanmanın Sosyolojik ve Psikolojik Nedenleri ve Boşanmanın Ortaya Çıkardığı Sonuçlar

Işık Keskin tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılan çalışma, Niğde ilindeki boşanmaların sosyolojik ve psikolojik nedenlerini anlamaya yönelik olarak yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, boşanmanın en çok evliliğin ilk 5 yılı içinde gerçekleştiği, çocuk sayısının boşanmaya engel teşkil etmediği, boşanan çiftlerin genelde üniversite bitirmemiş kişiler olduğu, aynı ailede boşanmış kişilerin bulunmasının boşanma üzerinde bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Tebrike Kaya, *İstanbul’da Yaşayan Boşanmış Kadın ve Erkeklerin Boşanma Deneyimleri*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s. VI.

¹⁴⁶ Nihal Salman, Hüseyin Uzunboylu, *Eşlerin Boşanma Nedenleri ve Eğitimi*, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2011, s. 119.

¹⁴⁷ Işık Keskin, *Boşanmanın Sosyolojik ve Psikolojik Nedenleri ve Boşanmanın Ortaya Çıkardığı Sonuçlar* (Niğde İli Örneği), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2007.

3.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine uygun olarak yapılmıştır. Verilerin toplanmasında ise görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma nitel olduğundan dolayı hipotez kurulmamıştır.

“Nitel araştırmanın dayandığı bilim felsefesi post modernist, post pozitivist, yorumlayıcı olduğundan evrende bir düzen yok; tersine bir kaos vardır anlayışına sahiptir. Böyle olunca evrene genellenecek bir sonucun, ilkenin saptanması amaçlanmaz. Ayrıca verilerle ilgili bir ön tahminde bulunulamaz; çünkü olgu, kişi, nesne her an değişebilir. Her an değişen bir olgu, kişi, nesne ile ilgili genel geçer bir ilke söylenemez. Bu bağlamda nitel araştırmalarda denence yoktur ve kurulamaz.”¹⁴⁸

Sosyolojide kullanılan araştırma yöntemlerinden biri olan nitel araştırma yöntemi;¹⁴⁹ gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda ve gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik süreçlerin izlendiği bir araştırma türüdür.¹⁵⁰ Nitel araştırmanın eleştirilen yönleri bulunmakla birlikte, bir mesajın derindeki gerçek anlamını kavramayı sağlaması gibi avantajlı yönleri de bulunmaktadır.¹⁵¹ Araştırmacı, görüşme esnasında kapalı kalan her noktayı anında soracağı sorularla açığa kavuşturma imkânına sahiptir.¹⁵²

Nitel araştırmalarda sıkça başvuru olan bir katılımcı gözlem tekniği olan derinlemesine mülakat, bir araştırmacının, incelediği topluluğun içinde kalarak üyelerle uzun bir süre beraber olması ve açık uçlu sorular sorarak konuşması, sohbetler yapması şeklinde uygulanır. Derinlemesine mülakatın en büyük avantajı, zaman ve kaynak açısından oldukça ekonomik olmasıdır.¹⁵³

¹⁴⁸ Veysel Sönmez, Füsün G. Alacapınar, *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yay., Ankara 2013, s. 189.

¹⁴⁹ Abdurrahman Kurt, *Din Sosyolojisi*, Sentez Yay., İstanbul, 2012, s. 21.

¹⁵⁰ Kemaleddin Taş, *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji*, Rağbet Yay., İstanbul, 2011, s. 171.

¹⁵¹ Nuri Bilgin, *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014, s. VIII.

¹⁵² Zeki Arslantürk, E.Hamit Arslantürk, *Uygulamalı Sosyal Araştırma*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2011, s. 141.

¹⁵³ Mehmet Ali Kirman, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yay., İstanbul, 2011, s. 84.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 2014 yılında, Uşak'ta yaşayan boşanmış 15 erkek ve 15 kadın toplam 30 kişi üzerinde yapılmış ve veriler mülakat yoluyla elde edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışmada, Uşak ilinde yaşayan ve 2000 - 2015 yılları arasında boşanmış olan kişiler evren olarak kabul edilmiştir. Örneklem grubu ise, 15'i erkek ve 15'i de kadın olmak üzere toplam 30 kişiden oluşmaktadır. Örneklem grubuna, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Aile Danışma Merkezi ve avukatlar kanalıyla ulaşılmış, katılımcıların mümkün olduğunca farklı yaş, eğitim ve meslekten olmasına özen gösterilmiştir.

Niteliksel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün ne kadar olması gerektiğine ilişkin literatürde izlenen belirli bir hesaplama biçimi ya da metodoloji söz konusu olmadığından dolayı¹⁵⁴ 30 kişilik çalışma grubunun araştırmamız için yeterli olacağı düşünülmüştür.

Nitekim, Margarate Sandelowski'ye göre nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün yeterliliği görecelidir. Sandelowski, nitel araştırmalarda 50 ve üzerindeki gözlem ya da görüşme sayısının “çok” olarak görülebileceğini belirtir. Morse ise, fenomenolojik nitel araştırmalar için 6 katılımcı, yeni durumları önceki durumlarla karşılaştırmak için kullanılan “gerekçeli kuram teorisi” çalışmaları için 30-50 görüşme, niteliksel etnolojik çalışmalar için ise 100-200 görüşme önermektedir.¹⁵⁵

3.3. Veri Toplama Araçları

Katılımcılarla görüşme öncesinde 40 sorudan oluşan bir mülakat formu hazırlanmıştır. Mülakat formu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, aile yapısı ve boşanma nedenleri üzerine yapılmış araştırmalar ile üniversitelerde benzer konularda yapılmış yüksek lisans ve doktora çalışmalarında katılımcılara sorulan sorulardan faydalanılarak hazırlanmıştır. Daha sonra bu form konunun uzmanı kişilerle

¹⁵⁴ Kudret Bülbül, B.Berat Özipek, İbrahim Kalın, *Aşk ile Nefret Arasında Türkiye'de Toplumun Batı Algısı*, Seta Yay., Ankara 2008, s. 20; Adem Efe, “Türk Toplumunda Mevlidin Yeri ve Fonksiyonları (Isparta ve Çevresi Örneği)”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. XXIX, Yıl:2009, İzmir, s. 9-30.

¹⁵⁵ Bülbül- Özipek- Kalın, s. 20.

birlikte tekrar gözden geçirilerek bazı sorularda değişiklik yapılmış ve yeni sorular ilave edilerek yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan mülakat formu hazırlanmıştır.

Görüşmeler, katılımcıların isteğine uygun olarak onların en rahat olabilecekleri mekânlarda yapılmıştır. Bu amaçla bazen katılımcının evine, bazen işyerine gidilmiş, bazen de kafelerde görüşme yapılmıştır. Araştırmanın amacı katılımcılara açıklanmış ve katılımcılar sesli kayıt yapmayı uygun bulmadığı için katılımcıların anlatımları yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler, ortalama bir saat sürmüş ve çoğunlukla tek seansta gerçekleşmiştir. Birden fazla görüştüğümüz katılımcılar da olmuştur. Görüşmeler çoğunlukla mülakat formundaki sorulara bağlı kalınarak gerçekleştirilmiştir. Zaman zaman görüşme formunun dışına çıkıldığı da olmuştur. Görüşme esnasında katılımcıları yönlendirmemeye özen gösterilmiştir. Daha sonra görüşme esnasında tutulan notlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve içerik analizi yapılmıştır.

Araştırma boyunca en fazla zorlanılan konu boşanmış bireyleri tespit edip onları görüşme yapmaya ikna etmek olmuştur. Ailenin mahrem bir alan oluşu, insanların yaşadıklarını tekrar hatırlamak istemeyişi vb. nedenlerle birçok kimse görüşmeyi kabul etmemiştir. Görüşme talebimizi kabul edip randevu veren bazı kişiler de ya randevuya gelmemiş ya da görüşmeye gittiğimizde konuşmak istemediğini belirtmiştir. Ancak bütün zorluklarına rağmen gerek Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü çalışanları gerekse de diğer kurumlardaki konuya duyarlı kimseler vasıtasıyla bu araştırmaya gönüllü destek olmak isteyen 35 kişiyle mülakat yapılmış, bunlardan 30 tanesi değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma boyunca, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Aile Danışma Merkeziyle irtibat içinde olunmuş, Aile mahkemesinde gözlem yapılmış, Aile Mahkemesi Özel Kalem Müdürü ile tecrübe ve gözlem paylaşımı yapılmış, boşanma davalarına giren avukatlarla da çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel-yorumlayıcı analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar karşılaştırılarak benzer ve farklı yönler ortaya çıkarılmıştır. Verilen cevaplar kategorize edilip ortak mesajlar belirli başlıklar altında tablolastırılmıştır.

Katılımcıların kimliğini deşifre etmemek amacıyla araştırma boyunca katılımcıların görüşleri nakledilirken gerçek isimler yerine kod isimler kullanılmıştır.

4.BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Mülakat yapılan katılımcılara demografik bilgiler, evlilik öncesi dönem, evlilik süreci, boşanma süreci ve sonrasına ilişkin olarak 40 soru sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar kategorize edilerek temalarına göre tablolastırılmıştır.

4.1.DEMOGRAFİK BULGULAR VE YORUMLAR

4.1.1.Katılımcıların Cinsiyeti

Araştırmada toplam 30 kişiyle mülakat yapılmıştır. Katılımcıların 15'i (%50) erkek, 15'i de (%50) kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 7: Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Görüşülen Kişi Sayısı	%
Erkek	15	50
Kadın	15	50
Toplam	30	100

4.1.2.Katılımcıların Doğum Yeri

Tablo 8: Doğum Yerlerine Göre Dağılım

Doğum Yeri	Erkek	Kadın	Toplam	%
İl	7	11	18	60
İlçe	3	2	5	16,6
Köy	5	2	7	23,3

Tablo 8'e göre katılımcılardan 18'i il merkezi (%60), 5'i ilçe (%16,6), 7'si de (%23,3) köy doğumludur.

4.1.3.Katılımcı Eşlerinin Doğum Yeri

Tablo 9: Katılımcı Eşlerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Erkeklerin Eşi	Kadınların Eşi	Toplam	%
İl	10	7	17	56,6
İlçe	2	4	6	20
Köy	3	4	7	23,3

Tablo 9'a göre, katılımcıların eşlerinden 17 kişinin (%56,6) il merkezi, 6 kişinin (%20) ilçe, 7 kişinin de (%23,3) köy doğumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Katılımcılar ve Eşlerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

	Erkek	Kadın	Toplam
Kendisi ve Eşi İl Doğumlu	7	7	14
Kendisi İl Eşi Köy Doğumlu		2	2
Kendisi İl Eşi İlçe Doğumlu		2	2
Kendisi ve Eşi İlçe Doğumlu	1	2	3
Kendisi İlçe Eşi İl Doğumlu	1		1
Kendisi İlçe Eşi Köy Doğumlu		1	1
Kendisi ve Eşi Köy Doğumlu	3	1	4
Kendisi Köy Eşi İl Doğumlu	2		2
Kendisi Köy Eşi İlçe Doğumlu		1	1

Katılımcıların eşleriyle birlikte değerlendirildiği tablo 10'a bakıldığında zaman, katılımcıların yaklaşık olarak yarısının (%46) kendisinin ve eşinin il doğumlu olduğu görülmektedir.

4.1.4.Doğum Yılı

Tablo 11’de katılımcıların doğum tarihlerine göre dağılımı verilmiştir. Buna göre, erkek katılımcıların doğum tarihlerinin 1963 yılı ile 1980 yılı aralığında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla 34 – 51 yaş aralığındaki erkeklerle görüşme yapılmıştır. Kadınların doğum yılı ise 1967 yılı ile 1987 yılı aralığındadır. Kadınlardan da 27 – 47 yaş aralığındaki kişilerle görüşülmüştür. Katılımcılardan çoğu (%56,6) 1970’li yıllarda doğanlardan oluşmaktadır.

Tablo 11: Doğum Yılına Göre Dağılım

	Erkek	Kadın	Toplam	%
1960’lı Yıllarda Doğanlar	3	1	4	13,3
1970’li Yıllarda Doğanlar	10	7	17	56,6
1980’li Yıllarda Doğanlar	2	7	9	30

4.1.5. Katılımcı Eşlerinin Doğum Yılı

Tablo 12’de ise katılımcıların eşlerinin doğum tarihlerine göre dağılımı verilmiştir. Buna göre, katılımcıların eşlerinin % 60’ının 1970’li yıllarda doğduğu görülmektedir. Tablo 11 ve 12’yi birlikte değerlendirdiğimizde katılımcıların ve eşlerinin doğum yıllarının birbirine uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 12: Katılımcı Eşlerinin Doğum Yılına Göre Dağılımı

	Erkeklerin Eşi	Kadınların Eşi	Toplam	%
1960’lı Yıllarda Doğanlar	1	2	3	10
1970’li Yıllarda Doğanlar	7	11	18	60
1980’li Yıllarda Doğanlar	7	2	9	30

Katılımcıların eşleriyle aralarındaki yaş farkı ise şu şekildedir:

Tablo 13: Katılımcılar ve Eşleri Arasındaki Yaş Farkı

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Yaş Farkı Olmayan	2	2	4	13,3
1 Yaş Farkı Olan	2	3	5	16,6
2 Yaş Farkı Olan	3	4	7	23,3
3 Yaş Farkı Olan	2	2	4	13,3
4 Yaş Farkı Olan	2	1	3	10
6 Yaş Farkı Olan	1	3	4	13,3
7 Yaş Farkı Olan	1		1	3,3
10 Yaş Farkı Olan	1		1	3,3
13 Yaş Farkı Olan	1		1	3,3

Tablo 13'e bakıldığında, eşiyile yaş farkı olmayan 4 katılımcı (%13,3), 1 yaş farkı olan 5 katılımcı (%16,6), 2 yaş farkı olan 7 katılımcı (%23,3), 3 yaş farkı olan 4 katılımcı (%13,3), 4 yaş farkı olan 3 katılımcı (%10), 6 yaş farkı olan 4 katılımcı (%13,3), 7 yaş farkı olan 1 katılımcı (%3,3), 10 yaş farkı olan 1 katılımcı (%3,3) ve 13 yaş farkı olan 1 katılımcı (%3,3) bulunmaktadır.

Eşi kendisinden 6 yaş küçük olan 1, yedi yaş küçük olan 2, 10 yaş küçük olan 1 ve yine 13 yaş küçük olan 1 erkek katılımcı bulunmasına rağmen tersi yani kadının erkekten bu kadar büyük olduğu bir durum görülmemiştir.

Yaş durumuna bakıldığında katılımcı erkeklerin eş olarak ya yaşlılarını ya da kendilerinden küçük olanları tercih ettikleri görülmektedir. Sadece 1 erkek katılımcı kendisinden 1 yaş büyük bir hanımla evlenmiştir. Kadınların da ya yaşlılarıyla ya da kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendikleri görülmüştür. Yalnızca 1 kadın katılımcı kendisinden 1 yaş küçük bir erkekle evlenmiştir. Bu veriler ülkemizdeki evliliklerde erkeğin kadından yaşça büyük olması tercihinine¹⁵⁶ uygundur. Erkekler ve kadınları birlikte değerlendirildiğinde erkeklerin ya yaşlılarıyla ya da kendilerinden

¹⁵⁶ Nevzat Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, s. 25.

küçük kadınlarla evlenmeyi tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır. Erkeklerde kendilerinden yaşça büyük bir kadınla evlenme tercihi oldukça sınırlıdır. Gerçekleştiği durumlarda ise yaş farkı yok denecek kadar azdır. Erkekler, eşi kendisinden küçük olması durumunda eşiyle yaş farkını sorun yapmamaktadır.

Nevzat Tarhan'a göre evlilikte önemli olan kişilerin biyolojik yaşı değil psikolojik yaşlarıdır. Bununla birlikte ideal olan, yaş farkının az olması ya da erkeğin en fazla dört beş yaş büyük olmasıdır. Çünkü yaş farkı arttıkça psikolojik ihtiyaçlar ve beklentilerdeki farklar arttığından evlilikte uyum zorlaşacaktır.¹⁵⁷ Araştırmaya katılan 23 kişinin (%76,6) eşiyle ya yaşıt ya da en fazla dört yaş fark olduğu, 7 kişinin ise (%23,3) eşiyle aralarında 6 yaş ve üzeri fark olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunun eşiyle arasındaki yaş farkı açısından makul bir tercih yaptığını göstermektedir.

Katılımcılardan eşiyle yaş farkı en fazla olan (13 yaş) Cemil Bey'dir. Cemil Bey mülakat esnasında eşiyle aralarındaki yaş farkının yaşadıkları bir takım çatışmalara zemin hazırladığını ifade etmiştir. Bu durum, eşler arasındaki yaş farkının fazla olmaması gereğinin somut bir göstergesidir.

4.1.6. Eğitim Durumu

Tablo 14'e göre katılımcıların yarısı (%50) lise mezunudur. Üniversite mezunu olan 6 katılımcıyla birlikte 2 ön lisans mezununu birlikte değerlendirdiğimizde 8 katılımcı (%26,6) yüksek okul mezunudur. Geri kalan 7 kişiden 4'ü ortaokul (%13,3), 3'ü de (%10) ilkokul mezunudur.

Tablo 14: Eğitim Durumuna Göre Dağılım

	Erkek	Kadın	Toplam	%
İlkokul	1	2	3	10
Ortaokul	3	1	4	13,3
Lise	8	7	15	50
Ön Lisans	1	1	2	6,6
Üniversite	2	4	6	20

¹⁵⁷ Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, s. 26.

Katılımcıların eşlerinin eğitim durumuna bakıldığında ise, yaklaşık yarısı lise mezunu (%46,6), 5 kişi üniversite mezunu, 3 kişi ön lisans mezunu, 7 kişi ilkokul ve 1 kişi de ortaokul mezunudur.

Tablo 15: Katılımcı Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	Erkeklerin Eşi	Kadınların Eşi	Toplam	%
İlkokul	3	4	7	23,3
Ortaokul	1		1	3,3
Lise	9	5	14	46,6
Ön Lisans	1	2	3	10
Üniversite	1	4	5	16,6

Tablo 15'e göre, katılımcıların eşlerinin %46,6'sı lise, %23,3'ü ilkokul, %16,6'sı üniversite, %10'u ön lisans mezunudur. Katılımcıları eşleriyle birlikte değerlendirdiğimizde erkeklerin %73'ünün (11 kişi) eğitim olarak ya kendisine denk veya daha az eğitilmiş kişileri tercih ettiği anlaşılmaktadır. Erkeklerin %26,6'sı (4 kişi) kendisinden daha yüksek eğitilmiş kadınlarla evlenmiştir. 3 Erkeklerin %20'si (3 kişi) kendileri ortaokul eşleri ise lise mezunudur. 1 erkek katılımcı ise kendisi lise, eşi ön lisans mezunudur.

Kadınların %73'ü (11 kişi) kendilerine denk veya daha eğitilmiş erkeklerle evlenmişlerdir. Kadınların %26,6'sı (4 kişi) ise kendisinden daha düşük eğitilmiş erkeklerle evlenmiştir.

Tarhan, eşler arasında eğitim farkı olması durumunda bu durumun kültürel farklılıkları belirginleştirerek sorunlara neden olabileceğine dikkat çekmektedir. Bu tür evliliklerde daha çok erkeğin eğitim seviyesinin düşük olmasından kaynaklanan sorunlara rastlanmaktadır. Eğitim seviyesi kadından düşük olan erkek, kendini

savunmada hissedip eşini eleştirebilmekte ve eşi üzerinde hâkimiyet kurup kendini kanıtlama çabası içine girebilmektedir.¹⁵⁸

Kendisi lise mezunu olan Ceyda Hanım ilkokul mezunu eşiyle yaşadığı sorunların bir kısmının eşiyle aralarındaki eğitim farkından kaynaklandığını belirtmiştir:

“Eşim kendi başına evi yönetecek gibi değildi. O yüzden “sen beni yönlendir” derdi. Bunda onun ilkokul benim ise lise mezunu olmamın da payı var zannediyorum. İşlere ben el attığımda ise bu sefer zoruna gider ve “sen kendini üstün görüyorsun” diye beni eleştirirdi.”

Aynı sorunu yaşayanlardan Sıla Hanım, evlilik sonrasında eğitim ve kariyerinin yükselmesi sonucu eşinin kendisi karşısında ezildiğini söylemektedir:

“Ben işyerinde hizmetli olarak başladım. Sonra şef oluncaya kadar yükseldim. Eşim bu durum karşısında ezildi.”

4.1.7. Katılımcıların Yaşamının Çoğunu Geçirdiği Yer

Tablo 16’da katılımcıların yaşamlarının çoğunu geçirdiği yere göre dağılımı verilmiştir. Buna göre, katılımcı erkeklerden 14’ü il merkezinde, 1 kişi de ilçede yaşadığını belirtmiştir. Kadınlardan ise 11 kişi il merkezinde, 2 kişi ilçe ve 2 kişi de köyde yaşadığını belirtmiştir. Erkekleri ve kadınları birlikte değerlendirdiğimizde 25 katılımcı (%83) yaşamının çoğunu il merkezinde, 3 katılımcı (%10) ilçede, 2 katılımcı da (%6,6) köyde geçirmiştir.

Tablo 16: Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Dağılımı

	Erkek	Kadın	Toplam	%
İl Merkezi	14	11	25	83,3
İlçe	1	2	3	10
Köy		2	2	6,6

¹⁵⁸ Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, s. 23.

4.1.8. Hangi Yıl ve Kaç Yaşında Evlenildiği

Tablo 17: Evlenilen Yıla Göre Dağılım

	Erkek	Kadın	Toplam	%
1980'li Yıllarda Evlenenler	1	1	2	6,6
1990'li Yıllarda Evlenenler	5	6	11	36,6
2000'li Yıllarda Evlenenler	9	8	17	56,6

Tablo 17'ye göre, katılımcı erkeklerin 1983 yılı ile 2009 yılları aralığında, kadınların ise 1989 yılı ile 2009 yılları aralığında evlendikleri anlaşılmaktadır. Katılımcılardan 17 kişi (%56,6) 2000'li yıllarda, 11 kişi de (%36,6) 1990'lı yıllarda evlenenlerden oluşmaktadır. Yalnızca 2 katılımcı (%6,6) 1980'li yıllarda evlenmiştir.

Evlenme yaşına baktığımızda ise erkeklerin 17-30 yaş aralığında, kadınların ise 19-27 yaş aralığında evlendikleri görülmektedir.

Tablo 18: Evlenme Yaşına Göre Dağılım

	Yaş													Kişi Sayısı
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	27	28	29	30	
Erkek	1	1		1		2	3	2	2		1	1	1	
Kadın			1	5	2	3		3		1				
Toplam	1	1	1	6	2	5	3	5	2	1	1	1	1	

Tablo 18'e baktığımızda, erkeklerden 10 kişinin 20-25 yaş aralığında, 2 kişinin 20 yaş öncesi, 3 kişinin ise 25 yaş sonrası evlendiği görülmektedir. Kadınlarda ise 20-24 yaş aralığında evlenen 13 kişi bulunmaktadır. 20 yaş öncesi evlenen 1 kişi, 24 yaş sonrasında evlenen yine 1 katılımcı kadın bulunmaktadır. Erkekleri ve kadınları birlikte değerlendirdiğimizde 23 kişinin (%76,6) 20-25 yaş aralığında, 3 kişinin (%10) 20 yaş öncesi, 4 kişinin de (%13,3) 25 yaş sonrası evlenmeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır.

Bu sonuçlara göre, erken ve geç evlenmelerin çok tercih edilmediği 20-25 yaş aralığının en fazla tercih edilen evlilik yaşı olduğu görülmektedir. Katılımcı erkeklerin evlenme yaş ortalaması 23,53 katılımcı kadınların evlenme yaş ortalaması ise 20,33'tür. TAYA 2011'e göre de Türkiye genelinde cinsiyete göre ilk evlenme yaşı ortalamaları erkekler için 23,5 yaş, kadınlar için ise 19,9'dur.¹⁵⁹

Ülkemizde evlilik yaşının giderek yükseldiği günümüzde ideal bir evlilik yaşı olup olmadığı konusunda Nevzat Tarhan, evlilikte ideal yaştan çok psikolojik yaşı önemsemektedir. Dolayısıyla yaş olarak fiziksel koşullar uygunsa psikolojik olarak çiftlerin evliliğe hazır olup olmadıklarına bakılmalıdır. Ailelerin “aman bir an önce baş göz edelim” şeklindeki yaklaşımları sağlıklı sonuçlar vermeyebilmektedir.¹⁶⁰

Her ne kadar evlilik tercihleri 20-25 yaş aralığında yoğunlaşsa da evlenme ve boşanma tecrübesi yaşamış katılımcılardan bir kısmı günümüz şartlarında 20-25 yaş aralığında evlenmeyi erken bulmakta ve henüz evlilik için psikolojik olgunluğa ulaşamadığını, dolayısıyla evliliklerin daha ileri yaşlarda olması gerektiğini belirtmişlerdir:

“24 yaşında görücü usulüyle evlenmiştim. Şimdiki aklım olsa 30-35 li yaşlarda evlenirdim. Henüz çocukken evliliğin ne olduğunu bilmeden evleniyorsunuz.” (Zafer)

“Hayat tecrübesi olmadan, tam olgunlaşmadan, evliliğin ne olduğunu bilmeden evlenmişim. Şimdiki tecrübem olsa bu evliliği yüklenir götürürdüm. Etraftan ‘Yaşın geldi hâlâ evlenmiyor musun?’ baskısı oluyordu. Ailem birçok kimseye bakmıştı. Sonunda bunu beğendiler. Kendimi içinde buldum diyebilirim.” (Cemil)

“Yaptığım yanlışlardan biri 22 yaşında evlenmek oldu. Henüz daha olgunlaşmadan evlenmişsiniz ve çocuksunuz. Büyüklerim erken demesine rağmen “seviyorum” deyip evlendim. O yüzden bence bir erkek otuz yaş civarında evlenmeli.” (Tolga)

“Çocuktuk, birbirimizi sevmiştik. Komşu kızıydı. 96 yılında lise son sınıfta tanışmıştık. Beni kaçır dedi. Ben de kaçırđım. Sonra resmi olarak evlendik. Ben 17 o ise 16 yaşındaydı.” (Kaan)

“22 yaşındaydım. Hayatı tozpembe görüyordum. Yurt dışına gitmek için evlendim. Tanımadığım bir insandı. Bir müşteri vasıtasıyla birbirimizi gördük. Sonra ben içimdeki duyguları ona açtım.” (Ceyhun)

Kadınlar üzerinde yapılan bir araştırmada boşanmayı etkileyen faktörlere göre iki model oluşturulmuş, her iki modelde de ilk evlenme yaşının ilerlemesiyle boşanmaların arttığı anlaşılmıştır. İlk evliliğin 30 ve üzeri yaşlarda gerçekleştiği

¹⁵⁹ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 183.

¹⁶⁰ Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, s. 32.

durumlarda boşanmanın 20 yaşından erken evlenen kadınlardan sırasıyla 13 kat ve 10 kat daha fazla olduğu görülmüştür.¹⁶¹

İlk evlenme yaşına göre bakıldığında, 20 yaşından önce evlenen kadınların yüzde 94'ünün; 30 yaşından sonra evlenen kadınların ise sadece yüzde 62'sinin evliliğinin sürdüğü görülmektedir. Evlilik yaşı arttıkça evliliğin eşin ölmesi ile sonlanması yüzdesinin azalması, boşanma ile sonlanması yüzdesinin artması özellikle evlilik pazarına geç giren kadınlar arasında boşanmanın yüksek olduğuna işaret etmektedir.¹⁶²

Yapılan görüşmelerden, anne-babasına bağımlı, evlendikten sonra da hala onların yönlendirmesiyle hareket eden, kendi başına karar alamayan, evlilik sorumluluğunun farkında olmayan, ekonomik bağımsızlığı olmayan ve eşiyle anne babası arasındaki ilişkiyi ayarlayamayan kişilerin kaç yaşında evlenirse evlensin başarılı olamayacakları anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla sorunun temelinde erken ya da geç evlenmek değil de gençlerin aileden bağımsız olarak yuva kurup kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilip yetiştirilmediğinin yattığı düşünülmektedir. Erkekler, ailesinden bağımsız olarak çalışıp kazanabilecek ve karısına kocalık yapabilecek şekilde yetiştirilmeli, kadınlar da ailesinden bağımsız olarak kocasına eş çocuklarına da anne olabilecek şekilde yetiştirilmelidir. Her attığı adımı ailesine danışan ve onların yönlendirmesiyle hareket eden erkek veya kadının kuracağı yuvanın sağlam olmayacağı söylenebilir.

4.1.9. Boşanma Yılı

Tablo 19: Boşanma Yılına Göre Dağılım

	Yıllar											Kişi Sayısı
	2000	2001	2002	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Erkek	1		1	2	1		2		1	4	3	
Kadın		1				2		4	4	4		
Toplam	1	1	1	2	1	2	2	4	5	8	3	

¹⁶¹ Yüksel-Kaptanoğlu, s. 86.

¹⁶² Yüksel-Kaptanoğlu, s. 74.

Tablo 19’a göre katılımcı erkeklerin 2000 yılı ile 2014 yılları arasında, kadınların ise 2001 yılı ile 2013 yılları arasında boşandığı görülmektedir.

Tablo 20’ye baktığımızda, erkeklerin 8 ay ile 30 yıl arasında, kadınların ise 3 yıl ile 20 yıl arasında evli kaldığı görülmüştür. Evli kalma yıl ortalaması ise 10,45 yıldır. Katılımcılardan 23 kişi (%76,6) 5 yıl ve üzerinde evli kalmıştır. Bunlardan 18’inin (%60) evliliği ise 10 yıl ve üzerindedir.

Tablo 20:Evli Kalınan Yıla Göre Dağılım

		Erkek	Kadın	Toplam
Evli Kalınan Yıl	8 Ay	1		1
	9 Ay	1		1
	1 Yıl	1		1
	3 Yıl		1	1
	4 Yıl	2	1	3
	5 Yıl		1	1
	6 Yıl		1	1
	7 Yıl	1		1
	8 Yıl	1		1
	9 Yıl		1	1
	10 Yıl	2	2	4
	11 Yıl		1	1
	12 Yıl		2	2
	14 Yıl	1	2	3
	16 Yıl		1	1
	18 Yıl	1		1
	19 Yıl	2	1	3
	20 Yıl	1	1	2
	30 Yıl	1		1

Uzun yıllar süren evlilikler o evliliğin sağlamlığını ve tarafların mutluluğunu göstermemektedir. Çözilemeyen ve biriktirilen sorunlar uzun yıllar sonra bile boşanma riski oluşturabilmektedir. Mutlu olmayan ve kahr çeken insanlar yirmi – otuz yıllık evli

bile olsa bu evliliği sonlandırabilmektedirler. Bu sebeple kaç yıllık evli olunursa olunsun sorunlara çözüm bulunması gerektiği anlaşılmaktadır.

4.1.10. Evlenmeden Önce Çalışma Durumu

Katılımcılara evlenmeden önce çalışıp çalışmadıkları, çalışıyor ise hangi işi yaptıkları sorulmuştur.

Tablo 21: Evlenmeden Önce Çalışma Durumuna Göre Dağılım

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Çalışmayan	1	5	6	20
Esnaf	8		8	26,6
Başkasına Ait Bir İşyerinde İşçi/Çalışan	4	8	12	40
Kamu Çalışanı	2	2	4	13,3

Tablo 21'e göre katılımcıların %20'si evlenmeden önce çalışmadığını belirtmiştir. 8 katılımcı (%26,6) kendi işyerinde esnaf olarak, 12 kişi (%40) başkasına ait bir işyerinde işçi olarak, 4 kişi de (%13,3) kamu görevlisi olarak çalışmıştır.

1 Erkek görüşmeci öğrenci olduğu için çalışmadığını belirtmiş, diğer 14'ü ise değişik iş kollarında çalışmışlardır. Çalışılan alanlar üçe ayrılarak tasnif edildiğinde 2 kişinin kamu çalışanı, sekiz kişinin kendi işini yapan esnaf/tüccar, 4 kişinin de başkasının iş yerinde çalışan işçi statüsünde kimseler olduğu görülmüştür. İş kollarına baktığımızda 2 kişi devlete ait bir kurumda memur olarak çalışmıştır. Esnaf olarak ifade ettiğimiz kişilerin iş kolları ise; bakkal, tekstil makine parçaları satışı, manav, film-müzik cd satışı, bilgisayar ürünleri satışı, şoför/taşımacılık, tekstil ürünleri üretimi, tekstil ürünleri satış mağazası işletmeciliğidir. Başkasına ait bir işyerinde çalışanlar da, tekstil fabrikasında, ev aletleri satış mağazasında, saatçide ve temizlik ürünleri satan bir firmada satış sorumlusudur.

Kadınlarda ise evlenmeden önce çalışmayan sayısı 5, çalışan sayısı ise 10'dur. Kadınların erkeklerden farklı olarak kendine ait bir iş yerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

2 kadın katılımcı kamu görevlisi olarak, 8 kişi de başkasına ait bir iş yerinde çalışmışlardır. Çalışılan alanlar ise şunlardır: Hemşire, hizmetli, fabrikada gıda yöneticisi, muhasebeci, sekreter, tarlada işçi, ev aletleri satış mağazası çalışanı, gıda marketi ve pastane çalışanı.

4.1.11. Evli Olunan Dönemde Çalışma Durumu

Katılımcılara evli oldukları dönemde çalışıp çalışmadıkları ve ne iş yaptıkları sorulmuştur.

Tablo 22: Evli İken Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Çalışmayan		9	9	30
Esnaf	10		10	33,3
İşçi/Çalışan	2	3	5	16,6
Kamu Çalışanı	3	3	6	20

Tablo 22'ye göre, katılımcılardan evli olunan dönemde çalışmayan sayısı 9 (%30)'dur. Kendine ait bir işyerinde esnaf olarak çalışan 10 kişi (%33,3), başkasına ait bir işyerinde işçi olarak çalışan 5 kişi (%16,6) ve kamu görevlisi olarak çalışan ise 6 kişidir (%20).

Erkeklerden 3'ü kamu çalışanı, 2'si başkasına ait iş yerinde çalışan, 10 kişi de kendine ait iş yeri bulunan tüccar/esnafıdır. Esnaf olarak ifade ettiğimiz kişiler, tekstil makine parçaları satıcısı, manav, film-müzik cd satışı, bilgisayar ürünleri satış ve tamiri, şoför/taşımacılık, tekstil ürünleri üretimi, cep telefonu pazarlamacısı olarak çalışmışlardır. Başkasına ait işlerde çalışanlar ise temizlik ürünleri satış sorumlusu ve apartman görevlisi olarak çalışmışlardır.

5 Katılımcının evlilik öncesi yaptığı iş ile evli oldukları dönemde yapılan iş farklılaşmıştır. 10 katılımcı ise yaptığı işi devam ettirmişlerdir. Bu da katılımcı erkeklerin çoğunun istikrarlı bir işi ve geliri olduğunu göstermektedir.

Görüşülen kadınlardan 9'u ev hanımıdır. Ev hanımı olanlardan 3'ü kısa süreli bazı işlerde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ancak düzenli bir çalışma yapmadıklarından bunlar da çalışmayan kategorisinde değerlendirilmiştir. Çalışan 6 kadın, bir fabrikada gıda yöneticisi, ilaç firmasında satış sorumlusu, tarlada işçi, kamuda memur, hemşire ve hizmetli olarak çalışmışlardır.

Erkeklerin kadınlara göre gerek evlilik öncesinde gerekse evli olunan dönemde çalışma oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. Erkeklerin önemli bir kısmı (%66) kendi işini yaparken, çalışan kadınlar başkasına ait bir iş yerinde çalışmışlardır. Anadolu kültüründe ailenin geçim sorumluluğu daha çok erkeğe ait olarak görüldüğünden dolayı erkeklerin kadınlardan daha fazla oranda çalışması anlaşılabilir bir durumdur. Kadınlardan çalışanlara baktığımızda onların bir kısmı eşleri işsiz kaldığı için veya yeterli geliri olmadığı için destek olmak amacıyla çalışmışlardır. Bazı kadınlar ise sorunlu gördüğü evliliğinde boşanma gibi herhangi olumsuzlukla karşılaşması durumunda başkasına muhtaç olmamak için çalışmıştır. Ceyda Hanım çalışan bir kadın olarak ev hanımı olma temennisini dile getirmiştir.

“Hiç çalışmasaydım dediğim oluyor. O bana baksaydı. Evde hanım hanım otursaydım. Ev hanımı olsaydım diyorum.”

Yine bir kamu kurumunda çalışan Sıla Hanım, kadınların çalışmamasının daha uygun olacağını yaşadığı tecrübelerle dile getirmektedir. Şebnem Hanım ise ekonomik ihtiyaçları sebebiyle değil de, ev hanımı olmaktan sıkıldığı için eşinin itirazlarına rağmen çalışmak istediğini ifade etmiştir. Ancak onun bu çalışma isteği evliliğini bitiren önemli sebeplerden birini oluşturmuştur. Bu sebeple boşanma sonrası bu konudaki ısrarının çok da gerekli olmadığını, *“Ben de onu zorladım bazı konularda. Çalışmak istedim. Bazı kitapları okumak istedim. Çalışsam olmaz mıydı? Şu kitabı okumasam olmaz mıydı? Ben de onun istemediği şeyleri yaptım.”* Sözleriyle dile getirerek öz eleştiri yapmaktadır.

Yüksel-Kaptanoğlu'nun yaptığı araştırma sonuçlarına göre ise, çalışan ve özellikle de sosyal güvenceli bir işte çalışan kadınların ilk evliliklerinin sonlanma yüzdesinin (% 11) özellikle çalışmayan kadınlara göre (% 7) oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Sigortalı bir işte çalışan ve ilk evlilikleri sonlanan her 10 kadından 9'unun

evliliği boşanma veya boşanmak üzere ayrı yaşama nedeniyle sonlanmaktadır. Bu oran çalışmayan kadınlar arasında yüzde 66'dır.¹⁶³

4.1.12. Katılımcı Eşlerinin Çalışma Durumu

Tablo 23: Katılımcı Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

	Erkeklerin Eşi	Kadınların Eşi
Ev Hanımı	12	
Memur	2	
İşçi	1	4
Şef		1
Öğretmen		2
Mühendis		1
Veteriner		1
Serbest Pazarlama		1
Babasının İşyerinde Çalışan		1
Sanayi/İnşaat Ustası		3
Düzenli Bir İş Olmayan		1

Katılımcı erkeklerin eşlerinin çalışma durumunu gösteren tablo 23'e bakıldığında 12 kişinin ev hanımı, 2 kişinin memur, 1 kişinin de işçi olduğu görülmektedir. Ev hanımı olanlardan 2 kişi ara ara bazı işlerde çalışmış, bir diğeri ise evliliğin son yıllarında çalışmaya başlamıştır. Kadınların eşlerine bakıldığında ise 4 kişinin işçi, 3 kişinin sanayi veya inşaatta usta, 2 kişinin öğretmen olduğu, mühendis, veteriner ve serbest pazarlamacı olarak çalışan 1'er kişi olduğu görülmektedir.

4.1.13. Ekonomik Açıdan Problem Yaşama Durumu

Tablo 24: Ekonomik Problem Yaşama Durumuna Göre Dağılım

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Ekonomik Problem Yaşadım	3	9	12	40
Ekonomik Problem Yaşamadım	11	6	17	56,6
Ara sıra Ekonomik Problemim Oldu	1		1	3,3

¹⁶³ Yüksel-Kaptanoğlu, s. 76.

Katılımcılara evli oldukları dönemde ekonomik olarak problem yaşıyıp yaşamadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplara bakıldığında; 17 katılımcı (%56,6) ekonomik olarak herhangi bir problem yaşamadıklarını belirtmiştir. Ekonomik problem yaşadıklarını söyleyenlerin sayısı 12'dir (%40). Ara sıra problem yaşadığını söyleyen 1 kişiyi de ekonomik problem yaşayanlarla birlikte düşündüğümüzde 13 kişinin (%43,3) ekonomik olarak problem yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Evliliğinde ekonomik olarak sorun yaşadığını belirtenlerin çoğu ise kadındır.

Ekonomik olarak sorun yaşadığını belirten kadınların niçin sorun yaşadıklarına baktığımızda bir kısmının eşlerinin düzenli bir işi ve geliri olmadığı anlaşılmaktadır. Bu da evlilik ilişkilerine olumsuz olarak yansımıştır.

“Eşimin devamlı bir işi yoktu. Ara ara çalışırdı. Bu yüzden çok sıkıntı çektik.” (Ayşe)

“Boşanmadan önceki son iki yıl işsizdi ve kahvede oturuyordu.” (Şeyma)

“Eşimin düzenli bir işi yoktu. Bu yüzden oluşan borçları da ödeyemeyince bunalıma girdi. Alkol kullanmaya başladı.” (Ceyda)

Kendine ait düzenli bir işi ve geliri olmayıp da babasının yanında çalışmak durumunda kalan erkeklerde ailenin evliliğe çeşitli yönlerden müdahil oldukları, ekonomik olarak bağımsız olmayan erkek üzerinde, dolayısıyla aile üzerinde baskı oluşturdukları, bunun da evliliğe olumsuz etkilerinin olduğu görülmüştür.

“Eşim babasına ait işyerinde ona yardımcı oluyordu. Babası da oğlunun bazı davranışlarını terbiye etmek amacıyla ekonomik olarak verdiği desteği azaltmıştı. Bu yüzden sıkıntı yaşadık. Faturalarımızı bile ödeyemediğimiz durumlar oldu.” (Demet)

Düğün yapılırken gelire uygun olmayan borçlanmalar veya aileye güvenilerek yapılan borçlanma, düğün ve eşya harcamaları da evlilik ilişkilerine problem olarak yansıyabilmektedir.

“Düğün masraflarından dolayı borçlarımız oldu. Eşimin ailesiyle ilişkilerimiz bozulunca onlar da verdikleri desteği çektiler. Bu dönemde ekonomik olarak zorlandık.” (Seher)

“Düğün ve eşya borçlarını ödemek için zorlandık.” (Nalan)

Gelir yetersizliği kadar geliri aşan harcamalar da ailede ekonomik problem yaşanmasına sebep olabilmektedir. Kazandığı parayı ailenin temel ihtiyaçları yerine var olan bir eşyanın modelini veya özelliğini artırmak için harcayan bir erkek aile birliğini

temelden sarsabilmektedir. Damla Hanım yaşadığı ekonomik sorunların temelinde eşinin savurgan tutumunu göstermektedir.

“Eşim savurgan biriydi. Gelirine uygun harcamıyordu. Özellikle elektronik eşyaya düşkünlüğü vardı. Telefon ve bilgisayara çok para harcıyordu. Bu sebeple ekonomik sorunlar yaşadığımız oluyordu.” (Damla)

Her ne kadar ekonomik olarak sıkıntı yaşasa da evliliğindeki problemlerin kaynağının ekonomik değil başka sorunlar olduğunu ifade eden kadınlar da olmuştur. Dolayısıyla yaşanan her ekonomik sorun evlilik ilişkisine problem olarak yansımamaktadır.

“Ekonomik olarak sıkıntı yaşadığımız oldu ama ben bunları sorun yapmadım.” (Nurcan)

“Ekonomik olarak çok sıkıntı yaşadık ama boşanmamızda bunun etkisi olmadı. Başka sebeplerle boşandık.” (Tülay)

4.2.EVLİLİK ÖNCESİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

4.2.1. Evlenme Biçimi

Katılımcılara eski eşiyile evlenme biçimi sorulmuştur.

Tablo 25: Evlenme Biçimine Göre Dağılım

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Görücü Usulü	5	6	11	36,6
Arkadaşlık Kurarak	5	6	11	36,6
Okuldan Arkadaşı	5	3	8	26,6

Tablo 25’e göre katılımcılardan 11 kişi (%36,6) görücü usulü, 11 kişi (%36,6) arkadaşlık kurarak, 8 kişi de (%26,6) okuldan arkadaşıyla evlenmiştir. Erkekleri ve kadınları ayrı değerlendirdiğimizde, erkeklerin %33,3’ü görücü usulü, %33,3’ü arkadaşlık kurarak ve %33,3’ü de okuldan arkadaşıyla evlenmiştir. Kadınların ise %40’ı görücü usulü, %40’ı arkadaşlık kurarak ve %20’si de okuldan arkadaşıyla evlenmiştir.

Görücü usulü evlenmeler genellikle ailenin komşu veya akraba çevresinden gerçekleşmiştir.

“Biz görücü usulü evlendik. Eşimin ailesi komşumuz oluyordu. Ailem eşimin ailesini tanıyor ancak damadı tanımıyordu. Babası arkadaşı olduğu ve ona güvendiği için bizi evlendirdiler.” (Nalan)

“Eşimin babasının işyeriyle bizim işyerimiz yakındı. Babalarımız tanışıyordu. Onlar talip olunca babam da uygun bulmuş.” (Damla)

“Dayımın oğluydu. Aileler istediği için evlendik.” (Ayşe)

“Annelerimiz daha önce tanışıyormuş. Daha sonra eşimin ailesi bizim mahalleye taşındı ve komşu olduk. Eşimle annem istediği ve uygun gördüğü için görücü usulü evlendik.” (Şeyma)

Arkadaşlık kurarak evlendiklerini ifade edenler ya birisi vasıtasıyla veya iş yerinden tanışarak önce arkadaşlık kurmuşlar sonra da evlenmişlerdir.

Okuldan arkadaşıyla evlenenlerle, sonradan tanışıp arkadaşlık kurarak evlenenleri beraber düşündüğümüzde toplam 19 kişinin (% 63) evlenmeden önce tanıştığı ve evlilik kararı verdiği anlaşılmaktadır. Evleneceği kişiyi önce ailenin görüp beğendiği evlenme biçimi olan görücü usulüyle karşılaştırdığımızda çoğunluğun (19 kişi - %63) evleneceği kişiyi kendisinin belirlediği ve sonra konuyu ailesiyle paylaştığı anlaşılmaktadır. Görücü usulü evlenenlerin üçte birle sınırlı kaldığı (%33) ve giderek azaldığı, üçte ikiye tekabül eden çoğunluğun ise evlenmeden önce belirli bir süre arkadaşlık kurduktan sonra evlenmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Evleneceği kişiyi tanıyarak bir aile kurmak elbette ailenin sağlam temeller üzerinde olmasını sağlayacaktır. Ancak arkadaşlık dönemindeki ilişkilerin tarafların ne ölçüde birbirlerini tanımaya imkân verdiği de tartışmaya açıktır. Nitekim üç-dört yıl gibi uzun bir süre arkadaş olduğu biriyle evlendiği halde daha evliliğin başında veya nişanlılık döneminde problem yaşayanlara rastlanmıştır. Bu da, kişinin arkadaş olduğu birinden beklentileriyle eşinden beklentilerinin farklı olduğunu göstermektedir.

“Dört yıllık bir arkadaşlıktan sonra evlenmek üzere nişanlanmıştık. İki yıl da nişanlı kaldık. Nişanlılık döneminde evlenebileceğim birisi olmadığını anladım. Problemlerimiz nişanlılık döneminde başlamıştı. Arkadaş olduğumuz döneme göre birçok şeye karışıyordu. Pantolon giymemi bile kabul etmiyordu. İstemeyerek evlenmişim.” (Nilgün)

“Evlilikten önce 9 yıllık tanışıklığımız vardı. Beş yılı flört şeklinde. Bu dönemde babası çocuklarının bazı şeyleri için beni arardı. Ben de ilgilenirdim. Biraz toparlanırdı. Evlenince benim onu yola getireceğimi düşündüler. Bu yüzden

evlenmemizi istediler. 2,5 yıl fiili evliliğimiz oldu. Arkadaşlık/flört dönemiyle evlilik birbirinin devamı gibiydi aslında. O yüzden evlendiğimizde birbirimizi tanıma ihtiyacı hissetmedik. Birbirimizin neyi sevip neyi sevmeyeceğini zaten biliyorduk.” (Demet)

“Üç yıllık arkadaşlığımız oldu. Bana karşı saygılıydı. Herhangi bir şey dediğimde sen bilirsin derdi. Sonra ben askere gittim. Gelince evlendik. Düğünde davul çalma meselesinde problem yaşandı. Evlendikten iki ay sonra da kavga ettik. Çekti köye annesinin yanına gitti.” (Turgut)

“İstanbul’da yaşıyordum. Askerlik işlemleri için Uşak’a gelmişim. Askere dokuz ay sonra gidecektim. Büyük şehirden buraya gelince sıkılmaya başlamışım. Meşgul olmak için basketbol oynuyordum. Bu esnada eski eşimle tanıştık. O da baskete geliyordu. Askerlik dönemiyle birlikte evlilik öncesi yaklaşık iki buçuk yıllık bir arkadaşlığımız oldu. Kendisini güvenilir buluyordum. Bu şekilde evlenmeye karar verdik.” (Tamer)

“Okuldan arkadaşımdaydı. Bildiğim biriydi. O yüzden onu tercih ettim.” (Rifat)

“Aynı iş yerinde çalışıyorduk. Huy ve karakter olarak kendime yakın bulmuştum. Beni tamamladığını düşündüm. Ailesiyle olan iletişimi hoşuma gidiyordu. Kendisiyle konuşma, tanışma imkânı oldu. Karşılıklı beklentilerimizi dile getirdik. Eşim çalışan bir eş istemiyordu. Ben çalışmayı seviyordum ancak eşimin isteğine saygı duyarak işten ayrılmayı kabul ettim. Anlaşmıştık.” (Şebnem)

Tarhan da bu tür ilişkilerde eş adaylarının bazı taraflarını gizlediklerini belirtmekte ve eş adayını tanımak için flörtün gerekli olduğu anlayışına karşı çıkmaktadır. Altı-yedi sene arkadaşlık yapıp evliliklerinin sekizinci ayında ayrılan pek çok insana rastladığını söyleyen Tarhan’a göre eş adayları duygusal nedenlerle birbirlerine objektif bakamadıkları için flört taraflar arasında gerçek manada bir tanışıklık sağlamayabilir. Nitekim görücü usulüyle yapılan evliliklerle flörtle yapılan evliliklerde görülen boşanma oranının birbirine yakın olması da bunun en iyi göstergesidir. Bu sebeple günümüz şartlarında eş adaylarının birbirlerini tanıyarak evlenmesi için en ideal yöntem şöyle olmalıdır: Genç, evleneceği kişiyi kendisi seçmeli ama anne babası ya da yakın akrabaları da eş adayının evlenmek için uygun biri olup olmadığı konusunda söz sahibi olmalıdır.¹⁶⁴

Yapılan görüşmelerden arkadaşlık kurarak sevdiği, onayladığı biriyle evlenmenin tek başına evlilikte mutluluğu sağlamadığı görülmüştür. Sevdiği biriyle evlenen kişilerin yaşadıkları sorunları sevgiyle aşamadıkları ve sevgilerini de tükettikleri anlaşılmaktadır. Evli olunan dönemdeki sorumluluklar ve eşten beklentiler arkadaşlık dönemine göre oldukça farklılaşmıştır. Bu sebeple bazı katılımcılar arkadaş

¹⁶⁴ Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, s. 36, 37.

olduğu dönemde iyi sıfatlarla nitelediği kişinin sonraki davranışlarını anlamlandırmakta zorlanmaktadır.

Cansu Hanım, eşiyle üniversite yıllarında tanışıp iki yıl arkadaşlıktan sonra evlendiğini ancak evlendikten sonra beraber yaşadığı kişinin o tanıdığı yardımsever erkek olmadığını anlatmıştır:

“Çocuğuma iyi bir baba olmasını istediğim adam çocuğum doğduktan sonra hayat tarzını hiç değiştirmede. Çocukla da yeterince ilgilenmedi. Bir gece kızım ateşlenmişti. Eşimi uykusundan uyandıramadım. Taksi çağırıp kendim doktora götürmek zorunda kaldım...Eşimin askerde olduğu dönem boşanmaya karar verdim. Çünkü hiçbir zaman “biz” olamadığımızı fark ettim. Benim için aile olmak, “biz” olmak önemliydi.”

Yapılan görüşmelerden evlenmeden önce tanışıp bir süre arkadaşlık kurarak evlenenlerle ilgili şu üç durum tespit edilmiştir:

a-Arkadaşlık ve evlilik dönemi için erkeğin istek ve beklentileri farklılaşmıştır. Bu durumu kabullenemeyen eş tepki göstermekte ve eşine karşı sevgi ve ilgisi azalmaktadır.

“Dört yıllık bir arkadaşlıktan sonra evlenmek üzere nişanlanmıştık. İki yıl da nişanlı kaldık. Nişanlılık döneminde evlenebileceğim birisi olmadığını anladım. Ancak annemin ısrarıyla evlenmiş olduk. Eşim kıyafetime çok müdahale ederdi. Pazarlamaya başladığımda ise “erkeklerle muhatap olma” diye karışırırdı. Bir defasında saçımda kullandığım renge bile karıştığı olmuştur. Arkadaşlık döneminde nasıl giyiniyorsam evlilik döneminde de o şekilde giyiniyordum. Ama eşim artık bunları sorun yapıyordu. Nişanlılık döneminde pantolon giydiğim için şiddet uygulamıştı. “Falancanın karısı pantolon giyiyor” denmesinden rahatsız oluyormuş. Onun bu şekildeki tavırları yüzünden evlenmek istememiştim.” (Nilgün)

b-Erkek değişmediği, evliliğin başındaki beklentilerini koruduğu halde kadın eş başlangıçta kabul ettiği şartlara uymakta zorlanmaktadır.

“Kendisiyle konuşma, tanışma imkânı oldu. Karşılıklı beklentilerimizi dile getirdik. Eşim çalışan bir eş istemiyordu. Ben çalışmayı seviyordum ancak eşimin isteğine saygı duyarak işten ayrılmayı kabul ettim. Anlaşmıştık.

İlk iki yıl ben bu adamdan boşanırım diyordum. Ancak iki yıl sonra kabullendim bu durumu. Sorgulamadım. Evlilik kararı verdiğimizde eşinin çalışmasını istemediğini vs. bana söylemişti aslında. Ben de kabul etmişim. Böyle götürebilirdim aslında. Ben alışmışım.

Bir süre sonra ben çalışmak istediğimi söylüyordum. Uygun bir ortamda ağabeyimin yanında iş buldum. Önceden eşime soruyordum o ise hayır diyordu. Yedi yıllık evliyken artık sormadan çıkıyordum. Çalıştığımın ona bir zararı yoktu. O çıktıktan sonra çıkıyordum ve ondan önce dönüyordum. Aksayan bir ev işi yoktu.” (Şebnem)

c-Araya başka bir kadın girmesi durumunda da başta duyulan sevgi sona ermektedir.

“Evlilikten önce 9 yıllık tanışıklığımız vardı. Beş yılı flört şeklinde. 2,5 yıllık evliyken eşim kaza yaptı. Yanında yabancı bir kadın varmış. Kayınvalideme “Ben gideyim o zaman” dedim. O da “git” dedi. Nisan ayında annemin evine gittim. Belki arar sorarlar diye düşünüyordum. Ama ne aradılar ne de sordular. Çok incindim. Böylece altı ayın sonunda eylül ayında boşandık.” (Demet)

Yapılan görüşmelerde dikkat çeken bir durum da, eğer taraflardan biri (özellikle erkek) sevdiği biri varken onunla değil de ailenin istediği başka biriyle evlendirilmesi durumunda veya bir kadınla ilişkisi varken kendi isteğiyle evlenmesi durumunda bu evliliğin yıllarca sürse bile boşanmayla neticelenebileceği ihtimalinin yüksekliğidir. Sevdiğiyle değil de bir başkasıyla evlenen erkek, eşine ilgi duymamakta ve bir taraftan da gizli bir şekilde sevdiğiyle ilişkisini sürdürebilmektedir. Bu durum kadın tarafından anlaşılınca eşyle arasındaki gerçek sorunun bir başka kadınının varlığı olduğunu anlayan kadın eş evliliği sonlandırmaktadır.

“Eşim beni dikkate almazdı. Sorunlarımızı kendisiyle konuşmaya çalışırdım. Ailesiyle de görüşürdüm. Eşim ise çözüm aramazdı çünkü ailesi istediği için benimle evlenmişti. O yüzden beni istemiyordu. Bunu bana kendisi söyledi. Evliliğin üçüncü yılında eski nişanlısıyla beni aldattığını öğrendiğimde boşanmayı düşündüm. Ancak babamın rahatsızlığı sebebiyle onu üzmemek için boşanmaya cesaret edememiştim. Babam vefat ettikten sonra mahkemeye başvurdum ve evliliğin dokuzuncu yılında boşandık.” (Zehra)

“Eşim on iki yıl boyunca eve düzenli gelmedi. Bazen bir gün bazen bir hafta uğramazdı. Sebebini de söylemezdi. Gelirken birikmiş kirli çamaşırlarını getirirdi. Para harcadım, çok uğraştım öğrenmek için. Peşine adam taktım ancak boşandıktan sonra öğrenebildim. Eşim 1996 yılında evliliğin yedinci yılında boşanma davası açmıştı. Ben boşanmak istemiyordum, reddetmişim. Meğerse o bir başkasını seviyormuş. Ben sonradan öğrendim tabi.” (Tülay)

Hatice Hanım’ın evliliğinde ise daha farklı bir durum vardır:

“Eşimin benimle evlenmesinden beş yıl öncesine dayanan yabancı bir kadınla birlikteliği varmış. Benimle evlendiğinde bir çocuğu bile olmuş. Tabi benim bunların hiç birinden haberim yok ve boşandıktan bir buçuk yıl sonra öğreniyorum. Eşimin yanında iken kadından mesaj gelir veya aradığı olurdu. Ancak yabancı dil konuşulduğu için bir şey anlamazdım. Eşim de iş yerinden çalışma arkadaşının aradığını ve işle ilgili bir konuyu konuştuğunu söylerdi. Ben şüphelensem de eşime güvendiğim ve liseden beri sevdiğim için bu tür bir şeyi aklıma getirmiyordum. Kadın beni göndermesi için sürekli baskı yapmış. Eşim de fiili birlikteliğimizin üçüncü ayında çalışma ortamındaki radyasyon etkisinin bebeğimizi olumsuz etkileyeceğini bahane ederek beni Türkiye’ye gönderdi. Ben dönünce irtibatı kopardı. İzini kaybettik. Beş yıl iletişim olmadı. Kendisine ulaşamadık. O da hiç arayıp sormadı. Çocuğumuzu bile sormadı. Ben beş yıl

boyunca kayınvalidemin yanında bekledim ve ümidimi korudum. Boşanmayı düşünmüyordum. Ancak eşim beş yılın sonunda aradı ve anlaşmalı olarak boşanmak istediğini söyledi. Sonunda ben de kabul ettim. Boşandıktan beş yıl sonra yabancı bir kadının varlığını ve ondan çocuğu olduğunu öğrendim. Şu anda ise onunla yaşıyor.” (Hatice)

4.2.2. Evlenme Nedeni

Kişinin evlenmeye karar vermesi ve eşini seçmesi hayatındaki en önemli kararlardan biridir. Kişi eşini seçerken hem bundan sonra hayatını birlikte geçireceği kişiyi hem de çocuklarının annesini/babasını seçmiş olur. Bu yönüyle doğru karar vermek için ilk önce kişinin kendi kişilik özelliklerini tanınması ve farkında olması gerekir. İkinci adım da karşısındaki kişinin kişilik özelliklerini tanımaktır.¹⁶⁵ Ancak hem görücü usulü yapılan evliliklerde hem de arkadaşlık kurularak yapılan evliliklerde eş adaylarının kendini ve evleneceği kişiyi tanımadan evlendikleri görülmüştür.

Görücü usulü evlenen katılımcılar, “ailenin eş adayını görüp beğenerek evlilik için uygun bulmasını” evlenme nedeni olarak belirtmişlerdir. Bu şekilde evlendiğini söyleyenlerin eşinde evlenmeye uygunluk kriterlerini aramadığı görülmüştür.

“Annem gidip gelirken eşimi beğenmiş. Dolayısıyla aile büyüklerinin isteğiyle oldu. Bizim sevip evlenme gibi bir durumumuz olmadı.” (Adem)

“O zaman evlilik nedir bilmeden evlenmişim. Ailem birçok kimseye bakmıştı. Sonunda bunu beğendiler. Kendimi içinde buldum diyebilirim. Etraftan yaşın geldi evlenmiyor musun baskısı oluyor.” (Cemil)

“24 yaşında görücü usulüyle evlenmiştim. Şimdiki aklım olsa 30-35 li yaşlarda evlenirim. Henüz çocukken evliliğin ne olduğunu bilmeden evleniyorsunuz. Ailelerimiz beğendi ve uygun gördü. O an kafalarımız uymuştu. 2-3 aylık nişanlılıktan sonra birbirimizi yeterince tanıma fırsatı olmadan evlendik.” (Zafer)

“Eşimle annem istediği için evlendim” (Şeyma)

“Dayımın oğluydu. Aileler istediği için evlendik. O zamanlar tarafların isteği çok önemli değildi.” (Ayşe)

“Eşimin halası beni istemiş. Yoksa şöyle oturup konuşup bir görüşmemiz olmadı. Yani aileler uygun gördü biz de kabul ettik.” (Tülay)

Katılımcılardan bir kısmı ise “sevdiği” için evlenmek istediğini belirtmiştir. Bu kişilerin de sevgi dışında başka bir kriter gözetmediği anlaşılmaktadır. Sevgiyle bütün sorunların üstesinden geleceklerini düşünen eş adayları evlendikten sonra bu sevgiyi koruyup geliştiremeyince hiç beklemedikleri sonuçlarla karşılaşmışlardır.

¹⁶⁵ Azize Nilgün Canel, *Evlilik ve Aile Hayatı*, TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2013, s. 20.

“Kaşına gözüne vuruldum. Benim yanılsım bu oldu. Bu tecrübeden sonra anladım ki birinci olarak saygı olmalı ikinci olarak da beni olduğum gibi kabul etmeli.” (Tolga)

“Komşu kızıydı. Lise son sınıfta tanıştık. Çocuktuk, birbirimizi seviyorduk. Beni kaçır dedi. Ben de kaçırđım. Sonra resmi olarak evlendik.” (Kaan)

“İki yıldır arkadaşlığımız vardı. Sevdığım için evlenmek istedim” (Ceyda)

“Erkek arkadaşımdı. Sevdığım için evlendim.” (Sedef)

“Aslında ben 27 yaşında evlenmeyi düşünüyordum. Beş yıl erken evlenmiş oldum. Sevdığım kıızı kaçırılmayım düşüncesiyle.” (Turgut)

Yapılan bazı araştırmalar, eşiyile isteyerek evlenmiş, aralarındaki romantik ilişkiyi sürdüren, birbirlerine karşı iletişimlerinde olumlu mesajlara sahip çiftlerin aralarındaki sevgi dolu birlikteliği yitirmediklerini, tam tersine sağlam bir beraberliğe dönüştürmeyi başardıklarını göstermektedir.¹⁶⁶

Ulrich Beck ve Elisabeth Beck-Gernsheim’e göre, evlilik şimdiye kadar hiç bu denli soyut ve kısa temeller üzerine kurulmamıştı. Aşk evliliği sanayi devriminden beri var olmuştur ve onun buluşudur. Ahlak kurallarının kaybolduğı bir çağ içinde erkekler ve kadınların neden her şeyden vazgeçip de, aşk için evlenmek gibi, böylesine tekdüze bir yöntemle kendi özel mutluluklarını aramaları ise onlara göre insanı meraka sevk eden bir durumdur.¹⁶⁷

Tarhan’a göre eş adaylarının birbirini sağlıklı tanıyabilmesi için akıl ve mantık birinci, sevgi ise ikinci planda olmalıdır. Evlilikte sevgi ve aşk elbette önemlidir ancak bunlar iyi bir ilişkinin nedeni değil sonucudur. Dolayısıyla önce eş adayının geçmişteki yaşantısına ve şimdiye kadar ortaya koyduğı eserlere bakılmalı, son olarak da karşıdakinden aldığı izlenimle beraber değerlendirmelidir. Karşı taraf direkt olarak “ben onu seviyorum” diyerek tanınmaya çalışıldığı zaman yanılma payı artacaktır.¹⁶⁸

Seçtikleri eşten dolayı pişmanlık duyanların genellikle; evlenmeden önce eşlerinde/ilişkilerinde var olan problemleri görmezlikten geldikleri, karşıdaki kişinin mizaç özellikleri ve bu özelliklerin kendisiyle uyuşmasından ziyade fiziksel özelliklere

¹⁶⁶ Canel, s.10.

¹⁶⁷ Ulrich Beck, Elisabeth Beck-Gernsheim, “Aşkın Olağan Karmaşası”, *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, (Edt. Anthonny Giddens, Çev. Günseli Altaylar), Say Yay., İstanbul, 2013, s. 191.

¹⁶⁸ Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, s. 35.

dikkat ederek evlendikleri ve aşkın her türlü problemi çözmeye yeterli olduğuna inandıkları görülmektedir.¹⁶⁹

“Tanımadığım bir insandı. Bir müşterim vasıtasıyla birbirimizi gördük. Sonra ben içimdeki duyguları ona açtım. İslami şartlara uygun yaşayan bir insan olması tercihimdi. O ise açık biriydi ancak ben ona İslam’a uygun yaşamayı öğretirim, o da bizim istediğimiz şarta uygun hale gelir diye düşündüm. Evlendikten sonra gördüm ki ortada iki zıt yapı vardı. Yaşam tarzlarımız farklıydı. Ben daha bir aile çocuğuydum. Anne babasının rızasını alan, her mutluluğu ailesiyle paylaşmak isteyen biriydim. Karşı tarafta ise aile tablosu yoktu.” (Ceyhun)

Katılımcıların bazılarında, evliliği olumsuz etkileyecek bazı problemler durumlar baştan fark edildiği halde eş adaylarının (özellikle erkeklerin) karşı tarafı istediği şekilde değiştirebileceği düşüncesinin olduğu görülmüştür.

“Geçimsizliğimiz baştan beri vardı. Aslında bazı şeyleri nişanlılık döneminde fark ettim ancak aileme ve çevreme “ben vazgeçtim, bu iş yürümez” diyecek durumda değildim. Bir de o zaman şöyle düşünüyordum: İstemediğim bazı şeyler var ama ben bunu düzeltirim. Şimdi öğrendim ki insanları değiştirmek mümkün değil.” (Cemil)

“İlk yıllar çok bunaldım. Beni istediği şekle sokmaya çalıştı ancak istediği gibi olamamıştım.” (Şebnem)

“Alkol vb. bazı kötü alışkanlıkları olduğunu evlenmeden önce de biliyordum. Ancak evlenince düzelir diye düşündüm. Gerçekten evlenince bir süre alkol almadı. Ekonomik sıkıntılarımız başlayınca kendini yeniden alkole verdi.” (Ceyda)

“Askerliğini yapıp geldiğinde babasının kontrolünden çıkmıştı. Evlenince benim onu yola getireceğimi düşünüyorlardı. Çünkü evlenmeden önce ben onu bazı konularda toparlıyordum.” (Demet)

Bazı katılımcılar da sorunu erken fark ettikleri halde bu ilişkiyi bitirebilme cesaretini gösteremediklerini belirtmişlerdir. Çevrenin kınamasından korkma, nişandan dönmenin toplumumuzda olumsuz algılanması gibi sebeplerle işlerin yolunda gitmeyeceğini bile bile evlenmişlerdir.

“Nişanlılık döneminde bazı şeylerin ters gideceğini fark etmeme rağmen sanki evlenmek zorundaymışım gibi hissettim kendimi. Bu da yine benim hatam. Oysa gerektiğinde nişandan dönülebilmeli diyorum şimdi.” (Sedat)

“Nişanlılık döneminde evlenebileceğim birisi olmadığını anladım. Bu durumu anneme de söyledim ancak annem bu işten vazgeçemeyeceğimizi, yüzünü yere eğdiremeyeceğini söyledi. Ben bu evliliği istemiyordum. Annemin ısrarıyla evlenmiş olduk.” (Nilgün)

Eşinizi tercih etme nedeniniz nedir? Sorusuna verilen cevaplar eş adaylarının nerede yanlış yaptıklarına dair ipuçları vermektedir. Kendi ailesinde yeterince sevgi

¹⁶⁹ Canel, s. 20.

görmemiş veya babanın çeşitli nedenlerle rolünü yerine getir(e)memesi durumu kadınlarda bu eksiği eşinden karşılama beklentisine yol açmıştır. Dolayısıyla evliliğinde karşısındaki erkeği eş olarak değil de baba rolünde gören kadın, hem erkeğe eş olma görevinde sorumluluğunu yerine getirememiş hem de eşinden beklediği babalık rolüne uygun davranışları bulamayınca hayal kırıklığına uğramış ve çatışmalar başlamıştır.

“Onunla dört yıllık arkadaşlığımız vardı. Evlenmeye karar vermiştik. Benim babam yurtdışındaydı. O benim için hem babamın hem de abimin boşluğunu dolduruyordu.” (Nilgün)

“Çalıştığım iş yerinden tanıdığım biriydi. Daha önce erkeklerle arkadaşlık vs. şeklinde ilişkim olmadı. Eşimle de evlenmek amacıyla ciddi olarak görüştük. Babasız ve abisiz büyümüştüm. Eşim bana baba ve abinin vereceği güveni hissettiriyordu. Güvenilir biri olarak gördüğüm için kabul ettim.” (Seher)

4.2.3. Evliliğin Ne Anlam İfade Ettiği, Evlilikten Beklentiler

“Evliliğin amacı; sevmek ve sevilme ihtiyacı, biyolojik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanması, dünyaya yeni nesiller getirme, toplumda bir yer edinebilme, birlikte güven içinde olma, korunma ve dayanışma duygusunu hissetmedir.”¹⁷⁰

Katılımcıların evliliğin kendileri için ne ifade ettiği ve evlilikten beklentilerinin ne olduğu sorusuna verdikleri cevaplar, bu konuda fazla bir beklenti içerisinde olmadıklarını göstermektedir. Genel olarak evliliğe, mutlu olma, çocuk sahibi olma, sevdiği kişiye kavuşma gibi anlamlar yüklendiği ve bu beklentilerle evlenildiği anlaşılmaktadır.

“İlk kez yaptığınız için fazla bir düşüncem yoktu. İşte çocuğumuz olsun gibi şeyler bekliyordum.” (Tamer)

“Çocuktuk, bir beklentimiz yoktu. Ben evlenmeden önce bir kızın elini tutmuş birisi değildim. Eşimi görünce beğendim, sevmiştim ve evlendik.” (Tolga)

“Çoluk çocuk sahibi olmayı düşünerek kendi istediğim kişiyle evlendim.” (Turan)

“O zamanlar düzenli bir hayat kurmayı istemiştik.” (Zafer)

“Kendimi evliliğin içinde buldum. Aile büyüklerinin kararıyla olduğu için bir beklentim olmadı.” (Adem)

“En güzel mutluluk vesilesi olarak görüyordum.” (Nadir)

“Eşim ve çocuğumla mutlu bir yuva hayal ediyordum.” (Zehra)

“Anne olmak ve çocuğumun olmasını bekliyordum” (Nalan)

¹⁷⁰ Canel, s. 20.

“Çok beklentim yoktu. Sadece sevdiğim kişiyle birlikte olmak, onunla yaşamak istiyordum.”(Sedef)

Tarafların evlilikten beklentileri farklı olduğu zaman eşler arasında çatışmalar yaşanabilmektedir. Eşinin dindarlık anlayışının kendisinden farklı olması sebebiyle problem yaşayan Sedat Bey bu durumu şöyle anlatmaktadır:

“Ben sosyal bir insanım. Komşumun, akrabalarımın geleceği, bizim onlara gidebileceğimiz bir evlilik düşünüyordum. Böyle olmadığı zaman buna evlilik denmez bana göre. Ancak eşimin dindarlık anlayışı benimkinden farklı olduğu için gitmeler/gelmeler sorun oluyordu.” (Sedat)

Cansu Hanım ise, kendi ailesinde gördüğü aile modelini eşiyle oluşturamadığı için evlilikte beklentisinin karşılanmadığını söylemiştir.

“Hayatınızı ailenizde gördüğünüz gibi yaşarsınız. Beklentileriniz de yaşam şeklinize göredir. Kendi ailemde gördüğüm ilişkiyi aradım. Beklentim “bir” olmaı. Ama bulamadım. Erkeklerde sahip olmanın getirdiği bir rahatlık var. Arkadaşlık döneminde gösterdiği ilgiyi evlendikten sonra göstermiyor. Sahip olunca artık hiçbir çaba göstermiyor, zaman ayırmıyor, yeterli özen göstermiyorlar.”

Boşanmış bir aile çocuğu olarak kendi ailesinde göremediği sevgi ortamını kurabilme ümidiyle evlenen Rıfat Bey kendisi de anne babasında gördüğü boşanma durumunu yaşamak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla önünde olumlu bir anne baba modeli bulunmayan kişilerin kuracakları yuvaların da risk taşıdığı söylenebilir.

“Ben dört yaşındayken annemle babam boşanmış. Beni de yurtlara vermişler. Liseyi bitirmiştım, üniversiteyi de kazanamamıştım. Bir evim/ailem olsun istiyordum. Bu sebeple evlendim.” (Rıfat)

4.2.4. Dini Nikâh Yapılıp Yapılmadığı

Dinlerin hemen hepsinde evliliğe ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Bu sebeple evlenecek kişilerin evlilik işlemini mensup oldukları dinin kuralları çerçevesinde gerçekleştirmek istemeleri de anlaşılır bir durumdur. Ülkemizdeki hukuk düzeni dini töreni yasaklamamaktadır. Ancak önce hukuk düzeninin öngördüğü şekilde evlilik işleminin yapılmasından sonra dini törenin yapılabilceği hüküm altına alınmıştır. Resmi tören yapılmadan sadece dini tören ile yapılan evlilik akitleri başta miras olmak üzere birçok konuda tarafları mağdur edebilmektedir. Bu sebeple tarafların hakkının korunması açısından önce resmi nikâhın yapılması sonra da dini törenin yapılması uygunluk arz etmektedir.¹⁷¹

¹⁷¹ Deniz, s. 13.

2011 yılında Türkiye genelinde yapılan aile araştırmasında, araştırmaya katılan bireylerin ilk evliliklerinde gerçekleştirdikleri nikâh türüne ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, evli bireylerin büyük çoğunluğunun (yüzde 93,7) hem resmi hem de dini nikâh yaptıkları tespit edilmiştir. Türkiye genelinde sadece resmi nikâhla evlenenlerin oranı yüzde 3,3 iken sadece dini nikâhla evlenenlerin oranı ise yüzde 3'tür.¹⁷²

Mülakat yapılan katılımcıların tamamı resmi nikâhla birlikte dini nikâh da yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Bu durum evlenecek kişilerde dini nikâhın önemsendiğini göstermektedir. Sadece resmi nikâhla yetinmek istemeyen çiftlerin, evliliklerine bir de manevi bir boyut katmak istedikleri anlaşılmaktadır.

4.2.5. Ailenin Eş Hakkındaki Kanaatleri

Görücü usulü evlenen kişilerde eş adayını belirleyen aile olduğundan başlangıçta ailelerin kanaatleri olumlu olmaktadır. Ancak aile beğenerek aldığı gelin/damat ile ilişkilerini sağlıklı bir zeminde yürütemediğinde çatışmalar başlamaktadır.

“Annem de gidip gelirken eşimi beğenmiş. Dolayısıyla aile büyüklerinin isteğiyle oldu. Bizim sevip evlenme gibi bir durumumuz olmadı. Evlenene kadar eşim hakkında iyi düşünüyorlardı ancak evlendikten sonra düşünceleri değişti.” (Adem)

“Görücü usulü evlendiğimiz için ailem onun hakkında olumlu düşünüyordu. O yüzden kabul etmişlerdi.” (Damla)

“Dayımın oğluydu. Aileler istediği için evlendik. O zamanlar tarafların isteği çok önemli değildi. Akraba çocuğu olduğu için iyi bir aile çocuğu olarak biliyorlardı.” (Ayşe)

Kimi zaman imkânsızlıktan ayrı bir ev açılmamakta ise de birçok zaman geleneksel değerlerin etkisiyle veya baba-oğul aynı işi yaptığı için kadın eş, kayınvalidesiyle birlikte veya çok yakınında oturmak durumunda kalmakta, bu da eşler arasında çatışmaya zemin hazırlamaktadır.

“Benim ailemin oturduğu evin üst katında oturduk. Evlenmeden önce eşime ailemle altlı üstlü oturacağımızı söylemiştim. O da kabul etmişti. Ama sonradan problem çıkardı.” (Zafer)

“İki yıl kirada ayrı evde oturduk. Sonra eşimin ailesine ait binanın inşaat halindeki üst katını yaptırıp oraya taşındık. Eşimin ailesiyle altlı üstlü oturmaya başladık. Ben bu arada telefon işi yapıyordum. Bu dönemde iki defa dolandırıldım. Bunun üzerine işlerim bozuldu. Faturalarımı bile ödeyemez hale gelince eşimle

¹⁷² Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 202.

tartışmalarımız oluyordu. Alt katta oturdukları için eşimin ailesi de gelip tartışmaya dahil oluyorlardı. Bir işi başaramıyorsun şeklinde küçümseyici sözleri oluyordu.” (Rıfat)

“Kayınbabamlarla iki katlı evde altlı üstlü oturduk. Başlangıçta sıkıntımız yoktu. Eltim yüzünden altı ay sonra kayınpederimle aramız bozuldu. Bana bazı yasaklar koydu. Ben de durumu aileme anlattım. Onlar da konuyu konuşmak üzere kayınpederime geldiler. Aileler konuşurken sert konuşmuşlar, iş kavga derecesine varmış. Bunun üzerine babam beni alıp götürdü.” (Nalan)

“Ayrı evimiz vardı ama kayınvalidelerim bize çok yakın oturuyordu. Kendi evimizi otel gibi kullanıyorduk, yatmaya gelirdim. Sürekli onlardaydık. Eşimin kendine ait bir işi ve geliri yoktu. Babasının yanında çalıştığından dolayı eşimi onlar kontrol ediyordu. Örneğin, bitme noktasına geldiğinde kayınvalidem eşime,”ya karın ya biz” dedi. Eşim bunun karşılığında bana, “onlarda para var sende yok” diyerek karşılık verdi ve ailesini seçti. Ayrıca görümcem ile de yaşlarımız yakındı ve anlaşılamazdık. İlişkilerimiz çekişmeli oluyordu. Onunla olan tartışmamız kayınvalidemle olan ilişkiyi etkiliyordu. O da kızının tarafını tutardı. Bu sebeple kayınvalidemle aramı da o bozardı.” (Demet)

Kayınvalideler gelinlerinden kendi zamanlarındaki gibi gelinlik bekleyebilmekte, gelinler ise zamanın gereği olarak daha özgür yaşamak istemektedirler. Bu durum gelin – kaynana çatışmasını doğurmaktadır.

“Evliliğin üçüncü haftasında eşim annemle tartışmış. Annem yemek veya bulaşık mevzuunda niçin yapmadığını sormuş. Eşim de bu konuyu bana yansıttı. Annemin kendisine karıştığını düşünüyordu ve bunu bir türlü kabullenemedi. Evlilik boyunca da bu konu sürekli gündeme geldi.” (Zafer)

Eş adayını kendisi belirleyen kişilerde ise iki tür sonuç ortaya çıkmaktadır. Birinci durumda aile çocuklarının tercihine saygı göstermekte ve evliliği onaylamaktadır.

“Evlenmek istediğimi söylediğimde ailem benim nasıl bir tercih yapacağımı biliyordu. Ben ortaokuldan itibaren değişik şehirlerde yatılı okumuştum. Bunlar beni olgunlaştırmıştı. Yani eşimle biz karar verdik evlenmeye. Ailem de bunu onayladı.”(Cansu)

“İki yıldır arkadaşlığımız vardı. Sevdiğim için evlenmek istedim. Ailem eşimin sinirli olduğunu söylüyordu ama benim onu idare edebileceğimi düşünüyorlardı.” (Ceyda)

İkinci durumda ise aile çocuklarının belirlediği eş adayını uygun bulmadığı için muhalefet etmektedir. Bu muhalefet evliliği engellemeye yetmezse kerhen onay verilmekte ve “biz demiştik” zamanının gelmesi beklenmektedir.

“Onların farklı bir adayı vardı. Ben onların önerdiği kişiyle değil de kendi tercih ettiğim kişiyle evlendiğim için eşime karşı biraz soğuk davranıyorlardı.” (Turan)

“Ailem eşimin bize uygun olmadığını düşünüyordu.” (Tarık)

“Anne ve babam evlenip yurtdışına gitmemi istemiyorlardı. Kızı da uygun bulmamışlardı. Ben ise “seviyorum ve evlenmek istiyorum” demiştim. Ailem benim ısrarım karşısında kabul etti.” (Ceyhun)

“Okuldan tanıdığım biriydi. Sevdiğim için evlenmek istedim. Ailem ise ilk etapta karşı çıktılar. Onlar istemiyordu bu evliliği. Ama ben istediğim için evlilik gerçekleşti.” (Yaşar)

“Liseden tanışıyorduk. O yüzden sevdiğim için evlenmek istiyorduk. Babam ise hiç istemiyordu. Bazı sebeplerden güvenilir ve bana layık bulmuyordu. Ağabeylerim de istemiyordu.” (Hatice)

Aile ve akraba ilişkilerinin yapısı bakımından toplumumuzda evlilik sadece eşler arasında değil de tarafların aileleri arasında da gerçekleşmektedir. Dolayısıyla yeni evlenen çiftler evliliklerinin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için her ne kadar eş adayını kendileri belirlese bile ailelerin olumlu desteğini almaları önem arz etmektedir. Yaşadıkları herhangi bir problemde yalnız kalmamak için bu desteği almalarının gerekli olduğu düşünülmektedir.

“Bizim aile geleneklerine daha bağlıdır (..... cemaatine mensup). Diğer taraf ise tamamen sol düşünceye mensup bir aile. İki taraf da olmaz dediler. Biz ısrarcı olunca kabul ettiler.” (Turgut)

“Benim ailem eşimi uygun bulmuştu. Eşimin ailesi ise bizi reddediyordu. Bu şekilde 6-7 defa istemeye gittik. Babası bizi hem reddediyordu hem de hakaret ettiği oluyordu. Bizi aile olarak kendilerinden düşük görüyordu. Beni de kızlarına denk görmüyorlardı birbirimizi seviyorduk. Eşim, babasının yaklaşımlarından bıkmış ve bir gün babasıyla tartışmış. Sonra da benim haberim olmadan kaçıp bana geldi. Ben onu kaçırmadım, o bana kaçtı. Ben de durumu suistimal etmedim önce resmi nikâhımızı sonra da dini nikâhımızı yaptırđım. Ailem de bu evliliği onayladı.” (Tamer)

Kendi aile yapısına tamamen zıt bir aile ortamında yetişmiş bir eş adayıyla evlenmek de yine potansiyel bir çatışma zemini oluşturabilmektedir. Başlangıçta bunu “ailelerimiz değil biz evleniyoruz” diyerek önemli görmeyen taraflar, zamanla yaşadıkları sorunlarda sevgilerinin yetmediğini ve ailelerinden aldıkları değerlerin eşinin değerleriyle çatıştığını görebilmektedirler.

“İki yıllık arkadaşlığımız oldu. Ben evlenmek istiyordum. Aslında aileler arasında uçurum vardı. Karşı taraf imam emeklisi ve baba erkil bir aile yapısı vardı. Baba ne derse o olur. Onun yanında konuşulmaz falan. Bizde ise oturulur, konuşulur. Dedem aileleri birbirine uygun bulmadığı için bu aileye verilecek kızım yok dedi ama son kararı bana bıraktı. Benim açımdan kriterlerime uygundu. Kız arkadaşı, içkisi vs. yoktu. Ben de böyle birisini arıyordum. Evlenmeyi seçtim.” (Sıla)

Parçalanmış aile çocuğu olanlar ise baştan aile desteği olmaksızın kendi tecrübeleriyle hareket etmekte ve küçükken yaşadığı yalnızlığı evli iken de yaşamak durumunda kalabilmektedir.

“Kendi ailem ben küçükken boşandıkları ve beni de terk ettikleri için evlendiğimde de sadece 3-4 defa görüşmeye gelmişlerdi. Benim ailemin benimle bağı yoktu. Eşimin ailesiyle altı üstlü oturuyorduk. Evliliğin yedinci yılında eşimin ailesi tarafından sürekli olarak boşanmamız yönünde baskı oluyordu. Ben ise boşanmak istemiyordum. Ben her şeye rağmen devam ettirmek istiyordum. Çünkü buna mecburdum. Dükkânda işler yolunda değildi. Dayanacağım bir ailem, yakınım olmadığı için yapıcı olmaya çalışıyordum.” (Rıfat)

Geleneksel anlayışta olumsuz karşılanan durumlardan biri de nişanı bozmaktır. Tarafların sağlıklı bir evlilik gerçekleştiremeyecekleri anlaşıldığında hemen bu işten vazgeçmek gerektiği halde başkalarının ne diyeceği kaygısıyla hareket eden kimi anne babalar çocuklarını istemedikleri bir evliliğe zorlayabilmektedirler.

“Dört yıllık bir arkadaşlıktan sonra evlenmek üzere nişanlanmıştık. İki yıl da nişanlı kaldık. Nişanlılık döneminde evlenebileceğim birisi olmadığını anladım. Bu durumu anneme de söyledim ancak annem bu işten vazgeçemeyeceğimizi, yüzünü yere eğdiremeyeceğini söyledi. Ben bu evliliği istemiyordum. Annemin ısrarıyla evlenmiş olduk.” (Nilgün)

4.3.EVLİLİK SÜRECİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

4.3.1. Evlilik Sürecinde Kimlerle Birlikte Oturulduğu

Katılımcılara evlilik sürecinde kimlerle birlikte oturdukları, müstakil bir evde oturup oturmadıkları sorulmuştur. Bu soruyla, birlikte oturma durumunda ailelerin evlilik ilişkisine etkileri açığa çıkarılmak istenmiştir.

Tablo 26: Evlilik Sürecinde Birlikte Oturulan Kişiler

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Kendine Ait Müstakil Evde	8	1	9	30
Erkek Eşin Ailesiyle Beraber Aynı Evde		5	5	16,6
Erkek Eşin Ailesiyle Aynı Binada/Altı-Üstlü	3	1	4	13,3
Bir Süre Erkek Eşin Ailesiyle Beraber Sonra Müstakil Evde	1	5	6	20
Erkek Eşin Ailesine Yakın Müstakil Evde	1	2	3	10
Kadın Eşin Ailesiyle Aynı Binada	1	1	2	6,6
Farklı Şehirlerde Ayrı Evlerde	1		1	3,3

Tablo 26'ya göre (8 Erkek 1 Kadın) 9 katılımcı (%30) evlilik sürecinde müstakil bir evde oturmuştur. 18 katılımcının ise (%60), erkek eşin ailesiyle yakın bir ilişki olacak şekilde oturdukları görülmektedir. Erkek eşin ailesiyle ya (evlilik sürecin tamamında veya bir süre) beraber aynı evde, ya aynı binada altlı üstlü ya da müstakil ama yakın bir mesafede oturulmuştur. Bu durum, geniş aile yapısının geleneksel formuyla olmasa da değişime uğramış haliyle hala etkin olduğunu göstermektedir.

Nitekim TAYA 2011 araştırmasında da Türkiye'de aile yapısının ne geleneksel geniş aileye ne de çekirdek aile tanımlamasına uymadığı, bu yönüyle Eugene Litwak'ın "değişikliğe uğramış geniş aile" veya "çekirdek aileler konfederasyonu" kavramını kullanmanın daha uygun olacağı kanaatine varılmıştır.¹⁷³

Yapılan mülakatlardan erkek veya kadın eşin ailesine çok yakın veya beraber oturmanın sorunlara zemin hazırladığı, var olan sorunları derinleştirdiği anlaşılmıştır. Sadece bir yıl kayınvalidesiyle beraber kalan Damla Hanım ilk şiddeti evliliğinin ilk günlerinde eşinin ailesiyle birlikte kalırken gördüğünü şöyle anlatmıştır:

"Ailesinin eşime ihtiyacı vardı. Babam da bu konuda gitmemin uygun olacağını söylemişti. Bir yıl eşimin ailesiyle köyde kaldık. Daha sonra ilçeye taşındık kendi ayrı evimiz vardı. Kayınvalidelerle kalırken anlaşmazlıklarımız oluyordu. İlk günlerden birindeydi. Bizim evde üç öğün yemek hazırlanır. Ben öğlen için yemek yapmışım. Onlarda ise öğlen yemek yapılmazmış. Sabah kahvaltı ve akşam yemeği olurmuş. Öğlen acıkan olursa kendisi atıştırırmış. Ben onlara uygun davranmadım diye kayınımdan laf işittim. Eşim de kapının önünde beni dövdü."

Sadece altı ay annesiyle birlikte kalmış olan Adem Bey, bu altı ayda yaşanan gelin kaynana çatışmasının evlilik boyunca gündem olup huzursuzluğa sebep olduğunu söylemektedir:

"Altı ay benim ailemin yanında köyde beraber kaldık. Sonra ben Uşak'a taşındım. Ayrı evimiz oldu. Eşimin annemle arası bozuk olduğu için onların yanından taşındıktan sonra benim de onlarla görüşmemi istemezdi. Sürekli annemle yaşadığı sorunları dile getirir, durduk yere konuyu açardı. Hatta misafirlerin yanında bile bu konuyu açtığı olurdu. Yine bir defasında konu döndü dolaştı bu mevzua geldi. "Annesi bu eve gelirse ben durmam" dedi. Ben de sinirlendim. "Annem bu eve gelecek, getirmeyen şerefsizdir" dedim."

"Bir taşınma sürecinde çok kısa bir süre benim ailemle kaldık. Onun dışında hep kendi evimizde oturduk. Ayrı evimiz vardı ancak benim ailemle aynı binada on beş yıl

¹⁷³ Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 388.

altlı üstlü oturduk. Buna rağmen eşim benim ailemle çok samimi olmadı. Mesafeli bir ilişkileri oldu.” (Turan)

“Başta beş sene ayrı evimiz oldu. Buna rağmen sürekli kavga ettiğimiz oluyordu. Eşim küsüp köye gidiyordu. Sonra bir araya geliyorduk. Beş yıl da benim ailemle kaldık. Sonra da ailemle altlı üstlü oturduk. Nasıl olsa ayrı olduğumuzda da sorun yaşıyorduk. O zaman evimiz varken niye kirada oturalım diye düşündüm ve eşimin köye gittiği zamanlardan birinde evi babamın üst katına taşıdım.” (Turgut)

“Benim aileme yakın oturuyorduk ama ayrı evimiz vardı .” (Sedat)

Çiftlerin kendine ait müstakil evleri olsa da taraflardan birinin ailesine yakın oturmak fiilen birlikte olmaya dönüşebilmektedir. Demet Hanım’ın yaşadıkları bu şekilde yakın olma durumunun getirdiği gerginlikleri göstermektedir:

“Ayrı evimiz vardı ama kayınvalidelerim bize çok yakın oturuyordu. Kendi evimizi otel gibi kullanıyorduk. Sadece yatmaya gelirdik. Sürekli onlardaydık. G r ncem ile yaşlarımız yakındı ve anlaşamazdık. İlişkilerimiz  ekişmeli oluyordu. Onunla olan tartışmamız kayınvalidemle olan ilişkimi etkiliyordu. O da kızının tarafını tutardı. Bu sebeple kayınvalidemle aramı da o bozardı. G r ncem rencide edici laflar s yl rdi... Bir yıl hiç şiddet görmedim. Daha sonra ilk şiddeti kayınpederim uyguladı. Eşim de bunu görmüştü. Benim bunu sorun yapmadığımı görünce daha sonra eşim de şiddet uygular oldu.”

“Beş yıl eşimin ailesiyle altlı üstlü oturduk. Yememiz-i memiz beraberdi. Yatmaya ise kendi evimize çıkıyorduk. Daha sonra çocuğuma bakması için anneme yakın bir yere kiraya çıktık.” (Sıla)

“Kayınbabamlarla iki katlı evde altlı üstlü oturduk.” (Nalan)

Kadınlar kayınvalidesiyle birlikte oturmayı kabul etse bile bunun her zaman sorun oluşturma potansiyeli olduğu anlaşılmaktadır. Zafer Beyin yaşadıkları da bunu göstermektedir:

“Benim ailemin oturduğu evin üst katında oturduk. Evlenmeden önce eşime ailemle altlı üstlü oturacağımızı söylemiştim. O da kabul etmişti. Ama sonradan problem çıkardı. Evliliğin    nc  haftasında eşim annemle tartışmış. Annem yemek veya bulaşık mevzuunda niçin yapmadığını sormuş. Eşim de bu konuyu bana yansıtı. Annemin kendisine karıştığını düşünüyordu ve bunu bir türlü kabullenemedi. Evlilik boyunca da bu konu sürekli gündeme geldi. Sonunda evi ayırdım. 5-6 ay kadar da ailemden ayrı kaldık ama evde iki yabancı gibiydik. Çünkü bende eşime karşı herhangi bir sevgi kalmamıştı. (Zafer)

Katılımcı erkeklerden sadece biri önce kirada otururken (maddi sebeplerin de etkisiyle) eşinin ailesinin üst katında oturmaya başlamıştır. Bu örnekte, erkeğin değil de kadının ailesine yakın oturmanın da sorunları artırdığı görülmektedir:

“İki yıl kirada ayrı evde oturduk. Eşimin ailesine ait binanın üst katı içi yapılacak halde inşaat halindeydi. Sonra onların teklifiyle i ini yaptıırıp oraya taşındık.

Benim ailemin benimle bağı yoktu. Eşimin ailesiyle altlı üstlü oturuyorduk. Ben bu arada telefon işi yapıyordum. Bu dönemde iki defa dolandırıldım. Bunun üzerine işlerim bozuldu. Faturalarımı bile ödeyemez hale gelince eşimle tartışmalarımız oluyordu. Alt katta oturdukları için eşimin ailesi de gelip tartışmaya dahil oluyorlardı. Bir işi başaramıyorsun şeklinde küçümseyici sözleri oluyordu” (Rıfat)

Bir katılımcı da eşinin eğitimi sebebiyle eşiyile farklı şehirlerde kaldığını belirtmiştir.

“Çok kısa bir süre aynı evde kaldık. Sonrasında eşimin üniversite eğitimi için ona ayrı bir ev tuttuk. Ben haftada veya en geç iki haftada bir yanına gidip geliyordum.”(Tamer)

Geleneksel aile yapımıza uygun olarak kadınlar ya erkek tarafın ailesiyle beraber veya yakın bir evde oturmuşlardır. Kadın eşi yakın oturma durumuna iki örnekte rastlanmıştır. Bir tanesinde erkeğin ailesi parçalanmış aile olduğundan kadın tarafın ailesinin üst katında yaşamışlardır.

“İlk iki yıl ayrı bir evimiz vardı. Kendi evimizde oturduk. Sonra benim ailemin yaşadığı apartmana taşındık.” (Şebnem)

“Benim ailemin benimle bağı yoktu. Eşimin ailesiyle altlı üstlü oturuyorduk.” (Rıfat)

kadınlardan bir kısmı evlilik boyunca kayınvalidesiyle beraber oturmuştur.

“Kayınvalide, kayınpeder ve görümcemle beraber oturduk.” (Zehra, Şeyma)

“Kayınvalide, kayınpeder ve iki kayınımlla beraber oturduk.” (Sedef)

“Kayınvalide, kayınpeder, kayın ve elti hep beraber oturduk.” (Ayşe)

Kadınlardan bazıları bir süre kayınvalidesiyle beraber oturduktan sonra kendilerine ait eve çıkmışlardır.

“Beş buçuk yıl kayınvalidemle oturduk. Sonra ayrı bir eve çıktık ama bu sefer de eşim evi idare edemedi.” (Ceyda)

“Ailesinin eşime ihtiyacı vardı. Bir yıl eşimin ailesiyle köyde kaldık. Daha sonra ilçeye taşındık kendi ayrı evimiz vardı.” (Damla)

“Eşimin askerlik yaptığı dönemde altı ay kayınvalidemle kaldım. Daha sonra Uşak merkezde iki katlı bir evde eltimle altlı üstlü olmaya başladık.” (Seher)

Erkek veya kadın eşin ailesiyle beraber veya çok yakın oturma/altlı-üstlü oturma durumlarında ailenin ev içi ilişkilere müdahale ettiği ve genellikle kendi çocuklarından taraf oldukları, bunun da olumsuz etkilerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Kayınvalideyle beraberliğinde herhangi bir sorun yaşamayan, iyi ilişkiler geliştiren ve memnuniyetini ifade eden kadınlar da olmuştur. Bu örnekler eşin ailesiyle

ilişkilerin hep problemlili bir zeminde yürümesi gerekmediğini, tam tersine aile büyüklerinin yeri geldiğinde yaralara merhem olabileceklerini göstermesi açısından önemlidir.

“Kısa bir süre eşim askerde iken kayınvalidemle beraber kaldım. Diğer zamanlarda hep kendi evimizde kaldım. Kayınvalidemle bir sorunum olmadı benim. Hala görüşürüz. Geçenlerde cenazeleri oldu taziye gittim.” (Cansu)

“Eşimle beraber üç ay yurtdışında kaldım. Üç aydan sonra boşanana kadar beş yıl boyunca ise Türkiye’de kayınvalidemle beraber yaşadım. Eşim ise yurtdışındaydı. Kayınvalidem çok iyi bir kadındı. Bana çok iyi davrandı. Sıkıntılarımı hafifletti.” (Hatice)

“Ayrı evimiz oldu. Kayınvalidemden bir şikâyetim olmadı. Melek gibi bir kadındı.” (Tülay)

4.3.2. Ailelerin Evlilik İlişkisine Karışması

Katılımcılara, kendi aileleri veya eşinin ailesi tarafından evlilik ilişkilerine müdahale olup olmadığı, ailelerle bu konuda sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur.

Tablo 27: Ailelerin Evliliğe Karışma Durumu

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Ailelerin Müdahalesi Olmadı	4	7	11	36,6
Eşimin Anne Babası Karıştıyordu	7	5	12	40
Eşimin Diğer Aile Fertleri Karıştıyordu		2	2	6,6
Eşimin Ailesiyle Bir Süre Sorun Yaşadım	1		1	3,3
Hem Benim Hem Eşimin Ailesi Müdahale Ediyordu	1	1	2	6,6
Benim Ailemle Eşim Arasında Sorun Yaşanıyordu	2		2	6,6

Tablo 27’ye göre 11 katılımcı (%36,6) aileler tarafından evliliklerine olumsuz bir müdahale olmadığını belirtmişlerdir. 12 katılımcı (%40), eşinin anne-babası tarafından, 2 katılımcı (%6,6) eşinin diğer aile fertleri tarafından evliliklerine müdahale edildiğini söylemişlerdir. Toplamda 19 katılımcının (%63,3) kendi ailesi, eşinin ailesi veya her iki tarafın ailesinin müdahalesine maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

Ailelerin karışmadığını söyleyenlerden bir kısmının ailelerinin başka bir şehirde olduğunu veya dağılmış aile olduğu için evliliğin kuruluşunda da devamında da etkileri olmadığını göz ardı etmemek gerekir. Dolayısıyla aileler karışmadı diyen katılımcıların sözlerinden “ailelerle iletişimimiz iyiydi, onlardan memnunuz” sonucu çıkmamaktadır.

“Aileler tarafından herhangi bir müdahale olmadı... Eşimin ailesi Ankara’da olduğu için yılda iki defa tatillerde bayramlarda görüşüyorduk. Benim ailemle ise bazen on beş günde bir defa bazen ayda bir defa görüşüyorduk.” (Yaşar)

“İki tarafın da etkisi olmadı. Eşim anne babası boşandığı için dedesinin yanında büyümüş. Bu yüzden evlilik döneminde de bizimle iletişimleri olmadı. Benim ailem ise köydeydi. Ben Uşak’ta kendi evimde kalıyordum.” (Tarık)

“Anne babalarımız bize karışmazdı.” (Şeyma)

“Eşimle aramdaki problemlere eşimin ailesi de benim ailem de kesinlikle karışmadılar. İki tarafı da suçlayamam. Onlar hiç karışmadılar.” (Ayşe)

“Ben sorunlarımı anneme anlattığımda, “Bana anlatma sorunlarını kendin çöz” dedi. Ailelerimizi karıştırmadık.” (Sıla)

“Aileler tarafından herhangi bir müdahale olmadı.” (Şebnem)

Ailelerin olumsuz anlamda karışmadığını belirtenlerin grubunda değerlendirdiğimiz bazı kadınlar eşinin ailesinden memnuniyetlerini ifade etmişlerdir.

“İki tarafında bir müdahalesi olmadı. Benim ailem uzakta başka bir şehirde olduğundan en fazla telefon irtibatımız oluyordu. Kayınvalidemle bir sorunum olmadı benim. Hala görüşürüz. Geçenlerde cenazeleri oldu taziyeye gittim.” (Cansu)

“İki tarafında herhangi olumsuz bir etkisi olmadı. Hatta kayınım ve kayınvalidem bana destek oldular.” (Hatice)

“Eşimin ailesi aramızdaki tartışmaları bitirmemiz yönünde müdahil oluyorlardı.” (Zehra)

Ailenin müdahale etmediklerini belirtmekle birlikte bekledikleri yardımı bulamayanlar da olmuştur. Kaan Bey, sorunlarının çözümünde gerekli desteği göremediğini söylemiştir.

“Ailelerimiz küs idi ve cahildiler. Sorunlarımızı çözmede bize yardımcı olmadılar.”

Evliliklerine ailelerin (özellikle eşinin ailesinin) karıştığını söyleyenlerin ya aile ile birlikte ikamet ettiği veya aileye çok yakın oturduğu, ekonomik olarak aileye bağımlılığın söz konusu olduğu veya ailenin istemediği bir evliliğin gerçekleştirildiği görülmektedir.

Katılımcı erkeklerden bir kısmı, yaşadığı sorunların temelinde karşı tarafın ailesinin etkisi olduğunu düşünmekte, bir kısmı da eşinin bazı yanlış davranışlarını anne babalarının etkisiyle yaptığını düşünmektedir.

“Benim ailemin herhangi bir müdahalesi olmuyordu. Karşı tarafın ise sürekli olarak müdahalesine maruz kaldık. Örneğin ben eşimle beraber dört yıl sonra

çocuğumuz olsun diye karar vermiştik. Ama kayınvalidenin müdahalesiyle eşim fikir değiştirdi ve bir yıl sonra çocuğumuz oldu. Benim ne zaman çocuk yapacağıma bile kayınvalide karıştıyordu. Eşim kötü bir insan değildi. Ailesi onu yanlış yönlendirdi.” (Tolga)

Kız tarafın ailesinin nişanlılık döneminde başlayan talepleri onlar tarafından “kızlarının rahat etmesi” düşüncesiyle olsa da, erkek tarafında farklı bir şekilde algılanabilmektedir. Erkek, dile getirmese bile evliliğin başında kendisini maddi olarak zor duruma sokan kız ailesinin bu tutumundan rahatsız olmaktadır. Müdahale olarak algılanan bu durum daha sonra patlamak üzere birikecek olan öfkenin de ilk basamaklarını oluşturmaktadır.

“Nişanlılık sürecinde ailesinin tutumu yüzünden baştan problemli başladı bizim evliliğimiz. Evlilikte bir taraf fedakârlık edip diğer taraf bundan kar ediyorsa bunun adı ticaret olur. Nişanlılık sürecinde benim gücümü aşan maddi talepleri oldu. Şunlar alınacak, bunlar alınacak diye. Onların bu tavrı beni çok üzdü. Bu tür taleplerden paraya düşkün olduklarını anladım. Boşanma sürecinde de aynı şekilde hep şu kadar para isteriz pazarlığı oldu. Şu kadar para verirsiniz boşanmaya razı oluruz dediler.” (Tolga)

“Kayınvalidem karıştırdı. Eşimle bir yere gitmek isterdim, çok para harcıyorsunuz diye karşı çıkardı.” (Ceyhun)

“Ablasının ve kayınvalidemin çok yönlendirmesi oldu. Daha evliliğin üçüncü gününde ablası eşimi gezmeye götürmek istedi. Nitekim sonrasında da abla etkisi hep devam etti.” (Sedat)

“Ekonomik olarak sorun yaşadığım dönemde eşimle tartışmalarımız oluyordu. Eşimin ailesi alt katta oturduğu için onlar da gelir tartışmaya katılırdı. O zaman da iş büyüydü. Onlar benim üzerime geldikçe ben de onların üzerine giderdim.” (Rıfat)

“Sen müsaade edersen mutlaka oluyor. O dönem için bizim evliliğimize de hemen her konuda müdahale ettikleri oldu.” (Cemil)

“Kayınvalidemin çok olumsuz etkisi oluyordu. Bana göre bu yuvayı kayınvalidem yıktı.” (Nadir)

Özellikle ailenin uygun görmediği evlilik çocukların ısrarıyla gerçekleşse bile bu evlilik bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak ailelerin olumsuz etkilerine açık bir evlilik olmaktadır. Tamer Bey yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

“Eşimin ailesi evlenmemize razı olmadıklarından eşim kaçıp bana gelmişti. Bu sebeple eşimin ailesiyle küs idik. Evliliğin ikinci yılında eşimin ailesiyle barıştık. Ama bu sefer eşimle aramızda sorunlar yaşamaya başladık. Ailesi eşimi etkiliyordu.” (Tamer)

Evliliklerine eşinin ailesi tarafından karışıldığını söyleyen kadınlar aynı zamanda eşlerinin ailesiyle ya beraber yaşayan veya çok yakın oturanlardan oluşmaktadır.

“Eşimin ailesi çok karışırdı. Kendi aramızda halledebileceğimiz birçok konu onların karışmasıyla büyüyordu. Ayrıca bana da çok şiddet uyguladılar.” (Sedef)

“Benim ailem yaşadıklarını bilmiyordu. O yüzden karışmaları da söz konusu olmadı. Eşimin tarafı ise karışıyordu. Eşimin kendine ait bir işi ve geliri yoktu. Babasının yanında çalıştığından eşimi onlar kontrol ediyordu...” (Demet)

“Eşimin ailesi beni kendi kızları gibi devamlı gözetim altında tutmak istiyordu. Kendi başıma arkadaşlarımın yanına gitmeme izin vermiyorlardı.” (Ceyda)

“Kayınvalidelerle kalırken anlaşmazlıklarımız oluyordu. İlk günlerden birindeydi. Ben onların âdetine uygun davranmadım diye kayınımından laf işittim. Eşim de kapının önünde beni dövdü. Yaşadıklarını aileme aksettirmedim. Mahkemede haberdar oldular. Bilmedikleri için de beni sürekli eşime dönmeye ikna etmeye çalışırlar, evliliği bozmanın uygun olmayacağını söylerlerdi.” (Damla)

“Benim aile olarak annem var o da başka bir ilde. Eşimin ailesi ise doğrudan olmasa da dolaylı olarak karışıyorlardı. Eşim insanlık olarak iyi biriydi fakat risk alacak, inisiyatif kullanacak biri değildi. Bu yüzden de ailesiyle olan ilişkilerimizde dengeyi sağlayamadı ve hep ailesine bağımlı olarak davrandı.” (Seher)

İki kadın katılımcı, eşinin anne babası haricindeki diğer yakınları tarafından olumsuz müdahalelere maruz kaldıklarını anlatmıştır.

“Kayınvalidemden bir şikâyetim yok benim. Bize eşimin halası müdahale ediyordu. O bizim hem müdür hem kayınvalideydi. Zaten benimle eşimi evlendiren de oydu.” (Tülay)

“Ben evlendiğimde eşimin anne ve babası vefat etmişti. Görümceme yakın bir yerde oturuyordum. Eşimin ablası ve abisi çok karışıyordu. Ben de ilk başta her dediklerine tamam tamam diyordum. Sonra bu tavrımdan vazgeçtim.” (Nilgün)

Nalân Hanım ise önce eşinin ailesinin müdahalesi sonra da kendi ailesinin müdahalesiyle sorunlarının arttığını ifade etmiştir:

“Başlangıçta sıkıntımız yoktu. Eltim yüzünden alı ay sonra kayınpederimle aramız bozuldu. Bana bazı yasaklar koydu. Ben de durumu aileme anlattım. Onlar da konuyu konuşmak üzere kayınpederime geldiler. Aileler konuşurken sert konuşmuşlar, iş kavga derecesine varmış. Bunun üzerine babam beni alıp götürdü.” (Nalan)

Turan Bey de iki tarafın etkisinden söz etmektedir:

“Ailemin karıştığı olurdu ama ben karıştırmazdım. Eşime de cevap vermesi için müsaade ederdim. Kayınpederim bize pek karışmazdı. Kayınvalidem ise öyle değildi.” (Turan)

Turgut Bey ilk beş yıl kayınvalidesiyle sorun yaşadığını ancak sonradan kendisini kabul ettirdiğini anlatmıştır.

“Bizim taraf huzurumuz kaçmasın diye bir şey demezlerdi. Kayınvalidem ise ilk beş sene beni hiç sevmeydi. Ancak sonradan tanıyınca damatları içerisinde en çok beni severdi. Boşanma sırasında kızlarına yuvanı yıkma diye çok söyleyip çabaladılar. Onlarla hala irtibatımız var.”

Katılımcılardan bir kısmı da kendi aileleri ile eşleri arasında sorun yaşandığını belirtmişlerdir.

“Eşimin ailesi karışmazdı. Beraber oturduğumuz için annemle eşim arasında geçimsizlik oldu.” (Adem)

Tarafların ailelerle yaşadığı sorunlarda problemin sadece aileden kaynaklandığını söylemek elbette doğru olmaz. Nasıl ki bir toplum içinde yaşamının getirdiği bir takım sorumluluklarımız varsa aynı şekilde erkeğin ailesiyle kalmak durumunda olan gelinlerin de bazı kurallara uymaları gerekir. Ayrıca yanında ikamet ettikleri aile büyüklerinin gözetilmesi gereken bir takım haklarının olduğu da yeni evliler tarafından bilinmelidir. “Ben özgürüm” veya “bana kimse karışamaz” anlayışıyla yaklaşıldığı zaman sorunlar daha da derinleşecektir.

“Beş buçuk yıllık evliydik. Ben ve annem İstanbul’a gitmiştik. Babam 60 yaşlarında ve evde tek başına kalmıştı. Üst katta da eşim vardı. Eşime babamın yemeğini hazırlamasını söylemiştim. Babam biriken bulaşıkları sormuş eşime. Bu eşimin çok zoruna gitmiş. Ben İstanbul’dayım. Eşim beni telefonla aradı ve hararetle “Geldiğin zaman ben ne yapacağımı biliyorum” diyordu. Ben durumdan endişelendim. Döndüğümde de endişeli bir şekilde eve gittim. Eve girer girmez eşim sayıp dökmeye başladı. Hoş geldin falan yok. Üç yaşında çocuğum vardı korkmaya başladı. Ben de sinirlendim ve kapıya vurdum. Çocuk iyice korktu. Çocuğu kucağıma alıp odadan çıktım. Eşim de aşağı inip anne ve babama sayıp dökmüş. Orada bu evliliğin artık yürümeyeceğini anladım.” (Zafer)

Eşlerin aileleriyle yaşayabileceği sorunları aşma konusunda kültürümüzde var olan “Dört atanın hakkı da birdir” anlayışı işletilebilir. Gerek erkek gerekse kadın, eşinin anne babasını kendi anne babası gibi kabul edip haklarına riayet etmeye, gönüllerini kırmamaya özen gösterdiği takdirde yaşanabilecek sorunların asgari düzeye ineceği söylenebilir.

İstanbul’da yapılan bir araştırmada da evli çiftlerin ailelerinin de, başlı başına bir boşanma nedeni olabileceği tespiti yapılmıştır. Kadının veya erkeğin, diğerinin ailesine karşı takındığı olumsuz tavır, kadının veya erkeğin annesine aşırı düşkün olması veya her iki tarafın ailelerinin birbirlerinden hoşlanmamaları nedeniyle ortaya çıkan sorunlar,

üst, orta ve alt gelir gruplarındaki kadın ve erkeklerin boşanma nedenleri arasında bulunmaktadır.¹⁷⁴

4.3.3. Ailelerle Görüşme Sıklığı

Katılımcılara hem kendi hem de eşinin ailesiyle görüşme sıklığı sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğunun gerek kendi ailesiyle gerekse de eşinin ailesiyle görüşme konusunda sorunları olmadığı görülmüştür. Haftalık veya aylık periyotlar halinde görüştüklerini söyleyenler olduğu gibi ailelerin farklı şehirlerde oturmasından dolayı uzaklığı sebebiyle bayramlarda görüştüklerini söyleyenler de olmuştur.

Yalnızca 2 katılımcı kadın kendi ailesiyle görüşme konusunda sorunlar yaşadıklarını, kısıtlamalar getirildiğini söylemişlerdir. 2 katılımcı da (Tamer Bey ve Nalan Hanım) eşlerinin aileleriyle yaşadıkları sorunlar sebebiyle sınırlı olarak görüşmüşlerdir.

Birlikte oturma, yakın oturma veya daha başka sebeplerle çok sık görüşülmesi durumunda ilişkilerin yıprandığı, istenmeyen durumların olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum erkeğin ailesi için olduğu kadar kız tarafın ailesi için de geçerlidir.

Hem Kendi Ailesi Hem De Eşinin Ailesiyle Görüşme Sorunu Yaşamayanlar:

İki tarafla da sık görüşenler:

“Biz iki tarafın ailesiyle de sık görüşüyorduk.” (Sıla)

“İki tarafla da çok sık görüşüyordum.” (Hatice)

Kendi evinde oturan 6 erkek katılımcı, ailelerle görüşme konusunda bir sorunları olmadığını haftalık olarak görüştüklerini belirtmişlerdir.

“Benim ailemle altı üstü oturuyorduk. Bu yüzden görüşme sorunumuz olmuyordu. Eşimin ailesiyle de haftada bir iki defa görüşüyorduk.” (Zafer)

“Eşimin ailesine yakın oturduğumuzdan sık görüşüyorduk. Benim tarafla ise ayda bir görüşüyorduk.” (Nilgün)

“Eşimin ailesiyle beraber oturduğumuz için sürekli beraberdik. Kendi ailemle ise on beş günde bir veya ayda bir görüşürdüm.” (Zehra)

“Eşimin ailesiyle beraber kalıyorduk. Benim ailemle ise iki haftada bir görüşüyorduk.” (Ceyda)

¹⁷⁴ Kaya, s. 154.

“Eşimin ailesiyle birlikte oturuyorduk. Kendi ailemle de akrabalıktan dolayı görüşme problemi olmadı.” (Ayşe)

“Eşimin ailesiyle sürekli beraberdik. Benim ailemle ise haftada iki defa görüşürdük.” (Demet)

“Taşındıktan sonra arada bir gitmeye başladık. Bazen de onlar gelirdi. Kendi ailemle de görüşüyordum.”

Bazı katılımcılar, ailesi başka şehirde olduğu için yılda bir görüşebildiklerini söylemişlerdir:

“Ailem uzakta olduğu için dört yılda dört kez gidebildik. Eşimin ailesiyle ise yeni evlendiğimde haftada bir görüşüyorduk. Daha sonra daha az görüşmeye başladık.” (Seher)

“Benim aileme yılda bir kez ancak gidebiliyorduk. Eşimin ailesiyle de ayda bir kez görüşüyorduk. Telefon irtibatımız ise daha sık oluyordu.” (Cansu)

“Eşimin ailesi Ankara’da olduğu için yılda iki defa tatillerde, bayramlarda görüşüyorduk. Benim ailemle ise bazen on beş günde bir defa bazen ayda bir defa görüşüyorduk.” (Yaşar)

“Benim ailemle bayramdan bayrama görüşüyorduk. Eşimin ailesiyle de yılda iki üç defa.”

Eşinin Ailesiyle Daha Sık Görüşenler:

Eşlerden birinin ailesinin çok sık uğraması durumunda ilişkilerin yıpranması mümkündür. Özellikle kız tarafın ailesinin çok sık gelmesi erkek tarafından eşinin yönlendirilmesi şeklinde algılanabilmektedir.

“Telefonları saymazsak haftada beş gün bizim eve uğrarlardı. Eşimin annesi ya da ablası şöyle geçiyorduk bir uğradık derlerdi.”

Katılımcılardan bir kısmı yakın oturma, dağılmış aile çocuğu olma gibi sebeplerle eşinin ailesiyle daha sık görüştüğünü belirtmiştir.

“Kendi ailem ben küçükken boşandıkları ve beni de terk ettikleri için evlendiğimde de sadece 3-4 defa görüşmeye gelmişlerdi. Eşimin ailesiyle ise sürekli beraberdik.” (Rıfat)

“Ailem Türkiye’deydi. Ben yurtdışında eşimin ailesine yakın kalıyordum. Bu yüzden eşimin ailesiyle her gün görüşüyorduk.” (Ceyhun)

Katılımcılardan bazıları da eşlerinin ailesine daha sık uğramışlardır.

“Benim ailemle üç dört ayda bir görüşürdük. Eşimin ailesiyle ise haftada bir görüşüyorduk.” (Nadir)

“Eşimin ailesine en kötü ayda bir giderdik. Bizim tarafa ise son zamanlarda eşimle beraber sadece bayramlarda gidiyorduk.” (Turgut)

Ailesiyle Görüşme Konusunda Sorun Yaşayanlar:

Annesi uygun gördüğü için komşusunun oğluyla görücü usulü evlenen Şeyma Hanım kendi ailesiyle görüşme konusunda sıkıntı yaşadığını belirtmiştir.

“Eşimin ailesiyle görüşme sorunumuz yoktu çünkü beraber yaşıyorduk. Benim ailem ise çok yakın oturmalarına rağmen eşim izin vermediği için görüşemezdim. Uzun zamanda bir gizlice gider ve görüşürdüm.”

Erkeklerin eşlerini ailesiyle görüşmesini engelleme davranışının arkasında düğün ve evlenme sürecinde yaşanan sorunlara tepki gösterme, kızıyla görüştürmeyerek aileyi cezalandırma, eşini ailesinin etkilemesine fırsat vermeme, geldiği yere alışmasını sağlama şeklindeki geleneksel anlayışların yattığı düşünülmektedir. Nitekim Sedat Bey bu kurala uygun davranmadığı için sonradan pişman olduğunu ve yanlış davrandığını belirtmiştir.

“Daha evliliğin üçüncü gününde ablası eşimi gezmeye götürmek istedi. Ben de izin verdim. Annem izin vermekle hata yaptığımı söylemişti. Daha yeni gelin, geldiği yere alışmadan, sonra tebrik etmeye gelen giden misafirlerimiz varken ablasıyla gezmeye gitmesinin doğru olmadığını düşünüyordu. Bunu kız tarafının evliliğe müdahalesi olarak algılamıştı. Annem haklıymış, keşke kabul etmeseymişim. Nitekim sonrasında da abla etkisi hep devam etti.”

Kayınvalidesiyle birlikte oturan Sedef Hanım ailesiyle dar zamanlı görüşebildiğini söylemiştir.

“Ailemle iki haftada bir, bir iki saat kadar görüşebiliyordum. Çünkü eşim bu kadar müsaade ederdi.”

Nalan Hanım altlı üstlü oturmasına rağmen eşinin ailesiyle mesafeli durmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

“Kendi ailemle sık görüşüyordum. Eşimin ailesiyle ise aynı binada olmasına rağmen seyrek olurdu. Çünkü evlerine gitmemi istemiyorlardı. Kendi ailemle sık görüşmemi kayınpederim sorun yaptı.”

Kadınlardan bazıları çocuğun bakımı veya yakın oturma gibi sebeplerle kendi aileleriyle daha sık görüşüklerini belirtmişlerdir.

“İlk iki yıl on beş günde bir, iki tarafa da gidiyorduk. Sonra benim ailemin apartmanına taşındık. Dolayısıyla kendi ailemle daha sık görüşme durumu oldu” (Şebnem)

“Kayınvalidemle düğünlerde, bayramlarda görüşürdük. Annemle ise sürekli görüşüyordum. Çünkü ben çalışıyordum ve kızım annem bakıyordu. Kızımı annem büyüttü.” (Tülay)

Ailelerle çok sık görüşme/birlikte oturma gibi durumların evliliği ailelerin etkisine açıp olumsuz etki ettiği gibi özellikle erkeklerin eşlerini ailesiyle görüştürmeme veya çok sınırlı görüşme imkânı verdiği durumların da hem aileler arası hem de eşler arası ilişkilerde gerginliğe yol açtığı anlaşılmaktadır.

4.3.4. Eş Tarafından Müdahale Edilen Alanlar

Katılımcılara “Eşiniz daha çok nelerinize müdahale ederdi?” Şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruyla katılımcıların eşleriyle hangi alanlarda sorun yaşadıkları, hangi konuların tartışmaya sebep olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Katılımcı erkekler, kıskançlık, yapılan iş ve çalışma koşulları, hobileri, harcama alışkanlıkları, psikolojik sorunlar, sadakat, eşin ailesi ile ilişkiler, farklı din anlayışları, ailenin yaşamını sürdüreceği yer konusunda eşlerinin müdahalelerine maruz kalmışlar ve sorun yaşamışlardır.

Kadınlar ise, giyim kuşam, kıskançlık, mizaç uyumsuzluğu, yetiştirme tarzı farklılığı, farklı aile yapıları ve yaşam tarzı farklılığı, farklı din anlayışları, eşin ailesi ile ilişkiler, kültürel farklılıklar ve kadın eşin kazancı gibi konularda eşleriyle sorun yaşamışlardır.

Kıskançlık

Erkek katılımcılardan bir kısmı eşlerinin kıskançlığı yüzünden problem yaşadıklarını, işlerinin gereği olarak muhatap oldukları kadınların bile eşleri tarafından sorun yapıldığını belirtmişlerdir.

“Evliliğin üçüncü ayında ciddi bir problem yaşadım. İşim gereği evlere servislere gidiyordum. Bir gün eve geldim ve kapıdan eşime banyoyu hazırlamasını söyledim. Çünkü üstüm kirliydi, terliydim. Eşim ise bana “Ellerin bedeninde kirlettiğin vücudunu mu temizlemek istiyorsun?”Diyerek beni zina yapmakla suçladı. On üç yıllık evliliğimde bir defa bile aldatmam söz konusu değil. Buna rağmen bu konuda sürekli sorun yaşadık. Sanki ben hovardalık yapan biriymişim gibi beni suçlardı. Kıskançlığı yüzünden beni böyle suçluyordu. Onun bu aşırı kıskançlığı sürekli sorun oluşturdu. İş yerine gelen bayan müşterilerim bile eşim için sorun oluyordu.” (Tolga)

“Ben müşterilerime nazık davranır ve ilgilenirim. Satış için bu gerekli. Eşim bayan müşterilerimi kıskanmaya başladı. “Bir de salatalarını yap” diye tepki gösteriyordu. “Bana hayt huyt onlara ise kibar davranıyorsun” diyordu. Müşteriyle ilgilenmezsen müşteri gelmez. Satış yapamazsın. Zaten yanlış bir davranışın olsa burası küçük bir yer herkes duyar. Buna imkân yok ama eşim bunu sorun yapardı.”(Tarık)

Yapılan İş ve Çalışma Koşulları

Erkeğin çalışma koşulları da eşleri tarafından şikâyet konusu olabilmekte ve çatışma zemini doğurabilmektedir.

“Eşim erken çıkıp geç geliyor sun diye şikâyet ederdi. Cumartesi pazarın yok diyordu. Dediği doğru ama bizim işimiz böyle. Tezgâhı erken kapatabilirsin, Pazar günü de açmazsın. O zaman müşteriyi dağıtırsın.” (Tarık)

“Basit lüzumsuz şeylerden dolayı tartışır dık. Bir çocuğumuz olsa onunla meşgul olurum, sana karşı da böyle davranmam diyordu. Sonra çocuğumuz oldu ama durum değişmedi. Esnaf olduğumuz için sosyal hayatımız yoktu. Bu da sorun oluyordu. Bir de ben çok fazla konuşmayı sevmem. Eşim bu konuda da beni eleştirirdi. Ayrıca çekirdek yerken kabuğu düşse bu da bir sorundu bizim için. Her şey sorundu yani. Eşim yemeği güzel yapardı. Ama sofraya oturunca bir tatsızlık çıkardı. Bu şekilde sofradan kalkıp dışarıda çok yemek yediğimi bilirim.” (Turgut)

“Benim iş ilişkilerime müdahale ederdi. Hayat müşterek diye aldığıma, sattığıma, istihdam ettiğim personele karıştığı olurdu. Benim kabul edemeyeceğim şeyler bunlar.”

Hobiler

Erkeğin rahatlamak, stres atmak için edindiği aktiviteler de eşleri tarafından sorun yapılabilir m ektedir. Ancak burada dikkat çeken nokta, aslında kadının “eşinin ilgisizliğine” tepki gösterdiğidir. Çünkü işleri dolayısıyla eşlerine vakit ayıramayan kişiler eve gelip de eşiyle kaliteli zaman geçiremediğinde veya eşiyle birlikte ortak bir aktiviteleri olmadığında kadın, erkeğin yalnızca kendisinin keyif aldığı aktiviteye karşı çıkmaktadır.

“Bir de benim FB tutkum var. O haftaki maçı izlemem lazım. Altı gün kumanda eşimde olur. Maç olunca ben izlemek isterim. Eşim ise bunu sorun yapardı. Aslında evde iki televizyonumuz vardı. Gidip diğer televizyondan istediğini izleyebilir ya da doksan dakika gidip bir şeylerle oyalanıp idare etse olmaz mıydı? Ama yapmıyordu. Maça bakmayalım, şu filmi izleyelim diyordu. Ben onun hatırına hiç sevmediğim filmlere iki saat baktığımı biliyorum. Ama o benim için bunu yapmıyordu. Buna benzer tartışmalar son altı ayda daha çok olmaya başladı.” (Tarık)

“Ben bilgisayar oyunu oynamayı severim. Eşim ise bundan hoşlanmazdı. Buna karışır dı.” (Emre)

Harcama Alışkanlıkları

Sedat Bey eşinin harcama alışkanlıkları yüzünden problem yaşamıştır.

“Eşimin maddi beklentileri çok oluyordu benim de durumum bunu karşılamaya uygun değildi. Eşimin buna göre davranması gerekirken ablasında gördüğü bir şaldan

bu da sipariş vermiş. Yüz dolarlık bir şal. Alamayacağımı söyledim. Yirmi yirmi ödersin dedi. Buna benzer konularda problemler yaşadık.”

Psikolojik Sorunlar

Yaşar Bey, eşinin hamilelik sonrası yaşadığı depresyon sebebiyle psikolojik sorunlarının derinleştiğini hem ev içi ilişkilerde hem de sosyal ilişkilerde sorun yaşadığını söylemiştir.

“Eşimin psikolojik sorunları vardı. Hamilelikten sonra takıntılar ortaya çıktı (Obsesif kompulsif bozukluk). Aslında daha önce de vardı ama hamilelikten sonra arttı. Bu yüzden aşırı korumacı davranıyordu. Bu durum komşuluk, akrabalık gibi ilişkilerimizi de olumsuz etkiliyordu. Bu da geçimsizliğimizin temel sebebini oluşturuyordu. Yoksa başka bir sorununuz yoktu.” (Yaşar)

Eşyle liseden tanışan ve sevdiği için evlenen Kaan Bey, eşinde davranış bozukluğu olduğunu anlatmıştır:

“Etrafta gördüğü şeylerden çok etkileniyordu. Bizim de şu mobilyamız olsun diyordu. Ben de çalışmasını teklif ettim. Aynı iş yerinde tekrar çalışmaya başladı. Bu sırada eşim bana çok soğuk davranıyordu. Bir gün eve geldim. Eşimden de şüphelenmeye başlamıştım. Evde bir cep telefonu buldum. Mesajları okudum. Yine birisiyle mesajlaşmıştı. Eşime bir tokat attım ve artık babanın evine gidiyorsun dedim. Canım sıkılıyordu. Bir arkadaşı aradım ve buluşup olanları anlattım. Eve gece geldim. Daha sonra eşimi alıp psikiyatriste götürdüm. Davranış bozukluğu tanısı koydu. Tedavi oluyordu. 2009 yılına kadar haplarını kullandı. Sonrasında ise tedavisini ihmal etti.”

Eş ve Aile İlişkileri

“Annemle arası bozuk olduğu için onların yanından taşındıktan sonra benim de onlarla görüşmemi istemezdi. Sürekli annemle yaşadığı sorunları dile getirir, durduk yere konuyu açardı. Hatta misafirlerin yanında bile bu konuyu açtığı olurdu. Yine bir defasında konu döndü dolaştı bu mevzuya geldi. Annesi bu eve gelirse ben durmam dedi. Ben de sinirlendim. Annem bu eve gelecek, getirmeyen şerefsizdir dedim.” (Adem)

“Bizim iki katlı evimiz vardı. Eşim baştan ailemin üst katında oturmayı kabul etti ancak sonra bunu sorun yaptı. Sonunda evi ayırdım. 5-6 ay kadar da ailemden ayrı kaldık ama evde iki yabancı gibiydik. Çünkü bende eşime karşı herhangi bir sevgi kalmamıştı.” (Zafer)

Sadakət

Evlilikte olmazsa olmazlardan biri de sadakattir. Turan Bey bu konuda eşinin müdahalesine maruz kaldığını belirtmiştir.

“Bazı kaçamaklarım oldu. Onlara müdahale ederdi.”

Ailenin Yaşamını Süreceği Yer

“Ben Türkiye’de iş kuralım ve yaşayalım istiyordum. Eşim de buna karşı çıkıyordu.” (Ceyhun)

Kadın Eşin Kazancı

“Sadece ben çalıştığım için kazandığım parayı almak için çok sıkıştırırdı. Onun dışında bir şeyeime karışmazdı.” (Ayşe)

Giyim Kuşam-Kıskançlık

“Eşim kıyafetime çok müdahale ederdi. Pazarlamaya başladığımda ise “Erkeklerle muhatap olma” diye karışırdı. Bir defasında saçımda kullandığım renge bile karıştığı olmuştu. Arkadaşlık döneminde nasıl giyiniyorsam evlilik döneminde de o şekilde giyiniyordum. Ama eşim artık bunları sorun yapıyordu. Nişanlılık döneminde pantolon giydiğim için şiddet uygulamıştı. Falancanın karısı pantolon giyiyor denmesinden rahatsız oluyormuş. Onun bu şekildeki tavırları yüzünden evlenmek istememiştim.”

“Giyim tarzıma, dışarı çıkmama ve arkadaşlarımla, tanıdıklarımla görüşmeme müdahale ederdi.” (Şeyma)

“Eşim aşırı kıskançtı. O yüzden her şeyeime karışırdı.” (Sedef)

“Ben burada erkeğin her şeye müdahil olduğunu gördüm. Kadının alması, yapması gereken şeylere de karışıyorlardı. Kıyafetime çok müdahale derdi. Yanlış giyindiğimden değil. Ben ortama uygun giyinirim. Bir defasında ailenin mevlidi vardı. Yörenin adetine uygun olarak şalvarımı giydim, başımı kapattım. Eltim ise açık olarak bulundu. Daha sonra eltimin kocası bunu sebep yaparak eşine kızmış “Sen niye mevlit de açık durdun” diye. Eşim de bunun üzerine bana kızmasın mı? “Senin yüzünden kardeşimin huzuru bozuluyor niye kapandın orda, her zamanki halinle dursaydın” diye. Böyle bir yapı vardı yani.” (Seher)

“Biz esnaf bir aileydik. Bu yüzden tanıyanlar çok olurdu. Gördüklerinde hal hatır sorar konuşmak isterlerdi. Eşim buna çok kızardı. Niye seninle konuşuyorlar diye. Komşular gelir, niye geliyorlar olurdu. Herkese karşı kıskanırdı. Buna benzer sebeplerle kızar, seni nereden tanıyorlar der ve şiddet gösterirdi. Ben ya uzamasın diye susardım ya da açıklamaya çalışırdım.

Bir dönem işsiz kalmıştı. Bizimkiler yardım ediyordu. Ancak eşim bunu istemiyordu ve bize karışıyorlar şeklinde algılıyordu. İşsiz oluşu ve bizimkilerin yardım etmesi evde sorunlara sebep oluyordu. Yine kayınım eşinden boşanmıştı ve bir ara bizde kalmaya başladı. Hem kardeşini yanına almıştı hem de bu yüzden benimle ilişkilerinde sorun çıkarıyordu. Kayınımın odasını temizlesem kıskançlık duyuyor ve kızıyordu. Temizlemesem bu sefer bakmıyorsun diye kızıyordu. Ne yapsam suç oluyordu. Ayrıca şiddet de görüyordum. Kayınbabam öğretmen emeklisiydi ama eşini çok dövermiş. Eşim de ondan gördüğü gibi davranıyordu bana. Eşim babasıyla anlaşılamazdı. Babasında sevgi görmeden büyümüş. Bu tarz sert ilişkiyi benimle olan ilişkisine de yansıtıyordu. Yemeğini, üstünü başını her şeyini hazır ederdim. Hatta ayakkabısını bile silerdim ama buna rağmen dayaktan kurtulamazdım.” (Damla)

Mizaç Uyumsuzluğu ve Yetiştirme Tarzı Farklılığı

“Ben özgür ve sosyal biriyim. Tanışmayı, konuşmayı severim. Arkadaşlara gitmek istiyordum eşim ise böyle şeyleri sevmiyordu. Yetiştirme tarzı itibariyle de ben kendine güveni yüksek ve ayakları üzerinde duran birisiyim. Ailemde sorumluluk alarak yetiştirdim. Eşim ise evin tek oğlu ve yetiştirme tarzı da daha farklıydı. Ailesi, “Bu oğlan hiçbir sorumluluk almadı, sen yönlendirebilirsen evlen” dediler. Gerçekten de kendi başına evi yönetecek gibi değildi. O yüzden “sen beni yönlendir” derdi. Bunda onun ilkokul benim ise lise mezunu olmamın da payı var zannediyorum. İşlere ben el attığımda ise bu sefer zoruna gider ve “sen kendini üstün görüyorsun” diye beni eleştirirdi.”

Farklı Aile Yapılarından Kaynaklanan Yaşam Tarzı Farklılığı

“Eşim çok özgür ve serbest yaşamaya alışmış biriydi. Bunu evlilikte de sürdürdü. Onlar ailece sol görüşlüydü biz ise daha tutucuyduk. Sağ görüşlüydük. Eşim on iki yıl boyunca eve düzenli gelmedi. Bazen bir gün bazen bir hafta uğramazdı. Sebebini de söylemezdi. Gelirken birikmiş kirli çamaşırlarını getirirdi. Para harcadım, çok uğraştım öğrenmek için. Peşine adam taktım. Ancak boşandıktan sonra öğrenebildim.”

Farklı Din Anlayışları

“İlk iki yıl beni hiç dışarı çıkarmadı. Perdeyi bile açtırmadı. Evdeydim, sıkılıyordum. Kurslara gitmek istiyordum. Eğitim almak istiyordum ancak izin vermiyordu. Tahminim, bilgi, kültür anlamında beni geçmesin diye düşündüğü için böyle yapıyordu. Sadece kendi müntesip olduğu cemaatin sohbetine katılmama ve kitaplarını okumama izin veriyordu. Cemaat taassubu vardı. Ben ise o kitapları okudum bitirdim. Farklı kitaplar okumak istiyordum ancak izin vermiyordu. Bir diğer müdahale ettiği şey ise çalışmam oldu. Ben çalışmak istediğimi söylüyordum. Uygun bir ortamda abimin yanında iş buldum. Önceden soruyordum o ise hayır diyordu. Yedi yıllık evliyken artık sormadan çıkıyordum. Çalıştığımı ona bir zararı yoktu. Ondan sonra çıkıyordum ve ondan önce dönüyordum. Aksayan bir ev işi yoktu.” (Şebnem)

“Eşim ve ailesi sufi meşreptiler. Ablalarından biri ziyaretlerde yanımıza çıkmazdı. Kapıya vurur, çayı bacanak alırdı. Eşim ve ailesinin dindarlık anlayışıyla benimki uyuşmadı diyebilirim. Bu farklı anlayışlar sebebiyle akraba ziyaretlerinde gitmeler/gelmeler sorun oluyordu.” (Sedat)

Eşin Ailesiyle İlişkiler

“Eşimden daha çok kayınpederle sorun yaşadık. Kayınpederim çok otoriter bir aile reisiydi. Kayınvalidem onun yanında konuşmamamız için bizi uyarırdı. Kendisi de çok korkardı kocasından. Bir gün eşimden izin alıp anne ve babamla beraber Manisa'ya gitmiştim. Dönüşte kayınpederim, “Kimden izin aldın da gittin?” diye kızmaya başladı. O an eşimin yüzüne baktım. Bana sahip çıkmasını istedim. Ama maalesef o “Ben izin verdim gitti” diyemedi.” (Sıla)

Kültürel Farklılıklar

Bazı çatışmaların da kültürel farklılıklardan kaynaklandığı görülmektedir. Kendisi Karadenizli olan Seher Hanım eşinin dedesini elini öpmesi gerektiğini bilmediği ve uygulamadığı için bir yıl boyunca gündeme gelecek bir soruna sebep olduğunu ifade etmiştir:

“Evliliğin ilk günlerinde dedenin elini öpmedin muhabbeti var ki bir yıl sürdü tantanası. Ben ise olayın hiç farkında bile değilim. Dedenin eli öpülecekmiş. Ben nereden bileyim.” (Seher)

“İlk günlerden birindeydi. Bizim evde üç öğün yemek hazırlanır. Ben öğlen için yemek yapmışım. Onlarda ise öğlen yemek yapılmazmış. Sabah kahvaltı ve akşam yemeği olurmuş. Öğlen acıkan olursa kendisi atıştırırmış. Ben onlara uygun davranmadım diye kayınımdan laf işittim. Eşim de kapının önünde beni dövdü.” (Damla)

Eşi Kendisine Müdahale Etmeyenler

“Eşim hiçbir şeyime müdahale etmezdi çünkü beni dikkate almazdı. Bana daha çok kayınvalidem ve görümcem karışırdı.” (Zehra)

“Eşim hiçbir şeyime müdahale etmezdi.” (Hatice, Cansu, Demet, Nalan)

4.3.5. Sorun Yaşandığında Verilen Tepki Biçimi

Sorunlarını çözmekte genellikle başarısız olan çiftler, tartışmalar esnasında işe yaramayan aynı tartışma kalıplarını kullanmaktadırlar. Çatışmalarla başa çıkmak için eşler, birbirlerini eleştirme, hâkimiyet kurma, tartışmadan kaçınma, sözel saldırganlık gibi tepkiler vermektedir. Çatışma çiftlerin problemlerini çözmelerine asla yardımcı olmadığı gibi, aksine kırgınlık, anlaşılmama hissi, yalnızlık duygusu, gücenmişlik, ümitsizlik, hüznün, çaresizlik, öfke, kin gibi olumsuz duyguların doğmasına neden olmaktadır.¹⁷⁵

TAYA 2011 araştırmasında kadınların eşlerine “bazen” verdikleri tepkiler de göz önünde bulundurulduğunda; eşiyle anlaşmazlık yaşayan kadınların %61,8’inin içine attığı, %53,6’sının eşine sesini yükselttiği, %45,5’inin küstüğü, %25,4’ünün azarladığı, %22’sinin odayı terk ettiği görülmektedir. Kadınların %1’i de fiziksel şiddet kullandığını belirtmiştir.

¹⁷⁵ Canel, 58.

Erkeklerin eşlerine “bazen” verdikleri tepkiler de göz önünde bulundurulduğunda; eşiyle anlaşmazlık yaşayan erkeklerin yüzde 50,9’unun içine attığı, yüzde 64,8’inin eşine sesini yükselttiği, yüzde 30,5’inin küstüğü, yüzde 40,6’sının onu azarladığı, yüzde 21,6’sının odayı terk ettiği görülmektedir. Erkeklerin yüzde 2,8’i ise fiziksel şiddet kullandığını belirtmiştir.¹⁷⁶

Araştırma kapsamında katılımcılara, sorun yaşadıkları zaman kendilerinin ve eşlerinin verdiği tepkiler sorulmuştur. Erkek katılımcıların verdiği cevaplara baktığımız zaman; kızma, küsme, tartışma, evi terk etme, zaman zaman şiddet gösterme, yatıştırma şeklinde tepki verdiklerini görüyoruz. Sadece bir katılımcı eşine karşı fiziksel şiddet uyguladığını söylemiştir.

Katılımcıların çoğunun tepkisi eşiyle tartışmak şeklindedir. Eşlerden birinin kızma, evi terk etme şeklindeki tepkilerinden tartışmaların sohbet havasında olmadığını, şiddet içerdiği anlaşılmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kabul ettiği şiddet tanımından hareketle¹⁷⁷ eleştirmek, aşağılamak, küfür etmek, tehdit etmek, bağırarak, alay etmek gibi eylemlerin sözlü şiddet olarak kabul edildiği düşünülecek olursak eşlerin çoğunun bir birine sözlü olarak şiddet uyguladığı ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık erkek katılımcıların eşleri de susma, kızma, küsme, tartışma, annesinin evine gitme, şiddet gösterme şeklinde tepki vermişlerdir.

Kadınlar sesli düşünen bir yapıda olduklarından sorunlarını da konuşarak/tartışarak çözme eğiliminde oldukları görülmektedir. Erkekler ise hem tartışmadan hoşlanmadıklarını hem de karşılarında kadınların seslerini yükseltip konuşmasından rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Tarhan’a göre, kadın üzüntülü olduğunda kendini iyi hissetmek için konuşma eğilimindedir. Erkek ise susmayı tercih eder. Kadın yüksek sesle düşünür. Ne söylemek istediğini yüksek sesle araştırır. Kadın erkeği keyifsiz gördüğünde onu ısrarla konuşmaya zorlarsa beklemediği bir tepkiyle karşılaşabilir. Erkek suskun veya stresli, kadın çok konuşkan ya da üzüntülüken onda “Yanlış yapıyorsun” hissini uyandırmak, en büyük iletişim hatasıdır.¹⁷⁸ Dolayısıyla katılımcılardan kadınların erkek, erkeklerin

¹⁷⁶ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 249.

¹⁷⁷ 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2008, s.17.

¹⁷⁸ Nevzat Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, Nesil yay., İstanbul, 2010, s. 26,27.

de kadın psikolojisini bilmedikleri ve bu sebeple iletişim hataları yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu durumda eşiyle sorununu çözmek isterken sorunu daha da büyütmektedir.

Evden Uzaklaştırdım

Katılımcı erkeklere göre kadınların tartışmacı tavrı sorunları çözeceği yerde daha da büyütmede ve erkeği kadından soğutmakta ve uzaklaşmaktadır. Nitekim katılımcı erkeklerin birçoğu eşiyle tartışma/çatışma yaşamamak için ortamdan kaçtığını veya evden uzaklaştığını ifade etmiştir.

“Bizim temel sorunumuz şuydu. Ben sinirli yapıda biriyim. Dışarıda bir şeye sinirlenmiş olabilirim. Eşim haklı olduğu halde ona kızmış olabilirim. Bağırılmış da olabilirim. Ben bu haldeyken bana karşı durmasını ve cevap vermesini kabul edemezdim. Eşim ise tartışmayı seven biriydi. Benimle tartıştırdı. Ben ise bundan hoşlanmazdım. Böyle yaptığında vurduğum da olmuştur. Sinirim geçince gelip ne söylerse söylesin artık önemsemezdim ama bunu ona bir türlü anlatamadım. Bence onun bu tavrı sorunları büyütüyordu.” (Turan)

“Kavga ettiğimiz zaman ben kalbini kırmamak için konuşmazdım. Eşim bunu da sorun yapardı küsüyorsun diye. Bazen de evden çıkar giderdim...” (Turgut)

“Sözlü olarak tartıştırdık. Sinirimin geçmesi için bazen çıkar giderdim.” (Zafer)

“Tartıştırdık, ben uzamasın diye evi terk ederdim...” (Emre)

“Çatışma yaşamamak için evden uzaklaştırdım. Bazen üç dört gün eve gitmediğim olurdu.” (Yaşar)

Küserdik

Katılımcılardan bir kısmı kendisinin veya eşinin küsme şeklinde tepki verdiğini ifade etmiştir.

“İkimiz de küserdik. Küs olduğumuz bir defasında bir ay ev dışında yattım. Kimse bilmez bunu.” (Nadir)

“Eşim küserdi. Ben ise sinirlenir ve kızardım. Şiddet göstermedim. Kadınlara karşı şiddete karşıyım.” (Cemil)

“Kavga ettiğimiz zaman ben kalbini kırmamak için konuşmazdım. Eşim bunu da sorun yapardı küsüyorsun diye. Bazen de evden çıkar giderdim. Tartışmaların ardından küsüp ailesine gittiği oluyordu. İlk zamanlar üç defa köye gitti.” (Turgut)

Tartıştırdık

Katılımcılardan çoğu eşiyle tartıştığını söylemiştir.

“Tartışmalarımız olurdu. Eşimin ailesi alt katta oturduğu için onlar da gelir tartışmaya katılırdı. O zaman da iş büyüyordu. Onlar benim üzerime geldikçe ben de onların üzerine giderdim.” (Rıfat)

“Sözlü olarak tartışırdık. Sinirimin geçmesi için bazen çıkar giderdim.” (Zafer)

“Tartıştığımız olurdu. Ben bir şey söyleyince eşim hep susardı. O cevap vermeyince ben çıldırıyordum.” (Ceyhun)

“Sözlü olarak tartışırdık.” (Kaan, Tarık)

“Tartıştık, ben uzamasın diye evi terk ederdim. Bir gün tartışmıştık. Eve geldiğimde bulamadım. Otogara gittiğini öğrendim. Halasının yanına gitmek üzere çıkmış. İki hafta sonra döndü ama eve gelmedi. Babaannesin yanına gitti.” (Emre)

“İlk zamanlar eşimle tartışırdım. Sonra bunun yanlış olduğunu öğrendim. Bazen susardım. Bazen de oda değiştirirdim. Şiddet olmaması için evden çıkıp gittiğim de olurdu. Son zamanlarda işyerinde gecelediğim oluyordu. Eşim ise ilk zamanlar sözlü tartışma ve hakaret ederdi. Sonra fiziksel olarak da saldırmaya başlamıştı.” (Tolga)

“Sürekli annemle yaşadığı sorunları dile getirir, durduk yere konuyu açardı. Konuyu açtığı zaman ben de tepki verir, kızardım. Ben kızınca da o küserdi. Bazen de bayılma numarası yaptığı olurdu.” (Adem)

“Çatışma yaşamamak için evden uzaklaştırdım. Bazen üç dört gün eve gitmediğim olurdu.” (Yaşar)

Şiddet Uygulardım

Sadece bir katılımcı eşine karşı fiziksel şiddet uyguladığını söylemiştir.

“Sorunlarımız dolayısıyla ben bazen sabah evden çıkar akşam ya da ertesi gün eve gelirdim. Dövdüğüm, sövdüğüm de oldu. Birkaç defa da eve kilitledim ve işe göndermedim. Sorun yaşadığımızda karşılıklı çatışma olurdu. Neredeyse evliliğimiz hep böyle geçti.” (Turan)

Şiddete Karşıyım

Katılımcı erkeklerin eşe karşı fiziksel şiddet uygulamanın yanlış olduğu konusunda bir bilinç olduğu görülmektedir. Sinirlense de bu sinirini eşe değil başka şeylere yansıtmaya çalışmışlardır.

“İlk zamanlar eşimle tartışırdım. Sonra bunun yanlış olduğunu öğrendim. Bazen susardım. Bazen de oda değiştirirdim. Şiddet olmaması için evden çıkıp gittiğim de olurdu...” (Tolga)

“Ben eşime asla vurmam. Daha çok kendime zarar verecek şekilde tepki gösteririm. Mesela iki defa kol saatimi kırmıştım böyle öfkeli durumlarda...” (Sedat)

“Eşim küserdi. Ben ise sinirlenir ve kızardım. Şiddet göstermedim. Kadınlara karşı şiddete karşıyım.” (Cemil)

Eşiyile farklı şehirlerde kalan Tamer Bey, eşine karşı müsamahalı davranmaya çalıştığını belirtmiştir.

“Eşimin bana kızdığı olurdu. Uzakta olduğu için karşılık vererek ben de onu kızdırmak istemezdim. O kızsı bile ben tamam derdim. Şiddet ve tartışmalardan uzak durdum. Kılıbığı oynadım.” (Tamer)

Kadınlara eşiyile sorun yaşadığında verdiği tepkiler sorulduğunda; tartışma, evi terk etme, ağlama, surat asma, yatıştırma, susma, bağırıp çağırma şeklinde tepki verdiklerini söylemişlerdir. Kadınların eşlerinin verdiği tepkiler ise, tartışma, evden uzaklaşma, kızma, küsme, susma, şiddet uygulama, bağırıp çağırma şeklindedir. Erkek katılımcılar ve eşlerinin tepkileri ile kadın katılımcılar ve eşlerinin verdiği tepkileri karşılaştırdığımızda sorun yaşandığında erkeklerin ve kadınların verdiği tepkilerin benzeştiği söylenebilir.

Evi Terk Ederdim

“Evden ya o giderdi ya da ben giderdim.” (Sıla)

Susar Sessiz Kalırdım

“Konuşarak hiçbir şeyi çözecezdik. Konuştuğum zaman şiddet uygulardı. Çünkü eşim kendisinin her zaman haklı olduğunu ve onda suç olmadığını düşünürdü.” (Şeyma)

“Eşim kızar ve şiddet gösterirdi. Ben ya uzamasın diye susardım ya da açıklamaya çalışırdım.” (Damla)

“Eşim anne ve babasının yanına giderdi. Ben ise sessiz kalırdım bağırıp çağırmaırdım.” (Nalan)

Tartıştırdık

“Karşılıklı tartıştırdık. Bana karşı bir güvensizliği vardı. Bilgisayara program yüklemiş ve kimlerle görüştüğümü, telefonlarımı takip etmiş. Burada çoğu kimse beni tanır, eşime karşı herhangi bir olumsuz durumun içinde olamazdım. Bunu ona izah etmeye çalıştım.” (Nilgün)

Bağırıp Çağırırdım

“Ben saygının gereği olarak başta sessiz kaldım. Eşin büyüğündür anlayışına sahiptim. Ama baktım bu tavır çözüm olmuyor, sonra ben de bağırıp çağırmaya başladım.” (Ceyda)

“Sorun yaşadığımızda ben dayanamaz ve bağırırdım. Eşim ise şiddet uygulardı.” (Ayşe)

“Ben bazen ağlar, bazen surat asar veya bağırırdım. Ya da kayınvalideme anlatırdım sıkıntılarımı. Eşim ise küserdi. Bazen üç ay sürerdi küslüğü.” (Seher)

Konuşurdum / Alttan Alırdım

“Biz eşimle hiç tartışmadık. Giderdi, istediği zaman gelirdi. Ben işimle evim dışında bir yer bilmezdim.” (Tülay)

“Eşim bağırır çağırır ve sonra da küserdi. Ben ise alttan almaya çalışırdım.” (Zehra)

“Eşim küserdi ben küs kalamazdım. Konuşurdum ancak o cevap vermezdi. Ben de oluruna bırakırdım.” (Sedef)

“Ben ona sorardım “neden böyle” diye. Cevabın varsa konuşalım derdim. O da cevap vermezdi ve konu genellikle konuşulmadan kapanırdı. Ben iyice sıkıştırırsam o zaman da söylenir ve evden giderdi. Bir yıl hiç şiddet görmedim. Daha sonra ilk şiddeti kayınpederim uyguladı. Eşim de bunu görmüştü. Benim bunu sorun yapmadığımı görünce daha sonra eşim de şiddet uygular oldu.” (Demet)

“Konuşmayı sevmezdi. İçine kapanık biriydi. O yüzden sorun yaşadığımızda ben konuşurdum, o ise dinlerdi.” (Hatice)

“Biz eşimle hiç kavga etmedik. Şiddet de yaşamadım. Sorunlarımızı ben sözel olarak dile getirirdim. Eşim ise susar ve dinlerdi.” (Cansu)

Konuşmazdık

“Biz pek konuşmazdık. Sevmezdi konuşmayı. Ben de kendisine mektup yazdım. O da cevap yazdı. Eşimden korkuyordum. Kendisinden asla hakaret, kötü söz duymadım ama yine de korkuyordum.” (Şebnem)

4.3.6. Sorunlara Çözüm Aranması

Yapılan araştırmalara göre, ilişkiyi bitirme kararı, genellikle çiftin arasındaki sevgi ve aşkın bitmiş olmasına değil, çiftin problem çözme, tartışma ve çatışma çözme becerilerinin eksikliğine bağlı olarak alınan bir karardır. Çiftin problem çözme ve iletişim becerilerini geliştirmeleri aralarında gereksiz kırgınlıkların yaşanmasını önler. Böylece aralarındaki sevgi ve iletişimin korunmasına yardımcı olur.¹⁷⁹

Çatışma, en başarılı ve mutlu ailelerde bile zaman zaman yaşanabilmektedir. Çiftin evlilik ilişkisinin yolunda gitmesini sağlayan faktör, çatışmalarını çözebilme becerisidir. Aksi takdirde aile içerisindeki sürekli tartışmalar ve çözilemeyen sorunlar ailenin stres seviyesini yükseltir, aile ve evlilik fonksiyonlarında bozulmalara yol açar.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Canel, s.13.

¹⁸⁰ Canel, 56.

Boşandığı halde hala eşiyle iletişimini devam ettirip tekrar evlenmek istediğini belirten ama bir taraftan da yaşadığı sorunlara tekrar dönmek istemeyen bazı katılımcıların söyledikleri, bahsi geçen araştırma sonuçlarıyla uyumludur. Çiftler hala birbirini sevmekte ancak sorun çözme ve iletişim becerilerinin gelişmemesi sebebiyle çözüm olarak boşanmayı seçmişlerdir.

“Eski eşimle irtibatımız kopmadı. Telefonla konuşuruz. Onunla yeniden evlenmek istiyorum. Arada çocuklar da var. Bu yaştan sonra yeni bir evlilik yerine tekrar bir araya gelmemiz daha uygun.” (Sıla)

“Doğru karar verdim, iyi ki boşanmışım diyemiyorum. Pişmanım. Bir taraftan da kararsızım. Tam bilemiyorum. Eski eşimle görüşüyoruz. Çocuğu okula bazen o götürüyor bazen ben götürüyorum. Yeniden evlenebiliriz ama tam emin değilim.” (Seher)

“Keşke boşanmadan önce onunla konuşabilseydim. Beni görüştürmediler. Mahkemede hep avukat ve kayınpederle görüşüyordum. Eşim telefonlarını değiştirmişti ve ona ulaşamıyordum. Ben hala bu kızın bir suçu olmadığına inanıyorum. Melek gibi bir kızdı. Düzgün bir insandı. Ailesinin etkisinde kaldı. Boşandıktan sonra beni aradı ve tekrar evlenelim dedi.” (Tamer)

TAYA 2011’de eşler arasında sorun yaşandığında eşlerin tutumlarının ne olduğunu öğrenmek amacıyla evli bireylere, “Eşinizle önemli bir sorun yaşadığınızda öncelikli olarak kimden veya nereden destek almayı düşünürsünüz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında, Türkiye genelinde deneklerin yüzde 62,8’inin böyle bir durumda kimseden yardım almadığı görülmektedir. Bu yardımı aile büyüklerinden alanların oranı ise yüzde 22’dir. Uzman kurum ya da kişilerle görüştiklerini belirtenlerin oranı ise sadece yüzde 2,7’dir.¹⁸¹

Tablo 28: Sorunlara Çözüm Arama Durumu

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Uzman Desteği Almaya Çalışanlar	5	3	8	26,6
Akraba ve Yakınlardan Destek Alanlar	2	4	6	20
Kimseden Yardım Almayanlar	8	7	15	50
Çözüm Aramayanlar		1	1	3,3

Katılımcılara sorunlarını çözmek için neler yaptıklarını sorduğumuz soruya verilen cevapları tablo 28’den incelediğimizde; 8 katılımcının (%26,6) uzman desteği almaya çalıştığı, 6 katılımcının (%20) akraba veya yakınlarından destek aldığı, 15

¹⁸¹ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 251.

katılımcının (%50) ise herhangi bir yerden destek almadan kendi kendine çözüm geliştirmeye çalıştıkları, 1 (% 3,3) katılımcının da hiç çözüm aramadığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların verdikleri cevaplarda iki durum dikkat çekmektedir: Birincisi, çözüm tek taraflı aranmıştır. İki tarafın da istekli olmadığı bir çözüm arayışının başarılı olamayacağı açıktır. İkincisi de uzman desteği alma konusunda yeterli bilincin olmadığıdır. Katılımcıların büyük çoğunluğu kendi kendine veya yakın-akraba desteğiyle sorunlarını çözmeye çalışmışlar ancak başarılı olamamışlardır.

Katılımcıların yaşadıkları sorunlara eşiyle konuşma, akraba veya tanıdıklardan destek alma şeklinde çözüm bulmaya çalıştıkları görülmektedir.

“Anlaşamadığımız konularda internetten veya kitaplardan araştırmalar yapar ve eşimin önüne koyardım. Bu şekilde onu ikna edip değiştireceğimi sanıyordum. Erkekler eşlerini değiştirebileceklerini düşünüyorlar.” (Cemil)

Akrabalardan destek alma çabası ise adaletli davranılamadığı ve kayırmalar olduğu durumlarda sonuç vermemektedir.

“Son zamanlarda yaşadığımız bir tartışma sonrası kayınpederimi aradım ve durum kötüye gidiyor dedim. Kayınpeder ve kayınvalide bir ay sonra geldiler. Bizi karşılarına aldılar. Eşim ilk önce ben konuşacağım dedi. Tamam dedim ve o konuşurken sadece dinledim. Konuşma sırası bana gelince kayınpeder sürekli sözümü kesmeye başladı. Eğer kayınpederim ikimizin de hatalı olduğunu kabul edip, kızlarına “kocana bu şekilde davranman uygun değil” deseydi, bana da “senin yaptığın da yanlış” deseydi, bu evlilik kurtulabilirdi. Oysa onlar kızlarına bir hata bulmadılar ve sadece beni suçladılar.” (Tolga)

Yörükoğlu’nun dediği gibi, tutkulu sevgi dönemi yerini karı koca ilişkisine bıraktığında eşler birbirlerini düşledikleri sevgili gibi değil, etiyle kemiğiyle insan olarak tanımaya başlar. Bu dönemde akrabalarla ilişkiler, para harcama, annenin çalışması gibi birçok alanda gerçek yaşam sorunları ortaya çıkar. Eşler buna benzer konularda anlaşma ve uzlaşma gereği duyar. Uzlaştırıcı çözümler bulmak yerine, kendi doğrultularında giderlerse ya da her eş ötekini kendine uydurmakta diretirse sürtüşme ve bozuşma kaçınılmaz olacaktır.¹⁸²

¹⁸² Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2006, s.140.

Çözüm Arayanlar

Katılımcı erkeklerin sorunlarına çözüm için psikolog/psikyratri uzmanına gitmek, akrabalarından destek almak, konuşmak, ikna etmek şeklinde yöntemler kullandıkları görülmektedir.

Kadınlar da sorunlarını çözmek için, eşiyle konuşmak, akraba ve yakınlarından destek almak, psikoloğa gitmek, güzel yemek yapmak şeklinde yöntemler kullanmışlardır. Kadınların bir kısmı, kendileri çözüm istese de eşleri tarafından böyle bir ihtiyaç hissedilmediği için bu konuda herhangi bir girişimleri olmadığını çünkü eşlerinin iletişime kapalı olduğunu söylemişlerdir. Bir kadın ise hiç çözüm aramadıklarını belirtmiştir.

Kadınlardan sadece 2'si psikoloğa gitmiştir. Biri eşinin çalıştığı işyerinin psikoloğuna gittiğini ve memnun kalmadığını söylemiştir. Diğer de boşanmaya yakın bir süreçte gitmiş, psikoloğun önerisini de uygulayamamışlardır. Erkeklerde olduğu gibi kadınlarda da uzman desteği alma konusunda yeterli bir bilinç olmadığı görülmektedir. Hatta kadınlarda uzmana gitme durumu erkeklerden daha düşüktür. 5 erkek katılımcı uzman desteği almaya çalışırken bu sayı bayanlarda 3'tür.

Görüldüğü gibi hem erkeklerde hem de kadınlarda evlilikte karşılaştıkları sorunları çözmek için profesyonel destek alma durumu düşüktür. Bu konuda talebin az olmasının sebebi kaliteli bir aile danışmanlığı hizmetinin bulunmayışı olabilir. Ulaşılır bir mekânda, konusunun uzmanı insanlarla sunulacak aile danışmanlığı hizmetinin talep göreceği muhakkaktır.

A – Uzman Desteği Alanlar

8 katılımcı yaşadığı sorunlar için uzman desteği almaya çalışmıştır. 5 erkek katılımcının uzman desteği almaya çalıştığı görülmektedir. Bunlardan da 4'ü eşinin psikolojik sorunları için tedavi desteği almak istemiştir. Ancak eş tarafından tedaviye ihtiyacı olmadığı düşüncesi veya uzman tarafından yapılan önerilerin önemsenmemesi ve düzgün uygulanmaması ya da gidilen kişinin yaptığı önerilerin uygun olmaması sebebiyle sonuçlar hep başarısız olmuştur.

Uzman desteği almaya çalışan 3 katılımcı kadından 2'si psikoloğa 1'i de aile danışma merkezine gitmiştir.

Katılımcı erkeklerden yalnızca Tolga Bey yaşanan sorunlarda kendi payı olduğunu da kabul edip uzman desteği almak istediğini belirtmiştir.

“Evliliğin üçüncü yılıydı ve bir buçuk yaşında bir çocuğumuz vardı. Kısa bir süre ayrı yaşadık. O, ailesinin yanına Ankara’ya gitti. Bu süreçte aile terapisti ve psikiyatri uzmanlarından oluşan bir uzman ekipten destek aldık. O zaman için her gidişimizde bin beş yüz lira civarında para harcıyordum. Öğrendim ki kime gidersen git hiç önemli değil. Önemli olan denileni yapmak. Yoksa en meşhur doktora da gitsen bir anlamı yok. İkimize de ilaçlı tedavi başladılar. Ben dokuz yıl kullandım. Eşim ise bir ay sonra bıraktı. Terapi için yapılan önerileri de uygulamıyordu. Bu tavrı aile danışmanının yanında bile gerçekleşiyordu. Ben konuşurken pat diye sözümü kesiyordu. En çok rahatsız olduğum konulardan biri de buydu. Tartışmalarımız da buradan çıkıyordu. Danışmanımıza tekrar gittik. Eşime beni sordu. Eşim, Tolga’da çok düzelme, değişme var dedi. Sonra danışman bana sordu. Ben onda herhangi bir değişme olmadığını söyledim. İlacını kullanmıyor, önerileri yapmıyordu. Bana karşı tahrikleri de devam ediyordu. Danışmanımız direk olarak mahkemeye gidebileceğimizi söyledi. Karşı tarafı iyileşmek istemiyorsa doktora gitmenin de anlamı yok.” (Tolga)

Yaşar Bey’in yaşadığı sorunların temelinde eşinin doğum sonrası yaşadığı depresyon sebebiyle gelişen takıntı rahatsızlığı vardır. Bu sebeple eşini tedavi ettirmeye çalışarak soruna çözüm aramıştır.

“İki buçuk yıl psikiyatri tedavisi aldı. Belli bir noktaya kadar gelmiştik. Ancak psikiyatristlerin verdiği terapi ödevlerini uygulamadı. Sonra ilaçlarını da aksattı.” (Yaşar)

Emre Bey ekonomik sorunların artırdığı psikolojik sorunlar yaşayan eşini aile psikologuna götürür ancak psikologun tavsiyesini uygulayamazlar.

“2009 yılında işlerim bozulmaya başladı. Yaklaşık otuz bin lira borcum oluştu. Dükkanın kirasını da yedi aydır veremiyordum. Bu durum evde de tartışmalara neden oluyordu. Evliliğin yedinci yılında eşimin bir dediği bir tutmamaya başladı. Evliliğin sekizinci yılında eşim çöküşe girdi. Çocuk dâhil hiçbir şeyi gözü görmedi. Tedavi için aile psikoloğuna gitmeye başladık.” (Emre)

Kaan Bey eşinin evlilik birliği içerisinde kabul edilemez bazı davranışlarını görünce önce sinirlenir ve eşini babasının evine gönderir. Sonra durumu anlamak için eşini psikiyatriste götürür.

“Eşim tekrar çalışmaya başladı. Bu sırada bana çok soğuk davranıyordu. Eşimden şüphelenmeye başlamıştım. Cep telefonu mesajlarını okudum. Yine birisiyle mesajlaşmıştı. Eşime bir tokat attım ve artık babanın evine gidiyorsun dedim. Canım sıkılıyordu. Bir arkadaşı aradım ve buluşup olanları anlattım. Eve gece geldim. Daha sonra eşimi alıp psikiyatriste götürdüm. Davranış bozukluğu tanısı koydu. Tedavi oluyordu. 2009 yılına kadar haplarını kullandı.” (Kaan)

“İlk zamanlar annesiyle konuştum. Sonra psikologa gittik. Eşim “Ben deli miyim?” dedi. Psikologun tavsiyelerini uygulayamadık.” (Zafer)

Seher Hanım sorunlarını önce kayınvalidesiyle konuşup çözmeye çalıştığını sonra da eşinin çalıştığı işyerinin psikologuyla görüştüğünü ancak memnun kalmadığını anlatmıştır:

“Evliliğin üçüncü yılında annem bize gelmişti. Eşime göre annem geldikten sonra değişmişim. Sorunlarımızın kaynağı annem oldu ona göre. Eşimin bu yaklaşımını kayın valideme açtım onunla çözmeye çalıştım. Profesyonel destek olarak eşimin çalıştığı kurumdaki bir psikologla görüştüm. Eşime başka türlü bana başka türlü şeyler söylemiş. Memnun kalmadım. Psikologa da inanmıyorum o yüzden.” (Seher)

“Boşanmaya yakın psikologa gittik. Tatili gitmemizi, ona boş alan bırakmamı önerdi. Eşim tatili planlayıp da götürmeyi beceremedi. Öylece kaldı.” (Sıla)

“Kendisiyle konuşarak çözüm aradım ama olmadı. Sonra ailesiyle aradım o da olmadı. En son aile danışma merkezine başvurdum.” (Demet)

B- Akraba ve Yakınlardan Destek Alanlar

(2 erkek 4 kadın) 6 katılımcının akraba ve yakınlardan yardım almaya çalıştığını görülmektedir.

“Eşimin halası iyi bir kadındı. Beni de severdi, hâlâ da sever. Boşandıktan sonra bile irtibatı kesme gel görüşelim diyen bir kadındır. Onu aracı yaptım. O da gayret etti ama olmadı.” (Rifat)

“Uzman desteği almadık. Aracılar barıştırmaya çalıştı ancak başarılı olmadı. Bir defasında oğlum gitmiş ve barışın diye annesini sıkıştırmış. Oğlana karşı tamam demiş. Ancak bunu da oyalamak için söylediği ortaya çıkınca oğlum biraz sert tepki göstermiş.” (Nadir)

Nilgün Hanım, sevgi bağı koptuktan sonra diğer çabaların formalite olduğunu, dolayısıyla çözüm ararmış gibi yapıldığını belirtmiştir.

“Ben kalben uzaklaşmıştım. O yüzden çözüm arar gibi yaptık. Ablası geldi konuştuk. Ona bizim sorunumuzun maddi olmadığını söyledim. Ağzı çok bozuktu. Bu yüzden dilini tutması gerektiğini söyledim. Eşim ise sürekli hak ediyorsun ki söylüyorum derdi.” (Nilgün)

“Çözüm aradık aslında. Yakın akrabalar vasıtasıyla, onların aracılığıyla çözüm aradık ancak olmadı.” (Ayşe)

“Sorunlarımı halamın geliniyle dertleşirdim. Ev sahibimin hanımına da danışırdım ne yapmalıyım diye. O da bana yol gösterirdi.” (Damla)

“Çözüm aradım. Kendisiyle konuşmaya çalışırdım. Ailesiyle de sorunlarımızı görüşürdüm. Eşim ise çözüm aramazdı. Çünkü benimle ailesi istediği için evlenmişti. O yüzden beni istemiyordu.” (Zehra)

C- Kimseden Destek Almayanlar

(8 erkek 7 kadın) 15 katılımcı sorunlarını eşiyle kendi arasında onunla konuşarak, ikna etmeye çalışarak ve sabrederek çözmeye çalışmıştır.

“Konuşarak çözüm bulmaya çalıştım ancak düzelmedi.” (Sedat)

“Kendisinde bir ışık görmeyince ben de son beş sene kendi haline bıraktım. Son iki sene mücadele ettim. Çocuklar için katlanalım, gerekirse ayrı yatalım ama boşanmayalım dedim.” (Turgut)

“Evimizi ayrıralı yedi sekiz sene geçmesine rağmen kayınvalidem (ailenin büyüğü olarak) bir gün gelip de niye geçinemiyorsunuz diye bir sormadı. Kendi kendimize çözmeye çalıştık ancak olmadı. Eşime kendi ailesinde de “evin başbakanı” diyorlardı. Kimseyi dinlemeyen bir yapısı vardı. Annesini ve kardeşlerini de dinlemezdi. Bir gün tartışmıştık. Kayınvalideyi arayıp durumu anlattım. “Oğlum bizi de dinlemiyor” dedi.” (Adem)

“Kendisine çok anlattım. Benim yapım böyle diye çok uğraştım ama anlatamadım. Sorun yaşasak da eşime küsmezdim. Eşim ise tartışmayı seven biriydi. Benimle tartışırdı. Ben ise bundan hoşlanmazdım. Bence onun bu tavrı sorunları büyütüyordu.” (Turan)

“Keşke boşanmadan önce onunla konuşabilseydim. Beni görüştürmediler. Mahkemede hep avukat ve kayınpederle görüşüyordum. Eşim telefonlarını değiştirmişti ve ona ulaşamıyordum. Ben hala bu kızın bir suçu olmadığına inanıyorum. Melek gibi bir kızdı. Düzgün bir insandı. Ailesinin etkisinde kaldı. Boşandıktan sonra beni aradı ve tekrar evlenelim dedi.” (Tamer)

“Anlaşamadığımız konularda internetten veya kitaplardan araştırmalar yapar ve eşimin önüne koyardım. Bu şekilde onu ikna edip değiştireceğimi sanıyordum erkekler kadını değiştiririm diye düşünüyorlar. Oysa ne gördüysen aynen kabul etmek lazımmış. Ayrıca çevremizden de destek aldık.” (Cemil)

“Annesi benim onu bırakmamı istemiyordu. Benim gibi birini bulamayacaklarını biliyorlardı. Türkiye’ye dönme hususunda karışmadılar. Bizi kendi halimize bıraktılar. Ben orada akvaryum balığı gibiydim. Bana yön tayin edecek bir erkek yoktu. Kayınpederim hastaydı. Kayınım da küçüktü. Uygun bir çevreleri yoktu. Bana bir iş imkânı sunsalar da çalışır çabalırdım. O kızcağız hep kendi başına bir şeyler yapmaya çalıştı.” (Ceyhun)

Eşinin ara ara birkaç günlük evden uzak kalması sebebiyle sorunlar yaşayan Tülay Hanım işten çıkıp bir de o yorgunluğun üzerine birkaç çeşit yemek yaparak eşinin eve bağlılığını sağlamaya çalışmıştır.

“Profesyonel destek alacak bir yer yoktu. Ben güzel yemekler yaparak eşimin ilgisini kazanmaya çalıştım. İşten gelir, o yorgunlukla birkaç çeşit yemek yapmaya çalışırdım.” (Tülay)

“Sorunlarımızın temelinde maddiyat vardı. Önce bizimkilerden borç almaya başladım. Sonra önemsesin diye kendi ailesinden de borç aldık.” (Ceyda)

“Sorunlarımıza çözüm aradım. Aldatıldıktan sonra eşimi bırakıp gitmek yerine evliliğimin devamı için (çocuklarımı da düşünerek) gayret gösterdim. Eşimin psikolojik tedaviye ihtiyacı olduğunu düşündüğüm için onu tedaviye ikna etmeye çalıştım ama ikna olmadı.” (Şeyma)

İletişime Kapalı Olanlar

5 kadın katılımcı eşlerinin iletişime kapalı olduğunu düşünmektedir.

“Çözüm aradım. Aile psikologuna gidelim istedim. Eşim ise bir psikoloğumuz eksik diye reddetti. Eşim çözüme kapalıydı” (Hatice)

“Eşim son derece inatçı biridir. Benim doğrularım der başka şey demez. O yüzden nasıl bir çözüm geliştirebilirsiniz ki. Örneğin boşandıktan sonra kızım agresif tepkiler vermeye başlamıştı. Ben yalnız yaşayan bir kadın olduğum için kızımı da kısıtlıyordum, bazı kurallar koyuyordum. Eşim ise ona karşı serbest davranıyordu. Bu durum kızımda denge sorunu oluşturunuyordu. Ben psikologa gidiyordum kızımla. Psikolog bir gün babayı aradı kızıyla ilgili konuşmak için. Eşim psikologa sen kim oluyorsun deyip telefonu yüzüne kapatmış. Psikolog bana, eşin iletişime çok kapalı biri dedi. Böyle biriyle nasıl çözüm bulacaksınız.” (Cansu)

“Biz pek konuşmazdık. Sevmezdi konuşmayı. Ben de kendisine mektup yazdım. O da cevap yazdı.” (Şebnem)

“Eşime benim hatalarımı söylemesini isterdim. Hatamı bileyim ona göre davranayım, ikimiz ayrı ayrı yönler çekersek bu işin sonu nereye varacak derdim. O ise konuşmazdı.” (Sedef)

Çözüm Aramayanlar

“Çözüm aramadık. Eşimle sorunlarımızı hiç konuşmazdık. Dolayısıyla çözüm üretmeden bitti.” (Nalan)

4.3.7. Eski Eşin Olumsuz/Beğenilmeyen Yönleri

Katılımcılara ahlaki, psikolojik ve bedensel anlamda eşlerinde beğenmedikleri, olumsuz buldukları yönler sorulmuştur.

5 erkek katılımcı eşlerinin psikolojilerinin bozuk olduğunu dile getirmiştir. Bu durum aralarında iletişim sorunlarına yol açmıştır. 6 kişi değerler konusunda eşini olumsuz olarak nitelemiştir. Bu konuda dile getirilenler; aşırı kıskançlık, asabılık, sorumsuzluk, özentilik ve aşağılık kompleksidir. Sadece bir kişi eşiyi bedensel uyumsuz olduklarını ifade etmiştir.

Psikolojik Sorun Yaşayanlar

“Psikolojik tedavi aldığı oldu. Sigara içerdi. Ben karşı çıkmama rağmen çalışmak istiyordu. Bir dönem çalıştığı da oldu. Dört yüz lira gibi az bir paraya

sabahtan akşama kadar bulaşıkçılık yapıyordu. Bu sefer ben bu parayı –evde yemek olmadığı için – çocuklara yemek parası vs. olarak harcıyordum. Çalıştığının eve maddi katkısı da olmuyordu yani. Bence en önemli sorunlarımızdan biri buydu.” (Nadir)

“Psikolojik sorunları vardı. Bir dönem tedavi oldu.” (Yaşar)

“Evliliğin yedinci yılında eşimin bir dediği bir dediğini tutmamaya başladı. Evliliğin sekizinci yılında eşim çöküşe girdi. Çocuk dâhil hiçbir şeyi gözü görmedi. Tedavi için aile psikologuna gitmeye başladık. İki tane ufak çocuğum vardı. İşlerim kötü gidiyordu. Eşim sağlıklı düşünmüyor ve “Ben ayrılmak istiyorum” demeye başlamıştı. Ben kabul etmedim. Biraz düşünmesini söyledim kendisine. Çocuklar bende kalıyordu. Eşim babaannesinin yanına gitmişti, orada kalıyordu.” (Emre)

“Psikiyatrist eşime davranış bozukluğu tanısı koymuştu. Elektrik aldığı birisi olduğunda onunla iletişime geçebiliyordu.” (Kaan)

“Eşimin bazı dengesiz hareketleri vardı. Küçükken düşmüş, ondan kaynaklanabilir diye düşünüyorum.” (Tarık)

Ahlaki Değerler

“Asabi ve sorumsuz biriydi. Çalışmaya başladığından beri eve hiç zaman ayırmazdı. Yemekleri ben yapardım. Buna rağmen beni eleştirmeden de durmazdı. Bir defa çayımı doldurup oturmuştum ki daha içmeden bir iş için aradılar. Hemen kalkıp onu halletmeye gittim. O arada eşim gelmiş. Çay ortada duruyor tabi. Ben gelince çıkıştı. Bir çayı bile kaldırmamışsın diye. Oysa benim çayı içmeye bile vaktim olmamıştı. Çıkmam gerekiyordu. Eşim böyle biriydi.” (Adem)

“Yaşam tarzlarımız farklıydı. Ben daha bir aile çocuğuydum. Anne babasının rızasını alan, her mutluluğu ailesiyle paylaşmak isteyen biriydim. Karşı tarafta ise aile tablosu yoktu.” (Ceyhun)

“Kıskanç biriydi. İşyerine gelen bayan müşterilerimi bile sorun yapıyordu. Hep erkeğin uyguladığı şiddet konuşulur ama biz tersini yaşadık. İlk önce sözlü olarak sataşıyordu. Haydi vur, erkeksen vur diye beni tahrik ediyordu. Sonra bunun yeterli etkiyi yapmadığını görünce eliyle bana saldırır ve tahrik ederdi. Onun tavırları karşısında bende de bağırma, sinirli tepkiler gelişmeye başladı.

Eşim hep kendini ispatlamaya çalıştı. Hep benimle yarışmaya kalktı. İkimizde üniversite okuyorduk. Ben okulumu bitirdim. O ise bitiremedi. Ayrılmak zorunda kaldı. Bunu kendine yediremedi. Ben senden az değilim der gibi kendini ispat etme havaları vardı. Sırf bu yüzden birkaç yerde işe girdi. Onlar da kısa süreli oldu. Kamuya giremedi. Özel şirketlerde ise tutunamadı. Oysa o kendine göre bana değil de daha yüksek statülü avukatlara, doktorlara eş olabilecek biriydi.” (Tolga)

“Eşim tartışmayı seven biriydi. Ben ise bundan hoşlanmazdım.” (Turan)

Fiziksel Özellikler

“Eşler arasında vücut uyumu olması gerektiğine inanıyorum. Eğer bu olursa diğer sorunlar da çözülür, problem olmaz.” (Cemil)

Maddi Beklentiler/Özenti

“Eşimin maddi beklentileri çok oluyordu. Benim de durumum bunları karşılamaya uygun değildi.” (Sedat)

“Eşim gördüğü evlerdeki lükse özeniyordu. Bizde de olsun istiyordu. Bir yere gezmeye giderdik, eğer evleri zenginse yolda kavga ederdik bizde niye yok diye. Ben ise ondan farklı düşünüyordum. Bana göre insanın kendine ait evi olsun da kutu gibi olsun. Benim bir citroen arabam var. Ben inanm ki mercedes binene özenmem. Bendeki araba öbürünün mercedesinden daha iyi bana göre. Benim işimi görüyor.” (Turgut)

Kadınların eşlerinde olumsuz buldukları yönlerin daha çok ahlaki alanla ilgili olduğunu görülmektedir. Şikâyet edilen alanlar; içki ve sigara alışkanlığı, küfürlü konuşma, şiddet gösterme, asabilik, kıskançlık, internet bağımlılığı, kahvehane alışkanlığı, sadakatsizlik/aldatmadır. 3 katılımcı da eşlerinin iletişime kapalı oluşunu ve kendileriyle konuşmamasını olumsuz olarak nitelemişlerdir.

Mizaç Uyumsuzluğu

“Çok ağırkanlı bir insandı. Ben ise daha tez canlıyım. Bana göre araba almak erkek işi. Ama sıkıştırmazsam gidip arabayı alamaz. Eve çıkacağız, git ev araştır, bak, dolaş. Yapmaz, yapmayınca da aramızda tartışırdık. Tuvaletin sifonu bozulmuş. Şunu bir yap der dururum ama yapmaz.” (Sıla)

“Eşim insanlık olarak iyi biriydi fakat risk alacak, inisiyatif kullanacak biri değildi. Bu yüzden de ailesiyle olan ilişkilerimizde dengeyi sağlayamadı ve hep ailesine bağımlı olarak davrandı. “Bağlı” demiyorum, “bağımlı.” Her yönden bağımlıydı, ekonomik olarak da. Bu durum da bizim evliliğimizi bitirdi. 2012 yılında anlaşmazlıklarımız yüzünden evi terk ettim ve kiraya çıktım. Aradan dört beş ay geçmesine rağmen eşim durumu düzeltmek için hiçbir gayret göstermedi. Ben de mahkemeye başvurdum. Eşim bana dur diyemedi. Ailesinden uzakta ayrı bir ev açma iradesini gösteremedi. Bu kadar pasif biriydi.” (Seher)

Ahlaki Sorunlar

“Ahlaken kötü huyları vardı. Kahvehane alışkanlığı da fazlaydı. Sigara ve bira içiyordu. Psikolojik sorunları da vardı.” (Şeyma)

“Ağzı çok bozuktur. Kötü sözlü biriydi. Hakaret ederek konuşurdu. Özgüven eksizliği vardı ve bu yüzden bana karşı da güvensiz davranıyordu. Ölçsüz harcardı. Alkol aldığı da olurdu.” (Nilgün)

“Dağınık ve pis biriydi.” (Tülay)

“Bazen evde bira içerdi. Ancak en çok yaşadığım problem benim yanımda başka kadınlarla mesajlaşır, onlar telefonla çağırınca kalkıp yanlarına giderdi.” (Ayşe)

“Alkol vardı. Gece hayatı vardı. Başka kadınlar vardı. önceden de hovardalık yaparmış ama gizli yapardı. Sonra bunları çekinmeden açıktan yapmaya başladı. Benim yanımdayken kadınları arardı.” (Demet)

“Sonradan içki ve bira içmeye başlamıştı. Evde içki sofrası kuruyordu. Ayrıca çok küfürlü konuşuyordu.” (Zehra)

“Abartılı bir yalancılığı vardı. Aşırı kıskanç ve asabi biriydi. Sigara içerdi.” (Sedef)

“Kıskançlık yönü vardı. Alkol aldığı oluyordu. Küfürlü konuşurdu.” (Ceyda)

“Bir piskopat gibi davrandığı olurdu. Şiddet gösteriyordu. Kayınbabam öğretmen emeklisiydi ama eşini çok dövmüş. Eşim de ondan gördüğü gibi davranıyordu bana. Eşim babasıyla anlaşamazdı. Babasında sevgi görmeden büyümüş. Bu tarz sert ilişkiyi benimle olan ilişkisine de yansıtıyordu. Yemeğini, üstünü başını her şeyini hazır ederdim. Hatta ayakkabısını bile silerdim ama buna rağmen dayaktan kurtulamazdım.” (Damla)

İletişim Sorunları

“Konuşmayı sevmezdi. Çok az bir iletişimimiz vardı. Bir şey almak istediğimde veya ziyarete gitmek istediğimde bunu ona söylerdim. Üç dört gün sonra cevap verirdi. Olumsuz cevap verirsem bunun nedenini bana sorma derdi. Yedi yıl böyle yaşadım.” (Şebnem)

“Eşim sabit fikirli ve çok ketum biriydi. İletişime kapalıydı. Bazı konularda ne düşündüğünü boşanma sürecinde öğrendim. Keşke bunları daha önce söyleseydin dedim.” (Cansu)

“İçine kapanık biriydi ve hiç konuşmazdı. Sorun yaşadığımızda ben konuşurdum, o ise sadece dinlerdi.” (Hatice)

Bağımlılık

“Evliliğimizin başlarında herhangi bir olumsuzluğu yoktu. Boşanma sürecinde gece yarısına kadar internetten kalkmazdı.” (Nalan)

4.3.8. Eşler Arasında Dini İnanç Yönünden Fark Olup Olmadığı

Katılımcılara eşleriyle aralarında dini inanç bakımından fark olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruyla, eşlerden farklı inanç gruplarına mensubiyet durumu, eğer varsa bu durumun çatışmaya sebep olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların tamamı eşleriyle aralarında inanç bakımından fark olmadığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla katılımcılar arasında farklı bir inanç grubundan biriyle evlenme ve bundan kaynaklanan sorun yaşama durumuna rastlanmamıştır.

4.3.9. Dindarlık Yönüyle ve İbadet Pratikleri Açısından Tarafların Durumu

Eşlerin sorun yaşadıkları alanlara bakıldığında bunların önemli bir kısmının gerçek anlamda dindarlık seviyesinin yakalanması durumunda çözüleceği düşünülebilir. Örneğin İslam, zinayı yasaklayarak eşlerin birbirine karşı sadakatini ister. İçki, kumar,

yalan söylemek gibi olumsuz alışkanlıkları yasaklar. İbadet amacıyla bile olsa eşini ihmal etmeyi yasaklar. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) eşini ihmal edecek kadar oruç tutup, namaz kılarak dindarane/zahidane bir hayat yaşamaya çalışan Ebü'd-Derdâ'yı uyarmış ve ona "Vücudunun senin üzerinde hakkı vardır. Rabbinin senin üzerinde hakkı vardır. Ailenin senin üzerinde hakkı vardır. Bazen oruç tut, bazen tutma, Namazını kıl, ailenle meşgul ol ve böylece her hak sahibine hakkını ver"¹⁸³ buyurmuştur. Yine Peygamber Efendimiz, insanın ailesine karşı sorumluluğunu ve onların zaruri ihtiyaçlarını temin etmenin gereğini de şöyle ifade eder: "Geçimini sağlaması gerekenleri ihmal etmek, insana günah olarak yeter."¹⁸⁴ "Kadınlarla iyi geçinin"¹⁸⁵ ayeti, "Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlınız değildir"¹⁸⁶, "Mü'minlerin iman bakımından en mükemmeli, huyu en iyi olanıdır. Hayırlınız, kadınlarına karşı hayırlı olanlardır",¹⁸⁷ "Bir kimse karısına kin beslemesin. Onun bir huyunu beğenmezse, bir başka huyunu beğenir"¹⁸⁸ şeklindeki peygamber tavsiyelerini içselleştiren bir kimsenin eşine karşı şiddet göstermekten uzak durması gerekir.

Hem kendisini dindar sayıp hem de eşine karşı kötü davranışlar içerisinde olmak çelişkidir. Dindarlığın şeklen yaşandığını ve özünün anlaşılmadığını gösterir. Çünkü dindar bir insanın birinci rehberi olan Kur'an-ı Kerim, eşler arasındaki ilişkinin sevgi ve merhamet temelli olması gerektiğine Rum Suresinin 21. ayetiyle işaret eder: "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."¹⁸⁹

Damla Hanım'ın eşinden gördüğü şiddet işte bu özümsememiş dindarlığın kanıtlarından biridir. Damla Hanım eşinden gördüğü şiddeti şöyle anlatır:

"Şiddet gösterdiğinde yeter artık niye böyle yapıyorsun hırsız isem, ahlaksız isem polise teslim et derdim. O ise sen benimsin. Döverim de söverim de derdi."

¹⁸³ Tirmîzî, Züh'd 63; Nevevî, *Riyâzü's Salihîn*, (Terc. M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfi Çakan, Raşit Küçük), Erkam Yayınları, İstanbul, 2011, C. 2, s.312.

¹⁸⁴ Ebû Dâvûd, Zekat 45; Nevevî, C.2, s. 366.

¹⁸⁵ Nisâ, 4/19 (Kur'an-ı Kerim Meâli, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2011.)

¹⁸⁶ Ebû Dâvûd, Nikah 42; Nevevî, C.2, s.333.

¹⁸⁷ Tirmîzî, Rada' 11; Nevevî, C.2, s.331.

¹⁸⁸ Müslim, Rada' 61; Nevevî, C.2, s.323.

¹⁸⁹ Rûm, 30/21.

Kadını erkeğin malı gören ve ona istediği gibi davranabileceğini öngören anlayış dine tamamen zıt bir anlayıştır. Din kadın ve erkeği Allah karşısında eşit kullar görür. Kılınan namazın kötülüklerden alıkoymasını ister.

“...Namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah’ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor.”¹⁹⁰ Namaz eğitimiyle hedeflenen, hem Allah’a hem de insanlara karşı sorumluluk bilincinin gelişmesi, ahlaki davranışların yerleşmesi ve kötü davranışlardan uzaklaşılmasıdır. Allah’ın ve Peygamberinin adını/iznini belirterek talip olduğu eşine evi zindan eden kişi alnını secdeden kaldırmasa bile Allah nazarında hiçbir önemi yoktur.

Din ile hedeflenen ahlaken olgunlaşmış insanlar yetiştirmektir. Dini vecibelerini ibadetin hakikatini kavramış olarak yapan kimselerin en yakınları olan eşleri ve çocuklarından başlayarak insanlarla iyi ilişkiler içerisinde olması beklenir. Çünkü ibadetler, ruh sağlığı yerinde kişilik ve karakteri sağlam insanların yetişmesine katkı sağlar. Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde olan insan diğer insanlarla olan ilişkilerinde de saygılı ve dürüst olur.¹⁹¹

İyi bir aile konusunda erkeklere tavsiyeleri olan İslam, aynı zamanda kadınlara da bir çok tavsiye de bulunmuş, salih kadınların Allah’a karşı itaatkar ve namusları konusunda titiz olduğunu belirtmiştir.¹⁹²

İslam dini, hayatın getireceği acılar ve zorluklar için sabrı¹⁹³ tavsiye etmiş, bolluk ve genişlik durumunda nimet vereni hatırlatıp azgın olmaktan ve nankörlükten korumaya çalışmıştır. Allah’u Te’âlâ’nın affetmeyeceğini bildirdiği günahlardan biri de kul hakkıdır ve kul hakkının en fazla cereyan ettiği alanlardan biri de eşler arasındaki haklardır. Dini bütün bir insanın en fazla korkması gereken durumların başında eşinin hakkına riayet etmemek olmalıdır.

TNSA 2008 verilerine göre kadınların dini vecibelerini yerine getirme durumuyla ilk evliliklerinin devam edip etmeme durumu inceleyen Yüksel-Kaptanoğlu, namaz kılma, oruç tutma ve ev dışında başörtüsü takma gibi dinsel/geleneksel vecibeleri

¹⁹⁰ Ankebût, 29/45.

¹⁹¹ Habil Şentürk, *İslami Hayatın Psikolojik Temelleri*, Tuğra Ofset, Isparta, 2008, s.47.

¹⁹² Nisâ, 4/34.

¹⁹³ Bakara, 2/155.

yerine getiren kadınlar arasında ilk evliliği devam edenlerin yüzdesini bu vecibeleri yerine getirmeyen kadınlara göre daha yüksek bulmuştur. Çalışmada, dinsel/geleneksel vecibeleri yerine getiren kadınlar arasında ilk evliliğin boşanma nedeniyle sonlanma yüzdesinin de oldukça düşük bir seviyede olduğu tespit edilmiştir.¹⁹⁴

Kendisini Dindar Olarak Tanımlayanlar:

Kendisini dindar olarak tanımlayan ve belli başlı ibadetleri yaptığını söyleyen katılımcıların (özellikle erkeklerin) evlenirken eşlerinde dindarlığı bir kriter olarak aramamaları dikkat çekicidir. Evlenmeden önce eşinin ibadet hayatını, kapalı olup olmasını, ailesinin yaşam tarzını önemsemeyen katılımcıların evlendikten sonra eşlerinden dini vecibelerini yerine getirmesini beklemleri uygun sonuçlar doğurmamıştır. Oysa Peygamber Efendimiz, dindar erkeklere "... Sen dindar olanını seç ki mutlu olabilesin" şeklinde bir tavsiyede bulunmuştur. Dolayısıyla kendini dindar olarak tanımlayanların evlenmeden önce eş seçerken dindarlık kriterini gözetmesi evliliğin sağlıklı yürümesi açısından gereklidir.

Katılımcılardan kendisini dindar olarak niteleyip ibadetlerini yerine getirdiğini söyleyenlerin bir kısmı eşinin dini yaşamı kendileri gibi önemsemediğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar evlendikleri zamana göre daha dindarlaştıklarını ancak eşlerinin tam tersi bir yol izleyerek dini yaşamdan uzaklaştığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla eşlerin birbirine uygun olmayan yaşam tarzlarının evde gerilime yol açacağı söylenebilir.

"Evliliğin ilerleyen yıllarında ben daha dindarlaştım. Tarikatlarla tanışıklığım oldu. Eşim ise tam tersi evlendiğimiz zamana göre dinden uzaklaştı. İçki ve bira içmeye başlamıştı." (Zehra)

"Dindarlık yönüyle ikimiz aşırı uçlardaydık. Ben dini yaşamı önemsiyordum. Onlar ise aile olarak aşırı sol düşüncedeydi. Ben namaz kılardım. Eşim de namaz kıldı ama sırf beni memnun etmek için kıldı. Ben namazını benim için kılmasını değil, benimsediği için kılmasını isterdim. Namaz kılar ama bunu bana karşı kullanırdı. Ben senin için namaz kıldım sen de benim için şunu yap şeklinde talepleri olurdu. Aslında eşim benim kriterlerime uymuyordu. Onun dindar bir insan olmadığını baştan biliyordum ama ben onu düzeltirim diye düşünüyordum. Düzeltmeyeceğimi sonradan öğrendim." (Cemil)

İki taraf da dindar olmasına rağmen dinin gündelik hayata ilişkin yorumundan kaynaklanan çatışma yaşanabileceğinin örneği Sedat Bey'in evliliğinde görülmektedir.

¹⁹⁴ Yüksel-Kaptanoğlu, s.76.

Sedat Bey, eşiyle farklı cemaatlere mensup iki insan olarak evlendiklerini ancak eşinin bazı konulardaki farklı din anlayışları sebebiyle sorunlar yaşadığını anlatmıştır:

“Eşim ve ailesi sufi meşreptiler. Ablalarından biri ziyaretlerde yanımıza çıkmazdı. Kapıya vurur, çayı bacanak alırdı. Eşim ve ailesinin dindarlık anlayışıyla benimki uyuşmadı diyebilirim. Bu farklı anlayışlar sebebiyle akraba ziyaretlerinde gitmeler/gelmeler sorun oluyordu.” (Sedat)

Bir başka örnek ise Şebnem Hanım’ın evliliğidir. Şebnem Hanım eşinin mensup olduğu cemaatin yaşam tarzına uygun davranmadığı için çatışma yaşadığını ifade etmiştir:

“Eşim dindar biriydi. Ben ise bu duyguya aç olduğum için onunla evlenmeyi kabul etmiştim. Açık birisiydim, kapandım. Sonra çok okudum. Eşim sadece kendi müntesip olduğu cemaatin sohbetine katılmama ve kitaplarını okumama izin veriyordu. Cemaat taassubu vardı. Ben ise o kitapları okudum bitirdim. Farklı kitaplar okumak istiyordum ancak izin vermiyordu. Onun kabul etmediği, karşı çıktığı şeylere kitaplardan cevaplar buldum. Aramızdaki mesafeyi kapattım ve ona yetiştim. Benimle evlendiğine pişman olduğunu düşünüyorum. Çünkü ben bir abinin kızı değildim. Aralarına dışarıdan katılıyordum ve istediği gibi de olamamıştım.” (Şebnem)

Dini pratikler gönüllü yapıldığı zaman bir değer ifade eder. Rıfat Bey, dindar yaşam tarzını henüz benimsememiş eşine bu konuda baskı yaptığını ancak sonradan bunun yanlışlığını anladığını söylemiştir.

“Benim daha dindar bir yapım var. Eşim ise açıktı. Benim sosyal çevrem ve inancım gereği ise kapanması gerekiyordu. Bu yüzden kapanması için baskı yapmıştım. Bir yere gidip gelirken de oturup kalkmasına dikkat etmesini tembihlerdim. Şimdiki eşim yine açık. Ancak onu zorlamıyorum. Benden uygun zamana kadar süre istiyor. Çünkü kendi aile çevresi o şekilde. Daha önceki yaşadıklarımın dolayısı ben de makul karşılıyorum” (Rıfat)

“Benim ailem dindar bir aile. Eşimin ailesi ise sol düşünceye mensup. Evlendiğimizde eşim tesettürlü değildi. Sonradan kapandı. Namazlarını aksatmazdı. Çalışınca aksatmaya başladı. Pantolon giymeye başladı. Bir ara sohbetlere gidiyordu. Onun faydası oluyordu. Sonra onlardan da koptu.” (Turgut)

“Ben dini vecibeleri yerine getiriyorum. Eşim ise ibadetlerine dikkat etmezdi.” (Nadir)

“Kendimi dindar zannederdim ama sonradan ömrümün boşa geçtiğini anladım. Ben elli yaşından sonra Risale-i Nurları tanıdım ve hayatım değişti. Daha önceki hayatım boşa geçmiş. Eşim de ibadetlerini yapardı.” (Turan)

“Ben iyi kötü namazımı kılmaya çalışıyorum. Eşimde ise ibadet etme durumu yoktu.” (Zafer)

“Onlarda aile olarak abdest namaz yoktu. Baba cumadan cumaya giderdi. Eşim dine meyilliydi ancak dini bilgisi yoktu. Ben ibadetlerime riayet ediyordum. Eşimin de

kapanmasını isterdim. Orada kapanınca, dışlıyorlar insanı. O yüzden istesem de olmazdı.” (Ceyhun)

“Ben İHL mezunuyum. O ise düz lise mezunuydu. Okuldan öğrendiği kadar biliyordu. Ancak bu konuda bir çatışmamız söz konusu olmadı.” (Yaşar)

“Ben bilinçliydim ve ibadetlerimi yapardım. O ise ibadet yapmazdı.” (Hatice)

“Eşim düzenli olmasa da namazını kılardı. Orucunu tutar, Kur’an’ını okurdu. Cuma namazını bırakmazdı. Ben kendim de inançlı biriyim. Örtünme dışında dinin diğer emirlerini yapıyorum.” (Seher)

“Ben küçüklüğümünden beri dindardım. İbadetlerimi yapardım. Eşim hacı çocuğuydu ama ibadetlerini yapmazdı. Başlangıçta benim isteğimle namazlarını kılmaya başladı ancak sonradan bıraktı. Boşandıktan sonra ise içkili ortamlarda çekilmiş fotoğraflarını gördüm internette.” (Nalan)

“Eşim ibadetlerini yapmazdı. “Ben hocayla kavgalıyım” derdi. Ben ise ibadetlerimi yapardım. Namazımı kılar, orucumu tutardım.” (Sedef)

“Ben sonradan Kur’an okumayı öğrendim, namaz kılmaya başladım. O ise kısa bir süre kıldı. Bana özendi ama devam ettiremedi. Cuma namazına bile gitmezdi.” (Ceyda)

“Eşimin dindarlıkla ve ibadetle alakası yoktu. Ben ise kızlığımdan beri ibadetlerimi hep yaparım.” (Ayşe)

“Başlangıçta ikimizde dindar değildik ancak ben sonra bilinçlenerek kendimi geliştirdim. O ise bu hususta giderek zayıfladı. Dini pratikleri pek önemsemezdi. Bu konuda rahattı. Sigara tiryakiliğini bahane ederek oruç bile tutmazdı.” (Şeyma)

Dini Pratikler Yönüyle Kendilerini Zayıf Bulanlar:

Kendisini dini pratikler bakımından zayıf bulan (6 erkek 6 kadın) 12 katılımcıda da yukarıdakine benzer uyumsuzluklar olduğunu görüyoruz. Bu gruptaki katılımcılardan bir kısmı hem kendisini hem de eşini dini pratikler bakımından zayıf bulurken, bir kısmı da kendisini dini pratikler bakımından zayıf eşini ise dindar olarak nitelemiştir.

“Eşim dine yatkın bir insandı. Bu sıkıntıları yaşamıyorduk dindar bir insan olurdu diye düşünüyorum. Ben ise o zamanlar dindarlık yönüyle sıfırdım. Ne abdest ne de namaz bilmezdim. Eşimin ailesi de bu şekildeydi. Ben boşandıktan sonra bir komşum aracılığıyla dinimi ve ibadetleri öğrenmeye başladım.” (Tamer)

“İkimizde aynıydık. Dini yaşayış bakımından zayıftık. Eşim açık giyinirdi. Ben tezgaha böyle gelme diyordum. O ise beni dinlemeyip geliyordu. Bir kavga sebebimiz de buydu.” (Tarık)

“O namazını düzenli kılardı, ben ise kaytarırdım. Orucu ikimizde tutardık. Problemler yaşayınca Kur’an-ı Kerim’deki aile ile ilgili ayetlere baktık. Ben kendi yanlışlarımı gördüm ve kendimi düzeltmeliyim dedim. Eşim ise kendisiyle ilgili olan yerlerde bu tefsir yanlış diyordu.” (Tolga)

“O benden daha dindardı. Namazını kılar, Kur’an okurdu. İki sene sonrasında namazı bırakmıştı. Ben ise ayrıldıktan sonra namaza başladım.” (Emre)

“Eşim sadece Ramazan ayında oruç tutardı. Ben ise beş vakit kılmasam da cumaları kılıyorum. Aslında birkaç defa namaza başladım ancak devam ettiremiyorum, bir süre sonra bırakıyorum. Televizyondaki dini içerikli programları izlemeyi seviyorum.” (Adem)

“Evlilik hayatında kafamı hiç toparlayamadığım için düzgün bir dini hayatım olmadı. Sadece Cuma namazlarına gidiyordum.” (Kaan)

“Eşim imam çocuğuydu. İçkisi kumarı yoktu. Kendim de kızlığımdan beri kapanıp namaz kılmak istiyordum. Bu açıdan bana uygun bir eşti.” (Sıla)

“Eşimin ailesi dindar bir aile. Eşim de dini yönden bilgili biri. Bazı konularda bana fetva bile verirdi. Ancak namaz kılmaz, oruç tutmazdı. Ben ise şimdi (boşandıktan sonra) namaza başladım. Annem ve kız kardeşim beni namaza teşvik ederler. Ben de eksiklerimi gidermeye çalışıyorum.” (Demet)

“Eşim namazlarını kılan biriydi. Bana da kılmamı tavsiye ederdi.” (Damla)

“Dindar bir hayatımız olduğu söylenemez. Ancak bu konuda eşimle bir sorunumuz da yoktu.” (Cansu)

“Eşim sol görüşlüydü. Dine uzaktı. Namaz kılmazdı. Ben ise sağ görüşlü bir ailenin çocuğuyum. Bu yüzden bazı konularda beni küçümserdi. Ben kendime dindar diyemem ancak dürüst ve güvenilir biriyim. Allah’a inanırım.” (Tülay)

Nilgün Hanım, bilinçli bir dindarlığın evin manevi havasına katkı sağlayacağını tecrübe etmiş ve evlerde bunun eksik olduğuna dikkat çekmiştir.

“Eşim cumalara bile gitmezdi. Yalnızca bayram namazlarına giderdi. O yalnızca görseleğe önem veriyordu. Kapanmamı istiyordu ama bunu da kıskançlıktan yapıyordu. Kötü bir insan değildi ama nenem gibi olacaksın diyordu bana... Ben Kur’an’ı iki defa baştan sona okudum. Kur’an’da insanın manevi gücünü artıran örnekler var. Evlerin bu konuda eksik olduğunu, Kur’an okunması gerektiğini düşünüyorum. Dua etmeyi de öğreniyorum ve gece kılınan namazın insan üzerinde çok etkisi olduğunu düşünüyorum. Şu anda kapalı değilim ama kapanacağımda tam anlamıyla kapanmak istiyorum.” (Nilgün)

Canan’a göre ev, sadece yeme, istirahat, yatma veya emniyet yeri olarak düşünülmemelidir. Hz. Peygamber (sav) bunu “Evlerinizi kabirlere çevirmeyin” sözüyle ifade etmektedir. Evleri kabir olmaktan kurtaracak şey ise evlerde yapılacak ibadet ve zikirlerdir. Bu sebeple, “Kişi evinde Kur’an okursa ev, ehline karşı genişler ve melekler de orada hazır olur, şeytanlar kaçır, hayır artar. Kur’an okunmayan eve gelince, o, sahibine daralır. Melekler orayı terk eder, şeytanlar istila eder, hayır da azalır.” “Kişinin evindeki namazı nurdur, öyle ise evlerinizi (namazla) nurlandırın” şeklinde Peygamber Efendimiz’den gelen pek çok rivayet, evlerde namaz kılmayı ve Kur’an okumayı tavsiye ederek evlerde bulunması gereken manevi havaya dikkatimizi

çekmektedir. Diğer taraftan Hz. Peygamber (sav)’in evlerden menhiyatın kaldırılmasını istemesi, Kur’an okumayı, namaz kılmayı ve hatta mescidler ittihaz edilmesi gibi dinin evde yaşanmasına yönelik ısrarlı tavsiyeleri bir bakıma evde yeni yetişmekte olan çocukların terbiyeleri içindir.¹⁹⁵

4.3.10. Dini Boşama Yapılıp Yapılmadığı

TAYA 2011’de resmi nikâhla birlikte dini nikâhını da yaptıranların oranı %93,7 olarak tespit edilmiştir.¹⁹⁶ Dini nikâh yaptırma oranı bu araştırmaya katılanlarda %100’dür. Evliliğe başlarken, nikâh kıyılırken gösterilen dini duyarlılık acaba boşanmak gerektiğinde gösterilmekte midir? Boşanma konusundaki dini kurallar bilinmekte ve uygulanmakta mıdır? Bu soruların cevabını almak üzere katılımcılara resmi boşanma ile birlikte dini yönden de boşanma yapılıp yapılmadığı sorulmuştur.

Tablo 29: Resmi ve Dini Boşanma Durumu

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Sadece Resmi Boşanma Yapanlar	11	11	22	73,3
Sadece Dini Boşanma Yapanlar	0	0	0	0
Hem Resmi Hem Dini Boşanma Yapanlar	4	4	8	26,6

Tablo 29’a göre 22 katılımcı (%73,3) sadece resmi yollardan boşanmışlardır. Hem resmi olarak hem de dini kurallara göre boşananların sayısı 8’dir (%26,6). Sadece dini kurallara göre boşanan katılımcı bulunmamaktadır.

Katılımcı erkeklerin % 73,3’ü (11 kişi) eşini dini yöntemle boşamadığını söylemiştir. Bu guruptakilerin aynı zamanda dini boşanma yolunu da bilmedikleri anlaşılmaktadır. Kendilerine dini olarak boşama yapıp yapmadıklarını sorduğumuzda yapmadıklarını ve nasıl bir şey olduğunu bilmediklerini ifade etmişlerdir. Gerek kendisini dindar olarak tanımlayanlar gerekse de bu şekilde görmeyenlerin dini olarak boşanmanın nasıllığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır.

¹⁹⁵ İbrahim Canan, *Hadis Külliyyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yay., Ankara 1995, C.3, s.205.

¹⁹⁶ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 202.

4 erkek, mahkemedeki boşanma haricinde dini olarak da eşini boşadığını söylemiştir. Ancak bunların da boşanma uygulaması konusunda dini tavsiyeleri ne kadar sağlıklı bildikleri ve uyguladıkları net değildir.

Kadınlardan da aynı şekilde 11'i eşleri tarafından dini boşama yapılmadığını belirtmiştir. 4 kadın ise mahkemedeki boşanma öncesinde dini boşama uygulaması yapıldığını belirtmiştir. Aslında sünnete uygun olan dini boşanma yöntemi belli bir süreçte uygulanan, düşünmeye imkân veren ve pişman olunduğunda geri dönüşü mümkün olan bir boşanma yöntemidir. Yoksa erkeklerin eşlerine kızıdıklarında söyledikleri “boş ol” lafzının (hukuken geçerliliği tartışılrsa da) Peygamberimizin sünnetine uygun bir boşama olmadığı kesindir. Bu konuda yeterli bilgiye sahip olmayan erkeklerin bunu eşlerine karşı bir baskı unsuru olarak kullandıkları, kızgınlıklarını ifade için kullandıkları, gerçekte boşanmayı düşünmedikleri halde bilinçsizce kullandıkları görülmektedir.

Katılımcıların tamamı evlenirken resmi nikâh dışında dini nikâh da kıydıklarını belirtmişti. Mutlu bir başlangıç yaparken dini bir motifin bulunmasını önemseyen kişilerin ayrılırken dini kuralları bilmemesi ve gözetmemesi düşündürücüdür. 22 katılımcı (%73,3) dini bir boşanmadan habersizdir. Dini boşanma yapıldığını söyleyen 8 kişinin uygulaması da sünnete uygun bir biçimde gerçekleşmemiştir. İnsanlara, evlenirken de boşanırken de işin manevi boyutunu yani ilahi mahkemede hesap verecekleri bilincinin geliştirilmesi durumunda karşılıklı olarak haklara daha fazla riayet etmeleri beklenir. Manevi sorumluluk bilincinin az olması veya olmaması durumunda ayrılıkların daha yıkıcı bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

“Mahkemeden önce bir defa sözlü olarak boşama yaptı. Ancak sonra tekrar dönmüştü.” (Sedef)

“Evliliğin beşinci yılında üç kez boşamıştı. Ben hoca getirdim de nikâhımızı yeniledik. Sonra bir kez daha aynı şeyi yaptı. Mahkemedeki boşanma sürecinde de boşadı.” (Nilgün)

“Birkaç defa boşama sözünü kullandığını hatırlıyorum.” (Damla)

4.3.11. Tarafların Birbirine Vakit Ayırması

Yapılan bazı araştırmalar eşlerin evlilik doyumunu artırmak ve ilişkilerini güçlendirmek için birlikte geçirdikleri zamanı ve paylaşımları artırmaları, bencil davranışlar yerine eşinin istek ve beklentilerini de düşünerek hareket etmek gerektiğini

ortaya koymaktadır.¹⁹⁷ Bu yönüyle aile bireylerinin birlikte yaptıkları faaliyetler ailenin bir arada ve sağlıklı bir yapıda yaşaması için çok önemlidir.

Türkiye’de ailelerin birlikte en sık yaptıkları faaliyet TV seyretmektir (%59,4). İkinci sırada ise akraba, komşu ve arkadaş ziyaretleri gelmektedir (%25,8). Aile bireylerinin birlikte en az yaptıkları faaliyet ise sinema ya da tiyatroya gitmektir. Ailece sinema ya da tiyatroya gitmeyenlerin oranı ise % 79,6’dır. Ailelerin % 58’i aile bireyleri ile birlikte hiç dışarıda yemeğe gitmediklerini ifade etmiştir. Ailelerinin % 46,5’i aile bireyleri ile birlikte hiç pikniğe gitmediklerini ifade etmiştir. Aile bireylerinin bir arada yaptığı önemli faaliyetlerden biri de alışverişe gitmektir. Alışverişe gitmek % 21,9 ile aile bireylerinin sık sık yaptığı faaliyetlerden biridir. Ailelerin % 63,3’ü hiç birlikte tatil yapmamıştır. Arada sırada tüm aile bireyleri ile birlikte tatil yapan ailelerin oranı 29,6’dır. Aile bireylerinin sık sık birlikte tatil yapma oranları ise % 7,2’dir.¹⁹⁸

Katılımcılara birbirlerine vakit ayırma konusundaki durumları, birlikte yaptıkları faaliyetler sorulmuştur. Birlikte kaliteli vakit geçirme, eşine zaman ayırma, birlikte zevk alınan ortak bir faaliyet yürütme bağlamında baktığımız zaman bunların katılımcılar tarafından yeterince yapılmadığı anlaşılmaktadır. Çatışmaların bir kısmının arka planında da bu durumun olduğu anlaşılmaktadır.

Örneğin işi gereği yoğun çalışan Tarık Bey, eşi tarafından sürekli olarak “erken gidip geç geliyorsun, cumartesi yok, pazarın yok” eleştirisi aldığını söylemiştir. Bu tepkilerden evde ilgi bekleyen, eşiyle birlikte zaman geçirmek isteyen bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla eve zaten az zaman ayıran Tarık Bey’in bu zamanı eşiyle, onun isteğine uygun geçirmesi problemlerini azaltabilirdi. Oysa bunun yerine maç izlemeyi tercih ettiğinde eşi tarafından olumsuz tepki verilmektedir. Hanım’ın tepkisi doğru anlaşılmadığında ilişkilerin kopması kaçınılmazdır. Burada eşin verdiği tepki maç izlemeye değildir. Benimle ilgilenmeni istiyorum mesajı verilmektedir.

“Benim FB tutkum var. O maçı izlemem lazım. Altı gün kumanda eşimde olur. Maç olunca ben izlemek isterim. Eşim ise bunu sorun yapardı. Aslında evde iki televizyonumuz vardı. Gidip diğer televizyondan istediğini izleyebilir. Ya da doksan dakika gidip bir şeylerle oyalanıp idare etse olmaz mıydı? Ama yapmıyordu. Maça bakmayalım, şu filmi izleyelim diyordu. Ben onun hatırına hiç sevmediğim filmlere iki

¹⁹⁷ Ümran Erkorkmaz, “Evliliğin Sürdürülmesinde Duygusal ve Dini Motivasyonlar Üzerine Bir Araştırma: Düzce Örneği” Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2013, s. 168.

¹⁹⁸ Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, s. 237.

saat baktığımı biliyorum. Ama o benim için bunu yapmıyordu. Buna benzer tartışmalar son altı ayda daha çok olmaya başladı.” (Tarık)

Erkeklerden eşi çalışmayanların iş dışında kendilerine vakit ayırma konusunda beklenti içinde oldukları anlaşılmaktadır. Eşi çalışan erkeklerin problemleri ise daha başkadır. Eşlerin ikisi de mesaiden geldiği ve yorgun oldukları için ev işlerinde aksamalar olmaktadır. Bu durum özellikle erkekler tarafından hoş karşılanmamaktadır.

8 erkek katılımcı eve/eşlerine vakit ayırmaya çalıştıklarını söylemiştir. Evde birlikte zaman geçirme, pikniğe gitme, tatil yapma, sinemaya gitme şeklinde faaliyetler yapılmıştır. Her ne kadar evde olmaya çalıştıklarını söyleseler de evde oldukları vaktin ne kadar eşe ayrıldığı, tam olarak belli değildir.

4 katılımcının eşine yeterince zaman ayırmadığı anlaşılmaktadır. 2 katılımcı da eşleri çalıştığı için eve yeterince vakit ayıramadıklarını belirtmişlerdir.

“Çalıştığı zamanlarda evle ilgilenmezdi. Ben daha çok evde olduğum için yemekleri bile ben yapardım.” (Adem)

“Eşim çalışıyordu. Bu sebeple eve yeterince vakit ayıramıyordu.” (Yaşar)

“Bir iki arkadaşla beraber ailece birçok yere gitme ve gezme durumumuz oldu.” (Turan)

“Pikniği severdi. O yüzden sevdiğimiz arkadaşlarla beraber ayarlayıp pikniğe giderdik. Bazen de sinemaya gidiyorduk.” (Tolga)

“İş kendimin olduğu için yeterince vakit ayırmaya çalışıyordum ancak problemler çıkıyordu. Örneğin bir Pazar annem pikniğe gidelim diye teklif etti. Kabul etmedim. Anneme evde eşimle kalmak istediğimi söyledim. Annemler gitti. Biraz sonra kayınvalide aradı. Bizi pikniğe çağırıyorlarmış. Eşim bunu sevinçle müjdeledi bana. Oysa ben annemi reddetmiştim. Eşim ise annesini reddetmedi ve onlarla gitti. Ben gitmedim.” (Sedat)

“Başlangıçta vakit ayırabiliyordum ancak problem yaşamaya başladıktan sonra bu defa evden kaçmaya, uzak kalmaya çalışıyordum.” (Rıfat)

“Alkol vb. kötü alışkanlıklarım olmadığı için eve vakit ayırabiliyordum.” (Cemil)

“Çoğunlukla evde olmaya çalışıyordum.” (Zafer)

“Hafta sonları zaman ayırabiliyorduk.” (Emre)

“Farklı şehirlerde kaldığımızdan imkân dâhilinde vakit ayırmaya çalışıyordum. Haftada veya on beş günde bir yanına giderdim.” (Tamer)

“İş dışında hiçbir özel yaşantımız olmadı.” (Kaan)

“Eşimle bir yere gitmek isterdim, kayınvalidem “çok para harcıyorsunuz” diye karşı çıkardı.” (Ceyhun)

“Fazla muhabbet edemezdik. Ben bütün dertlerimi içime attım.” (Turgut)

Kadınların % 73,3’ü (11 kişi) eşlerinin kendilerine ve çocuklarına yeterince vakit ayırmadığını, eşlerinin ya ev dışında olmayı veya evde ise uyumayı, televizyon izlemeyi, internette dolaşmayı tercih ettiğini belirtmişlerdir.

“Bana ve çocuklarıma hiçbir zaman vakit ayırmadı. Kahvehaneyi beklerdi.” (Şeyma)

“İş çıkışı eve gelir ancak bana vakit ayırmazdı. Geç saatlere kadar sürekli facebook ve internette dolaşırdı.” (Zehra)

“Benimle vakit geçirmezdi.” (Nalan)

“Bizimle hiç vakit geçirmezdi. Kendi keyfi için yaşırdı.” (Ayşe)

“Eve vakit ayırmazdı. Genellikle eve gelir yemeğini yer ve çıkardı. Bazen gece bile eve gelmezdi.” (Demet)

“Birlikte bir vakit geçirdiğimiz olmadı. Ben bunu özliyordum. Bir yere gidildiğinde hep eşimin ailesiyle birlikte gidiliyordu. Yemek hep beraber yeniyordu. Bazen baş başa yemek yesek derdim ama kabul ettiremezdim.” (Ceyda)

“Hayır vakit ayırmazdı. Sadece yemeklerde beraber oluyorduk. İzin günlerinde ise birlikte bir yerlere gitmek yerine yatmayı tercih ederdi.” (Şebnem)

“İşten eve gelince yemek yer ve yatar uyurdu. Benimle ve çocuklarıyla ilgilenmezdi.” (Sedef)

“Birlikte yaşıyorduk ama biz aynı evde yalnızdık aslında. Birlikte bir fotoğrafımızın bile olmadığını fark ettim. Çoğunlukla salonda televizyon izleyerek uyurdu.” (Cansu)

“Eve bile uğramazdı ki bize vakit ayırsın. Yirmi yıl boyunca eve ekmek bile alıp gelmemiştir. Hep ben alırdım.” (Tülay)

“Ben söylersem vakit ayırırdı. Yemeğini yer ve uyurdu.” (Sıla)

Birlikte zaman geçirdiklerini söyleyen 4 kadından 2’si birlikte dizi izlediklerini, 1’i sinemaya gittiklerini, 1’i de aynı iş yerinde çalıştıkları için sık görüşebildiklerini belirtmişlerdir.

“İlk başta aynı şirkette çalışıyorduk. O yüzden de hep beraberdik. Vakıit ayırmadı diyemem. O konuda hakkını yiyemem.” (Seher)

“Ben bir şeyler hazırlar getirirdim. Birlikte dizi izlerdik.” (Damla)

“Vakıit ayırırdı. Beraber film izlerdik. Bir şeyler bulurdu ortak zaman geçirmek için.” (Hatice)

“Çok fazla beraberdik aslında. Birlikte sinemaya falan da giderdik.” (Nilgün)

4.3.12. Geçimsizliğin Ne Zaman Başladığı

Kıbrıs'ta yapılan bir boşanma nedenleri araştırmasında, araştırmaya katılan bireylere evliliğinizde geçimsizlik ne zaman başladı diye sorulmuş, katılımcıların %55,8'i evlendikten kısa bir süre sonra, %32,4 evliliğimin ortasında, %11,8 ise evliliğimin sonlarında cevabını vermiştir.¹⁹⁹ Katılımcılara geçimsizliklerinin/sorunlarının ne zaman başladığını sorduğumuz soruya verilen cevapların Kıbrıs'taki araştırma sonuçlarıyla büyük oranda benzer olduğu görülmüştür.

Tablo 30: Sorunların Başlama Zamanına Göre Dağılım

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Baştan Beri Vardı	9	9	18	60
İlk Beş Yılda Başladı	3	4	7	23,3
Maddi Sorunlar Yaşamaya Başlayınca	2		2	6,6
Evliliğin Sonuna Doğru	1	2	3	10

Tablo 30'a göre, 18 katılımcı (%60) evliliğin başından beri sorunları olduğunu söylemiştir. Bu grupta verilen cevaplara baktığımızda evlilik öncesine dayanan bir geçimsizlik süreci yaşandığını görüyoruz. Nişanlılık döneminde, düğünde temelleri atılan sorunlar evlilik sürecinde katlanarak artmıştır. Bazı katılımcılar işin başında problemleri fark etmiş ancak bunları düzeltebileceğini düşünmüştür.

7 katılımcı (%23,3) geçimsizliklerinin ilk beş yıl içerisinde başladığını ifade etmiştir. Bunlardan 2'si birinci yılda, 1'i ikinci yılda, 2'si üçüncü yılda ve 2'si de beşinci yılda başladığını belirtmiştir.

Tamer Bey her ne kadar eşiyle sorunlarının ikinci yılda başladığını belirtmiş olsa da, eşinin ailesiyle baştan beri bir geçimsizlik söz konusudur. Aileyle olan olumsuz ilişkiler daha sonra eşiyle aralarında da yaşanmaya başlamıştır. Yine evlilikte ilk yıl henüz evliliğin başı denilebilecek kadar erken bir dönemdir. Dolayısıyla Tamer Bey'le birlikte “geçimsizliğimiz evliliğin birinci yılında başladı” cevabını veren iki kişiyi “geçimsizliğimiz evliliğin başında başladı” diyenlerle birlikte değerlendirdiğimizde yirmi bir katılımcının (%70) evlilik öncesinde veya evliliğin henüz başlarında ortaya çıkan bir geçimsizlik durumu olduğunu görüyoruz.

¹⁹⁹ Salman, Uzunboylu, s.102.

2 katılımcı maddi sorunlar yaşamaya başladıktan sonra eşiyle geçimsizlik yaşamaya başladığını belirtmiştir. Bunlardan Emre Bey'in ifadelerinden aslında maddi sorunlar yaşamadan önce de bir takım sorunlar olduğu anlaşılmaktadır. Katlanılabilir olan önceki sorunlar maddi sorunlarla birleşince artık taşma noktasına gelmiştir.

Yine geçimsizliklerinin evliliğin sonuna doğru başladığını söyleyen 3 kişiyi incelediğimizde de aslında var olan ancak görülmeyen veya önemsenmeyen sorunların sonradan fark edildiği sonucunu çıkarabiliriz.

Netice olarak katılımcıların büyük çoğunluğunda kökü evlilik öncesine veya evliliğin başlangıcına dayanan sorunlar olduğunu görüyoruz. Çözülmeyen sorunlara yeni sorunlar ilave edildikçe tarafların taşıma gücü azalmış ve yıllar süren bir evlilik de olsa bitirmeyi göze almışlardır. Dikkat çekici bir nokta da yaşadığı sorunlara rağmen sürdürme niyetinde olduğu evliliği bitirme noktasına getiren sorunun ne olduğudur. Verilen cevaplara baktığımızda hem erkek hem de kadınların aldatılma konusunda duyarlılığının yüksek olduğunu görüyoruz. Yine ailelerle olan ilişkiler ve iletişim sorunları dikkat çekmektedir.

Baştan Beri Vardı

“Aslında evliliğin başından beri vardı. Yirmi dokuz senedir vardı.” (Turan)

“Evliliğin ikinci ayında başladı. Annemle geçinemediler. Sonradan evlerimizi ayırdığımız halde benim de onlarla görüşmemi istemez ve onlar hakkında kötü konuşurdu. Anan ölsün, baban ölsün şeklinde sözler söylerdi. Sonra abim gibi bazı yakınlarımın telefon numaralarını silmiş telefonumdan. Onlarla görüşmeyeyim diye.” (Adem)

“Geçimsizliğimiz ilk olarak düğün alışverişinde başladı diyebilirim. Bir bilezik var bin sekiz yüz lira, başka bir bilezik var on sekiz bin lira. Bir yerde oturduk çay içiyoruz. Niye falan yerde değil de burada çay içiyoruz gibisinden söylenmeler yapıyorlar. Orayı benim bütçemin kaldırmayacağını düşünmüyorlardı. Ben, “işin başında ne alabilirsek alalım” anlayışını doğru bulmuyorum.” (Sedat)

“Baştan beri vardı. Aslında bazı şeyleri nişanlılık döneminde fark ettim ancak aileme ve çevreme “ben vazgeçtim, bu iş yürümez” diyecek durumda değildim. Bir de o zaman şöyle düşünüyordum: İstemediğim bazı şeyler var ama ben bunu düzeltirim. Şimdi öğrendim ki insanları değiştirmek mümkün değil.” (Cemil)

“Nişanlılık sürecinde kız tarafının maddi talepleri yüzünden başladı. Sonrasında ise evliliğin üçüncü ayında eşimin kıskançlığı yüzünden beni kendisini aldattığım konusunda yapmadığım şeylerle itham etmesi yüzünden devam etti.” (Tolga)

“Evliliğin üçüncü haftasında eşim annemle tartışmış. Annem yemek veya bulaşık mevzuunda niçin yapmadığını sormuş. Eşim de bu konuyu bana yansıttı. Annemin

kendisine karıştığını düşünüyordu ve bunu bir türlü kabullenemedi. Evlilik boyunca da bu konu sürekli gündeme geldi.” (Zafer)

“Düğünde davul çalma meselesinde problem yaşandı. Evlendikten iki ay sonra da kavga ettik. Çekti köye annesinin yanına gitti.” (Turgut)

Eşiyle yurtdışına giden Ceyhun Bey, orada iş bulamadığını ayrıca kültürel farklılığa uyum sağlayamadığını, bu şekilde evliliğin ilk aylarında başlayan problemlerin evliliğin altıncı ayında ayrılma noktasına getirdiğini ifade etmiştir.

“Orada komşu ilişkileri hiç yoktu. Derdini paylaşabileceğin kimse yoktu. Komşuların kimisi Arnavut kimisi Polen. Eşime Türkiye’ye dönelim orada sana bir mağaza açalım diye ikna etmeye çalıştım. O da ben Türkiye’de yaşayamam, eşim dostum yok, çok zorlanırım dedi. Benim de canıma tak etmişti. Burada rezil olmak istemiyorum dedim. Bayan çalışıyor, erkek çalışmıyor. İnsanlar bu duruma gülüyor. Türk erkeğine bu tür laflar çok ağır gelir.

Bu durum tartışmalara sebep oluyordu. O da madem böyle bir durumun var niye geldin diyordu. Bu da beni çok üzdü. Altı ay sonra geri döndüm. Çok yıpranmıştım. Ailemin de çok üzüldüğünü anladım. Eş aldığın zaman sadece eşinle evlenmiyorsun. Annesiyle, babasıyla da evleniyorsun. Bunlara uyulmuyorsa huzur olmuyor.” (Ceyhun)

“Geçimsizliğimiz evliliğin altıncı ayında başladı. Eşim birçok şeyi bende gördü. Maddi olarak ona çok imkan tanıdım. Bunun üzerine hareketleri değişti. O, gezelim tozalım düşüncesindeydi. Yaşı da benden on yaş küçüktü. Ama benim işim gezmeye imkan vermiyordu. Eşim erken çıkıp geç geliyorsun diye şikâyet ederdi. Cumartesi pazarın yok diyordu. Dediği doğru ama bizim işimiz böyle.” (Tarık)

“Daha yeni evli iken, evliliğin ilk yılında bazı sorunlarımız vardı. İçki, sigara, kahvehane alışkanlığı, şiddet uygulama gibi kötü huyları vardı.” (Şeyma)

“Evlendikten sonra eşim yurtdışına gitti. Üç ay sonra beni de yanına götürdü. Beraberliğimizin ikinci ayında (yani evliliğin beşinci ayında) sorunlarımız başladı.” (Hatice)

“İlk haftalarda köylerine gitmiştik. Onların âdetine uygun davranmadım diye azar işitip dayak yemiştım. O zamandan başladı diyebiliriz.” (Damla)

“Baştan beri vardı. Çünkü o bir başkasını seviyormuş. Ben sonradan öğrendim tabi.” (Tülay)

“Nişanlılık döneminde başlamıştı. Arkadaş olduğumuz döneme göre bir çok şeyime karışıyordu. Pantolon giymemi bile kabul etmiyordu. İstemeyerek evlenmişim.” (Nilgün)

“Alkol vb. bazı kötü alışkanlıkları olduğunu evlenmeden önce de biliyordum. Ancak evlenince düzelir diye düşündüm. Gerçekten evlenince bir süre alkol almadı. Ekonomik sıkıntılarımız başlayınca kendini alkole verdi. Baştan beri var olan bazı problemlerimiz 2007 yılında (evliliğin 8.yılında) arttı. İşyerindeki borçlarını ödeyemeyince sorunlarımız çoğaldı.” (Ceyda)

“Baştan beri vardı. Sorumluluk almaması, evin erkeği gibi davranmaması yüzünden ben öne geçmek durumunda kalıyordum. Bu da sorunlara, tartışmalara neden oluyordu.” (Sıla)

“İlk yıllar çok bunaldım. Beni kabullenemediğini, benimle evlendiğine pişman olduğunu düşündüm. Evliliğin üçüncü yılında çocuğumuz doğduğunda biraz rahatladım.” (Şebnem)

“Sorunlarımız düğünün ertesi günü başladı. Neymiş, eşyayı biz kendimiz almışız. Bunlarda âdet, kaynana, elti hep beraber gidilir ve alınırmiş. Oysa biz eşyaları Ankara’dan almıştık. Bu yüzden kayınvalide ve elti katılamadı alışverişe. Sorunlar ta ilk günlerden başladı. Bir de dedenin elini öpme olayı var. Dedenin elini öpmem gerekirken öpmemişim. Bunlar hep sorun oldu.” (Seher)

İlk Beş Yılda Başlayanlar

“Eşim liseyi bitirmeden okulundan ayrılmıştı. Evliliğin beşinci yılında okula tekrar başlayınca sorunlarımız başladı. Eşim yarım kalan okulunu bitirmek istedi. 2001 de tekrar okula başladı. Okula başlayınca istekleri de artmaya başladı. Cep telefonu aldırdı. Bundan sonra eşimin hareketleri değişmeye başladı. Ahmet Kaya dinlemeye başladı. Bu benim dikkatimi çekti. Bir gün cep telefonunda bir numara gördüm. Bu numaranın devamlı arandığını fark ettim. Numarayı aradım karşıma doğu şivesiyle konuşan bir erkek çıktı. Ben sadece konuştuklarını düşünerek eşimi affettim.” (Kaan)

“2005 yılında evliliğin üçüncü yılıydı. Hamilelikten sonra takıntılar ortaya çıktı. Aslında daha önce de vardı ama hamilelikten sonra arttı. Bu da geçimsizliğimizin temel sebebini oluşturuyordu. Yoksa başka bir sorunumuz yoktu.” (Yaşar)

“Evliliğin ikinci yılında çocuğumuz olduktan sonra başladı. Eşim ailesiyle barışmıştı. Onlar da çocuğu vesile ederek eşimi etkilemeye başladılar. Eşim ailesinin etkisiyle çocuğu aldı ve kendi ailesine götürdü. Aynı babası gibi konuşmaya başlamıştı. Çocuğun eğitiminin kendi ailesi yanında daha iyi olacağını iddia ediyordu. Sorun yapmadım kabul ettim. Eşim yoktu ve ben çocuğumu görmeye giderdim. Ancak kayınpederim sürekli bir mazeret çıkarır ve çocuğu göstermek istemezdi. Ya uyuyor derdi. Ya komşuda derdi. Bir defasında bu sebeple tartıştık. Görmek için ısrar ettiğimden bana saldırdılar. Bana sürekli “biz boşatmasını da biliriz” derdi. Beni bir türlü kabullenmiyorlardı. Kızlarının kaçmasına sebep beni görüyorlardı. Kızımızın aklına girdin diye beni suçluyorlardı.” (Tamer)

“Geçimsizliğimiz evlendikten bir yıl sonra başladı.” (Nalan)

“Evliliğin üçüncü yılında aldatıldığımı öğrendikten sonra geçimsizliğimiz başladı. Eski nişanlısıyla beni aldatıyormuş.” (Zehra)

“Askerliğini yapıp geldiğinde babasının kontrolünden çıkmıştı. Ailesi önceden uygulamadığı otoriteyi evlendikten sonra uygulamaya kalkıştı. Eşim de serbest yaşamaya alıştığı için kaldıramadı ve bana yansıtmaya başladı.”

Bir yıl hiç şiddet görmedim. Daha sonra ilk şiddeti kayınpederim uyguladı. Eşim de bunu görmüştü. Benim bunu sorun yapmadığımı görünce daha sonra eşim de şiddet uygular oldu.” (Demet)

“Eşim askerliğini yapmamıştı ve her şeyin önünde bunu sorun olarak önüme koyardı. Ben hamile kalmıştım ancak eşim çocuğu doğurmamı istemedi çünkü henüz askerliğini yapmadan çocuk istemiyordu. Bu şekilde üç defa hamile kaldım ve üç defa kürtaj oldum. Son hamileliğimde eşime sormadım ve doğurmaya karar verdim. Çünkü üç kez kürtaj olmam benim psikolojimi bozmuştu ve bu yüzden psikolojik tedavi gördüm. Rüyalarım girdi bu durum. Rüyalarım kürtaj oluyordum...”

Evliliğin beşinci yılında kızımı dünyaya getirdim. Çocuğum dokuz aylıkken eşim askere gitti. Bu dönemde “biz” olmadığımızı fark ettim. Benim için aile olmak, “biz” olmak önemliydi. Eşimde ise bunu görememiştim.” (Cansu)

Maddi Sorunlar Yaşamaya Başlayınca

“Evlendikten altı ay sonra askere gitmiştim. Askerlik dönemi dâhil üç-dört yıl sorunumuz olmadı. Daha sonra işim kötüye gidip de maddi sorunlar yaşamaya başlayınca aile içi ilişkilerimiz de kötüye gitti.” (Rıfat)

“Eşimin psikolojik sorunlarına bir de benim işimden kaynaklanan maddi sorunlar eklenince bizim geçimsizliğimiz başladı. 2009 yılında işlerim bozulmaya başladı. Yaklaşık otuz bin lira borcum oluştu. Dükkânın kirasını da yedi aydır veremiyordum. Bu durum evde de tartışmalara neden oluyordu. Evliliğin yedinci yılında eşimin bir dediği bir dediğini tutmamaya başladı. Evliliğin sekizinci yılında eşim çöküşe girdi. Çocuk dâhil hiçbir şeyi gözü görmedi. Tedavi için aile psikoloğuna gitmeye başladık. İki tane ufak çocuğum var. İşlerim kötü gidiyordu. Eşim sağlıklı düşünmüyor ve “Ben ayrılmak istiyorum” demeye başlamıştı. Ben kabul etmedim. Biraz düşünmesini söyledim kendisine. Çocuklar bende kalıyordu. Eşim babaannesinin yanına gitmişti, orada kalıyordu.” (Emre)

Evliliğin Sonuna Doğru

“Herkesin imrendiği bir evliliğimiz vardı. Kayınpederimin vefatından sonra başladı. Boşanmadan yedi ay önce.” (Nadir)

Her ne kadar Nadir Bey sorunlarının evliliğin son yılında olduğunu ifade etse de, aslında yıllar önce başlayan ve eşinde alarm veren durumları okuyamadığı düşünülmektedir. Nitekim on dokuz yıllık evliliğin sona ermesi için bardağı taşıran son damladan önce birtakım problemlerin yaşanmış olması gerekmektedir. Yaşanan bazı olaylar Nadir Bey için sorun olmasa da eşinde ciddi tahribat yapmış olabilir. Psikolojik tedavi görmesi bunu düşündürmektedir. Babasının vefatıyla maddi imkâna kavuşunca eşinin ve çocuklarının ısrarına rağmen on dokuz yıllık evliliği sonlandırmak istemesi aslında yaşanan sorunların son dönemde değil de çok eski olduğunu akla getirmektedir.

“Psikolojik tedavi aldığı oldu. Sigara içerdi. Ben karşı çıkmama rağmen çalışmak istiyordu. Bir dönem çalıştığı da oldu. Dört yüz lira gibi az bir paraya sabahdan akşama kadar bulaşıkçılık yapıyordu. Bu sefer ben bu parayı –evde yemek olmadığı için – çocuklara yemek parası vs. olarak harcıyordum. Çalıştığının eve maddi katkısı da olmuyordu yani. Bence en önemli sorunlarımızdan biri buydu...”

Ciddi bir sorunumuz yoktu. Ne olduğunu, nasıl olduğunu ben de anlayamadım. On dokuz yıllık evliydik. Kimse inanmazdı boşanacağımıza. Ben de inanmazdım. Her şey kayınpederim ölünce başladı.

Kayınpederimin vefatından sonra eşime babasından biraz miras kalmıştı. Onun vefatından iki ay sonra bir ev almak istemiştik. Bu konuda tartıştı ve babasından kalan malı ima ederek, “artık benim malım mülküm var, kocaya ihtiyacım yok” gibi laflar söylemeye başlamıştı. Bence burada koptu iş. O zaman düşünmeye başladım. Bir süre küs kaldık sonra barıştık. Bir yıla yakın bir süreçte birkaç defa babasının evine gitti. Araya girenler oldu. Bir defasında oğlum gitmiş ve barışın diye annesini sıkıştırmış. Getirip barıştırsalar da eskiye dönüş olmadı.” (Nadir)

“Daha öncesinde de bazı problemlerimiz oluyordu ancak 2005 yılında, evliliğimizin on üçüncü yılında diğer kadınlarla ilgilediğini öğrendiğimde artık tahammül edememeye başladım.” (Ayşe)

“2009 yılında dokuz yıllık evliyken başladı. 2011’de ayrı yaşamaya başladık ve 2013’te de boşandık.” (Sedef)

4.3.13. Boşanmanın Ne Zaman Düşünüldüğü

Katılımcılara boşanmayı ne zaman düşündükleri sorusuna verilen cevapları dört başlıkta değerlendirebiliriz.

Tablo 31: Boşanmanın Düşünüldüğü Zamana Göre Dağılım

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Hiçbir Zaman Düşünmedim	2	5	7	23,3
Evliliğin Başından Beri Düşünüyordum	3	3	6	20
Evliliğin Ortalarında Düşünmeye Başladım	3	2	5	16,6
Evliliğin Sonuna Doğru Düşünmeye Başladım	7	5	12	40

Tablo 31’e göre, 7 katılımcı (%23,3) boşanmayı hiçbir zaman düşünmediklerini söylemişlerdir. Bu gruptaki katılımcılar genellikle kendileri istemediği halde eşlerinin boşanmak istemeleri sebebiyle boşanmak durumunda kalmışlardır.

6 katılımcı (%20) boşanma düşüncesinin evliliğin başından beri var olduğunu veya ilk yıllarda oluştuğunu söylemişlerdir. Bunlardan 3 erkek katılımcı evliliğin birinci yılında boşanmayı gerçekleştirmiştir. 3 kadın ise her ne kadar baştan boşanma düşüncesinde olsa da evliliklerini yıllarca devam ettirmişlerdir. 5 katılımcı (%16,6) boşanma düşüncesinin yaşadıkları olaylar sebebiyle evliliğin ortalarında oluştuğunu söylemişlerdir. 12 katılımcı da (%40) evliliğin sonuna doğru boşanmayı düşündüğünü belirtmiştir.

Görüldüğü gibi baştan beri boşanma düşüncesinde olan veya hemen boşanma düşüncesine kapılanların sayısı 6 kişidir (%20). %40'a tekabül eden 12 kişi evliliğin sonuna kadar direnmişler ve ellerinden geldiğince evliliği kurtarmaya çalışmışlardır. Boşanmayı hiç düşünmeyen 7 katılımcı ve ortalarında düşünen 5 katılımcıyı evliliğin sonuna doğru boşanmayı düşünenlerle birlikte değerlendirdiğimizde toplam 24 kişinin (% 80) evliliği sürdürmek için gayret gösterdiklerini, sıkıntı yaşamalarına rağmen boşanma düşüncesine hemen kapılmadıklarını görüyoruz. Ancak yaşanan sıkıntılara çözüm üretilemediğinde, sıkıntılar dayanma sınırlarını aştığında veya eş tarafından ısrarla boşanma istendiğinde bunlar da boşanmayı istemişlerdir.

Katılımcılara Göre Boşanma Düşüncesini Oluşturan Sebepler

Boşanma elbette ki tek bir olay sebebiyle düşünülmemiştir. Biriken sıkıntılar vardır. Ancak hangi durumlar artık işi taşınamayacak, kabullenilemeyecek duruma getirmiştir, boşanmayı düşündürmüştür diye baktığımızda, katılımcı erkeklerin anlatımlarından şunlar çıkmaktadır:

Eş veya ailesi tarafından duyulan güvensizlik, eşin yönlendirme isteği, erkeğin iş imkânı bulacağı yere eşin gelmek istemeyişi, eşten izin almadan tatile çıkma, psikolojik rahatsızlıklar ve tedaviyi reddetme/gerek görmeme, erkeğin anne babasına yapılan saygısızlıklar, evi terk etme, aldatılma, eşin çalışması sebebiyle özgür davranmak istemesi veya boşanmak istemesi, maddi imkâna kavuşan eş tarafından “artık sana ihtiyacım yok” mesajı verilmesi, erkeğin ikinci evliliğinin birinci eş tarafından kabullenilmemesi, kıskançlık, sürekli olarak sözlü veya fiziki sataşma/tahrik.

Kadınların anlatımlarına bakıldığında ise boşanma düşüncesinin oluşmasına şu durumlar sebep olmuştur: Giyim, kuşam vb. hayat tarzına müdahale, örf-adet/kültür farklılığı, eş tarafından değişime zorlanma, aldatılma, şiddet görme ve iftiraya uğrama, eşler arasında “biz” düşüncesinin oluşmaması.

Boşanmayı Düşünmeyenler/İstemeyenler

“Son ana kadar boşanmayı düşünmedim.” (Rıfat)

“Ben hiçbir zaman düşünmedim. Önüme boşanma kâğıdı gelince kamera şakası olduğunu düşündüm. Niçin boşanmak istediğini de bir türlü öğrenemedim” (Tamer)

“Ben boşanmayı hiç düşünmedim. Eşim istedi.” (Hatice)

“Hiç düşünmemiştim. Boşanacağım aklıma gelmezdi.” (Nalan)

“Boşanmayı hiç istemiyordum. Hep düzelir diye bekledim. Çocuklar olumsuz etkileniyordu ancak biraz büyüsünler akılları ersin diye bekledim. Onlar küçükken boşansaydık, bizi babamızdan ayırdın diyebilirler diye, babalarını tanıyacıkları kadar büyümelerini bekledim. O zaman beni haksız bulmazlar, durumu anlarlar diye düşündüm.” (Ceyda)

“Beş yıllık evliyken ben boşanacağım demeye başladı. Bunu duyunca ben hasta oldum. Onu kaybetmek istemedim. Ben boşanmayı kabul etmemiştim. Nihayet boşanmaktan vazgeçmişti. Son zamanlarda (evliliğin on altıncı yılında) tekrar gündeme gelince bu sefer artık ben de kabul ettim” (Sıla)

“Yaşadıklarına rağmen hiçbir zaman boşanmayı düşünmedim.” (Tülay)

Evliliğin Başında /İlk Yıllarında Düşünenler

“Eşimin ailesinin bana güvenmediğini hissetmeye başlamıştım. Kayınpederim düğünde toplanan altınları kendisine götürmemizi ve onun kasasında muhafaza etmemizi öneriyordu. Bu altınlar bana göre çok bir para değildi ama bu teklifin altında güvensizlik olduğunu düşündürttüler bana. İnsanlar sizin birey olduğunuzu kabul etmiyorlar ve bir takım şeyleri empoze ediyorlar. Bu olay üzerine boşanma düşüncesi aklıma gelmeye başladı.” (Cemil)

“Evlendikten sekiz ay sonra eşime Türkiye’ye yanıma gelmiyorsan boşanalım dedim. O da gelemeyeceğini söyleyince mahkemeye başvurdum.” (Ceyhun)

“(Evliliğin dokuzuncu ayında) Eşimle yirmi günlük bir küslüğümüz olmuştu. Annesinin yanına gitmiş orada kalıyordu. O sıra bir evrak lazım oldu bulamadım ve eşim bilir diye telefonla aradım. Kayınvalide çıktı. Eşimi sorunca “ne yapacan sen onu” dedi ve telefonu kapattı yüzüme. Çok canım sıkıldı. Bacanağı aradım. Baldızım kanalıyla eşime ulaşırım diye düşünmüştüm. Olayı anlatınca eşimin onlarla birlikte Kuş Adası’nda olduğunu öğrendim. Eşim bana haber etmeden ablasıyla tatile gidebiliyordu. Hemen telefonu kapattım ve tanıdık bir avukatın yanına gittim. Boşanmak istediğimi söyledim. Avukat acele etme dedi ama kararımı vermiştim. Böyle bir evlilik yürümezdi.” (Sedat)

“Nikâhımız kıyılırken ben boşanacağım diyordum. Kendisinin yüzüne de söyledim.” (Nilgün)(Boşanma evliliğin 11. yılında gerçekleşmiş.)

“Boşanma düşüncesi hep vardı. Kabullenemedim. Bizim yörelere göre çok farklı bir ortamları, adetleri vardı.” (Seher)(Boşanma evliliğin 6. yılında gerçekleşmiş.)

“İlk iki yıl ben bu adamdan boşanırım diyordum. Ancak iki yıl sonra kabullendim bu durumu. Sorgulamadım. Evlilik kararı verdiğimizde eşinin çalışmasını istemediğini vs. bana söylemişti aslında. Ben de kabul etmişim. Böyle götürebilirdim aslında. Ben alışımdım. Bunun üzerine bazı sorunlarla beraber sekiz yıl daha devam ettik. Bir gün kızımızın durumunun nasıl olacağını sordum. Sen ve ben aynı düşünürsek o da bizim gibi olur dedi. Kızımın da benim gibi bir hayat sürmesini istemiyordum.” (Şebnem) (Boşanma evliliğin 10. yılında gerçekleşmiş.)

Evliliğin Ortalarında Düşünenler

“2006 yılında evliliğin dördüncü yılından itibaren düşünmeye başladım. Eşim tedavi olmayı kabul etmiyordu. Üç yıl ikna etmek için uğraştım. 2008 yılından itibaren ilk önce Uşak’ta bir doktora gittik. Sonra eşimin ailesi Ankara’da bir doktor ayarladı. Bir süre oraya devam ettik. Sonra da İzmir’de devam ettik. Bu şekilde iki buçuk yıl geçti. Ancak eşim doktorun tedavi için öngördüğü uygulamaları yapmıyordu.” (Yaşar)

“Beş buçuk yıllık evliydik. Ben ve annem İstanbul’a gitmiştik. Babam 60 yaşlarında ve evde tek başına kalmıştı. Üst katta da eşim vardı. Eşime babamın yemeğini hazırlamasını söylemişim. Babam biriken bulaşıkları sormuş eşime. Bu eşimin çok zoruna gitmiş. Eşim beni telefonla aradı ve hararetle “Geldiğin zaman ben ne yapacağımı biliyorum” diyordu. Ben durumdan endişelendim. Döndüğümde de endişeli bir şekilde eve gittim. Eve girer girmez eşim sayıp dökmeye başladı. Hoş geldin falan yok. Üç yaşında çocuğum vardı korkmaya başladı. Ben de sinirlendim ve kapıya vurdum. Çocuk iyice korktu. Çocuğu kucağıma alıp odadan çıktım. Eşim de aşağı inip anne ve babama sayıp dökmüş. Orada bu evliliğin artık yürümeyeceğini anladım.” (Zafer)

“Mahkemeye başvurmadan altı ay kadar önce bayağı problem çıkardı. Sanki boşanma da haklı çıkmak ve beni suçlu duruma düşürmek için kendisini dövmeye zorladı. Ben ise buna fırsat vermemek için evden uzaklaşıyordum. Baktı ki onun istediği yanlışları yapmıyorum, ikinci yılın sonunda evi terk edip gitti. Ben de mahkemeye başvurdum.” (Tarık)

“2007 yılında eski nişanlısıyla beni aldattığını öğrendim. 2008 yılında evliliğin dördüncü yılında boşanmayı düşünmeye başlamıştım ancak babam rahatsızdı ve onu üzmemek için cesaret edememiştik.” (Zehra) (Boşanma evliliğin 9. yılında gerçekleşmiş.)

“Evliliği altıncı yılında çocuğum dokuz aylıkken eşim askere gitti. O dönem için bir miktar para biriktirmiştik ama yeterli paramız yoktu. Ben de çalışmıyordum henüz. Bir iki ay kayınvalidemde kaldım. Yedi ay da kendi evimde kaldım. O dönem boşanmaya karar verdim. Çünkü hiçbir zaman “biz” olamadığımızı fark ettim.” (Cansu) (Boşanma evliliğin 12. yılında gerçekleşmiş.)

Evliliğin Sonuna Doğru Boşanmayı Düşünenler

“2012 yılında evliliğin on altıncı yılında düşünmeye başlamıştım.” (Kaan)

“Evliliğin on altıncı yılından itibaren son üç senedir düşünce olarak vardı ama ben yine de idare ettim.” (Abdullah)

“On dokuz yıllık evliydik. Her şey kayınpederim ölünce başladı. Kayınpederimin vefatından sonra eşime babasından biraz miras kalmıştı. Onun vefatından iki ay sonra bir ev almak istemiştik. Bu konuda tartıştık ve eşim babasından kalan malı ima ederek, “artık benim malım mülküm var, kocaya ihtiyacım yok” gibi laflar söylemeye başlamıştı. Bence burada koptu iş. O zaman boşanmayı düşünmeye başladım.” (Nadir)

“İki yıl önce (evliliğin 28.yılında) düşünmeye başlamıştım. Ancak boşanmayı ben istemedim.” (Turan)

“Ben boşanmayı düşünmüyordum. Eşimin ısrarla boşanmak istemesi ve tedaviye yanaşmaması sonucu yaşadığımız sorunlar nedeniyle 2009 yılında evliliğin altıncı yılında düşünmeye başladım.” (Emre)

“2011 yılında evliliğin onuncu yılında ben boşanmak için mahkemeye başvurdum. Sonra mahkeme kapısından geri dönmüştük. 2014 yılında ise bu sefer geri dönüşü olmayacak şekilde tekrar mahkemedeydik.” (Tolga)

“Eşim 2002 yılında işe başladı. Bazı durumlar sorun oluyordu. Örneğin ben iş çıkışı eve bekliyorum. Gelmeyince arıyorum o ise köyde olduğunu söylüyor. Bana haber vermeden köye gitmiş. Açıkçası saygısızlığı çoktu. Beni hesaba katmıyordu. 2006 yılında (16 yıllık evliyken) babam hasta olmuştu ve İzmir’e yatırmışlardı. Ben de yanına gittim. Eşim ise yanına gittin diye tantana etti. “Gebersin o baban” dedi. Vefat ettiğini haber aldığında eşime söylemeden köye gidip cenazesini kaldırdım. Bu sefer vefat ettiğini niye haber vermiyorsun gibi şeyler söyledi. Bütün bunlardan sonra boşanmayı düşünmeye başladım.” (Adem)

“Evliliğin son üç yılında (6-9.yıllar) gördüğüm şiddet artmıştı. Bu arada beni ahlaksızlıkla suçlamaya da başladı. Neye dayanarak bunları söylüyorsun. Böyle bir şey yok. Varsa ispatla sonra da bana ne yaparsan yap derdim. Bu gibi iftiralara maruz kaldım. Birkaç defa da bıçak çekmişti. Bir keresinde bu son geceniz demişti. Çocuğum henüz beş yaşındaydı. Bütün bunlardan sonra artık boşanmadan başka çare kalmamıştı.” (Damla) (Boşanma 9 yıllık evliyken gerçekleşmiş.)

“Başka kadınlarla ilişkisini öğrendikten sonra 2006 yılında on dört yıllık evliyken düşünmeye başladım.” (Ayşe) (Boşanma 19 yıllık evliyken gerçekleşmiş.)

“2010 yılında evliliğin dokuzuncu yılında düşünmeye başladım ve boşanma dilekçesi verdim. Eşim ve kayınbabam üç kızın var yapma diye ısrar ettiler. Ben de bir fırsat daha vermek için dilekçemi geri çektim.” (Sedef) (Boşanma 12 yıllık evliyken gerçekleşmiş)

“2009 yılında on üç yıllık evliydik. Eşimin beni evli bir kadınla aldattığını açığa çıkardım. Ne kadar süredir beraberlerdi onu bilmiyorum ancak bu olay ortaya çıktıktan sonra 2010 yılının Haziran ayından itibaren boşanmayı düşünmeye başladım.” (Şeyma)

“2,5 yıllık evliyken eşim kaza yaptı. Yanında yabancı bir kadın varmış. Kayınvalideme “ben gideyim o zaman” dedim. O da “git” dedi. Nisan ayında annemin evine gittim. Belki arar sorarlar diye düşünüyordum. Ama ne aradılar ne de sordular. Çok incindim. Böyle geçen altı ayın sonunda Eylül ayında boşandık.” (Demet) (Boşanma 3 yıllık evliyken gerçekleşmiş.)

4.4.BOŞANMA VE SONRASINA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

4.4.1. Boşanma Kararını Kimin Verdiği

İlk evliliğin boşanma ile sonlanmasında, boşanma kararını kimin verdiği önemli bir konudur. Türkiye genelinde boşanmaların yüzde 52’sine kadınlar, yüzde 29’una kadınlar ve eşleri ortak olarak karar verirken, boşanmaların sadece yüzde 10’unda kararı erkekler vermiştir. Kadınların eşi ile birlikte karar vermesi durumu da dahil edilirse,

boşanmaların yüzde 80'inin kadınların kararı ile gerçekleştiği söylenebilir. Evlilik kuşakları açısından değişime bakıldığında, daha eski dönemlerde evlenenler arasında kadınların karar vermesi daha fazla iken, yakın dönemde evlenen kuşaklar arasında ortak karar vermenin arttığı görülmektedir. Bu durum, son 10 yıl içinde Medeni Kanun'da yapılan değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıkan anlaşmalı boşanmaların artması ile ilişkilendirilmektedir.²⁰⁰

Tablo 32: Boşanma Kararının Kimin Tarafından Verildiği

		Erkek	Kadın	Toplam	%
Boşanmak için ben başvurdum		4	8	12	40
Boşanmak için eşim başvurdu		2	1	3	10
Beraber karar verdik	Anlaşmalı boşanma	3	1	4	13,3
Ben başvurdum eşim de sonradan kabul etti		4	2	6	20
Kararı eşim verdi ben de kabul ettim		2	3	5	16,6

Boşanma kararını kimin verdiği ve mahkemeye kimin başvuru yaptığına ilişkin sorumuza verilen cevaplara göre düzenlenen tablo 32'ye baktığımızda 12 katılımcı (%40) boşanma kararının kendisi tarafından verildiğini ifade etmişlerdir. 3 katılımcı (%10) boşanma kararını eşinin verdiğini söylemişlerdir. 15 katılımcı (%50) ise anlaşmalı olarak boşanmışlardır. Ancak bunların alt açılımları farklıdır. 4 kişi eşiyile birlikte boşanmaya karar verip mahkemeye başvurmuşlardır. 6 kişi boşanmak üzere mahkemeye başvurmuş, eşleri ise önce kabul etmemiş ancak daha sonra boşanma talebini kabul edip anlaşmalı olarak boşanmışlardır. 5 kişi de boşanma kararının eşleri tarafından verildiğini sonra kendilerinin de bunu kabul etmesiyle anlaşmalı olarak boşandıklarını belirtmişlerdir.

Görüldüğü üzere katılımcıların %50'si baştan veya sonradan anlaşmalı boşanmaya yönelmişlerdir. Bu yöneltte anlaşmalı boşanmanın daha kısa sürede neticelenmesinin etkili olduğu açıktır. Uzun süren mahkeme süreleri, tarafların artık

²⁰⁰ Yüksel- Kaptanoğlu, s.78.

yürümeyeceğine inandıkları evlilikten bir an önce kurtulma (ve yeni bir hayata başlayabilme imkânını elde etme) isteği, boşanma şartlarını kendilerinin belirleme isteği vb. durumlar ağırlıklı olarak anlaşmalı boşanmaya yöneltmiştir.

Anlaşmalı olarak boşananlardan “ben başvurdum eşim de sonradan kabul etti” diyen katılımcı 4 erkekten 3’ü eşinin maddi taleplerini yerine getirerek anlaşmalı boşanmaya ikna edebildiklerini belirtmişlerdir.

“Mahkemeye ben müracaat ettim. Ancak onlar da karşı dava açtılar. Avukatım anlaşmamızın uygun olacağını söyledi. Karşı taraf bozdurduğumuz bir gerdanlığı ve düğünde takılan otuz altı tane küçük altını istiyordu. Kabul ettim ve anlaşarak boşandık.” (Sedat)

“Boşanma kararını ben verdim. Eşim bir gün, “çocuk olmasa senden boşanırdım” dedi. Bunu duyunca artık onun da bana karşı bir şey hissetmediğini anladım. Gittim ve 2009 yılında mahkemeye başvurdum. Eşim reddettiği için mahkeme yaklaşık dört yıl sürdü. En son benden 200 bin lira karşılığında boşanmayı kabul etti.” (Zafer)

“2013 yılında ben başvuru yaptım. Eşimin ailesi benden 200 bin lira para istedi. İlk önce reddediyordum. Sonra bu iş bitsin diye kabul ettim ve verdim.” (Tolga)

“Eşimin uzun süredir devam eden boşanma talebi üzerine birlikte anlaşmalı olarak boşandık.” (Turgut)

“Ben mahkemeye başvurdum. Bu evlilikten kurtulmak istiyordum. Beynim artık rahatlasın istiyordum. Eşim gelip teyzesine vekâlet verdi. 2-3 ay gibi bir sürede boşandık. Bütün takıları ona hibe ettim. O da sağ olsun nafaka istemedi. Anlaşmalı boşanma oldu. İki medeni insan gibi ayrıldık.” (Ceyhun)

“Boşanma kararını eşim verdi. Seninle yolları ayıralım dediğinde başımdan kaynar sular döküldü. Ben de soru sormadım ve kabul ettim. Anlaşmalı olarak boşandık.” (Şebnem)

“Boşanma kararını ben verdim. O buna uzun süre direndi. Sonra bir süre odamı ayırdım. Bunu yapmasaydım kendime karşı saygısızlık edecektim. Artık onu sevmiyordum. Seni de kandırmayayım dedim. Daha sonra bir süre ayrı bir eve çıktım. Sonra da bir avukat tuttum. Protokol hazırladık. Eşim de bunu kabul etti. 2009’un Aralık ayında anlaşmalı olarak boşandık.” (Cansu)

4.4.2. Boşanma Kararı Verilmesindeki En Önemli Nedenler

Katılımcılara boşanma kararı vermelerindeki en önemli nedenleri sorduğumuz soruya farklı yanıtlar aldık. Boşanma kararı elbette tek bir sebebe indirgenemez. Ancak yaşanan pek çok soruna rağmen bardağı taşıran ne oldu diye konuya yaklaştığımızda, (2 erkek 6 kadın) 8 katılımcı (%26,6) eşi tarafından aldatıldığı için boşanmak istediğini ifade etmiştir. Katılımcı Âdem Bey, diğer sorunlara yıllarca katlansa da sadakat

konusunda şüpheler oluşmaya başladığında o evliliği artık taşıyamayacağını belirtmiştir. Aynı durum kadınlar için de geçerlidir. Katılımcı kadınlardan bir kısmı, eşlerinin birçok kötü huyuna katlandıklarını ve affedebildiklerini ancak aldatma söz konusu olunca boşanmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 33: Boşanma Kararı Verilmesindeki En Önemli Nedenler

Boşanma Kararı Verilmesinde En Önemli Nedenler	Erkek	Kadın	Toplam
Eşi Tarafından Aldatılma	2	6	8
Sevgi ve Saygının Bitmesi	4	1	5
Şiddet ve Bitmeyen Geçimsizlik		3	3
Eşin Ev İle İlgili Sorumlulukları Taşıyamaması		2	2
Eşin Psikolojik Sorunları Olması	2		2
Kayınvalidenin Boşanma Yönünde Baskı Yapması	1		1
Eşin İzin Almadan Habersizce Tatile Gitmesi	1		1
Eşin Uzakta Olması ve İrtibatı Kesmesi		1	1
Eşin Koyduğu Kurallara Katlanamama		1	1
Bitmeyen Küslükler ve Tartışmalar	1		1
İkinci Evliliğin İlk Eş Tarafından Kabul Edilmemesi	1		1
Eşinin Yanına Gelmemesi	1		1
Eşin Evi Terk Etmesi	1		1
Ev ve Arabayı Kurtarmak İçin		1	1
Belirtmeyen	1		1

Tablo 33'e göre, (4 erkek ve 1 kadın) 5 katılımcı (%16), yaşadıkları olumsuzluklar sebebiyle eşleriyle aralarında sevgi ve saygının bittiğini, bunlar olmadan

da evliliğin yürümesinin mümkün olmaması sebebiyle boşanma kararı verdiklerini söylemişlerdir.

3 kadın eşlerinden gördükleri şiddet ve bitmeyen geçimsizlik sebebiyle boşanma kararı vermiştir. 2 kadın eşlerinin evlilik sorumluluğunu üstlenemediklerini, erkeğin yapması gereken görevleri de kendilerinin yapması sebebiyle artık bu evliliği taşıyamadıklarını belirtmişlerdir.

2 erkek katılımcı eşlerinin psikolojik sorunları sebebiyle, 1 erkek katılımcı maddi sıkıntı yaşaması dolayısıyla sürekli olarak kayınvalidesinin “boşanın” diye baskı yapması sebebiyle boşanmak istemiştir.

1 erkek katılımcı, eşiyle sorunları olduğu ve eşinin kendisine küsüp annesinin yanına gittiği bir dönemde bir de kendisine haber etmeden tatile gitmesi sebebiyle boşanma kararı vermiştir.

1 kadın yurtdışında olan eşinin kendisiyle irtibatı kesmesi ve yıllarca ona ulaşmaması ve bu durumdan kaynaklanan zorluklar dolayısıyla boşanmak istemiştir. 1 bayan katılımcı eşinin koyduğu ve yıllarca tahammül ettiği kurallara artık katlanamadığı için boşanmak istemiştir.

1 erkek katılımcı eşinin sürekli küsmesi ve olay çıkarması sebebiyle boşanmak istemiştir. 1 erkek katılımcı ilk eşinin ikinci evliliğini kabullenmemesi sebebiyle boşanmak istemiştir.

1 erkek katılımcı yurtdışında olan eşi Türkiye’ye kendi yanına gelmediği için boşanmak istemiştir. 1 erkek katılımcı eşinin evi terk etmesi sebebiyle boşanmak istemiştir.

1 kadın yıllarca eşinin ilgisini çekmeye çalıştığı halde bunu başarmadığı ve eşinin borçları yüzünden evini ve arabasını kaybetmemek için boşanmak istemiştir.

Tablo 32’de, katılımcı erkekler ve kadınlar tarafından boşanmaya karar verilmesinde en önemli neden olarak zikredilen ortak maddelerin “eşi tarafından aldatılma” ve “sevgi ve saygının bitmesi” olduğu görülmektedir. Bu iki madde dışında erkek ve kadınların cevapları farklılaşmaktadır. Aldatılmanın hem erkek hem de kadın için asla katlanılamayacak bir durum olduğu ve boşanmaya götürdüğü anlaşılmaktadır. Yine evlilikteki psikolojik amaçlardan bir tanesi sevgi ihtiyacının karşılanmasıdır. Sevgi

ihtiyacının karşılanmadığı ve taraflarının ilişkilerinin saygı temeli üzerinde yürümediği bir evlilik de sallantıda demektir.

Gary Chapman, eşlerin sevgiye olan ihtiyaçlarından ve bu sevgi ihtiyacının karşılanabilmesi için de eşlerin birbirlerinin sevgi dillerini bilmesi gereğinden bahseder. Chapman, sevgi dillerini beş maddede toplar ve bunları; onay kelimeleri, kaliteli zaman geçirme, hizmet davranışları, hediye alma ve fiziksel temas şeklinde sıralar. Eğer eşler birbirinin sevgi dilini doğru bir şekilde keşfeder ve ona sevildiğini hissettiği yoldan hitap ederse eşinin sevgi ihtiyacını karşılamış olacaktır. Eşinin sevildiğini hissettiği dili değil de başka bir dili kullanması durumunda ise ne yaparsa yapsın karşı taraf sevildiğini hissetmeyeceğinden sonuç başarısız olacaktır. Neticede onun için şunları şunları yaptım ama karşılığını göremedim diye şikayet eden eşler ortaya çıkacaktır.²⁰¹

En önemli sorunlardan biri olarak karşılaşılan “eşinin kendisini aldatması” sorunu iki şeyi düşündürmektedir. Birincisi, sadakat gibi evliliğin temel taşı olan konularda yeterli bir ahlaki ve manevi duyarlılığın olmadığıdır. İkincisi ise eşlerin birbirini cinsel anlamda doyuma ulaştırmamış olması ihtimalidir. Eşinin cinsel ihtiyacını önemsemeyen ve buna karşılık vermeyen kadın veya erkek, bu güçlü fitri ihtiyacı karşılama konusunda eşini gayr-ı meşru yollara yönlendirebilmektedir. Evliliğin tek amacı cinsellik olmamakla birlikte, temel amaçlarından biri de cinsel ihtiyaçların meşru bir zeminde karşılanmasıdır. Sağlıklı bir cinsel hayat, aile içi ilişkilerin sağlıklı ve mutlu olmasını sağlayan en önemli etkenlerdendir. Bu sebeple sevgi dolu bir hayata ulaşmak için aile içi ilişkilerde cinsel yön asla ihmal edilmemelidir. Her ne kadar varlığı inkar edilse de toplumun önemli bir kısmında aile içindeki çatışmaları, ayrılıkları beraberinde getiren cinsel mutluluk eksikliği yadsınamaz bir gerçektir.²⁰² Bu sebeple, sorun yaşadığı eşiyle yatağını/odasını ayırma, cinsel olarak uzak durma şeklindeki davranışlar var olan sorunları daha da derinleştirecektir.

Katılımcı erkekler tarafından görülen en önemli boşanma nedenleri şunlardır: Eşi tarafından aldatılma, sevgi ve saygının bitmesi, eşin psikolojik sorunları olması, kayınvalidenin boşanma yönünde baskı yapması, eşin izin almadan tatile gitmesi, eşin evi terk etmesi, ikinci evliliğin ilk eş tarafından kabul edilmemesi, eşinin yanına gelmeme, bitmeyen küslükler ve tartışmalar.

²⁰¹ Gary Chapman, *Beş Sevgi Dili*, Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 43-113.

²⁰² M. İhsan Karaman, *Cinsel Sağlıktan Mutlu Aileye*, Nesil Yay., İstanbul, 2012, s.15,19.

Katılımcı kadınlara göre en önemli boşanma nedenleri şunlardır: Eşi tarafından aldatılma, sevgi ve saygının bitmesi, şiddet ve bitmeyen geçimsizlik, eşin ev ile ilgili sorumlulukları taşıyamaması, eşin uzakta olması ve irtibatı kesmesi, ev ve arabayı kurtarma isteği, eşin koyduğu kurallara katlanamama.

Eşi Tarafından Aldatılma

“Ben yirmi sene durduysam anne babamın zoruna durdum. Onlar boşanmamı istemiyordu. Geçimsizliğe katlanıyordum. Boşanmayı düşünmemiştim. Yıllarca katlandım ancak aldatılmayı kabul edemem. Telefonuna güvenlik kodu koymasını beni şüphelendirmeye başladı. Sonunda başka biriyle mesajlaştığını öğrendim. “Bu mesajlar nedir?” diye sorduğumda güya beni kıskandırmak için yaptığını söyledi. Bunlar ortaya çıktıktan sonra boşanmak için başvurdum. Yedi ay sonra boşandık.” (Adem)

“Eşimde davranış bozukluğu vardı. Karşı taraftan elektrik aldığı her durumda oraya meylediyor ve bana da düşmanca davranıyordu. Kendisini dört defa affettim. Eşim tedaviye yanaşmadı. Aileler de yardımcı olmadılar. Benim de taşıyabileceğim son noktaya gelmişti.” (Kaan)

“Aldatıldığım için eşime karşı soğumuştum. Sevgim kalmamıştı.” (Şeyma)

“Boşanma kararı vermemde en önemli sebep eşimin beni aldatması. Gayri meşru ilişki yaşaması. Ayrıca kredi borçları sebebiyle eve sürekli haciz gelirdi. Bu sebeple kızlarımın psikolojisi bundan olumsuz etkileniyordu. En son evli bir kadınla kaçınca boşanma davası açtım.” (Ayşe)

“Huysuz ve geçimsiz biri oluşuna bir de aldatması eklenince artık ondan nefret etmeye başlamıştım.” (Zehra)

“Her şeyi artık yüzüstü yaşaması neden oldu. Eskiden de içerdi ama gizli saklı içerdi. Yine kadınlara gidip hovardalık yapmış ama gizli saklı yapmış. Sonra bunları çekinmeden yapmaya başladı. Yanımda kadınları arardı. Ben ise eşimle kavga etmek yerine kendi içimde çözmeye çalışırdım. Cep telefonundaki kadınları aramaya başladım. Birisi özür diledi. Kusura bakma evli olduğumu bilmiyordum dedi. Ben de o cesaretle bir başkasını daha aradım. O ise ters cevap verdi. “Sen elinde tutamıyorsan benim suçum ne” gibi şeyler söyledi. Bunun üzerine aramaktan da vazgeçtim. Konuştuğu kadınlara durumu anlatıp eşimden uzaklaştırabilirim diye düşünmüştüm ama olmadı. (Demet)

“Evliliğin üçüncü yılında çalıştığı iş yerinden bir bayanla beni aldattı. Bunu da gözüme sokarak yaptı. Eşime çok güveniyordum. Güvenimi yerle bir etti. Ben de boşanma davası açtım. O da kabul edip imzaladı. Bu duruma ağladı. Bebeğimizden dolayı yeniden düşünmek üzere mahkemeye gitmedik. Bana, “sen benim için artık sadece çocuğumun annesisin” dedi. Ben de ona “sen de benim için sadece çocuğumun babasisin” dedim. Sonrasında o işsiz kaldı ve evde oturuyordu. Öz güvenini yitirmişti. Benim onu beğenmediğimi düşünüyordu ve bana karşı çok kötü konuşuyordu. Bu arada geçimsizlik almış başını gitmişti. Ben de artık boşanmak istiyordum.” (Nilgün)

“Önemli bir neden aldatılmam. Eşim ilişkide olduğu bir hayat kadınına eve kuma olarak getirdi ve bir yıl beraber yaşadık. 2009 yılında oldu bunlar. O kadın sebebiyle

2010'da boşanma dilekçesi vermiştim. Sonra kayınpederimin ve eşimin isteğiyle vazgeçmiştim. Ancak daha sonra eşimin beni de zina ile suçlaması ağırımaya gitti. Dördüncü çocuğuma hamile kaldığımı öğrendiğimde eşime söyledim. Sinirlendi ve bu çocuk benden değil, kimleri eve alıyorsun gibi şeyler söylemeye başladı. Bunun üzerine 2013'te tekrar başvurdum ve boşandık.” (Sedef)

Sevgi ve Saygının Bitmesi

“Yaşanan olaylar üzerine bir süre sonra eşinizle aranızda soğukluk giriyor ve size itici gelmeye başlıyor. Evlilik kafanızda bittikten sonra sadece uzatmaları oynuyorsunuz. Ayrıca eşler arasında vücut uyumu olması gerektiğine inanıyorum. Eğer bu olursa diğer sorunlar çözülür, problem olmaz.” (Cemil)

“Birbirimize karşı sevgi ve saygı bitmişti. Bana karşı söylediği sözler ve davranışları inciticiydi. Bana ve aileme karşı kuşkucu tavırları vardı...Eşim acımı ve sevincimi paylaşmadı. Dedem vefat etti ama eşim cenazesine katılmadı. Anne babam hacdan geldi eşim karşılamaya gitmedi.” (Zafer)

“Beni değil parayı tercih ettiklerini gördüm. Eşim beni değil başkalarını dinliyordu. Aramızdaki saygı bitmişti. Saygı olmayınca sevgi de bitti zaten.” (Tolga)

“Son ana kadar evliliği kurtarmaya çalıştım ve kendisine eve gel dedim. 14 şubat sevgililer günüydü. Bu esnada ayrı evlerde kalıyorduk. Ayağım sakatlanmıştı. Ben hastanedeydim ve o da bunu biliyordu. Ben bayağı acı çekiyordum. Bu esnada bir mesaj geldi. Eşim “ayrılalım” diyordu. Geçmiş olsun diyeceğine ayrılalım diye bastırıyordu. Bu dakikadan itibaren eşim benim için bitmiş oldu. O ana kadar içimde üzüntü oluyordu. O andan itibaren üzüntü de kalmadı.” (Turgut)

“Eşimin bana karşı sevgisi bitmişti. Kayınpederimin tavırları, evlerine gitme konusunda, arabalarına binme konusunda getirdiği yasaklar eşimin bana karşı ilgisini de azalttı. Ayrıca aileler birbirine düşman olmuştu.” (Nalan)

Şiddet ve Bitmeyen Geçimsizlik

“Çok sıkıntılar yaşamıştım. Dayak yiyordum ve iftiraya uğramıştım. Yaşadığım sıkıntıları çocuğumun da yaşamamasını istemiyordum. Ayrılmam gerektiğini düşündüm. Mesela bazen eve geldiğinde beni yatıyor görürse zoruna giderdi. Ben çalıştım geldim sen yatıyorsun derdi. Sonra da beni kapının dışına atar orada bekletirdi. “Burnun sürttü mü?” diye de sorardı.” (Damla)

“Çocuklar kavgalarımıza şahit olmaya başlayınca okul başarıları düştü. Eşim artık güven vermiyordu. 2012 yılında yaşadığımız şiddetli bir kavga ve şiddet olayı bardağı taşıran damla oldu. Tartışırken habersiz olduğum bir an kafama bir yumruk attı. On gün onun acısını duydum. Kavgamız ertesi gün de devam etti. Bu büyük kavgadan sonra artık boşanmamız gerektiğine karar verdim.” (Ceyda)

“Eşim bizi sahiplenemedi. Çoluğunu çocuğunu yönetemedi. Evimizin tavanı çökmüştü. Onu bile tamir ettiremedi. Bu kadar beceriksizdi. Bir taraftan da gözlerinde artık istenmediğimi hissediyordum. Kesin karar vermemde etkili olan ise şiddet uygulamasıydı. Sırf kendim olsa dayanırdım fakat o an çocuğumla göz göze geldim. Dayanamadım. Ayrılmam gerektiğini anladım.” (Seher)

Eşin Evlilik Sorumluluğunu Taşıyamaması

“Bende değersizlik duygusu oluşmuştu. Eşim kendi başına hareket eden, bireysel, bencilce yaşayan bir adamdı. O zaman benim burada ne işim var dedim. Bir de eşimde güçlü bir erkek karakteri yoktu. Sorunları hep ötelerdi. O çözmediği için ben ilgilenirdim o zaman. Ben biraz daha tez canlıyım. Mesela elektrik düğmesi bozulmuş. Eşim onunla ilgilenmez. Aldım tornavidayı ve ben değiştirdim. Çocuğuma iyi bir baba olmasını istediğim adam çocuğum doğduktan sonra hayat tarzını hiç değiştirmede. Çocukla da yeterince ilgilenmedi. Bir gece kızım ateşlenmişti. Eşimi uykusundan uyandıramadım. Taksi çağırıp kendim doktora götürmek zorunda kaldım.” (Cansu)

“Sorumluluk alıp da evin erkeği gibi davranmazdı. Bu durumda ben öne geçmek durumunda kalıyordum. Bu da sorunlara, tartışmalara neden oluyordu.” (Sıla)

Psikolojik Rahatsızlıklar

“Eşimde obsesif kompulsif bozukluk vardı. Tedavi olmayı kabul etmiyordu. Üç yıl ikna etmek için uğraştım. 2008 yılından itibaren ilk önce Uşak’ta bir doktora gittik. Sonra eşimin ailesi Ankara’da bir doktor ayarladı. Bir süre oraya devam ettik. Sonra da İzmir’de devam ettik. Bu şekilde iki buçuk yıl geçti. Ancak eşim doktorun tedavi için önerdiği terapi ödevlerini yapmıyor, ilaçlarını da aksatıyordu. Artık eşimin psikolojik rahatsızlığını taşıyamayacak noktaya gelmiştim.” (Yaşar)

“Evliliğin yedinci yılında eşimin bir dediği bir dediğini tutmamaya başladı. Evliliğin sekizinci yılında eşim çöküşe girdi. Çocuk dâhil hiçbir şeyi gözü görmedi. Tedavi için aile psikologuna gitmeye başladık. İki tane ufak çocuğum var. Dükkanda işlerim kötü gidiyordu. Eşim sağlıklı düşünmüyor ve “Ben ayrılmak istiyorum” demeye başlamıştı. Ben kabul etmedim. Biraz düşünmesini söyledim kendisine. Çocuklar bende kalıyordu. Eşim babaannesinin yanına gitmişti, orada kalıyordu. Bir gün buluştuk. “Eve dönerim ama şartlarım var” dedi. “Aynı odada yatmam, yemek yapmam” şeklinde istekleri oldu. Hepsini kabul ettim. Bir de düğünde takılan takıları hemen istediğini söyledi. Verecektim ama o hemen istiyordu. Ben zaten borçluydum. O an için vermem mümkün değildi. Ama o habire işi yokuşa sürüyordu. Eşim artık güven vermiyordu. Artık benim de tahammülüm kalmamıştı. Eşimin boşanma teklifini kabul ettim ve anlaşmalı olarak boşandık.” (Emre)

Kayınvalidenin Boşanma Yönünde Baskısı

“Çocuktan dolayı boşanmayı istemiyordum ancak eşimle alakalı teyzesinin oğlunun niyetleri olması, kayınvalidemin de bunu gerçekleştirmek için boşanmamız yönünde baskı yapması boşanmaya karar vermede etkili oldu.” (Rifat)

İzinsiz Tatile Gitme

“Zaten problemlerimiz vardı ancak bir kadının eşine haber vermeden tatile gitmesi kabul edeceğim bir şey değildi. Bu olay üzerine boşanma davası açtım.” (Sedat)

Eşin Uzakta Olması ve İrtibatı Kesmesi

“Eşim yurtdışında ben ise Türkiye’deydim. Ancak eşimle irtibat kopmuştu. İzini kaybettirmişti ve kendisine ulaşmıyordum. Beş yıl iletişim olmadı. Kendisine ulaşamadık. O da hiç arayıp sormadı. Çocuğumuzu bile sormadı. Ben beş yıl boyunca kayıinvalidemin yanında bekledim ve ümidimi korudum. Burada sigorta gibi birçok yasal işlemimi yapamıyordum. Eşimin imzası gerekiyordu. O ise uzaktaydı ve ulaşmıyordum. Eşim beş yılın sonunda aradı ve anlaşmalı olarak boşanmak istediğini söyledi. Uzakta oluşu her şeye ayak bağı olunca boşanmayı kabul ettim. Yoksa ben boşanmak istemiyordum.” (Hatice)

Eşin Koyduğu Kurallara Katlanamama

“Eşimin evliliğin başında koyduğu bir takım kurallar vardı. O zaman kabul etmiştim. Ancak koyduğu sınırlara katlanamadım. Kurslara gitmek istiyordum, çalışmak istiyordum ancak eşim evden çıkmama izin vermiyordu.” (Şebnem)

Bitmeyen Küslükler- Tartışmalar

“Küs olduğumuz bir zaman sevgililer gününe denk gelmişti. Daha önce beğendiği ve alamadığımız bir pardösü vardı. Üç yüz liraya o pardösüyü ayrıca yüz liralık bir çantayı alıp hediye götürdüm. Elimden geleni yaptım ama barıştıktan sonra tekrar bir olay çıkarıyordu.” (Nadir)

İkinci Evlilik

“Ben ikinci evliliğimi yaptım. Eşim bu durumu kabullenemedi ve boşanmak istedi.” (Turan)

Eşinin Yanına Gelmemesi

“Yurtdışına eşimin yanına gitmiştim ancak iş bulamadım ve evde oturuyordum. Eşime Türkiye’ye dönelim orada sana bir mağaza açalım diye ikna etmeye çalıştım. Annenin ve babanın bize sahip çıkacak pozisyonu yok dedim. O da “ben Türkiye’de yaşayamam, eşim dostum yok, çok zorlanırım” diyerek benimle gelmeyi kabul etmedi. Benim de canıma tak etmişti. Türkiye’ye döndüm ve bir süre eşimin de dönmesini bekledim. Dönmeyeceğini anlayınca mahkemeye başvurdum.” (Ceyhun)

Evi Terk

“İşim dolayısıyla eve vakit ayıramıyordum. Eşim de bunu sürekli sorun yapıyordu. Ben kızdığım halde giyim kuşamına dikkat etmiyor ve açık giyiniyordu. İkinci yılın sonunda evi de terk etti. Ben de mahkemeye başvurdum ve evi terk ettiğini ispatladım.” (Tarık)

Ev ve Arabanın Gitmesini İstememek

“Eşim on iki yıl boyunca eve düzenli gelmedi. Bazen bir gün bazen bir hafta uğramazdı. Sebebinin de söylemezdi. Çok uğraştım öğrenmek için. Ama ancak

boşandıktan sonra öğrenebildim. Ben güzel yemekler yaparak eşimin ilgisini kazanmaya çalıştım. İşten gelir, o yorgunlukla birkaç çeşit yemek yapmaya çalışırdım. Buna rağmen evliliğin yedinci yılında boşanma davası açmıştı ve ben reddetmiştim...Kooperatife girmiştim. Ev borcu ödüyordum. Eşim ayrılmazsak yaptığı borçlardan dolayı evin ve arabanın gidebileceğini söyleyerek beni ikna etmeye çalışıyordu. Ben de korktum. Ev ve araba gitmesin diye mecbur kaldım. Evliliğin yirminci yılında eşimin boşanma teklifini kabul ettim.” (Tülay)

4.4.3. Katılımcıların Kendini Hatalı Bulduğu Durumlar

Sorun yaşandığında bu olayda benim de hatam oldu diye özeleştiri yapabilmenin, gerektiğinde karşı taraftan özür dileyip, affetmesini istemenin erdemli bir davranış olduğu muhakkaktır.

Katılımcılardan bazıları “Bu evliliğin sonlanmasında sizin hatalarınız ne oldu?” Sorusunu cevaplamakta zorlanmışlardır. Katılımcılar evliliklerinin sona ermesine genellikle eşlerinin hataları bağlamında yaklaşmışlardır. Soruya verilen cevaplara baktığımızda katılımcıların bir kısmı, üzerine düşen bütün sorumlulukları yerine getirdiğini, dolayısıyla evliliğin sona ermesinde kendisinin hiç hatası olmadığını düşünürken, katılımcıların çoğu kendilerinin de hataları olduğunu kabul etmiştir.

Hataları olduğunu kabul eden katılımcıların söyledikleri özetle şunlardır:

Erkekler: Eşe kızma, bağırma ve dövme şeklinde şiddet göstermek, eşin çalışmasına izin verme sonucunda ortaya çıkan “senin malın benim malım” anlayışının getirdiği çatışmalar, eşe çok güvenmek, kayıinvalideye gereken saygıyı gösterememiş olmak, evlilik için yeterli olgunluğa gelmeden evlenmek, kendi ailesiyle arasına sınır koyamamak, karşı tarafı olduğu gibi kabul etmemek, çok toleranslı davranmak ve kendini ihmal etme pahasına eşin her istediğini yapmaya çalışmak, kendi ailesiyle altlı üstlü oturmak, güler yüzlü olamamak ve işteki sorunları eve yansıtmak, yemek ve ev işi yaparak eşi şımartmak, evliliği basite almak ve “olursa olur olmazsa olmaz” diye düşünmek, eşle yaşanan sorunlar sebebiyle çocukları ihmal etmek.

Kadınlar: Eşe fazla değer verip şımartmak, hiçbir şeyi gizlememek, ailesiyle birlikte hareket edip eşe baskı uygulamak, çalışmak ve ev hanımı olamamak, kayıinvalidıyla yaşananları eşle paylaşmak, hanım hanım olamamak ve erkeği sıkboğaz etmek, çalışmak vb. konularda eşin istemediği şeyleri yapmak ve onu bazı şeylere zorlamak suretiyle eşin istediği bir hanım olamamak, eşi ve ailesini değiştirmeye çalışmak, bütün problemleri eşe yansıtmak, babasız ve abisiz büyümenin verdiği

psikolojiyle e e baba ve a abey gibi davranmak, her konuda e e karşı açık olmak, iyi bir e  olamamak, isteklerini yerine getirme konusunda kendisi adım atmak yerine hep e inden beklemek.

Benim Hiç Hatam Yok

“Evliliklerin sonlanmasında kadınların etkisinin daha yüksek olduğunu düşünüyorum. Siz hiç damatla kayınpederin çatışmasına şahit oldunuz mu? Ama gelin ve kaynana her zaman problem olmuştur. Bu da bana göre problemin kaynağında kadınların olduğunu gösteriyor.” (Nadir)

“A ır  duyarlı bir insanımdır. Elimden gelen her şeyi yaptım. Hatalı olduğum bir nokta yok.” (Yaşar)

“Onu mutlu etmek için maddi manevi her şeyi fazlasıyla yapmaya çalıştım. Acaba eksi im nedir diye sorguluyordum. E , Allah’ın emanetidir diye düşünüyordum. Bu yüzden kaç defa hatalarını affettim. Bir gün eve geldiğimde e im evde yoktu. Çocukları da alıp İstanbul’a gitmiş. Dayanabilece im son nokta buydu dedim ve kayıinvalideme e imin evde olmadığını söyledim. Gidip boşanma davası açtım.” (Kaan)

“Elbette hatalarım olmuştur ama büyük çapta hatam olmadı.” (Emre)

“Benim hatam yoktu.” (Tarık)

“Hatalarım olduğuna dair bir d   ncem olmadı. Çünkü benden yana hata yoktu. Ailelerimiz de hep beni tuttular ve e imi hatalı gördüler.” (Ay e)

“Benim hatam yoktu. Rahibe olsaydı benim kadar mükemmel olamazdı. Onunla kavga bile etmedim. Borçlarını  dedim. Paramı vermemezlik etmedim. Bedelli askerli i için bek rken aldığım altınlarımı verdim.” (Tülay)

Benim de Hatalarım Oldu

“Ben sinirli birisiyim. Kul hatasız olmaz. Elbette benim de yanlışlarım oldu. E im ise hata yaptığını hiç kabul etmedi. En büyük eksiklerimden biri güler yüzlü olamamaktı. İ ten stresli geliyordum, müşterinin tribini  ekmi im. Yaptığım yanlışlardan biri 22 ya ında evlenmek oldu. Henüz daha olgunla madan evlenmi siniz ve  ocuksunuz. Büyüklerim erken demesine rağmen seviyorum deyip evlendim. O yüzden bence bir erkek otuz ya  civarında evlenmeli. E im evdeyken de yemek yapardım. Ev i lerini bırakın ortak yapmayı ben ondan fazlasını yapardım. E im  u lazım dediğinde hiç reddetmedim. Bu da benim yanlışlarımdan diye düşünüyorum.” (Tolga)

“Bizim temel sorunumuz  uydu. Ben sinirli yapıda biriyim. Dışarıda bir şeye sinirlenmi  olabilirim. E im haklı olduğu halde ona kızmı  olabilirim. Ba ırmı  da olabilirim. Ben bu haldeyken bana karşı durmasını ve cevap vermesini kabul edemezdim. Kendisine de söyledim. Böyle yaptığında vurdu um da olmuştur. Sinirim geçince gelip ne söylerse söylesin artık  nemsemezdim ama bunu ona bir türlü anlatamadım.” (Turan)

“Yumuşak davrandığımı düşünüyorum. Serbest bıraktım ve çalışmasına izin verdim. Bu da “senin malın benim malım” durumlarına sebep oldu. Benim kazandı ım

eve harcanıyordu. O ise kazandığıyla çekyat almıştı, benim malım demeye başladı. Ben de boşanırken eşyaları toplamaya geldiğinde istediğini alabilirsin dedim. Bana bir tüp bırak yeter dedim. Böyle diyeceğini beklemiyordu. İtiraz ederim sanıyordu. Ben böyle söyleyince donup kaldı ve bir şey diyemedi.” (Adem)

“Eşime çok güvenip izin vermem benim hatam oldu. Güvenimi boşa çıkardı. Nişanlılık döneminde bazı şeylerin ters gideceğini fark etmeme rağmen sanki evlenmek zorundaymışım gibi hissettim kendimi. Bu da yine benim hatam. Oysa gerektiğinde nişandan dönülebilmeli diyorum şimdi.” (Sedat)

“İllaki benim de yanlışlarım olmuştur. Ben kayınvalideme anne, kayınbabama da baba demedim hiç. Kötü niyetimden değil tabi. Çünkü ben kendi anneme de anne dememişim. İlkokuldan beri yurtlarda büyümüştüm. Boşanmış bir anne babanın çocuğu olarak onlara karşı gerekli yaklaşımı göstermemiş olabilirim.” (Rıfat)

“Hayat tecrübesi olmadan, tam olgunlaşmadan, evliliğin ne olduğunu bilmeden evlenmişim. Şimdiki tecrübem olsa bu evliliği yüklenir götürürdüm. Aile ile çok fazla bağ kurmak ve sınır koymamak da benim hatalarım arasında. Bir de karşı tarafı olduğu gibi kabul etmediğim için bu evlilik sona erdi.” (Cemil)

“Benim hatam, eşime çok toleranslı davranmam. Para dedi gönderdim. Her istediğini yaptım. Kendimi hiç düşünmedim. Kılıbık oldum. Aman üzülmesin dedim. Hâlâ flört dönemindeymişiz gibi hissettirdim. Dört yıl geçsin okulu bitsin sorunlarımız da biter diye düşünüyordum.” (Tamer)

“İlk hatam erken yaşta evlenmek. Şimdiki aklım olsa erken yaşta evlenmezdim. Otuzlu yaşlarda evlenirdim. İkinci hatam ailemle altlı üstlü oturmak.” (Zafer)

“Evlenme konusunda aceleci davranmam. Kendime fazla güvenmem. Evliliği basit bir şey olarak algılamam. Olursa olur olmazsa olmaz diye düşünmem.” (Ceyhun)

“İlk zamanlar (5-10 sene) yaşadığımız tartışmalar yüzünden fazla dışarı çıkardım. Bu yüzden çocuklarımla yeterli ilgilenemedim. Keşke çocuklar küçükken daha fazla yanlarında olabilseydim. Ben kavgayı sevmeyen biriyim. On sekiz ay askerlikte kimseyle kavga etmedim. Evde her gün kavgadan bıktığım için gezmeye çıkardım. Keşke o dönemi çocukları severek geçirseydim.” (Turgut)

“Eşime fazla değer verip ilgilendiğimi düşünüyorum. Bu da onu şımartıyordu. Kendini vazgeçilmez sanıyordu. Bunu da söylerdi bazen. “Ben seni dövsem de bana muhtaçsın” diyordu. Benim bir hatam da hiçbir şeyi ondan gizlemezdim. Kızacağını bilsem de hiçbir şeyi gizlemedim.” (Damla)

“Benim en büyük hatam eşime karşı onun ailesiyle birlikte hareket etmem oldu. Eşimin ailesiyle birlikte hareket etmem onu iyice sıktı. Ailesi çocuklarını terbiye etmek istiyordu. Ben de onlara uygun davrandım.” (Demet)

“Benim de hatalarım oldu. Bana sahte olarak kapan dediğinde kapansaydım yürürdü. Erkek müşterim olmasaydı yürürdü. Hem hakaret edip hem de yaklaşmak istediğinde soğuk durmasaydım olurdu. Ama bütün bunları yapsaydım o zaman da kendime saygısızlık edecektim. Çünkü inanmadan kapanacaktım.” (Nilgün)

“Hiç çalışmasaydım dediğim oluyor. O bana baksaydı. Evde hanım hanım otursaydım. Ev hanımı olsaydım diyorum. Bir de kayınvalidemle yaşadığım bazı şeyleri keşke eşime anlatmasaydım diyorum.” (Ceyda)

“Hanım hanım olamadım. Fazla yırtık bir kadını. Adamı fazla sıkboğaz etmiş olabilirim. Eşim ise idare edilmeye alışmış biri. O devreye girmeyince ben giriyordum. Oysa erkek, dediğini yaptırabilecek tarzda olmalı.” (Sıla)

“Onun istediği bir eş olamadım. Ben de onu zorladım bazı konularda. Çalışmak istedim. Bazı kitapları okumak istedim. Çalışmasam olmaz mıydı? Şu kitabı okumasam olmaz mıydı? Ben de onun istemediği şeyleri yaptım.” (Şebnem)

“Benim de cahilliğim çok oldu tabii. Haddim olmayan çok şeye karıştım. Onları değiştirmeye çalıştım. Benim ailemden gördüğüm, misafir çok önemlidir. Misafir geldiğinde ikram vs. her şey farklıdır. Bunlar da ise böyle bir şey yok, her zamanki gibi olsun istiyorlar. Bir türlü kabul ettiremedim. Her şeyi eşime yansıttım. Şimdi olsa aynısını yapmam. Benim önümde bir erkek modeli yoktu. Babasız ve abisiz büyümüştüm. Eşime de baba ve abi gibi davrandım. Onunla her şeyi paylaşıyordum. O da kaldıramadı. Oysa ben dertleşmek için anlatıyordum. O ise ailesinden şikâyet ediyorum diye algıladı. Onları küçümsediğimi düşündü. Ben eşime her konuda açık ve şeffaf oldum. Bunun da zararını gördüm. Eltim böyle değil mesela. O eşine fark ettirmeden yapar eder. Bazı şeylerini gizler.” (Seher)

“Demek ki ona iyi bir eş olamadım ki üzerime kuma getirdi diye düşündüğüm oluyor.” (Sedef)

“Ben hep başka bir yere taşınmayı ve orada benim de çalışacağım yeni bir hayat kurmayı teklif etmişim eşime. O ise bu yönde hiçbir adım atmadı. Bulunduğu ilçeden çıkmak istemiyordu. Ben de onun yapmasını istemek yerine kendim gidip bir şeyler yapsaydım. Ve ona da sen buraya gel ben burada bir şeyler yapıyorum deseysen. Beni hayatında istiyorsan gelmeyi dene deseysen. Benim en büyük hatam bu oldu.” (Cansu)

4.4.4. Boşanmanın Hukuki Sebebi ve Katılımcılara Göre Gerçek Sebebi

Katılımcılara boşanmalarındaki hukuki sebep ve gerçek sebep ile boşanma konusunda eşlerinin düşüncesinin ne olduğu sorulmuştur. Aşağıda, sırasıyla katılımcılar tarafından bu soruya verilen cevap, sonrasında da mülakat boyunca katılımcının anlattıklarından hareketle araştırmacıda oluşan kanaat belirtilmiştir.

Tablo 34: Boşanmaların Hukuki Sebebe Göre Dağılımı

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Anlaşmalı Boşanma	10	5	15	50
Şiddetli Geçimsizlik	2	8	10	33,3
Terk	1		1	3,3
Aldatma/Zina		2	2	6,6
Bilinmeyen	2		2	6,6

Tablo 34’te katılımcıların hukuki olarak boşanma sebepleri verilmiştir. Buna göre; 15 katılımcı (%50) anlaşmalı olarak, 10 katılımcı (%33) şiddetli geçimsizlik, 1 katılımcı (%3,3) terk, 2 katılımcı da (%6,6) aldatma sebebiyle boşanmıştır. 2 katılımcı ise (%6,6) hukuki boşanma sebebini bilmemektedir.

Görüldüğü üzere katılımcıların yarısı anlaşmalı olarak boşanmıştır. Ancak bu durum, anlaşmalı boşanma yapan bütün katılımcıların anlaşarak boşanmak üzere birlikte mahkemeye başvurdıkları şeklinde anlaşılmamalıdır. Anlaşmalı boşanmaların çoğu eşlerden birisinin boşanmak üzere mahkemeye başvurmasından bir süre sonra diğer eşin de çeşitli sebeplerle boşanmayı kabul etmesiyle gerçekleşmiştir. Nitekim bazı katılımcılar ilk önce eşlerinin açtığı mahkemeye itiraz ettiklerini, sonra ise kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Eşinin açtığı davayı kabul etmelerinin arkasında da, mahkeme sürecinin uzamasından kurtulmak (eşlerden birisinin itirazı durumunda yıllar süren davalar olabilmektedir), eşinin bu konuda kesin kararlı olduğunu anladıktan sonra tekrar bir araya gelinemeyeceğine dair kanaatin pekişmesi ve anlaşmada elde edilen menfaatlerin taraflar için daha uygun olması şeklinde sebepler sayılabilir.

Anlaşmalı boşanmalarda çocuğun durumu, nafaka ve tazminat konusunda anlaşılması durumunda hâkimin boşanma kararı vermesi daha hızlı olabilmektedir. Ayrıca bu şekilde boşanma taraflara hâkimin inisiyatifine bırakmaksızın boşanma şartlarını belirleme imkânı vermektedir. Bu sebeple baştan anlaşmalı olarak müracaat edilmese de taraflardan birinin açtığı davanın sonradan anlaşmalı boşanmaya döndüğü anlaşılmaktadır.

Örneğin Nadir Bey, önce kendisi boşanma davası açmış, daha sonra da eşi dava açmıştır. Bir süre sonra nafaka vb. konularda anlaşıp anlaşmalı boşanma gerçekleştirmişlerdir. Yine, Zafer Bey açtığı boşanma davasının dördüncü yılında eşine istediği 200 bin lirayı verip boşanmaya razı etmiş ve anlaşmalı olarak boşanma gerçekleşmiştir.

Hukuki sebep, gerçek boşanma sebebini anlamaya yeterince imkân vermemektedir. Katılımcıların yarısının (15 kişi) anlaşmalı boşanma yolunu seçtiği, 10 kişinin ise şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşandığı görülmektedir. Damla Hanım’ın *“Aile sırlarımız ortaya çıkmasın diye davayı şiddetli geçimsizlik olarak açtık”* şeklinde ifade ettiği gibi anlaşmalı boşanma olmaması durumunda aile mahremiyetinin deşifre

olabileceği endişesiyle davalar genel bir başlık olan “şiddetli geçimsizlik” üzerinden açılmaktadır.

Katılımcılar tarafından zikredilen gerçek boşanma sebepleri şunlardır:

a-Ahlaki Sebepler:

Erkek eşin aldatması, kadın eşin aldatması, kıskançlık, alkol kullanımı, şiddet, gece hayatı ve güvensizlik.

b-Ekonomik Sebepler

İşsizlik, gelir yetersizliği, ekonomik olarak ana-babaya bağımlılık.

c-Eşlerin Ailelerine Bağlı Sebepler

Ailelerin olumsuz müdahalesi, ailelerden biriyle çok yakın veya birlikte oturmak, erkek veya kadının diğer tarafın ailesiyle geçinememesi, tarafların aile yapılarının, yaşam tarzı ve dünya görüşlerinin farklılığı, erkeğin eşiyle ailesi arasında denge sağlayamaması, boşanmış aile çocuğu olmak, aile kültürü olmadan yetişmek.

d-Dini Sebepler

Farklı cemaatlere mensup olmaktan kaynaklanan gündelik hayata ilişkin yorum farklılığından kaynaklanan çatışmalar, eşini kendi cemaatinin görüşleri doğrultusunda yaşamaya zorlama, eşlerde dinin inanç, ibadet ve ahlak boyutunda bulunan eksikler sebebiyle evliliği riske atacak olumsuz davranışların ortaya çıkması.

e-Diğer Sebepler

Mizaç uyumsuzluğu, psikolojik rahatsızlıklar, erkeğin ikinci evliliği, eşinin yaşam tarzına müdahale, sevgi ve saygının yitirilmesi, sorumsuzluk, eşe zaman ayırmama, geleceğe ilişkin beklentilerin farklı olması.

Katılımcılarda tasnifi yapılan bu başlıklardan bir veya birkaç tanesinin birlikte bulunduğu durumlar söz konusudur.

“Eşim ikinci evliliğimi kabul etmedi.”(Turan)

“Yaşadığımız maddi sorunlar üzerine kayınvalidemin sürekli boşanmamız yönünde baskı yapması boşanmamıza sebep oldu.”(Rifat)

“Eşimin psikolojik rahatsızlığı ve tedavi olmak istemeyişi sebebiyle boşandık.”(Yaşar)

“Ben yirmi sene durduysam anne babamın zoruna durdum. Onlar boşanmamı istemiyordu. Geçimsizliğe katlanıyordum. Boşanmayı düşünmemiştim. Yıllarca katlandım ancak aldatılmayı kabul edemem. Telefonuna güvenlik kodu koyması beni şüphelendirmeye başladı. Sonradan başka biriyle mesajlaştığını öğrendim. Bu mesajlar ne diye sorduğumda güya beni kıskandırmak için yaptığını söyledi. Bunlar ortaya çıktıktan sonra boşanmak için başvurdum. Yedi ay sonra boşandık. Hukuki sebep şiddetli geçimsizlik olarak gözüktü ancak biz eşimle bazı konularda anlaşarak boşandık. Eşime anlaşmayı teklif ettim. Nafaka ödemek istemediğimi söyledim. Kabul etmezse mesajları hâkime göstereceğimi ve her şeyi anlatacağımı söyledim.” (Adem)

“Eşim benim kriterlerime uymuyordu. Ailesinde de bana karşı bir güvensizlik vardı.”(Cemil)

“Eşim ailesinin etkisinde kaldı. Ailesi eşime ve bana büyü yaptırdı.”(Tamer)

“Eşimde davranış bozukluğu vardı ve elektrik aldığı kişilere ilgi duyuyordu.”(Kaan)

“Eşimin bana ve aileme karşı kuşkucu tavırları, söylediği sözler ve davranışları aramızdaki sevgiyi ve saygıyı bitirdi. Sevgi ve saygının olmadığı bir evliliğin yürümesi de zaten imkânsızdı.”(Zafer)

“Aile hayatının ne olduğunu bilmeden yetişen bir eşim vardı. Boşanmış bir ailenin çocuğu olarak yetişmesi ve sonrasında yaşadıkları onu yıpratmıştı. Ekonomik zorluklar yaşamaya başladığımızda da psikolojisi daha da bozuldu. Ben istemediğim halde sürekli ayrılmak istiyordu.”(Emre)

“Eşim ailesinin etkisinde kaldı. Yaşadığımız sorunlarda eşimin ailesi de adil davranamadılar. Kızlarını kayırdılar. Eşim de bana karşı aşırı kıskanç davrandı. Yaşadığımız tartışmalar ve eşimin bana karşı gereken saygıyı gösterememesi aramızdaki sevgiyi de bitirdi. Anladım ki saygı sevgiyi doğurabildiği halde sevgi saygıyı doğuramıyormuş.”(Tolga)

“Eşim birçok şeyi bende gördü. Maddi olarak ona çok imkân tanıdım. Bunun üzerine hareketleri değişti. Yaşı da benden on yaş küçüktü. O, gezelim tozalımla düşünceşindeydi. Ama benim işim gezmeye imkân vermiyordu.”(Tarık)

“Eşim beni aldattığı için boşandım.” (Zehra)

“Eşimin beni aldattığını öğrenince boşanmak için dava açmışım. Ancak bu kararımın vazgeçtim. Babam vefat edince bu sefer eşim dava açtı.”(Şeyma)

“Eşim üniversiteyi yurtdışında okudu ve orada çalışmaya başladı. Uzun süre kaldığı bu ortamda oranın değerlerini de benimsemiş. Ve eşimin benimle evlenmesinden beş yıl öncesine dayanan yabancı bir kadınla birlikteliği varmış. Bu sebeple bana karşı soğuk ve ilgisiz davrandı. Kadının sıkıştırmasıyla beni Türkiye’ye gönderdi ve irtibatı kesti.” (Hatice)

“Gerçek neden anlattığım ailelerin etkisi. Yoksa eşimle çözülemeyecek sorunlarımız yoktu.”(Nalan)

“Eşim bir psikopat gibi davranıyordu. Sürekli dayak yiyordum. Birkaç defa bıçak bile çekmişti. İşsizliği vardı ve kıskanç davranıyordu. Birde namusuma iftira atınca boşanmaktan başka çare kalmadı.”(Damla)

“Hukuki neden “Aldatma”. Bu konuda şahitlerim olduğu için mahkeme aldatma sebebiyle boşadı. Gerçek sebepte buydu zaten.”(Ayşe)

“İki buçuk yıllık evli iken eşim bir trafik kazası yaptı. Arabada yabancı bir kadın da vardı. Kazadan sonra üç gün daha durdum ve ailemin yanına gittim. Olayı babam öğrenmeseydi ben yine mücadele edip eşimi kazanmak isterdim ancak artık durumu babam da öğrenince devam ettiremedim.”(Demet)

“O özgüvenini yitirmişti. Benim onu beğenmediğimi düşünüyordu ve bana karşı çok kötü konuşuyordu. Evliliğin üçüncü yılında çalıştığı iş yerinden bir bayanla beni aldattı. Bunu da gözüme sokarak yaptı. Eşime çok güveniyordum. Güvenimi yerle bir etti. Ben de boşanma davası açtım.”(Nilgün)

“Gerçek neden ekonomik nedenlerin yol açtığı problemler.”(Ceyda)

“Eşim evin erkeği gibi davranmadığı için ben onun önüne geçmek durumunda kaldım.”(Sıla)

“Eşim evlenirken çalışmamı istemediğini söylemişti ben de kabul etmiştim. Ancak ben çok bunalmıştım. Çalışmak istediğimi söylüyordum. Uygun bir ortamda abimin yanında iş buldum. Önceden soruyordum o ise hayır diyordu. Yedi yıllık evliyken artık sormadan çıkıyordum. Çalıştığının ona bir zararı yoktu. Ondan sonra çıkıyordum ve ondan önce dönüyordum. Aksayan bir ev işi yoktu. Benimle evlendiğine pişman olduğunu düşünüyorum. Çünkü ben onun istediği gibi olamamıştım.”(Şebnem)

“Eşim bizi sahiplenemedi. Çoluğunu çocuğunu yönetemedi. Bir taraftan da gözlerinde artık istenmediğimi hissediyordum. Kesin karar vermemde etkili olan ise şiddet uygulamasıydı. Sırf kendim olsa dayanırdım fakat o an çocuğumla göz göze geldim. Dayanamadım. Ayrılmam gerektiğini anladım.” (Seher)

“Boşanmamda önemli bir neden aldatılmam. Eşim ilişkide olduğu bir hayat kadını eve kuma olarak getirdi ve bir yıl beraber yaşadık. 2009 yılında oldu bunlar. O kadın sebebiyle 2010 da on yıllık evliyken boşanma dilekçesi vermiştim. Sonra kayınpederimin ve eşimin isteğiyle vazgeçmiştim. Dördüncü çocuğuma hamile kaldığımı öğrendiğimde eşime söyledim. Sinirlendi ve bu çocuk benden değil, kimleri eve alıyorsun gibi şeyler söylemeye başladı. Eşimin beni de zina ile suçlaması ağırım gitti ve 2013’te tekrar başvurdum ve boşandık.”(Elif)

“Bende değersizlik duygusu oluşmuştu. Eşim kendi başına hareket eden, bireysel, bencilce yaşayan bir adamdı. O zaman benim burada ne işim var dedim. Bir de eşimde güçlü bir erkek karakteri yoktu. Sorunları hep ötelerdi. O çözmediği için ben ilgilenirdim o zaman. Ben biraz daha tez canlıyım. Mesela elektrik düğmesi bozulurdu. Eşim onunla ilgilenmezdi. Alır tornavidayı ve ben değiştirirdim.”(Cansu)

“Gerçek sebep başka bir kadının varlığıydı. Eşimin aldatmasıydı.”(Tülay)

4.4.5. Boşanma Kararından Dolayı Pişmanlık Duyulup Duyulmadığı

Katılımcılara geriye dönüp baktıklarında boşanma konusunda doğru karar verip vermedikleri sorulmuştur. Boşandıkları için herhangi bir pişmanlık duyuyorlar mıydı? Yoksa doğru olanı mı yapmışlardı.

Tablo 35: Boşanma Kararından Dolayı Pişmanlık Durumu

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Doğru Karar Vermişim, Pişman Değilim	10	12	22	73
Kararsızım	2	3	5	16,6
Kararım Doğru Ancak Çocuklar İçin Devam Ettirmeliymişim	2		2	6,6
Engellenmeseydim Evliliği Kurtarabilirdim	1		1	3,3

Tablo 35'e göre 22 katılımcı (%73) boşanma konusunda doğru karar verdiğini ve kararından pişman olmadığını belirtmiştir. Doğru karar verdiğini ancak çocuklar için evliliği devam ettirmesinin daha uygun olacağını belirten iki katılımcı (%6,6) bulunmaktadır. 5 katılımcı (%16,6) bu konuda kararsız olduklarını belirtmiştir. Yalnızca 1 erkek katılımcı (%3,3) boşanmak istemediğini ancak eşinin ailesinin eşiyle görüşmesini engellemesi yüzünden boşanmak durumunda kaldığını ifade etmiştir.

Boşanma kararının hemen bugünden yarına alınan bir karar olmadığı açıktır. Bu sebeple katılımcıların çoğu (%73) evliliği kurtarma konusunda üzerlerine düşeni yaptığı için pişmanlık duymadığını ifade etmişlerdir. Yaşadıkları şartlar içerisinde evliliğin devamı mümkün değildir onlara göre. Bir kısım katılımcılar da aslında boşanma konusunda geç kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Boşanma istenen bir durum olmasa da artık aile üyeleri için maddi-manevi zarar veren bir duruma büründüğünde bu ilişkiyi sonlandırmak da elbette en doğru olanıdır. Katılımcıların evlenme gayelerini belirtirken ifade ettikleri gibi insanlar mutlu olmak, sevgi ihtiyacını karşılamak, huzura kavuşmak için evlenir. Yapılan evlilikte bu amaca ulaşamadığı, -tam tersine- taraflara zarar veren durumlar açığa çıktığında ise en sağlıklı yol bu beraberliği sona erdirmektir. Bu sebeple katılımcıların çoğunun evlilikte

yaşadıkları sıkıntılı hallerden bir kurtuluş olduğu için boşanma durumundan pişmanlık duymadığı görülmektedir. Sadece 2 katılımcı çocuklarından dolayı üzüntü yaşadığını ifade etmiştir.

3 kadın katılımcı verdikleri boşanma kararından dolayı hala kararsız olduklarını, iyi ki boşandık diyemediklerini belirtmişlerdir. Şebnem ve Seher Hanım'ın bu kararsız tutumunda çocuklarının varlığı da önemli bir etkidir. Çocuklarını anne baba ayrı büyütmek yerine aileyi dağıtmayıp çektikleri sıkıntılara katlansalar daha mı iyi olurdu? Bu sorunun cevabı onlar için henüz verilmiş değildir.

2 erkek katılımcı yeni boşandıkları için pişman olup olmadıkları konusunda henüz bir değerlendirmeleri olmamıştır. 2 erkek katılımcı da her ne kadar doğru karar verdiklerini düşünseler de çocukları için yanlış yaptıklarını ve bu sebeple pişman olduklarını, eğer fırsat olsa yaşadıkları problemlere rağmen çocuklar için evliliği devam ettirebileceklerini belirtmişlerdir.

Doğru Karar Vermişim

“Geç kalmış bir boşanma. Daha erken boşanmalıymışım.” (Turan)

“Geç kaldığıma pişman oldum. Yirmi yılım gitti. Şimdiki aklım olsa bir çocuk varken boşanırdım.” (Adem)

“Doğru karar verdiğimi düşünüyorum.” (Sedat, Yaşar, Zafer, Ceyhan)

“Pişman değilim, iyi ki boşanmışım.” (Cemil)

“Bu şekilde yürümezdi. Çocuklara da olumsuz yansiyordu.” (Emre)

“Geç bile kalmışım.” (Tarık)

“Zerre kadar pişmanlığım yok. Üzerime düşeni yaptığım için yastığa başımı koyunca huzurluyum. Onu bir daha görmek bile istemiyorum. Son 8-10 seneyi düşünüyorum. Ben son ana kadar ayrılmayalım diye mücadele ettim. Aşırı derecede sabır gösterdim. Boşanmayı ben istemedim. Tek üzüntüm çocukları istediğim gibi yetiştiremedim. O konuda üzüntüm büyük.” (Turgut)

“Doğru karar verdiğimi düşünüyorum. Pişman değilim.” (Zehra, Hatice, Ayşe, Sıla, Sedef, Cansu)

“Pişman değilim. Keşke çocuklarım daha küçükken boşansaydım da iki çocuğumu da yanıma alabilseydim.” (Şeyma)

“Pişman değilim. Doğru karar verdim. Sevgimi hak etmediğini düşünüyorum.” (Nalan)

“Pişman değilim. Çünkü bu evliliği kurtarabilmek için elimden gelen her şeyi yaptım diyebiliyorum.” (Demet)

“Doğru karar verdiğimi düşünüyorum. Sadece çocuğuma baktığımda içim eziliyor.” (Nilgün)

“Boşanmadan önce bir yıl bu durumu sorguladım. Çocukları babasız bırakmak istemedim. Kararımı doğru zamanda verdiğimi düşünüyorum. Pişman değilim. Keşke çocuklar olmadan boşansaymışız daha iyi olurmuş.” (Ceyda)

“Şimdiki aklım olsa o kişiyle hiç evlenmezdim.” (Tülay)

Kararsızım

“Çok sıkıntılar çektim. Bilemiyorum. Boşanmak da iyi bir şey değil.” (Damla)

“Hala kararsızım. Çocuktan dolayı onun yüzüne her baktığımda üzülüyorum.” (Şebnem)

“Doğru karar verdim, iyi ki boşanmışım diyemiyorum. Pişmanım. Bir taraftan da kararsızım. Tam bilemiyorum.” (Seher)

Evliliği Kurtarabilirdik

“Keşke boşanmadan önce onunla konuşabilseydim. Beni görüştürmediler. Mahkemede hep avukat ve kayınpederle görüşüyordum. Eşim telefonlarını değiştirmişti ve ona ulaşamıyordum. Ben hala bu kızın bir suçu olmadığına inanıyorum. Melek gibi bir kızdı. Düzgün bir insandı. Ailesinin etkisinde kaldı. Ailesinin eşime ve bana büyü yaptığını düşünüyorum.” (Tamer)

Çocuklar İçin Katlanırdım

“Kendi adıma pişman değilim, doğru olduğunu düşünüyorum. Çocuklar açısından baktığımda ise şu anki fikrim, kadın ağzıma etse de dayanır boşanmazdım. Çünkü en çok sorunu çocuklarım yaşıyor. Onlar için ne olursa olsun evliliğe katlanırdım. Benim sorunum yok, hayatımı devam ettiriyorum. Ancak çocuklar bu durumu kabullenemiyor.” (Nadir)

“Arada çocuk olduğu için iyi ki boşanmışım diyemiyorum. Ancak yapabileceğim her şeyi yapmıştım. Üzerime çok gelmişlerdi. Daha fazla yapacağım bir şey yoktu. Eğer eşim itiraz etse de mahkeme süreci uzasaydı bu evlilik kurtulurdu diye düşünüyorum.” (Rıfat)

4.4.6. Boşandıktan Sonra Karşılaşılan Güçlükler

Katılımcılara boşanma sonrasında ne tür güçlüklerle karşılaştıkları, hangi sorunlar yaşadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplardan en fazla toplumdaki boşanma algısından dolayı sıkıntı yaşadıkları, daha sonra çocuklar sebebiyle, maddi olarak ve psikolojik olarak sorunlar yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Erkeklerin toplumdaki boşanma algısından dolayı kadınlardan daha fazla sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Çocuklar konusunda ise kadınlar erkeklerden daha fazla sıkıntı

yaşamaktadır. Çocuğun velayetinin babada kalması durumunda annesiyle görüşmesi engellenebilmekte, çocuğun velayetinin annede kalması durumunda ise çocuğun baba ihtiyacının doğurduğu boşluktan dolayı sıkıntılar yaşanmaktadır. Netice itibariyle boşanmış bir kadın eğer çocuğu varsa ya çocuğuna hem annelik hem de babalık yapmanın zorluğunu yaşamakta veya çocuğundan mahrum kalmanın ızdırabını yaşamaktadır. Benzer durumlar kadınlar kadar olmasa da erkekler için de söz konusudur.

Tablo 36: Boşanma Sonrası Yaşanan Güçlükler

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Çocuklar Sebebiyle Sıkıntı Yaşadım	2	4	6	20
Toplumun Boşanma Algısı Yüzünden Sıkıntı Yaşadım	6	1	7	23,3
Psikolojik Sorunlar Yaşadım	2	3	5	16,6
Maddi Sorunlar Yaşadım	1	5	6	20
Alıştığım Hayat Düzeninin Değişmesi Zor Oldu		1	1	3,3
Sıkıntı Yaşamadım	2	1	3	10
Yeni Boşandım Henüz Bir Sorunum Yok	2		2	6,6

Tablo 36'ya göre 6 katılımcı (%20) çocuklar sebebiyle, 7 katılımcı (%23,3) toplumun boşanma algısı yüzünden sıkıntı yaşamıştır. 5 katılımcı (%16,6) psikolojik sorun, 6 katılımcı da (%20) maddi sorun yaşamıştır. 1 katılımcı alıştığı hayat düzeni değiştiği için zorlandığını ifade etmiştir. 3 katılımcı (%10) herhangi bir sorun yaşamadığını, 2 katılımcı da yeni boşandığı için henüz bir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir.

Boşandıktan sonra yaşanan başlıca sorunlardan biri de maddi sorunlardır. Bu konuda da kadınların daha fazla sorun yaşadığı anlaşılmaktadır. Yukarıdaki tablo ana sorun üzerine oluşturulduğu için her ne kadar 5 kadın ve 1 erkeğin maddi sorunlar yaşadığı gözükse de, aslında diğer sorunlarının yanında maddi sorun yaşadığını belirten

3 kadını daha eklediğimizde kadınların %53,3'ünün (8 kişi) maddi sorun yaşadığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların anlattıklarını değerlendirdiğimizde, eğer kadın evlilik döneminde ev hanımı olup çalışmıyor idiyse, herhangi bir mesleği yoksa, evlilik dönemine ilişkin yapılan borçların resmi olarak sorumlusu ise (adına kredi çekilmesi vb.) bu durumda kadının mağduriyeti daha fazla olmakta, maddi açıdan daha fazla sıkıntılar yaşamaktadır. Boşanmış ve maddi geliri olmayan kadınlara ailesinin sahip çıkmaması durumunda başkalarının yardımıyla geçinir duruma düşmektedirler.

Sedef Hanım bunun bir örneğidir. Küçük çocuğu olduğu için çalışamayan Sedef Hanım, ailesi destek olmayınca yaşadığı sıkıntıları şöyle anlatmaktadır:

“Boşandıktan sonra maddi zorluklar çektim. Aç kaldığım, kömürsüz kaldığım durumlar oldu. Küçük kızım astım hastası. Başında olmam gerekiyordu. Bu yüzden çalışmadım. Ailem önceden boşan boşan diyordu. Ancak boşandıktan sonra aslında ailemin olmadığını fark ettim. Hiç destek olmadılar. Aslında durumları kötü değil. Evleri arabaları var ancak destek olmadılar.”

Erkekler ise daha farklı sebeplere binaen maddi zorluk yaşamışlardır. Örneğin Tark Bey, evli olduğu dönemde iş yerini eşinin üstüne yaptığı için boşandıktan sonra bunun kendisine maliyeti kırk bin lirayı bulmuştur. Yine eşlerini boşanmaya ikna edebilmek için iki yüz bin lira gibi tazminatları kabul etmek durumunda kalanlar da olmuştur.

(3 kadın 2 erkek) 5 katılımcı, boşanma sonrasında psikolojik olarak sıkıntı yaşadıklarını ve tedavi olduklarını belirtmiştir. Boşanma her ne kadar istenmeyen bir durumdan kurtuluş olsa da karşılaşılan yeni problemler veya yeni duruma alışma sürecinin insanları psikolojik olarak yıprattığı görülmektedir. Maddi sıkıntılar, çocuğundan ayrı kalma, yeni bir düzen kurma, yaşadıklarını kabullenememe gibi durumlar katılımcılarda psikolojik sorunlara yol açmıştır.

(2 erkek 1 kadın) 3 katılımcı boşandıktan sonra sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Henüz yeni boşanan iki erkek katılımcı da bu soruya cevap verebilecekleri kadar bir zaman geçmediği için değerlendirme yapmamışlardır.

Çocuklar Sebebiyle Sıkıntı Yaşadım

“Küçük çocuğum konusunda sıkıntı yaşıyorum. Başka bir sorunum yok.” (Nadir)

“Çocuğun velayeti bende idi. Kızıma hem annelik hem babalık yaptım. Evliyken de yapıyordum. En çok çocuk konusunda zorlandım.” (Yaşar)

“Oğlum babasında kaldı ve beni görüştürmedikleri için çok rahatsız oluyorum.”
(Şeyma)

“Babası çocuğu yönlendirmiş. Çocuğum boşanmadan dolayı beni suçlamaya başladı. En çok bu konuda sıkıntı çektim.” (Damla)

“Büyük güçlük yaşamadım. İşim gücüm var. Ailem de destek oldu. Duygusal olarak sıkıntı yaşıyorum. Çocukla ilgili bir durum olduğunda sıkıntı yaşıyorum.”
(Şebnem)

“Maddi sıkıntı yaşadım. En çok da çocukları babasız büyütmenin zorluğunu yaşıyorum.” (Seher)

Toplumsal Boşanma Algısından Rahatsız Oldum

“Sadece laf ve dedikodu yönüyle rahatsız oldum. Başka bir sıkıntım olmadı.”
(Âdem)

“Boşanmış olmanın verdiği eziklik oluyor. İkinci evliliği yapmış olmak toplum nazarında olumsuz bir şey. Sonra bir yere gittiğinizde kaç çocuğun var dendiğinde bir desen olmuyor, iki desen boşandığını izah etmek zorunda kalıyorsun.” (Rıfat)

“Boşandıktan sonra insanların gözünde sen geçimsiz, anlaşılmaz, evlenmiş boşanmış birisi oluyorsun. Ne kadar erkeğin dulu olmaz deseler de bunu yaşıyorsun. Çevreye bunları anlatmak durumunda kalıyorsun. Eşin olmadığı için aile ortamlarına giremiyorsun. Anne babanla birlikte yaşamaya devam ediyorsun ve çatışmalar yaşıyorsun. Her şey problem oluyor. Eşyaları nereye koyacaksın. Sırtında kambur gibi duruyor.” (Cemil)

“Toplumda insanlar suç işlemişsiniz gibi hissettiriyorlar.” (Zafer)

Ben çok duygusal biriyim. Bak gördün mü falancanın oğlu da boşanmış diye konuşulanları duyunca etkileniyordum. İki çift laf et yirmi iki laf ekliyordlardı.”
(Ceyhun)

“İkinci eşimin yaşı benden küçüktü. Bu durumu diline dolayanlar oldu. Kızı yaşında biriyle evlenmiş dediler.” (Turan)

“Evleri evimize çok yakın olduğu için kayınvalidem benim hakkımda sağda solda dedikodu yapıyordu. Devamlı karşı taraftan iftiralar duydum.” (Demet)

Psikolojik Sıkıntılar Yaşadım

“Kandırılma hissi yaşadım. Psikolojik olarak çok yıprandım.” (Sedat)

“Ayrıldıktan sonra asabiyet oluştu. Dokuz ay psikiyatriye gittim.” (Emre)

“Psikolojik sorunlar yaşadım ve tedavi gördüm. Kızımdan ayrı kalmak da çok ağır geldi bana.” (Zehra)

“Depresyona girdim ama imanım ve kayınvalidemin desteğiyle kolay atlattım.” (Hatice)

“Psikolojik sıkıntılarım oldu. Depresyona girdim. Maddi sıkıntı çektim.”
(Nalan)

Maddi Sıkıntım Oldu

“Sergi eşimin üzerine olduğu için maddi olarak kayıp yaşadım. Boşanmanın maliyeti bana 40 bin lirayı buldu.” (Tarık)

“Maddi sıkıntıyı çok çektim. Ayrıca psikolojik sıkıntılarım oldu.” (Ayşe)

“Eşimin işlettiği yer benim üzerimeydi. Dolayısıyla borçlu ben oldum. Boşanınca borçları ben ödemek zorunda kaldım. Zor zamanlar için bir kenara ayırdığım param vardı. Yaklaşık on bin lira borç kapattım.” (Ceyda)

“Maddi zorluklar çektim. Aç kaldığım, kömürsüz kaldığım durumlar oldu. Çocuklar dolayısıyla çalışamadım. Küçük kızım astım hastası. Başında olmam gerekiyor.” (Sedef)

“Maddi, manevi olarak yıkıldım. Üzüntüden kanser oldum. Üç yıldır tedavi görüyorum. Doktor için aylık 250 lira harcıyordum. Kızım hukuk fakültesini kazanmıştı ama beş kuruşumuz yoktu. Baba da arayıp sormuyordu. Ben kemoterapi yatağındayım. Çocukların desteğe ihtiyacı var. Babayı arıyoruz, o ise bize hakaret etti. Boşanır boşanmaz hemen gidip o kadınla evlendi.” (Tülay)

Alıştığım Hayat Düzeninin Değişmesi Zor Oldu

“Alıştığınız hayat düzeni değişiyor. Oturduğunuz koltuğu, çay içtiğiniz fincanı bile özölüyorsunuz. Düzenli bir gelir olmayışı da zor oluyor.” (Nilgün)

Herhangi Bir Sıkıntı Yaşamadım

“Erkek olduğum için çok fazla kötü bir bakışa rastlamadım. Biriyle boşanıp diğeriyle evleniyorsun.” (Tamer)

“Ben özgür bir kadıyım. Boşanınca rahatladım.” (Sıla)

4.4.7. Boşanma Kararı ve Sonrasında Ailenin Yaklaşımı

Boşanma kararı konusunda ailelerin yaklaşımı önem arz etmektedir. Biz de bu konuyu katılımcılara sorduk. Ailelerin konuya yaklaşımı nasıl oldu, destek mi oldular, kayıtsız mı kaldılar? Verilen cevapları beş kategoride değerlendirebiliriz.

Tablo 37: Ailenin Boşanma Kararına Yaklaşımı

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Verdiğim Kararı Desteklediler	1	10	11	36
Boşanmamı İstemiyorlardı	7	1	8	26,6
Karışmadılar	7	1	8	26,6
Beni Desteklemediler		3	3	10

Tablo 37'ye göre 11 katılımcı (%36,6) ailelerinin boşanma kararı konusunda kendilerini desteklediğini belirtmiştir. 8 katılımcı (%26,6) ailelerinin boşanmayı istemediğini, 8 katılımcı (%26,6) ailelerinin boşanma konusunda karışmadığını ifade etmiştir. 3 katılımcı (%10) ailesinin kendisine yardım ve desteği olmadığını belirtmiştir.

Boşanma kararı ve sonrasında ailelerin çoğunlukla çocuklarının yanında yer aldıkları ve geleneksel anlayışta özellikle kız çocukları için ifade edilen “gelinlikle çıktığın eve kefeninle gelirsın” anlayışının değiştiği görülmektedir. Evliliğinde mutlu ve huzurlu olmadığını, sıkıntı çektiğini öğrendikleri kızlarına sahip çıkmak gerektiği artık daha yaygın olarak görülmektedir.

Bana sahip çıkmadılar, desteklemediler diyen 3 kadın katılımcıya karşılık (1 erkek 10 kadın) 11 katılımcının (%36,6) ailesinin boşanma kararı sonrasında çocuklarının yanında yer almaları, verdikleri boşanma kararını onaylamaları ve gerektiğinde maddi destek sağlamaları önemlidir. Nitekim zulüm görmesine rağmen boşanmaktan kaçınan birçok kadın, boşanma sonrasında ailesi destek vermeyeceği ve bu sebeple daha kötü durumlara düşebileceği endişesiyle her şeye rağmen evliliğini devam ettirmeye çalışmaktadır.

Damla Hanım'ın ifade ettiği gibi “dövsem de bana muhtaçsın” diye düşünen, kadını kendi malıymış gibi görüp gerektiğinde köle muamelesi yapabilen erkek zihniyetine karşı kadının güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda ilgili kurumlara olduğu kadar ailelere de önemli görevler düştüğü muhakkaktır.

Ancak “sadece kefenin gelsin” diyen anlayışın yanlışlığı kadar en ufak problemde “kendini ezdirme, kapımız sana açık, çık gel” diyen anlayış da yanlıştır ve gereksiz yere boşanmaları artırmaktadır. Belli oranda her evlilikte problem yaşanması normaldir. Çatışmalar, uyumsuzluklar, mahrumiyetler yaşanabilir. Normalin üzerine çıkılmadıkça ailelerin evlatlarına sabır tavsiyesi yapması, “altta kalma” tavsiyesinden daha iyi sonuçlar doğurabilir. Nitekim evliliğinde kırk yılını doldurmuş çiftlerde görülen temel özelliklerden birinin sabır olduğu görülmektedir.²⁰³

²⁰³ Rıdvan Oluç, *Bir Yastıkta En Az Kırk Yıl*, Baskı. Çağlayan A.Ş., İzmir 2012.

(7 erkek 1 kadın) 8 katılımcının (%26,6) ailesinin ise boşanmama yönünde, sabretmek gerektiği konusunda telkin yaptıkları anlaşılmaktadır. Erkeklerin ailelerinin, kendileri gelinleriyle problemlili olsalar da yuvanın devamı yönünde görüş belirtmeleri, arabuluculuk yapmaya çalışmaları olumlu bir durumdur. Bu aileler, problem yaşansa da bunun çözülebileceğini düşünmüşler, gerekirse kendilerinden fedakârlık yaparak mesafeli ilişki kurmaya razı olduklarını belirtmişlerdir. Bu şekildeki yaklaşımın temelinde dinimizin basit sebeplerle boşanmayı uygun görmemesinin de etkisi olduğu düşünülmektedir.

(7 erkek 1 kadın) 8 katılımcının (%26,6) ailesinin ise boşanma kararı verme konusunda karışmadıkları, kararı kendisine bıraktıkları anlaşılmaktadır. 1 katılımcının ailesi vefat ettiği için, 1 katılımcının ailesi de dağılmış aile olduğu için boşanma kararına karışmamışlardır. 5 katılımcının ailesinin ise boşanma kararına katılmadıkları görülmektedir. Boşanma kararı riskli bir karar olduğundan bu ailelerin kararı taraflara bırakarak riske ortak olmak istemedikleri anlaşılmaktadır.

Boşanma durumu aslında yalnızca tarafları ilgilendiren bir olay olmayıp ailelerini de etkileyen bir sonuç arz etmektedir. Bir katılımcının da ifade ettiği üzere nasıl ki evlenirken yalnızca taraflar değil aynı zamanda aileler de evleniyorsa aslında boşanırken de hem taraflar hem de aileler boşanmaktadır. Bu yönüyle boşanma sürecinden aileler de bir şekilde etkilenmektedir.

Ailem Verdiğim Kararı ve Beni Destekledi

“Ailem beni destekledi.” (Turan)

“Ailem beni destekledi ve şimdi annem ve kız kardeşimle beraber kalıyoruz.” (Zehra)

“Ailem beni destekledi ve kucak açtı.” (Şeyma)

“Ailem tam destek verdi bana. Kardeşlerim maddi ve manevi destek oldu.” (Hatice)

“Keşke bunlar olmasaydı dediler. Babam yaşadıklarımı öğrendikten sonra artık seni asla oraya göndermem dedi.” (Damla)

“Ailem avukata anlatırken duymuştu. Yaşadığım sıkıntılardan haberleri yoktu. Öğrendiklerinde yanımda yer aldılar. Şu anda beraber yaşıyoruz.” (Demet)

“Bana güveniyorlardı. Kararımdan emin olduğum için destekliyorlardı. Annem ben seni musallat ettim diye üzüldü. Abim de “Ben sana demedim mi?” Modundaydı.” (Nilgün)

“Ailem beni destekledi.” (Ceyda)

“Daha önce boşanacaktın dediler.” (Sıla)

“Biz mahkemedeysen ailem umredeydi. Gelince öğrendiler. “Sırtında bir kamburdu attın” dediler. Bir daha da sormadılar bu konuyu.” (Şebnem)

“Uşak’a taşınıp ev tutmuştum. Aileme durumu haber verdim. Sorunlarımız vardı çözemedik boşanıyoruz dedim. Babam da kararına saygı duydu. “Kızım sen yıllardır yatılı kaldın, yalnız yaşadın. Kararlarını kendin aldın. Burada da doğru karar verdiğine inanıyorum” dedi.” (Cansu)

Boşanmamı İstemiyorlardı

“Üzüldüler tabi. Hep “Sabret, tekrar deneyin” diyorlardı.” (Nadir)

“Babam vefat etmişti. Annem de boşanmamızı istemiyordu. “Gerekliyorsa ayrı dur” derdi.” (Adem)

“Mahkemeye başvurduğumdan ailemin haberi yoktu. Onlar da bir çiçek yaptırmışlar ve gelip beni eşimle barıştırmak istediklerini, bir daha denememizin uygun olacağını söylediler. O zaman mahkemede dava açtığımı söyledim. Sonrasında beni desteklediler.” (Sedat)

“Ailem birkaç defa onların iş yerine gidip durumu düzeltmek istemişti. Ancak karşı taraf kötü davranmış ve yanından kovmuş. Engel olamadıkları bir boşanma oldu.” (Tamer)

“Onlar kararı bana bırakmışlardı. “Bizi sevmiyor diye boşanmaya kalkma devam et” diyorlardı.” (Zafer)

“Ailem sürekli eşimin yanındaydı. Bizde anlayış böyledir. Emanet derlerdi. Annem boşandığıma çok üzüldü. Onun ailesi ise öyle yapmadı.” (Tolga)

“Annem, babamın ölümünden sonra yıkılmıştı. Bir de benim boşanmamla travma geçirdi. Ailede benden başka boşanan yok çünkü. Annem hep beni suçladı. Sen çok konuştun diyordu.” (Seher)

Karışmadılar

“Annem ve babam ben küçükken boşandıkları için evlenme sürecinde de boşanma sürecinde de herhangi bir değerlendirmeleri olmadı.” (Rıfat)

“Bu süreçte annem ve babam vefat etmişti. Kardeşlerimin de herhangi bir tepkisi olmadı.” (Yaşar)

“Onlar boşanma konusunda hiç karışmadılar. Bir yıl geçtikten sonra yeniden evlenmemi istediler.” (Emre)

“Ailem ilk önce sabret dedi. Ben yaşadığım olayları anlatınca siz ikiniz seçtiniz dediler.” (Ceyhun)

“Ailem bu konuda bana karışmadı.” (Tarık)

“Babam boşanmayı uygun bulmuyordu. Beni de o durduruyordu. Son beş sene ise müdahale etmedi.” (Turgut)

“Maddi bir destekleri olmadı. Boşanmaya karşı da çıkmadılar. Eşimin borçlarından dolayı haciz gelir diye korkuyorlardı.” (Tülay)

Beni Desteklemediler

“Ailem beni suçlamadı ama sıcak davranıp sahiplenmediler.” (Nalan)

“Mesafeli durdular. Maddi- manevi yönden hiçbir destek vermediler.” (Ayşe)

“Ailem önceden boşan, boşan diyordu. Ancak boşandıktan sonra aslında ailemin olmadığını fark ettim. Hiç destek olmadılar. Aslında durumları kötü değil. Evleri arabaları var ancak destek olmadılar.” (Sedef)

4.4.8. Şu Andaki Medeni Durum ve Yeniden Evlenme

Katılımcılara şu andaki medeni durumları sorulmuş, henüz evlenmemiş olanların da yeni bir evlilik konusundaki düşünceleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Tablo 38: İkinci Evlilik Konusundaki Yaklaşımlar

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Yeniden Evlenen	10	2	12	40
Evlenmeyi Düşünen	3	10	13	43,3
Evlenmeyi Düşünmeyen	2	3	5	16,6

Tablo 38’e göre 5 katılımcı hariç diğer katılımcıların (%83) yeniden evlenmeye sıcak baktıkları anlaşılmaktadır. 12 katılımcı (%40) ikinci evliliğini yapmış, 13 (%43,3) katılımcı da kendileri için uygun bir adayla karşılaşmaları durumunda evlenebileceklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç, yaşanan bütün sıkıntılara rağmen evlilik kurumuna küsülmediğini, evliliğin önemsendiğini göstermektedir. Katılımcıların çoğu yanlış eş seçimi dolayısıyla evliliklerinin sonlandığını, dolayısıyla doğru bir adayla yeni bir aile kurmak istediklerini ifade etmişlerdir

Bazı katılımcılar ilk evlilikte yaptıkları yanlışlardan ders alarak ikinci evliliklerini daha sağlam temeller üzerine kurmaya çalışmışlardır. Birinci evliliğini yaparken eşiyle konuşma ve hassasiyetlerini paylaşma imkanı bulamayan Sedat Bey bu durumdan ders çıkarıp ikinci evliliğinde aynı hatayı yapmadığını belirtmiştir:

“İlk eşimle sadece gelinlik alınırken bir saat konuşabildik. Bu yüzden aynı hatayı ikinci evliliğimde yapmadım. Bu bana ders oldu. Boşandıktan iki sene sonra

ikinci evliliğimi yapacağım da nişanlılık döneminde eşimle her şeyi konuştum. Size komik gelebilir ama işkembe çorbasını sevip sevmediğini bile sordum. Çünkü ben işkembe sevmem. O da bana kahveye gidip gitmediğini sordu. Gittiğimi ama evlenirsek gitmeyeceğimi söyledim. Böylece birbirimizin hassas olduğu konuları konuştuk ve karşılıklı söz verdik. Şimdi bir problem yaşandığında o sözleri hatırlatıyoruz birbirimize ve daha kolay çözüyoruz sorunlarımızı.”

Boşanan çiftlerde tekrar eski eşle evlenme durumu söz konusu olabilmektedir. Nitekim görüşme yapılan 2 kadın da kendileri için en uygun seçeneğin eski eşleri olduğunu söylemişlerdir.

“Eski eşimle irtibatımız kopmadı. Telefonla konuşuruz. Onunla yeniden evlenmek istiyorum. Arada çocuklar da var. Bu yaştan sonra yeni bir evlilik yerine tekrar bir araya gelmemiz daha uygun.” (Sıla)

“Evli değilim. Eski eşimle görüşüyoruz. Çocuğu okula bazen o bazen ben götürüyorum. Yeniden evlenebiliriz ama tam emin değilim.” (Seher)

2 erkek katılımcı eşleriyle yaşadıkları yüzünden bütün kadınlara karşı olumsuz duygular besledikleri için yeniden evlenmeye sıcak bakmadıklarını ifade etmiştir.

“Şu an evli değilim. Yeniden evlenmeyi düşünmüyorum. Kadınlara karşı soğudum. Özellikle eşim gibi kadınlar bana yaşadıklarını hatırlatıyor.” (Nadir)

“Eşimle yaşadıklarım, burada iş yerinde satış yaparken bayanlarda gördüklerim beni kadınlara karşı soğuttu. Güvenim kayboldu. Şu an evlenmeyi düşünmüyorum. Bana birisi evlenmekten bahsetti mi başımdan kaynar sular dökülmüş gibi hissediyorum. Şu an bu kafa yapısıyla evleneceğim kişiye de verebileceğim bir şey yok. Şimdi aşkım aşkım diyen gençleri görüyorum da bana çok boş geliyor söyledikleri.” (Turgut)

3 kadın katılımcı da, ya eski eşinden daha iyisini bulamayacağı veya birinci evlilikte yaşadıklarının benzerini yaşayabileceği korkusuyla evlenmeyi düşünmemektedir.

“Evli değilim. Şimdilik evlenmeyi düşünmüyorum. Yaşadıklarımın sonra tekrar aynısı olursa diye korkuyorum.” (Damla)

“Bekârım. Yeniden evlenmeyi düşünmüyorum.” (Ayşe)

“Şu an evli değilim. Eski eşimden daha iyisini bulacağımı düşünmüyorum. O yüzden yeniden evliliğe çok olumlu bakmıyorum. Eski eşimden çok şey öğrendim. Sabretmeyi öğrendim.” (Şebnem)

4.4.9. Katılımcılara Göre Boşanma Sebepleri

Katılımcılara hem kendi yaşadıklarından hareketle hem de gözlemlerine göre boşanma sebeplerinin ne olduğunu, insanların niçin boşandığını sorduk. Verilen cevaplara baktığımızda, erkeklere göre insanlar şu sebeplerden dolayı boşanmaktadır:

Medyada boşanmanın özendirilmesi, teknolojik aletlerin olumsuz etkisi, internet, cep telefonu vasıtasıyla karşı cinsle iletişim kurma imkânı olması, aile/kadın konusunda yapılan kanuni düzenlemeler, lüks yaşama isteği, okullardaki kız erkek ilişkilerindeki serbestliğin evlilik hayatına olumsuz etkileri, ekonomik sorunlar, harcamaların gelire göre yapılmaması, evlenilecek kişide öncelikle maddiyatın önemsenmesi, kadınların çalışması ve bunun sonucunda “benim param” anlayışının ortaya çıkması, aile içi değerlerin aşınması, kadınların giyim kuşam ve diğer alanlarda özgür olmak istemesi, gelin kaynana çatışması, eşlerin siyasi görüş ve dünya görüşü bakımından birbirine uygun olmaması, ailelerde maneviyat eksikliği, ailelerin çocuklarını yetiştirme tarzı, evliliğin başında bütün ihtiyaçları karşılama düşüncesiyle yüksek borçlara girilmesi, psikolojik sorunlar yaşanması, evlenilecek kişinin nasıl bir aileden geldiğinin önemslenmemesi, aldatma olması.

“Medyada, televizyonda boşanma özendiriliyor. Aile/kadın konusunda yapılan kanuni düzenlemeler kadını koruma amaçlı olsa da bence yıkıcı etki yapıyor. Bir de insanlarda lüks yaşama isteğinden kaynaklanıyor.” (Nadir)

“Eskiden yaşam standartları birbirine yakındı. Şimdi ise televizyon, internet vasıtasıyla insanlar özentisi içine giriyorlar. İstedikleri şeyi almak için kredi çekiyor, sonra da ödemekte zorlanıyor. Adam çocuğuna bin beş yüz liralık telefon alıyor. Ödeyemeyince de problem çıkıyor. Ben bu yüzden en fazla ekonomik sebeplerin boşanmada etkili olduğunu düşünüyorum.” (Yaşar)

“Kızların çok serbest olduğunu düşünüyorum. Ailelerde maneviyat eksikliği var. Bir de maddiyat için evlenilmemeli. Eskiden insanlar bir kilimle evleniyorlar sonra birlikte bir şeyler yapmaya çalışıyorlarmış. Şimdi baştan her şeyi elde edince ortak yapacakları bir şey kalmıyor. Geçenlerde bir arkadaşım düğün, eşya derken yaklaşık yetmiş bin lira borçlanarak evlendi. Kendisini uyardığım halde dinlemedi. Eşinin buna degeceğini söylüyordu. Ancak çok kısa bir süre sonra boşandılar.” (Tamer)

“Kadınlar çalışıyorsa hele fabrikada çalışıyorsa aileyi olumsuz etkiliyor. Üç ayda konuşmalar, hareketler değişiyor. Benim param demeye başlıyor.” (Turgut)

Görüşülen kadınlara göre ise insanlar şu sebeplerden boşanmaktadır:

Sabırsız olmak, sevgi ve saygının tek taraflı olması, sevginin bitmesi, çiftlerin kendine ait evinin olmayışı ve ailelerle birlikte kalmaları, güven kaybı, senin malın benim malım anlayışı, maddi sıkıntılar, içki ve kumar alışkanlığı, şiddet, sorumsuzluk, erkeğin maddi olarak ailesine bağımlı olması, erken yaşta yapılan evlilikler, iletişim sorunları, aldatılma, ailelerin olumsuz etkisi, çalışan kadınların cüretkâr olması, eşlerin birbirine saygısızlığı ve hakaret etmeleri, erkeklerin ailesine bağımlı olması, olursa olur olmazsa olmaz anlayışı sebebiyle evliliğin devamı için mücadele edilmemesi, karşı

tarafıta insanlıktan daha çok maddi durumunun önemsenmesi, erkeklerin aile reisliğı rolünü taşıyamaması, erkek egemen toplumsal yapımız.

“Azgınlıktan boşandıklarını düşünüyorum. Bana göre kadınlar çalışmamalı. Erkekler aile reisi olmalı. Bir de aileler karışmamalı.” (Sıla)

“Bayanlar aldatıldığı için boşanıyor. Özgürlük kadınlara yaramıyor. Çalışıp kendine ait bir geliri olunca daha cüretkâr oluyorlar.” (Ceyda)

“Erkeklerin annesinin karnından doğmadığını düşünüyorum. On bir yıldır buradayım, erkelerde ailesine karşı aşırı bir bağımlılık olduğunu görüyorum. Erkeğın annesi varsa onunla çok iyi geçinmek zorundasın yoksa o evliğı yürütemezsin. Erkek gerektiğı yerde ailesine hayır demeyi bilmeli. Bir de burada koloni gibi yaşıyorlar. Elti kayınvalide hep bir arada. Bu da evliliklerin bitmesine zemin hazırlıyor. (Seher)

“Boşanmaların en büyük sebebinin insanların bireysel gelişimini tamamlayamaması olduğunu düşünüyorum. Bir diğer sebep de bugün erkek ve kadının rol modelleri değışti. Eskiden erkek karakterler güçlüydü. Ben bugün de erkeğın güçlü olması gerektiğini düşünüyorum. Bir de ekonomik koşulların etkisi var. Bugün nasıl bir insan olduğunuzdan çok ne kadar paranızın olduğu önemsleniyor.” (Cansu)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada 2014 yılı verileri itibariyle kaba boşanma hızı Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşen ve Türkiye’de kaba boşanma hızı en yüksek 5. İl olan Uşak’taki boşanmaların gerçek sebepleri araştırılmıştır. Bu aynı zamanda mahkemelere “şiddetli geçimsizlik” olarak yansıyan hukuki sebebin arkasındaki gerçek sebeplerin ortaya çıkarılması anlamına gelmektedir.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların çoğunluğunun eş tercihlerinin yaş ve eğitim açısından Türkiye genelindeki tercihlere uygun olduğu görülmüştür. Buna göre; erkeklerin çoğu yaşlılarını veya kendilerinden küçük olanları, eğitim olarak da kendilerine denk veya daha az eğitilmiş kadınları tercih etmişlerdir. Evlenme yaşı ise genellikle 20-25 yaşları aralığındadır.

Katılımcıların evli kalma yıl ortalaması ise 10,45 yıldır. 23 kişi (%76,6) 5 yıl ve üzerinde evli kalmıştır. 18 kişinin (%60) evliliği ise on yıl ve üzerindedir. Bu sonuçlardan, uzun yıllar süren evliliklerin o evliliğin sağlamlığını ve tarafların mutluluğunu göstermediği anlaşılmaktadır. Aile, hangi döneminde olursa olsun mutlaka bakım ve onarım gerektiren bir kurumdur. Çözümlemeyen ve biriktirilen sorunlar uzun yıllar sonra bile boşanma riski oluşturabilmektedir.

Katılımcıların %43’ünün (13 kişi) ekonomik olarak problem yaşadığı anlaşılmaktadır. Evliliğinde ekonomik olarak sorun yaşadığını belirtenlerin çoğu ise bayandır. Evliliğinde mutlu olmadığı halde maddi güvencesi olmayan kadınların, yaşadığı sorunlara katlandığı ve kafasında boşanma düşüncesi olsa bile bunu erteledikleri görülmektedir. Maddi olarak güvene kavuştuğu anda da ayrılma kararını verebilmektedir.

Düzenli bir iş ve gelir olmadan kurulan evlilikler ile gelire uygun harcama yapılmayan evliliklerin evde huzursuzluk ve çatışmaya daha sonra ise boşanmaya götürebileceği anlaşılmaktadır. Kendine ait düzenli bir işi ve geliri olmayıp babasının yanında çalışmak durumunda kalan erkeklerde ailenin evliliğe çeşitli yönlerden müdahil olduğu, ekonomik olarak bağımsız olmayan erkek üzerinde, dolayısıyla aile üzerinde baskı oluşturdukları, bunun da evliliğe olumsuz etkilerinin olduğu görülmüştür.

Görücü usulü evlenenlerin üçte birle sınırlı kaldığı (%33) ve giderek azaldığı görülmüştür. Üçte ikiye tekabül eden çoğunluk ise (%63) ise evlenmeden önce belirli

bir süre arkadaşlık kurduktan sonra evlenmeyi tercih etmişlerdir. Hem görücü usulü yapılan evliliklerde hem de arkadaşlık kurularak yapılan evliliklerde eş adaylarının kendini ve evleneceği kişiyi gerektiği kadar tanımadan evlendikleri görülmüştür.

Evleneceği kişiyi tanıyarak bir aile kurmak elbette ailenin sağlam temeller üzerinde olmasını sağlayacaktır. Ancak arkadaşlık dönemindeki ilişkilerin tarafların ne ölçüde birbirlerini tanımaya imkân verdiği de tartışmaya açıktır. Nitekim üç-dört yıl gibi uzun bir süre arkadaşlık yaptığı biriyle evlendiği halde daha nişanlılık döneminde veya evliliğin başında problem yaşayanlara rastlanmıştır. Bu durumun iki sebepten kaynaklandığı gözlemlenmiştir: Birincisi, arkadaş olunan dönemdeki beklentiler ile eşten beklentilerin farklılaşmasıdır. İkincisi ise, evlilik kriteri olarak sadece sevgi ve çekiciliğin gözetilmesi, evlilik için gerekli olan diğer uyum kriterlerinin ise gözetilmemesidir. Kadınlar açısından dikkat çeken bir durum ise, kadınların, evli oldukları dönemde, tıpkı evlilik öncesi veya nişanlılık dönemindeki gibi ilgi ve romantik ilişki beklmeleri, ancak bunu bulamamaları sebebiyle hayal kırıklığı ve duygusal doyumsuzluk yaşamalarıdır. Bu da evliliği sorgulama sonucunu doğurmaktadır.

Yapılan görüşmelerden arkadaşlık kurarak sevdiği, onayladığı biriyle evlenmenin de tek başına evlilikte mutluluğu sağlamadığı görülmüştür. Bu yönüyle eş adaylarının evlenmeye karar verirken tercih ettikleri aday hakkında dışarıdan gözlem yapıp objektif olarak değerlendirebilecek şekilde aile büyüklerinin ve bir uzmanın görüşünü de almaları evliliğin daha sağlam temeller üzerine kurulmasını sağlayabilir.

Görüşme yapılan kişilerin büyük çoğunluğunda (%70) kökü evlilik öncesine veya evliliğin başlangıcına dayanan sorunlar olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar evliliği olumsuz etkileyecek bazı problemleri durumları baştan fark ettiği halde karşı tarafı istediği şekilde değiştirebileceği düşüncesiyle hareket etmişlerdir. Eşlerden birinin diğerini değiştirme çabasının da çatışmaları doğurduğu ve boşanma sürecini başlattığı anlaşılmaktadır. Bir başka durum ise sorun erken fark edildiği halde bu ilişkiyi bitirebilme cesaretinin olmayışıdır. Çevrenin kınamasından korkma, nişandan dönmenin toplumumuzda olumsuz algılanması gibi sebeplerle işlerin yolunda gitmeyeceğini bile evlenmek kendini kanıtlayan kehanete dönüşmektedir.

Kendi ailesinde yeterince sevgi görmemiş veya babanın çeşitli nedenlerle rolünü yerine getir(e)memesi durumu bayanlarda bu eksiği eşinden karşılama beklentisine yol açmıştır. Erkeği eş gibi değil de baba gibi gören bayanların evlilik ilişkisinin sağlıklı bir şekilde yürümeyeceği söylenebilir. Bu durum, şiddet, tartışma, gerginlik, anne babanın iyi bir rol model olamaması gibi durumların yaşandığı sağlıklı olmayan ailelerde yetişen çocukların kuracağı ailelerin de sağlıklı bir aile olacağını göstermektedir.

Katılımcıların tamamı resmi nikâhla birlikte dini nikâh da yaptırmışlardır. Bu durum evlenecek kişilerde dini nikâhın önemsendiğini, evliliklerine manevi bir boyut da katmak istediklerini göstermektedir.

Erkek veya kız tarafın ailesiyle birlikte oturma, altlı-üstlü oturma, yakın oturma veya başka sebeplerle çok sık görüşülmesi durumunda ilişkilerin yıprandığı, gelin/damat – kayınvalide/kayınpeder arasında çatışmalar yaşanabildiği ve bunun eşlere yansıdığı görülmektedir. Bu sebeple eşlerin anne babalarının hastalık, yaşlılık gibi mazeret durumları hariç evlenen kişilerin kendilerine ait ev açmalarının evliliğin devamı açısından daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Kendi aile yapısına tamamen zıt bir aile ortamında yetişmiş bir eş adayıyla evlenmek de yine potansiyel bir çatışma zemini oluşturmaktadır. Başlangıçta bunu “ailelerimiz değil, biz evleniyoruz” diyerek önemli görmeyen taraflar, zamanla yaşadıkları sorunlarda sevgilerinin yetmediğini ve ailelerinden aldıkları değerlerin eşinin değerleriyle çatıştığını görebilmektedirler.

Ailelerle yaşanan sorunlarda tarafların evlilik sorumluluğunu sadece eşiyile sınırlı görüp, eşinin başta anne babası olmak üzere yakınlarına karşı sorumluluk hissetmemesinin de payı olduğu görülmüştür. Bu yönüyle evliliğin eşin ailesine karşı da birtakım sorumluluklar yüklediğinin bilinmesi ve onlarla iyi ilişkiler kurulması evliliğin sağlıklı devamı açısından önem arz etmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%70) sorunlarını kendi kendine veya yakın-akraba desteğiyle çözmeye çalışmış ve profesyonel destek almamışlardır. Çiftlere sorunlarını çözme konusunda yardımcı olunabilirse birçok boşanma vakasının önüne geçilebileceği düşünülmektedir. Bu yönüyle aile danışmanlığı hizmetinin yaygınlaştırılmasına ve toplumun kültürel yapısına, değerler sistemine uygun çözümler üretilmesine ihtiyaç vardır.

Farklı bir inanç grubundan biriyle evlenme ve bundan kaynaklanan sorun yaşama durumuna rastlanmamıştır. Ancak, kendisini dindar olarak tanımlayan ve belli başlı ibadetleri yaptığını söyleyen katılımcıların (özellikle erkeklerin) evlenirken eşlerinde dindarlığı bir kriter olarak aramamaları ise dikkat çekicidir. Evlenmeden önce eşinin ibadet hayatını, kapalı olup olmasını, ailesinin yaşam tarzını önemsemeyen katılımcıların evlendikten sonra eşlerinden dini vecibelerini yerine getirmesini beklemeleri uygun sonuçlar doğurmamıştır.

Eşlerde, namaz kılma, Kur'an'ı Kerim okuma ve anlama gibi ibadet pratikleri açısından büyük eksikler olduğu görülmüştür. Manevi ortamdan uzak kalmanın değerlerde aşınmaya yol açması sebebiyle hem erkeklerin hem kadınların evlilik birliğinde kabul edilemeyecek davranışlar gösterdiği anlaşılmaktadır.

Birlikte kaliteli vakit geçirme, eşine zaman ayırma, birlikte zevk alınan ortak bir faaliyet yürütme gibi ailede duygusal doyumu sağlayacak şeylerin yeterince yapılmadığı anlaşılmaktadır. Çatışmaların bir kısmının arka planında da bu durumun olduğu söylenebilir.

Baştan beri boşanma düşüncesinde olan veya hemen boşanma düşüncesine kapılanların oranı %20'dir. Büyük çoğunluk (% 80) evliliği sürdürmek için gayret göstermiş, sıkıntı yaşamalarına rağmen boşanma düşüncesine hemen kapılmamıştır. Ancak yaşanan sıkıntılara çözüm üretilmediğinde, sıkıntılar dayanma sınırlarını aştığında veya eş tarafından ısrarla boşanma istendiğinde bulunulduğunda bunlar da boşanmayı istemişlerdir.

Erkekler ve kadınlar tarafından boşanmaya karar verilmesinde en önemli neden olarak zikredilen ortak maddelerin, “eşi tarafından aldatılma” ve “sevgi ve saygının bitmesi” olduğu görülmektedir. Bu iki madde dışında erkek ve kadınların cevapları farklılaşmaktadır. Aldatılmanın hem erkek hem de kadın için asla katlanılamayacak bir durum olduğu ve boşanmaya götürdüğü anlaşılmaktadır. Yine evlilikteki psikolojik amaçlardan bir tanesi sevgi ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu ihtiyacın karşılanmadığı bir evliliğin de sallantıda olduğu söylenebilir.

Katılımcılar tarafından zikredilen gerçek boşanma sebeplerine bakıldığında zaman ise şunlar görülmektedir;

a-Ahlaki sebepler: Erkek eşin aldatması, kadın eşin aldatması, kıskançlık, alkol kullanımı, şiddet, gece hayatı, güvensizlik.

b-Ekonomik Sebepler: İşsizlik, gelir yetersizliği, ekonomik olarak anne-babaya bağımlılık.

c-Eşlerin Ailelerine Bağlı Sebepler: Ailelerin olumsuz müdahalesi, ailelerden biriyle çok yakın veya birlikte oturmak, erkek veya kadın tarafın diğer tarafın ailesiyle geçinememesi, tarafların aile yapılarının, yaşam tarzı ve dünya görüşlerinin farklılığı, erkeğin eşiyle ailesi arasında denge sağlayamaması, boşanmış aile çocuğu olmak, aile kültürü olmadan yetişmek.

d-Dini Sebepler: Tarafların farklı din anlayışları sebebiyle yaşanan çatışmalar, eşini kendi cemaatinin görüşleri doğrultusunda yaşamaya zorlama, eşlerde dinin inanç, ibadet ve ahlak boyutunda bulunan eksikler sebebiyle evliliği riske atacak olumsuz davranışların ortaya çıkması.

e-Diğer Sebepler: Mizaç uyuşmazlığı, psikolojik rahatsızlıklar, erkeğin ikinci evliliği, eşinin yaşam tarzına müdahale, sevgi ve saygının yitirilmesi, sorumsuzluk, eş zaman ayırmama, geleceğe ilişkin beklentilerin farklı olması.

Boşanma istenen bir durum olmasa da artık aile üyeleri için maddi-manevi zarar veren bir duruma büründüğünde bu ilişkiyi sonlandırmak da elbette en doğru olanıdır. Bu sebeple katılımcıların çoğunun (%73) evlilikte yaşadıkları sıkıntılı hallerden bir kurtuluş olduğu için boşanma durumundan pişmanlık duymadığı görülmektedir. Sadece birkaç katılımcı çocuklarından dolayı üzüntü yaşadığını ifade etmiştir.

Boşanma kararı ve sonrasında ailelerin çoğunlukla çocuklarının yanında yer aldıkları ve geleneksel anlayışta özellikle kız çocukları için ifade edilen “gelinlikle çıktığın eve kefeninle gelersin” anlayışının değiştiği görülmektedir. Evliliğinde mutlu ve huzurlu olmadığını, sıkıntı çektiğini öğrendikleri kızlarına sahip çıkmak gerektiği anlayışı artık daha yaygın olarak görülmektedir. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki, en ufak problemde “kendini ezdirme, kapımız sana açık, çık gel” diyen anlayış da yanlış ve gereksiz yere boşanmaları artırmaktadır. Her evlilikte belli oranda çatışmalar, uyumsuzluklar, mahrumiyetler yaşanabilir. Normalin üzerine çıkılmadıkça ailelerin evlatlarına sabır tavsiye etmesi, “altta kalma” tavsiyesinden daha iyi sonuçlar doğurabilir.

Katılımcıların % 83'ünün yeniden evlenmeye sıcak baktıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların %40'ı (12 kişi) yeniden evlenerek ikinci evliliğini yapmış, %43,3'ü de (13 kişi) kendileri için uygun bir adayla karşılaşmaları durumunda evlenebileceklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç, yaşanan bütün sıkıntılara rağmen evlilik kurumuna küsülmediğini, evliliğin önemsendiğini göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre boşanmalar tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapı arz etmektedir. Boşanmaların evliliğin kuruluşundan hatta daha da öncesinde sevgililik ve nişanlılık döneminden başlayan sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik ve dini faktörlerin veya evliliğin devamında gelişen birtakım etkenlerin bir sonucu olduğu görülmektedir.

Şehirde yaşamının sonucu olarak, erkek ve kadının daha fazla aynı mekânı kullanması, sosyal kontrol mekanizmalarının zayıflığı, ahlaki/dini değerlerin zayıflaması gibi sebeplere ilave olarak internet ve telefon gibi iletişim araçlarının erkek ve kadını birbirine kolay ulaşılır kılması sonucunda evliliğinde sorun yaşayan çiftlerden bazıları alternatif arayışlara girebilmektedir. Sorunlara çözüm aranması yerine evlilik birliği içerisinde kabul edilemeyecek olan sadakat sorunları yaşanması veya güvensizlik hissedilmesi de önemli bir boşanma sebebi olarak karşımızda durmaktadır.

Ortak bir gelecek beklentisi olmayan, birlikte yapmaktan zevk duydukları ortak uğraşları olmayan, birbirinin sevgi dillerini bilmeyen eşlerin kurduğu evliliklerin de boşanma riski taşıdığı görülmektedir.

Öneriler:

Başta boşanma olmak üzere aile yapımızın taşıdığı risklere karşı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı başta olmak üzere ilgili tüm resmi ve sivil kurumlar tarafından aileyi güçlendirecek yatırımlar yapılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Bu kapsamda, evlilik öncesinde ve devamında eşlere danışmanlık yapacak Aile Danışma Merkezi gibi kurumlar artırılabilir. Bu kurumlarda sosyolog, psikolog, din görevlisi, hukukçu ve doktor gibi ailelerin ihtiyaç duyacağı branşlarda hizmet verecek uzman ekipler oluşturularak ulaşılır bir mekânda bulunmasının sağlanması ve bilinirliğinin artırılması önem arz etmektedir.

Evlenecek kişilere, eşler arası iletişim ve sorun çözme, eşin ailesiyle ilişkiler ve sorumluluklar, e e ve çocuklara karşı sorumluluklar, çocuk eğitimi, sabır ve sadakat, kadın ve erkek psikolojisi hakkında verilecek seminerlerle sağlıklı evliliklerin kurulmasına yardımcı olunabilir.

Ayrıca eşlerin ahlaki/manevi değerler bakımından takviye edilmesinin de birçok boşanma sorununu ortadan kaldıracağı söylenebilir.

Dini nikâhın toplum tarafından önemsendiği ve bütün katılımcılar tarafından yapıldığı görölmektedir. Resmi nikâha ilaveten kıyılacak dini nikâhın uzman kişiler eliyle yine resmi bir zeminde yapılması sağlanabilir. Bu çerçevede dini nikâha toplum tarafından atfedilen değerden istifade edilerek dini nikâh töreni taraflara karşılıklı hak ve sorumluluklarının kavratıldığı bir eğitim seminerine dönü türölerek evliliğin temeli manevi dinamiklerle takviye edilebilir.

Aile Danışmanlığı eğitimi üniversiteler tarafından yalnızca Psikoloji, PDR, Tıp, Çocuk Gelişimi, Sosyal Hizmet, Hemşirelik ve Sosyoloji mezunları için verilmektedir. Aile Danışmanlığı eğitiminin ilahiyat ılara ve müftülükler bünyesinde faaliyet gösteren Aile ve Dini Rehberlik Bürosu çalışanlarına da verilmesi müft lüklerin aile sorunlarının çözümünde daha aktif rol almasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

ACAR, H.İbrahim, “Talak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 2010.

AKICI, Hacer, *Türkiye’de Boşanmanın Dini ve Psiko-Sosyal Sebepleri Üzerine Bir İnceleme*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012.

AKTAŞ, Özgül, *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2011.

AKTAY, Yasin, “Modern Dünyada Ailenin Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülahazalar ve Geleneğe Dayalı Problemler”, *Küreselleşen Dünyada Aile, 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2010.

ARIKAN Çiğdem, *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay., Ankara, 1996.

ARSLANTÜRK, Zeki, Arslantürk, E.Hamit, *Uygulamalı Sosyal Araştırma*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2011.

ATALI, Murat, “Boşanma”, *Türk Aile Ansiklopedisi 1*, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara, 1991.

ATAR, Fahrettin, “Nikah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 2007.

ATEŞ, Süleyman, *Kur’an’a göre Evlenme ve Boşanma*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, “ts.”.

AYDIN, Mehmet Akif, “Aile”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1989.

BARDAKOĞLU, Ali, “Hukuki ve Sosyal Açından Boşanma”, *Türk Aile Ansiklopedisi 1*, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara, 1991.

BECK, Ulrich, Beck-Gersheim, Elisabeth, “Aşkın Olağan Karmaşası”, *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, (Edt. Anthonny Giddens, Çev. Günseli Altaylar), Say Yay., İstanbul, 2013.

BİLGİN, Nuri, *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014.

BİLGİN,Vejdi, “Gündelik Hayatta Din”, *Din Sosyolojisi*, (Edt. Talip Küçükcan), AÖF Yay., Eskişehir, 2010.

BÜLBÜL, Kudret, ÖZİPEK B.Berat, KALIN İbrahim, *Aşk ile Nefret Arasında Türkiye’de Toplumun Batı Algısı*, Seta Yay., Ankara 2008.

BOŞANMA NEDENLERİ ARAŞTIRMASI, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay., Ankara, 2009.

BOŞANMA SEBEPLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ UYGULAMA SONUÇLARI, (Proje Yürütücüsü: Ahmet Battal), TC. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Proje Uygulama Yılı:1998, İstanbul, 2008.

BOZOĞLU, Ömer, Sunuş Yazısı, Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011, TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay. Ankara, 2011.

CANAN, İbrahim, *Hadis Külliyyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yay., Ankara 1995.

CANATAN, Kadir, “Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi”, *Aile Sosyolojisi*, (Edt. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım), Açılım Kitap, İstanbul, 2013,

CANEL, Azize Nilgün, *Evlilik ve Aile Hayatı*, TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2013.

CHAPMAN, Gary, *Beş Sevgi Dili*, Koridor Yay. İstanbul, 2012.

COŞKUN, Ali, *Sevgi Sosyolojisi*, Rağbet Yay. İstanbul, 2012.

ÇAKIR, Buket, *Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve Boşanma Eğilimlerinin Seyri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora tezi), İstanbul, 2011.

ÇAVLİN, Alanur, “Türkiye’de Boşanma”, *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler*, (Edt. Mustafa Turgut, Semiha Feyzioğlu), TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2014.

DALGIN, Nihat, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.

DEMİR, Zekiye, *Aile Huzuru*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 2008.

DEMİRKAN, Semra, “Modern Zamanlarda Annelik”, *Kadın ve Aile Yazıları*, (Edt: Yüksel Salman) Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2011.

DENİZ, Mehmet Bülent, *Aile Hukuku*, TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2011.

DOĞAN Cihangir, *Türkiye’de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistikî Açısından Değerlendirilmesi*, (www.Journals.istanbul.edu.tr) (Erişim: 05.05.2015)

DÖNDÜREN, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Altınoluk Yay., İstanbul, 1995.

EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. el-Eş’as es-Scistâni, es-Sünen, Çağrı Yay., İstanbul, 1981, (I-V).

EFE, Adem, “Türk Toplumunda Mevlidin Yeri ve Fonksiyonları (Isparta ve Çevresi Örneği)”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. XXIX, yıl:2009, İzmir.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, “İslam Hukukunda Boşanma (Talak)”, *Türk Aile Ansiklopedisi 1*, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay., Ankara, 1991.

ERKORKMAZ, Ümran, *Evliliğin Sürdürülmesinde Duygusal ve Dini Motivasyonlar Üzerine Bir Araştırma: Düzce Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2013.

ERÖZ, Mehmet, “Türk Ailesi”, *Aile Yazıları 1/Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç*, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay., Ankara, 1991.

GIDDENS, Anthony, *Sosyoloji Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*, (Çev. Ülgen Yıldız Battal), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012.

----- *Sosyoloji*, Kırmızı Yay., İstanbul, 2013.

GIDDENS, Anthony (Editör), *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, (Çev. Günseli Altaylar), Say Yay., İstanbul, 2013.

GÜNGÖR, Erol, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Yay., İstanbul, 2010.

HADİSLERLE İSLAM HADİSLERİN HADİSLERLE YORUMU (Edt. Mehmet Emin Özafşar vd.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2013.

İÇAĞASIOĞLU, Arzu Çoban, *Yalnız Yaşayan Yaşlılara İlişkin Aile Politikaları, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay. Ankara, 2005, sayı:8.

KARAMAN, Hayreddin, *Mukayeseli İslam Hukuku*, Nesil Yay., İstanbul, 1996.

----- *Aile İlmihali*, Timaş Yay., İstanbul, 2011.

KARAMAN, M. İhsan, *Cinsel Sağlıktan Mutlu Aileye*, Nesil Yay., İstanbul, 2012.

KASAPOĞLU, Aytül, “Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları”, *Aile Sosyolojisi*, (Edt. Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner), Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir, 2012.

KAYA, Tebrike, *İstanbul’da Yaşayan Boşanmış Kadın Ve Erkeklerin Boşanma Deneyimleri*, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s.154.

KESKİN, Işık, *Boşanmanın Sosyolojik ve Psikolojik Nedenleri ve Boşanmanın Ortaya Çıkardığı Sonuçlar (Niğde İli Örneği)*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2007.

KIRMAN, Mehmet Ali, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yay., İstanbul, 2011.

KUR’AN-I KERİM MEÂLİ, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2011.

KOÇ, İsmet, “Türkiye’de Aile Yapısının Değişimi:1968-2011”, *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler*, (Edt. Mustafa Turgut, Semiha Feyzioğlu), TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay., İstanbul, 2014.

KÖSE, Saffet, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehir Vakfı Yay., Konya, 2014.

KURT, Abdurrahman, “Aile ve Din”, *Din Sosyolojisi El Kitabı*, (Edt. Niyazi Akyüz, İhsan Çapçioğlu), Grafiker Yay., Ankara, 2012.

----- *Din Sosyolojisi*, Sentez Yay., İstanbul, 2012.

KURT, Gülsüm “Medyanın Aile Üzerindeki Olumsuz Etkileri”, *Aileye İlişkin Sorunlar İstişare Toplantısı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2009.

KURTOĞLU, Ayşenur, “Aileyi Tehdit Eden Unsurlar”, *Küreselleşen Dünyada Aile 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2010.

MARSHALL Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay), Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 2005

MERİÇ, Nevin, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, Elest Yay., İstanbul, 2004.

MÜSLİM, Ebu’l-Hüseyin Müslim İbnü’l-Haccac el-Kuşeyri, *el-Camiu’s-Sahih*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981, (I-III).

NEVEVÎ, Riyâzü’s Sâlihîn, (Terc. M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfi Çakan, Raşit Küçük), Erkam Yay., İstanbul, 2011.

OĞURTAN, Semin Güler, “Boşanma Sebepleri ve Boşanmanın Aile Bireyleri Üzerine Etkisi”, *Aileye İlişkin Sorunlar İstişare Toplantısı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2009.

OKUMUŞ, Ejder, “Dinin Sosyolojik Manası”, *Din Sosyolojisi*, (Edt. Talip Küçükcan), AÖF Yay, Eskişehir, 2010.

OLUÇ, Rıdvan, *Bir Yastıkta En Az Kırk Yıl*, Baskı: Çağlayan A.Ş. İzmir, 2012.

ÖZKALP, Enver, *Sosyolojiye Giriş*, Ekin Yay., Bursa, 2013.

ÖZKAN, Ayşenur, *Ailem Dağılmasın*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2014.

ÖZTÜRK, Özge, *Genel Boşanma Sebepleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.

SALMAN, Nihal, Uzunboylu, Hüseyin, *Eşlerin Boşanma Nedenleri ve Eğitimi*, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2011.

SEÇİLMİŞ GÖSTERGELERLE UŞAK 2013, TÜİK Yay., Ankara, 2013.

SOLAK, Erdoğan, *XX. Yüzyılda Uşak*, Uşak Valiliği İl Özel İdaresi ve Uşak Merkez Köylerine Hizmet Götürme Birliği Yayınları, Uşak, 2002.

SÖNMEZ, Veysel, Alacapınar, Füsün, *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yay., Ankara 2013.

ŞEN, Rahime Beder; Demirkan, Semra, Ersöz, Aysel Günindi, “Türkiye’de Boşanma Nedenleri”, *Küreselleşen Dünyada Aile 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2010.

ŞENTÜRK, Habil, *İslami Hayatın Psikolojik Temelleri*, Tuğra Ofset, Isparta 2008.

ŞENTÜRK, Ünal, “Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler”, *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2008, sayı,14.

TARHAN, Nevzat, *Evlilik Psikolojisi*, Timaş Yay., İstanbul, 2010.

----- *Kadın Psikolojisi*, Nesil Yay., İstanbul, 2010.

----- *Son Sığınak Aile*, Nesil Yay., İstanbul, 2012.

TAŞ, Kemaleddin, *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji*, Rağbet Yay., İstanbul, 2011.

THE ECONOMİST, “Evim Evim Güzel Evim: Aile Değerleri Üzerine Bir Tartışma”, *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, (Edt. Anthonny Giddens, (Çev. Günseli Altaylar), Say Yay., İstanbul, 2013.

TİRMİZİ, Ebu İsa, Muhammed b. İsa b. Sevre, *es-Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981, (I-V).

TUTSAK, Sadiye, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Uşak* (1923-1933), Uşak Belediyesi Kültür Yay., İzmir 1998.

TÜRİNAY, Necmettin, “Önsöz”, *Türk Aile Ansiklopedisi 1*, , TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara, 1991.

TÜRKİYE AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI TAYA 2006, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay., Ankara, 2014.

TÜRKİYE’DE AİLE, AİLENİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ, İŞLEVLERİ VE DEĞİŞİMİ, (Proje Yöneticisi: Celalettin Vatandaş), Sekam Yay. İstanbul, 2010.

TÜRKİYE’DE AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI 2011, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay., Ankara, 2011.

TÜRKİYE NÜFUS VE SAĞLIK ARAŞTIRMASI 2008, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Yay., Ankara, 2009.

UÇAR, Ayhan, “4721 Sayılı Medeni Kanun İle Evliliğin Genel Hükümleri Alnında Yapılan Bir Kısım Değişiklikler Üzerine Düşünceler”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2002, c.VI, s. 1-4, s.331 (http://www.erzincan.edu.tr/birim/HukukDergi/makale/2002_1_18.pdf) (23.06.2015)

UŞAK İŞGÜCÜ PİYASASI ARAŞTIRMA RAPORU 2014, İşkur Yay. Ankara 2014.

YAMAN, Ahmet, *İslam Aile Hukuku*, Mehir Vakfı Yay., Konya, 1998.

YILDIRIM, Ergün, “Toplumsal Değişme Sürecinde Aile”, *Aile Sosyolojisi*, (Edt. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım), Açılım Kitap, İstanbul, 2013, s.124.

YILMAZ, Mehmet, “Türkiye’de Boşanma Olgusu ve Gaziantep İli Üzerine Bir Uygulama”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, 2011.

YÖRÜKOĞLU Atalay, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Özgür Yay., İstanbul, 2000.

----- *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2006.

YÜKSEL-KAPTANOĞLU, İlknur, Eryurt, Mehmet Ali, Koç, İsmet, “Kadınların Evlilik Döngüsü: Evliliğin Sonlanması ve Yeniden Evlenme”, *Kadın/Woman 2000 Kadın Araştırmaları Dergisi*, c. 13, sayı.1, 2012.

ZUHAYLÎ,Vehbe, *İslam Fıkıh Ansiklopedisi*, Risale Basın Yayın, İstanbul, 1994.

4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUNUN VE UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA, T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2008.

İnternet kaynakları:

<http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542936a3369dc32358ee2a94/aile1.pdf> (23.06.2015)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> (23.06.2015)

<file:///D:/Documents%20and%20Settings/Administrator/Desktop/-2603811966624384416..pdf> (23.06.2015)

www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16051 (05.05.2015)

http://usak.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=26 (05.05.2015)

<http://www.usak.bel.tr/sayfa/genel-bilgi/> (02.06.215)

<http://usak.gov.tr/Default.aspx?x=s&kat=11> (02.06.2015)

EKLER

Ek-1:

MÜLAKAT FORMU

A. Demografik Sorular

1. Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()
2. Doğum Yeriniz: () İl - () İlçe - () Köy
3. Eski Eşinizin Doğum Yeri: () İl - () İlçe - () Köy
4. Doğum yılınız?
5. Eski eşinizin doğum yılı?
6. Sizin eğitim durumunuz: () İlkokul () Lise () Üniversite
Eski eşinizin eğitim durumu: () İlkokul () Lise () Üniversite
7. Yaşamınızın büyük bölümünü geçirdiğiniz yerleşim yeri: () İl - () İlçe - () Köy
8. Eski eşinizle hangi yıl evlendiniz/Kaç yaşındaydınız?
9. Eski eşinizle hangi yıl boşandınız?
10. Evlenmeden önce çalışıyor muydunuz? Çalışıyorsanız mesleğiniz?
11. Evli olduğunuz dönemde çalışıyor muydunuz?
12. Eski eşiniz ne iş yapıyordu?
13. Ekonomik açıdan problem yaşıyor muydunuz?

B. Evlilik Öncesine İlişkin Sorular

14. Eski eşle evlenme biçimi: () Akraba () Komşu () Flört/Arkadaş () Görücü usulü () Okuldan arkadaş () İnternette tanışma
15. Eski eşinizle en önemli evlenme nedeniniz nedir?
16. Evlilik sizin için ne anlam ifade ediyordu? Evlilikten beklentileriniz nelerdi?
17. Dini nikâh yaptınız mı?

C. Evlilik Süreci

18. Ailenizin eşiniz hakkındaki kanaatleri nasıldı?
19. Evlilik sürecinde kimlerle birlikte oturdunuz?
20. Sizin veya eşinizin ailesinin evliliğinize/aile içi ilişkilerinize karışmaları söz konusu oluyor muydu? Oluyorsa hangi konularda oluyordu.
21. Kendi ailenizle ve eşinizin ailesiyle ne sıklıkta görüşüyordunuz?

22. Eşiniz daha çok nelerinize müdahale ederdi? Sorun yaşadığınız konular nelerdir?

23. Sorun yaşadığınız zaman siz/eşiniz ne yaptı? (Küser/Konuşmaz-evden gider- şiddete başvurur vb.)

24. Sorunlara çözüm aradınız mı? Hangi yolları denediniz?

25. Eski eşinizin beğenmediğiniz/olumsuz yönleri: (Bedensel-Psikolojik rahatsızlıkları, Ahlaki sorunlar vb.)

26. Aranızda dini inanç yönünden farklılık var mıydı?

27. Dindarlık yönüyle ve ibadet pratikleri açısından sizin ve eşinizin durumu nedir?

28. Resmi boşanmadan önce dini yönden boşama uygulaması yapıldı mı?

29. İş dışındaki vakitlerde (siz/eşiniz) eve/ birbirinize yeterince vakit ayırabiliyor muydunuz?

30. Geçimsizliğiniz ilk olarak ne zaman başladı?

D. Boşanma Süreci ve Sonrasına İlişkin Sorular

31. Boşanmayı ne zaman düşünmeye başladınız?

32. Boşanma kararını kim verdi?

33. Boşanmaya karar vermenizde en önemli nedenler nelerdir?

34. Kendi kendinize “Benim de şu konularda hatalarım oldu” dediğiniz oluyor mu? Kendinizi hatalı bulduğunuz konular nelerdir?

35. Boşanmanızın hukuki nedeni nedir? Size göre gerçek neden neydi?

36. Şu andaki durumunuza göre boşanma konusunda doğru karar verdiğinizi düşünüyor musunuz? Pişman mısınız?

37. Boşandıktan sonra karşılaştığınız güçlükler nelerdir?

38. Boşandıktan sonra ailenizin tavrı/yaklaşımı nasıl oldu?

39. Şu anki medeni durumunuz nedir? Yeniden evlenmeyi düşünüyor musunuz?

40. Sizce boşanma sebepleri nelerdir. İnsanlar niçin boşanmaktadır?

Ek-2:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı –Soyadı: Mehmet Ali Mişe

Doğum Yeri: Yozgat

Doğum Yılı: 12.12.1974

Medeni Hali: Evli

Eğitim Durumu:

Sarıkaya İmam Hatip Lisesi (1986-1993)

Marmara Üniv. İlahiyat Fak. (1993-1998)

Yabancı Diller:

Arapça: Orta Seviye

İngilizce: Başlangıç Seviyesi

İş Deneyimi:

Market Aktivite Ekip Şefi (2000-2003)

Vaiz (2005 - ...) (Devam Ediyor)

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber (sav)'in Uyarılması (Tercüme)